

ДЕРЖАВНИЙ ВИЩИЙ НАВЧАЛЬНИЙ ЗАКЛАД
„ЗАПОРІЗЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ”
МІНІСТЕРСТВА ОСВІТИ І НАУКИ

ЗБІРНИК

СТУДЕНТСЬКИХ НАУКОВИХ СТАТЕЙ

***„РОЛЬ ПРАВА ТА ЗАКОНУ
В ГРОМАДЯНСЬКОМУ СУСПІЛЬСТВІ”***

Запоріжжя 2017

Редакційна колегія:

Бондар Олександр Григорович – Перший проректор Запорізького національного університету, доктор юридичних наук, доцент, професор кафедри цивільного права;

Коломоєць Тетяна Олександрівна – доктор юридичних наук, професор, Заслужений юрист України, професор кафедри адміністративного та господарського права, декан юридичного факультету Запорізького національного університету;

Верлос Наталя Володимирівна – заступник декана з навчальної роботи юридичного факультету Запорізького національного університету, кандидат юридичних наук, доцент кафедри конституційного та трудового права;

Лютіков Павло Сергійович – заступник декана з наукової роботи юридичного факультету Запорізького національного університету, доктор юридичних наук, доцент кафедри адміністративного та господарського права;

Віхляєв Михайло Юрійович – доктор юридичних наук, доцент, професор кафедри конституційного та трудового права.

Роль права та закону в громадянському суспільстві: збірник студентських наукових статей / за заг. ред. Т.О. Коломоєць. – Запоріжжя: ЗНУ, 2017. – 173 с.

У збірнику „Роль права та закону в громадянському суспільстві” висвітлюються актуальні питання правового регулювання та правозастосування, що виникли останнім часом у державі, та формуються основні шляхи їх можливого вирішення, вдосконалення юридичної науки.

ЗМІСТ

КОНСТИТУЦІЙНЕ ПРАВО; МУНІЦИПАЛЬНЕ ПРАВО

Гудкова Д.О., Верлос Н.В. Проблеми реалізації конституційних прав жінок в Афганістані	7
Гудкова К.О., Верлос Н.В. Конституційно-правова регламентація та проблеми реалізації прав жінок в Саудівській Аравії	8
Єфіменко В.Г., Верлос Н.В. Проблеми конституційно-правового регулювання інституту омбудсмана в Україні та зарубіжних країнах: порівняльно-правовий аналіз.....	11
Коналаш А.В., Пелех І.В. Закріплення суб'єктивного активного виборчого обов'язку як шлях подолання абсентеїзму	14
Коротченко Д.О., Верлос Н.В. Імпічмент Президента як форма конституційно-правової відповідальності в Україні та зарубіжних країнах: порівняльно-правовий аналіз.....	16
Кривденко Д.О., Пелех І.В. Права жінок у незалежній Україні	19
Михайлишина Г.В., Пелех І.В. Гарантії захисту прав і свобод людини в Україні.....	20
Мороз В.С., Пелех І.В. Суди загальної юрисдикції в контексті реформування	23
Огризко Д.В., Пелех І. В. Форми безпосередньої демократії в Україні.....	25
Орловський Я.В., Пелех І.В. Конституційні права, свободи та обов'язки людини і громадянина в Україні	26
Падалка І.О., Журавльова Г.С. Презумпція невинуватості як конституційна засада	29
Пилипенко В.В., Пелех І.В. Правовий статус біженців	30
Світінська О.Р., Пелех І.В. Поняття, зміст та принципи громадянства України: загальна характеристика.....	33
Середа І.А., Пелех І.В. Передвиборна агітація: загальна характеристика.....	35
Сімонян Я.Н., Пелех І.В. Реформування місцевого самоврядування в Україні.....	38
Стець В.В., Пелех І.В. Конституційне право як провідна галузь національного права України	40

АДМІНІСТРАТИВНЕ ТА ФІНАНСОВЕ ПРАВО, ІНФОРМАЦІЙНЕ ПРАВО

Бабенко Я.Г., Гаджиєва Ш.Н. Адміністративна відповідальність посадових осіб України.....	43
---	----

Білокур А.В., Пирожкова Ю.В. Рахункова палата, як незалежний орган аудиту публічних фінансів України: особливості правового статусу	44
Болобан Д.А., Гаджиєва Ш.Н. Адміністративне видворення іноземців та осіб без громадянства за межі України як захід адміністративного стягнення	47
Гребенюк А.А., Пирожкова Ю.В. Особливості електронного декларування	49
Данильченко Є.О., Пирожкова Ю.В. Сутність і місце фінансової безпеки держави у системі національної безпеки України: особливості правового регулювання	52
Діхтяр А.М., Пирожкова Ю.В. Фінансове право: методологія пізнання	55
Довженко А.О., Гаджиєва Ш.Н. Стягнення у вигляді штрафних балів за правопорушення у сфері забезпечення безпеки дорожнього руху	58
Євдокимова А.І., Пирожкова Ю.В. Щодо питання державного фінансового аудиту	60
Здановська К.Ю., Пирожкова Ю.В. Податковий обов'язок: зміст, структура, засоби забезпечення	63
Кисельов С.М., Гаджиєва Ш.Н. Адміністративна відповідальність неповнолітніх	65
Кіореску В.Д., Пирожкова Ю.В. Особливість правового регулювання електронних грошей в Україні: актуальні проблеми	67
Кравченко В.Ю., Пирожкова Ю.В. Місце податкового права в системі права України	69
Левіт А.Р., Пирожкова Ю.В. Сутність фінансово-правової відповідальності	70
Лисенко А.В., Пирожкова Ю.В. Електронне декларування державних службовців: теоретико-правовий аналіз	72
Малікова М.О., Гаджиєва Ш.Н. Адміністративна відповідальність військовослужбовців в Україні	75
Михайліченко В.О., Пирожкова Ю.В. Правове регулювання державного контролю за місцевими бюджетами: шляхи оптимізації	118
Овчаренко К.В., Пирожкова Ю.В. Особливості правового регулювання фінансування вищої освіти України	79
Райтаровська Т.В., Гаджиєва Ш.Н. Звільнення від адміністративної відповідальності та виключення відповідальності в Україні	81
Резепа Б.О., Гаджиєва Ш.Н. Адміністративна відповідальність військовослужбовців Збройних Сил України	84
Рябець Г.Є., Пирожкова Ю.В. Податкове представництво: теоретико-правовий аналіз	86

Сімоненко К.М., Гаджиєва Ш.Н. Адміністративна відповідальність за корупційні правопорушення.....	88
Соколенко Д.В., Пирожкова Ю.В. Правові засади електронного декларування в Україні: аналіз світової практики	90
Ходирєва А.А., Гаджиєва Ш.Н. Адміністративна відповідальність юридичних осіб.....	93
Цибеленко А.М., Пирожкова Ю.В. Фінансова політика в Україні	94
Шелудько Є.В., Гаджиєва Ш.Н. Адміністративна відповідальність осіб за правопорушення пов'язані з корупцією	96

ЦИВІЛЬНЕ ПРАВО, ЦИВІЛЬНИЙ ПРОЦЕС ТА СІМЕЙНЕ ПРАВО

Білокур А.В., Луц Д.М. Проблеми та перспективи створення об'єднання співвласників багатоквартирного будинку.....	99
Болобан Д.А., Луц Д.М. Проблеми забезпечення права на житло внутрішньо переміщених осіб в Україні.....	101
Гребенюк А.А., Алімов К.О. Участь експерта у цивільному процесі.....	104
Євдокимова А.І., Луц Д.М. Щодо питання правового регулювання спадкування за заповітом	107
Здановська К.Ю., Луц Д.М. Щодо правового регулювання діяльності об'єднань співвласників багатоквартирних будинків	109
Кумуржі В.І., Луц Д.М. Особливості правового регулювання забезпечення населення житлом.....	112
Левіт А.Р., Луц Д.М. Правові засоби захисту права власності в Україні	114
Лукашева А.С., Луц Д.М. Правове регулювання договорів оренди єдиного майнового комплексу (підприємства).....	116
Михайліченко В.О., Луц Д.М. Сторони договору міни (бартеру): загальна характеристика	77
Овчаренко К.В., Луц Д.М. Правовий статус дітей позбавлених батьківського піклування	120
Цибеленко А.М., Луц Д.М. Обмін жилих приміщень	122
Чудновська Д.І., Луц Д.М. Загальна характеристика спадкування житла, що перебуває у стані приватизації.....	124
Шеховцова Т.О., Луц Д.М. Проблеми визначення лізингових платежів за договором фінансового лізингу.....	126

КРИМІНАЛЬНЕ ПРАВО, КРИМІНАЛОГІЯ, КРИМІНАЛЬНО-ВИКОНАВЧЕ ПРАВО ТА КРИМІНАЛЬНИЙ ПРОЦЕС

Антонова К.В., Узунова О.В. Зайняття гральним бізнесом: теоретично-правовий аналіз складу злочину.....	130
Гребенюк А.А., Узунова О.В. Контрабанда наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів або прекурсорів.....	132
Діхтяр А.М., Узунова О.В. Суб'єкт злочинів проти національної безпеки України.....	135
Здановська К.Ю., Єна І.В. Особливості кримінального провадження щодо окремої категорії осіб.....	136
Кравченко В.Ю., Узунова О.В. Сумлінна помилка злочинця у злочинах проти статевої свободи та статевої недоторканності особи.....	140
Левіт А.Р., Узунова О.В. Правове регулювання корупційних злочинів в Україні та заходи антикорупційного спрямування	142
Лобов Д.Д., Узунова О.В. До питання про предмет та правову природу спеціальної конфіскації	144
Михайлишина Г.В., Шеховцова Л.І. Діяння, пов'язане з ризиком, у кримінальному праві України.....	146
Овчаренко К.В., Єна І.В. Перспективи запровадження органу пробації враховуючи зарубіжний досвід	149
Цибеленко А.М., Узунова О.В. Жіноча рецидивна злочинність.....	151

ТРУДОВЕ ПРАВО ТА ПРАВО СОЦІАЛЬНОГО ЗАХИСТУ

Антонова К.В., Омелянчик С.В. Представництво у трудовому праві: теоретико-правовий аналіз.....	154
Бондаренко А.О., Омелянчик С.В. Локальні нормативно-правові акти в системі джерел трудового права	156
Лисенко А.В., Омелянчик С.В. Теоретико-правовий аналіз визначення поняття принципів трудового права	158
Лобов Д.Д., Омелянчик С.В. Розширення меж відповідальності за порушення законодавства про працю: теоретико-правовий аналіз	160
Михайліченко В.О., Омелянчик С.В. Трудовий договір як правова форма закріплення волі сторін трудова правовідносин	163
Ненько Р.М., Омелянчик С.В. До питання охорони праці неповнолітніх	165
Овчаренко К.В., Сківський І.О. Проблема правового регулювання праці засуджених в пенітенціарних установах України	168
Цибеленко А.М., Омелянчик С.В. Матеріальна відповідальність сторін в трудовому праві	170

КОНСТИТУЦІЙНЕ ПРАВО; МУНІЦИПАЛЬНЕ ПРАВО

Проблеми реалізації конституційних прав жінок в Афганістані

Гудкова Д.О., студентка

Науковий керівник

Верлос Н.В., к.ю.н., доцент

Запорізький національний університет

Актуальність теми гендерної нерівності полягає у тому, що і в наш час існує широка дискримінація жінок, порушення їх прав. Права жінок – це особлива категорія прав людини, яка потребує досконалої та юридично сильної правової бази та потребують особливого захисту з боку держави. Проблема прав жінок в Афганістані виникла вперше близько 140 років тому, коли правив в 80-х роках 19 століття емір Абдуррахман Хан, який зробив перші спроби задекларувати обмеження на насильницькі і ранні шлюби, законодавчо закріпити спадкові права жінок, а також їх право ініціювати розлучення, звичайно, в жорстких рамках вимог шаріату. Жінки мусульманки отримали свої сьогоденні права під впливом 3-х основних факторів: Корану, географічного розташування та місцевих звичаїв та традицій.

За даними міжнародних правозахисних організацій, афганські жінки перебувають у незадовільному становищі. Їм відмовлено в праві на освіту – «Талібан» обмежує дівчаток у відвідуванні початкової школи, а коледжі та інститути, в яких навчалися жінки, які діяли у країні, були закриті. Жінки не мають права на роботу – вони повинні постійно перебувати у себе вдома, роботодавцям заборонено навіть просто розмовляти з ними на цю тему. Також їм заборонено подорожувати – жінки не можуть покинути будинок поодиночці, без супроводу найближчого родича-чоловіка, але відповідно до статті 39 Конституції Афганістану кожен афганець має право подорожувати і повертатися додому відповідно до положень закону [1]. Жінки позбавлені права на медичну допомогу: у країні практично не залишилося фахівців-гінекологів, оскільки чоловікам заборонено дивитися на жінок, які не є їх дружинами. З цієї ж причини хірургічні операції не можуть проводитися, якщо в операційній команді є хоча б один чоловік. Жіноча стать позбавлена права на захист своїх прав – згідно з дослідженнями юристів, «Талібан» тлумачить шаріат (збірка мусульманських нормативних актів) таким чином, що юридичні права жінки приблизно наполовину менше прав чоловіка – жінка не може навіть самостійно звернутися до суду. Жінкам заборонено співати і слухати нерелігійну музику, користуватися косметикою, з'являтися перед сторонніми чоловіками з відкритим обличчям, носити одяг яскравих кольорів, носити взуття на високих підборах, їздити в приватних автомобілях разом з чоловіками, голосно говорити в громадських місцях тощо [2].

Відповідно до статті 22 Конституції Афганістану, яка була прийнята 4 січня 2004 року, будь-яка дискримінація та привілеї серед громадян Афганістану заборонені. Також у цій статті йдеться про те, що громадяни Афганістану, незалежно від статі, мають рівні права та обов'язки. Як ми бачимо, це дуже суперечить реаліям сучасного Афганістану. Такі незаконні обмеження згубно впливають на життя жінок: тільки в Кабулі живе 40 тис. вдів, які не мають жодних легальних можливостей для того, щоб прогодувати себе і своїх дітей. « В даний час неграмотних афганських жінок більше 90% – для порівняння, десять років тому жінки становили половину державних службовців, 70% вчителів та 40% лікарів ». Становище жінок серйозно погіршилося після виведення з країни радянських військ (1989) [3].

У незалежній комісії з прав людини при президенті Афганістану створений спеціальний відділ, головним завданням якого є сприяння втіленню в життя законодавчо закріплених прав жінок, відстеження ситуації з правами жінок, активне залучення афганок в процес відновлення країни, а також протидія гендерній нерівності в афганському суспільстві, в тому числі фактам домашнього насильства, насильницьким і раннім шлюбів, зростаючої жіночої злочинності [4]. Однак були зафіксовані випадки, коли жінок прилюдно били до втрати свідомості тільки за те, що у них були нафарбовані нігті. У свою чергу, існують

численні свідчення, що офіційні особи «Талібану», користуючись своєю владою, гвалтували самотніх дівчат і жінок і, фактично, перетворювали їх на рабінь.

За даними Міжнародної організації з міграції «Афганістан залишається одним з головних центрів торгівлі людьми, насамперед жінками і дітьми». Почастішали випадки торгівлі дівчатками в провінціях Герат, Кундуз і Тахар. У січні 2008 року було офіційно підтверджено 3 випадки продажу 4-9 місячних дівчаток. Батьки пояснюють дану практику бажанням врятувати дівчаток від голоду і холоду. За даними ЮНІСЕФ в 57% одружень наречена була молодше 16 років, а 80% шлюбів є або вимушеними чи насильницькими, які влаштовуються, щоб ліквідувати боргові зобов'язання, а також як засіб врегулювання спорів або припинення кровної ворожнечі. Сільське населення вважає нормальним шлюбним віком для дівчат 8-10 років, не дивлячись на те, що були прийняті поправки до законодавства, що піднімають шлюбний вік до 17 років [5]. Тільки 2% афганок мають національні посвідчення особи (Таскер), а, відповідно, 98% не мають ніякого документа, що підтверджує їх громадянство і юридичний статус, 4 з 5 жінок не вміють ні читати, ні писати. Афганістан – одна з небагатьох країн, де тривалість життя у жінок менше, ніж у чоловіків, і становить 44 роки, що є одним з найнижчих показників у світі. Слід сказати, як йдеться в доповіді Генерального секретаря ООН: «Історія Афганістану неодноразово доводила, що зусиллям по зміцненню статусу жінок іманентно властива загроза зворотної реакції. Для досягнення в повному обсязі цілей забезпечення гендерної рівності буде потрібна серйозна прихильність і політична воля з боку національних і міжнародних зацікавлених сторін» [6].

Отже, незважаючи на законодавче закріплення гендерної рівності, реальне втілення прав жінок у Афганістані залишає бажати кращого. На нашу думку, щоб змінити правове становище жінок у цій державі потрібно, по-перше, залучити кошти міжнародних фінансових установ не тільки на структурну перебудову економіки, але й на фінансування проектів, що містять в собі потенціал для соціального розвитку жінок, по-друге, створити як можна більше мереж послуг, центрів реабілітації для жінок, які стали жертвами насильства, в тому числі і в родині, по-третє, запровадити політику підготовки щорічних Національних доповідей щодо становища жінок в Афганістані з обов'язковим оприлюдненням цього звіту через засоби масової інформації.

Література

1. Конституція Афганістану [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.mykpzs.ru>
2. Революційна Асоціація Жінок Афганістану (Revolutionary Association of the Woman of Afghanistan. RAWA) [Electronic resource]. – Access mode: <http://www.rawa.org>
3. Human Rights Watch [Electronic resource]. – Access mode: <http://www.hrw.org>
4. Rosemane Skaine, Woman of Afghanistan under the Taliban / Skaine Rosemane. – McFarland & Company, 2002. – 198 p.
5. Всі про Афганістан. Становище жінок в сучасному Афганістані, 2012. – 350.
6. Текст доповіді HRW «Афганістан: відмова в гуманності» (англійською мовою) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.hrw.org/reports/2001/afghan3/>

Конституційно-правова регламентація та проблеми реалізації прав жінок в Саудівській Аравії

Гудкова К.О., студентка

Науковий керівний

Верлос Н.В., к.ю.н., доцент

Запорізький національний університет

Питання гендерної рівності стало в багатьох країнах темою різноманітних досліджень у конституційно – правовій сфері, політичній сфері, сфері освіти, громадської думки, здійснена розробка гендерних індикаторів. Вони містять прямі свідчення становища жінок

відносно визначеного нормативного стандарту. В 80-х роках жінки з усього світу започаткували активний міжнародний рух за права жінок.

Наслідки цієї діяльності особливо відчутні на міжнародному рівні. Держави вперше в історії виявили підтримку захисту прав жінок і визнали його своїм «пріоритетним завданням». Однак, незважаючи на багатообіцяючі зміни в конституційному та міжнародному праві, жінки в деяких країнах мусульманського світу ще стикаються з повсякденною реальністю. Як приклад, я пропоную розглянути конституційно – правову регламентацію та реалізацію прав жінок в мусульманській країні, а саме – в Саудівській Аравії.

Відповідно до ст.26 Основного Нізаму Королівства Саудівська Аравія: «Держава захищає права всіх підданих відповідно до ісламського шаріату». А в Шаріаті, а саме у Важибі, зазначено наступне: «Дружина зобов'язана виконувати покладені на неї обов'язки і завжди підкорятися чоловікові» [1]. Отже, у саудівському ультраконсервативному суспільстві у жінок куди менше прав, ніж в інших мусульманських країнах. Приміром, в Бахреїні є навіть жінки-міністри, у той час як саудівським жінкам, згідно з Шаріатом, не обійтися без так званого опікуна-чоловіка з числа найближчих родичів, який її супроводжує, що зазначено у ст.28 Основного Нізаму. Без нього жінка не може піти навіть в супермаркет. Навіть більше, в Саудівській Аравії жінці, яка живе за суворими законами Основного Нізаму, без згоди найближчого родича чоловічої статі не може бути зроблена навіть хірургічна операція. Вона не може отримати освіти, влаштуватися на роботу або відкрити рахунок у банку. А фізичне покарання за непослух чоловіка або батька не засуджується, а навпаки-підтримується духовними особами країни [1].

Також, за даними на 2016 рік, країна займає 132-е місце з 134 країн по обмеженню жіночих прав. Це також єдина країна, яка отримала нульовий бал по політичним і громадським правам, наданим жінкам. Однак, починаючи з 2015 року, на тлі поліпшення економіки, намічаються поступові тенденції до пом'якшення гендерної дискримінації.

Пророк Мухаммед встановив перші права жінок в мусульманській країні, сказавши: «У вас є права над вашими жінками, і ваші жінки мають права над вами». Події терористичного акту 1979 року спонукали уряд до перегляду поглядів на виконання норм шаріату-до цього, не дивлячись на те, що населення традиційно сповідувала іслам, релігія не була прив'язана до політики і західні нововведення сприймалися нейтрально. До 1979 року жінки могли водити машини, зустрічатися з чоловіками-ні-махрамами. Але з 1979 року газети і інші ЗМІ стали дотримуватися суворих релігійних норм, наприклад, всі зображення з жінками були виключені. Міністерство внутрішньої справ відкрито перешкоджало жінкам, які працюють за наймом, в тому числі і іноземкам. Стипендії для жінок на навчання за кордоном скоротилися [2].

Після приходу до влади Абдалли в країні відбувся ряд реформ, зокрема, він відкрив перший університет для спільного навчання жінок і чоловіків, прийняв закони проти насильства в сім'ї. Також король підтримав можливість голосування жінок на виборах і надання жінкам водійських прав. Однак вчені-конституціоналісти відзначають, що реформи занадто незначні і більше мають символічний характер [3].

Більшість саудівців, будучи мусульманами, не бачать головної перешкоди прав жінок в ісламських законах. За словами однієї з саудівських журналісток: «Якщо Коран не торкається ту чи іншу тему, то священнослужителі запросто можуть зарахувати це до Харам (гріха), позбавлення жінок права на водіння машини є яскравим тому підтвердженням». Інша журналістка, Сабрі Джавхар, стверджує наступне: «Якби права жінок базувалися на справжніх ісламських законах, а не на недбалих племінних звичаях, то питання дискримінації жінок було би закрите».

Саудівський уряд надає також сильний психологічний тиск на жінок і їх роль в країні. Зокрема, в 2015 році коли було опитано понад 88% жінок висловилися, що вони не вважають за необхідне мати право водити машини і працювати з чоловіками. Інше опитування також показало, що більшість саудівських жінок підтримують ідею про те, що жінка не може

займатися політикою [4]. Примітно, що ні в одній мусульманській країні такого роду «смирених» відповідей жінки не давали.

Однак жіноче безправ'я не може тривати вічно: король Абдулла надав жінкам виборче право. Хоча мешканка Саудівської Аравії зможе піти на вибори тільки в супроводі чоловіка, батька чи брата, тим не менше, для королівства це прорив. Також він заявив, що дозволяє жінкам голосувати на муніципальних виборах і навіть висуватися в кандидати [5].

Відомий випадок, коли саудівка, молода вдова Самар Бадаві з міста Джедда, потрапила за ґрати через суперечку з батьком, який не бажав, щоб вона знову вийшла заміж. Причиною для винесення суддею жорстокого вироку стало те, що Бадаві самовільно залишила рідну домівку. Регулярні побої, які їй діставалися від батька, не стали пом'якшувальною обставиною [4]. Адже, відповідно до ст.48 Основного Нізаму, жінка може бути приговорена до будь-якого покарання, що відповідає порушенню, якщо вона не виконує усі накази близького родича чоловічої статі або чоловіка [1].

Також загальновідомим є такий випадок, коли 12-річну дівчину, з провінції Ель-Касім, що на сході від Ер-Ріада, батько видав її заміж за 80-річного чоловіка. Тоді вона наважилася вимагати розлучення. Але суддя не задовільнив її вимогу. Адже, відповідно до Шріату, жінка повинна виконувати усю волю свого батька та чоловіка.

Саудівська Аравія до 2008 року була єдиною країною, яка не представляла жінок на олімпійських іграх, хоча жіночі команди в країні існують, їх просто не допускали, тому, що це нібито суперечило ісламським принципам.

У червні 2012 року посольство Саудівської Аравії в Лондоні оголосило, що саудівські спортсменки будуть допущені до олімпійських ігор у 2012 році в Англії. У 2013 році саудівським жінкам було дозволено кататись на велосипедах, але тільки в парках та інших зонах відпочинку. Вони також зобов'язані бути повністю покритими і бути в супроводі опікуна. За законами країни, жінкам заборонено відвідувати відкриті спортивні заходи [6].

Таким чином, світові правозахисні організації з прав людини не спускають очей із Саудівської Аравії, та й ті новації, які відбуваються в цій країні останнім часом сприймають критично.

Отже, уся система підпорядкування жінок чоловікам повинна бути демонтована. Гендерний аналіз саудівського суспільства дає змогу виявити так звані проблемні зони, які потребують активного втручання з боку держави та суспільства, і є відправними пунктами процесу формування гендерної політики в цій мусульманській країні. Тому потрібно визнати, що становлячи більшу частину населення Королівства Саудівська Аравія, жінки представлені серед незахищених. Це є обґрунтуванням необхідності проведення вираженої гендерної політики в державі. І вона має бути спрямована не на створення та формування пільг, а на формування умов для подолання незахищеності та вирішення при цьому інших форм дискримінації. Міжнародні документи, доповіді, наукові здобутки закордонних країн можуть слугувати підмогою, теоретичною та методологічною основою для аналізу, але ніяк не сприйматися як аксіома, приклад для копіювання в мусульманських країнах. Ситуація в сьогоdnішній Саудівській Аравії потребує створення і реалізації державної програми подолання гендерної нерівності, адже зміни у становищі жінок можливі лише за умови послідовної державної гендерної політики.

Література

1. Основний Нізам: Положення Королівства Саудівська Аравія [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://sites.google.com/site/konstitucia-saudovskoj-aravii>
2. Конституційне право зарубіжних країн: навч. посібник. – 2-е вид. / М.С. Горшенєва, К.О. Закоморна, В.О. Ріака та ін.; за заг. ред. В.О. Ріаки. – К.: Юрінком Інтер, 2006. – 544 с.
3. Конституції нових держав Європи та Азії / упоряд. С. Головатий; наук. ред. В. Шаповал. – К.: Українська Правнича Фундація; Право, 1996. – 544 с.
4. Н.В. Бровченко Конституційне право зарубіжних країн: навчальний посібник / Н.В. Бровченко. – Запоріжжя: Запорізький національний університет, 2014. – 120 с.

5. Як живуть жінки в Саудівській Аравії [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://uk.peopleandcountries.com/article-3835-1.html>
6. 100 фактів про Саудівську Аравію [Електронний ресурс] // Світ: журнал про відомості. – 2015. – №19. – Режим доступу: <http://mir.ru/palnetazemla/32903-100-faktov-o-saudovskoj-aravii-25-foto.html>

Проблеми конституційно-правового регулювання інституту омбудсмана в Україні та зарубіжних країнах: порівняльно-правовий аналіз

Єфіменко В.Г., студентка

Науковий керівник:

Верлос Н.В., к.ю.н., доцент

Запорізький національний університет

Пріоритетом для будь-якої держави є забезпечення і захист прав і свобод людини. У найбільш розвинутих демократичних країнах омбудсман є одним з інститутів створення гарантій демократичного розвитку держави та реалізації принципів, відповідно до яких людина, її права і свободи визнаються найвищою соціальною цінністю. У багатьох країнах етап становлення цього інституту вже пройшов, він зарекомендував себе як такий, що сприяє забезпеченню прав людини та підвищує ефективність діяльності органів державної влади, їх посадових осіб. Особливо актуальним у цьому плані є вивчення досвіду становлення інституту омбудсмана в країнах, де цей інститут функціонує тривалий час, протікання процесів розвитку та появу схожих проблеми організації та функціонування інституту омбудсмана в цих країнах [1]. Україна, застосовуючи міжнародно-правові стандарти, послідовно розбудовує систему захисту прав і свобод людини. Попри чималий досвід, накопичений іншими державами в галузі організації і функціонування інституту омбудсмана, для України він є відносно новим, адже все ще триває пошук оптимальної моделі вітчизняної схеми цього інституту і, з огляду на це, виникає потреба порівняльно-правового вивчення світового досвіду [1]. Аналіз діяльності та функціонування подібної посади дозволяє спрогнозувати розвиток близьких за змістом процесів формування національного інституту омбудсмана та зробити узагальнюючі висновки щодо вдосконалення законодавчої основи його статусу.

Конституційний процес розбудови системи захисту прав і свобод людини і громадянина через інститут омбудсмана почався у 1996 році, у ст.101 зазначено, що парламентський контроль за додержанням конституційних прав і свобод людини і громадянина здійснює Уповноважений Верховної Ради України з прав людини [2]. Законодавчий процес, зумовлений приписом Конституції України, почався прийняттям у 1997 році Закону України «Про Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини» [3]. А вже у квітні 1998 року Парламент обрав першого в історії України Уповноваженого з прав людини (Омбудсмана).

Термін «ombudsman» (ombudo – зі шведської «представник») – посадова особа, яка контролює діяльність органів виконавчої влади у сфері дотримання прав людини [4]. Багато держав, окрім загального інституту омбудсмана, почали вводити спеціалізованих омбудсманів або їх ще називають «квазіомбудсманами»: омбудсман новин, банківські омбудсмани, у справах дітей, національних меншин, військовослужбовців та з інших питань. В Україні існують Уповноважений Президента з прав дитини, Уповноважений Президента з прав інвалідів та інші спеціалізовані омбудсмани. Інститут спеціалізованого омбудсмана запроваджений з метою забезпечення захисту прав і законних інтересів осіб, які належать до вразливих верств населення та соціальних груп. Створення спеціалізованих омбудсманів неможливе без існування «загального» омбудсмана, такими правозахисниками загальної компетенції є Народний захисник у Грузії, Уповноважений із громадянських прав у Польщі,

Уповноважений з прав людини в Україні. Тому, на нашу думку, доцільним є порівняльно-правовий аналіз саме омбудсмана загальної компетенції.

На думку австралійського омбудсмана, професора, доктора права В. Пикля, створення й діяльність інституту омбудсмана відкрили нову епоху у відносинах між державою й громадянином, між особами, наділеними владою і керованими цією владою [5].

Дослідженням виникнення, функціонування та правового становища інституту омбудсмана займався цілий ряд видатних науковців, серед них: Ю.С. Шемшученко, Г.О. Мурашина, Ю.М. Грошевий, В.Я. Тація, М.В. Цвіка, М.В. Косюта, Н.І. Карпачова, К.О. Закоморна та ін.

Мета роботи полягає в тому, щоб на основі аналізу чинного законодавства і праць вітчизняних та зарубіжних науковців, провести порівняльно-правовий аналіз правового статусу парламентського інституту омбудсмана, тобто омбудсмана загальної компетенції у світі й в Україні як одного з інструментів забезпечення прав людини.

В одних державах дана посадова особа іменується омбудсманом, в інших – посередником або парламентським уповноваженим з прав людини. Це пояснюється насамперед різним історичним середовищем, неоднаковою правовою культурою, впливом конституційно-правових систем. Однією з головних функцій омбудсмана у світі є контроль за діяльністю виконавчих та інших органів державної влади шляхом розгляду скарг громадян на дії тих чи інших органів або посадових осіб, що призвели до порушення прав та свобод людини і громадянина. В цьому сенсі важливим невід’ємним правом омбудсмана є право проводити розслідування, у тому числі й за власною ініціативою, і на їх підставі вносити рекомендації щодо шляхів відновлення порушених прав у конкретному випадку, вносити пропозиції стосовно змін до законодавства або перегляду неправомірної адміністративної практики органів державної влади. Процедура звернення до омбудсмана максимально неформальна та гнучка, а доступ до нього є безплатним і відкритим для всіх громадян держави.

Вперше цей інститут з’явився у Швеції в 1809 р. як протипага необмеженій владі короля, він швидко здобув визнання і поширення в усьому світі. Від дня створення у Швеції інституту Омбудсмана, головне завдання народного правозахисника залишилося незмінним – здійснювати контроль за дотриманням державними органами прав та свобод людини і громадянина, захищати ці права у разі їх порушення. З 1919 р. подібні посади почали запроваджуватись й в інших країнах. Учасники конференції ООН 1959 р. запропонували поширити цей інститут на всі держави світу. Державою, яка наступною запровадила інститут уповноваженого з прав людини у 1919 р., стала Фінляндія, що пояснювалося близькістю правової системи до системи у Швеції. Виходячи з цього, модель омбудсмана дещо нагадує шведську. В уповноваженого з прав людини теж досить широкий спектр повноважень та компетенції у Фінляндії [6]. У Норвегії інституція уповноваженого з прав людини була запроваджена в 1952 році. На початку свого існування омбудсман контролював лише військові сили та короля. Та згодом, у 1962 році, його функції були значно розширені та вдосконалені. Відтоді до компетенції входить і контроль за цивільною адміністрацією. У 1953 році було засновано інститут омбудсмана у Данії. Сьогодні, у різних країнах існує понад 100 омбудсманів, це і Австралія, Азербайджан, Албанія, Вірменія, Латвія, Польща, Узбекистан, Хорватія та інші.

За час функціонування механізму забезпечення та захисту прав людини і громадянина сформувалась низка певних ознак, притаманних майже всім омбудсманам: діяльність омбудсманів є незалежною, відкритою, безоплатною, легкодоступною для усіх громадян, які потребують захисту прав і свобод.

В Україні Уповноважений Верховної Ради з прав людини призначається на посаду та звільняється з неї Верховною Радою України. Він має розглядати звернення, заяви і скарги громадян з приводу порушення їхніх прав і свобод, а також вживати заходів щодо відшкодування громадянам збитків, заподіяних зазначеними порушеннями. Уповноважений є підзвітним лише Верховній Раді України» [3].

Олена Майданник, розкриваючи питання забезпечення прав людини в Україні визначила декілька його особливостей в порівнянні з іншим країнами. Однією з проблем діяльності українського омбудсмена є законодавча неврегульованість його представництва на місцях. Так, на переконання авторки, інститут омбудсмена в Україні виступає не основним, а додатковим захистом прав і свобод людини щодо інших правозахисних механізмів. Окрім цього, не передбачено ні організаційних, ні юридичних наслідків, які мають наставати в результаті діяльності омбудсмена для органів та посадових осіб, що припустили порушення прав людини [7, 13].

Функції омбудсмена в Естонії на загальнодержавному рівні виконує канцлер юстиції. З березня 2008 року цю посаду обіймає юрист і адвокат Індрек Тедер. У столиці Естонії, Талліні, в 2012 році була також запроваджена посада муніципального омбудсмена. З 1 червня 2012 року її обіймає Юрі Кальювее.

Ольга Бичківська у своїй статті «Колегіальна омбудсманівська служба і Україна», розкрила питання функціонування колегіального омбудсмена і можливість створення такої системи в Україні. Саме така система уповноваженого з прав людини діє в таких країнах, як: США, Франція, Литва, Молдова, Швеція, Танзанія, Замбія, Нігерія. Суть такої системи полягає в тому, що виконання функцій покладається на декілька, а не одну особу. Такі служби функціонують у вигляді комісій, коли рішення у справі ухвалюються колегіально, або у формі об'єднаної служби омбудсманів, де кожний омбудсман, відповідаючи за окремий напрямок роботи, працює та приймає рішення автономно, незалежно від інших [8, 11].

Діяльність Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини, як зазначає О.В. Марцеляк, «дозволяє легітимізувати владу, гарантувати громадянам право на «належне управління» з боку державо-владних структур шляхом дотримання ними не тільки «букви закону», але й «духу юридичних норм» у сфері прав людини, правил адміністративної етики» [9, 126]. Саме ця обставина, а також відсутність зайвих формальностей у роботі Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини роблять цей інститут більш ефективним у сфері захисту прав людини у порівнянні з іншими правозахисними інститутами, що у свою чергу впливає на динаміку формування країни як демократичної держави, допомагає становленню в ній громадянського суспільства [6].

Таким чином, вдосконалення механізму захисту прав людини і громадянина є важливим питанням у функціонуванні та розвитку демократичної держави, розглядуваний нами інститут займає важливе місце в системі органів, що забезпечують і захищають права і свободи людини та громадянина. Зважаючи на те, що інститут омбудсмена розвивається як повноправний суб'єкт забезпечення та захисту прав і свобод людини та громадянина, для вдосконалення функціонування цього інституту в Україні треба поєднати досвід зарубіжних країн з історичним підґрунтям формування цього інституту, умовами розвитку механізму захисту прав і свобод в нашій країні шляхом запровадження представників Уповноваженого на місцях для зменшення відстані між особою, яка потребує захисту своїх прав і свобод та інституту омбудсмена, який може забезпечити цей захист. Формування колегії Уповноваженого з прав людини і його представників, на нашу думку, також сприятиме розвитку механізму захисту прав і свобод, розширенню та підвищенню ефективності його функціонування.

Література

1. Марцеляк О.В. Конституційно-правовий статус інституту омбудсмена: світовий досвід та українська модель: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня докт. юр. наук: спец. 12.00.02 "Конституційне право; Муніципальне право" / Марцеляк Олег Володимирович – Одеса, 2004. – 36 с.
2. Конституція України [Електронний ресурс] // Відомості Верховної Ради України. – 1996. – Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр>.
3. Про Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини: Закон України від 23 грудня 1997 року [Електронний ресурс] // Урядовий кур'єр. – 1997. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/776/97-вр>.

4. Політологічний енциклопедичний словник: навч. посібник [для студентів вищ. навч. закладів]. – К.: Генеза, 1997. – 231 с.
5. Куліш А. Інститут омбудсмана як елемент правоохоронної системи України / А. Куліш // Підприємництво, господарство і право. – 2006. – № 2. – С. 48-61.
6. Конституція Фінляндії [Електронний ресурс] // Міністерство юстиції Фінляндії. – 1999. – Режим доступу: <http://www.finlex.fi/fi/laki/kaannokset/1999/ru19990731.pdf>.
7. Майданник О.О. Інститут омбудсмана у механізмі забезпечення прав людини в Україні / О.О. Майданник // Адвокат. – 2010. – № 7. – С. 16-28.
8. Бичківська О.О. Колегіальна омбудсманівська служба і Україна / О.О. Бичківська // Влада. Людина. Закон. – 2010. – №2. – С. 12-23.
9. Марцеляк О.В. Інститут омбудсмана: теорія і практика / О.В. Марцеляк. – Х.: Вид-во національного університету внутрішніх справ, 2004. – 450 с.

Закріплення суб'єктивного активного виборчого обов'язку як шлях подолання абсентеїзму

Коналош А.В., студент

Науковий керівник:

Пелех І.В., к.ю.н., викладач

Запорізький національний університет

Процес удосконалення виборчого законодавства України носить безперервний характер і триває протягом усього періоду незалежності України. Ст.5 Конституції України визначає носієм суверенітету і єдиним джерелом влади в Україні народ. Народ здійснює владу безпосередньо і через органи державної влади та органи місцевого самоврядування [1]. Це положення закріплює принцип народного суверенітету, згідно з яким влада Українського народу є первинною, єдиною і невідчужуваною, тобто органи державної влади та органи місцевого самоврядування здійснюють владу в Україні, що походить від народу [2]. Демократичність Української держави і суспільства виявляється насамперед у народовладді. Під народовладдям розуміється широка й активна участь громадян в управлінні справами держави і суспільства та створення найсприятливіших умов для надання всієї повноти влади народу. Отже, народовладдя в Україні здійснюється у двох формах:

а) прямої (безпосередньої) демократії, коли народ виражає свою волю у визначених Конституцією і законами процесуальних формах;

б) представницької демократії, тобто через своїх представників, яких народ обирає до органів державної влади та органів місцевого самоврядування.

Сутність представницької демократії полягає в тому, що важливі обов'язкові питання вирішуються не всіма громадянами держави, а лише їх певними групами. В Україні – це Верховна Рада України, Президент України, Верховна Рада Автономної Республіки Крим, місцеві Ради. Отже, обрання представників в органи влади або місцевого самоврядування – це спосіб реалізації волі народу. Мова йде про виборче право, яке розуміється в об'єктивному та суб'єктивному значенні. В об'єктивному – це усі норми права, які регламентують загальний порядок формування представницьких органів. Основними його джерелами є Конституція України, Закон України «Про вибори Президента України» [3], Закон України «Про місцеві вибори» [4], Закон України «Про вибори народних депутатів» [5] та інші. В суб'єктивному значенні – це право обирати (активне) та право бути обраним (пасивне) виборче право. Право обирати є загальним і називається так тому, що належить усім громадянам України, які досягли 18 років і є дієздатними. Право бути обраним є цензованим тому, що залежить від багатьох умов, які визначені Законами України.

Вибори – це один із найдавніших інститутів конституційного права. Вибори як форма волевиявлення населення були відомі ще первіснообщинному ладу, де на загальних зборах обиралися старійшини громад, а пізніше й воєначальники. Згодом процедура виборів усе більше ускладнювалася. Наприкінці XVIII ст. була розроблена класична теорія виборів,

основні ідеї якої зводилися до визнання того, що суверенітет невід'ємно належить народу, що і є джерелом будь-якої влади. Народ доручає здійснення влади своїм представникам (депутатам), яких визначає шляхом проведення демократичних виборів.

Із часом утвердилися певні вимоги та правила, виконання яких мало забезпечити об'єктивне волевиявлення виборців, утруднити або унеможливити фальсифікацію результатів виборів. Найважливіші з них закріплені в конституціях демократичних держав. Сьогодні вибори – один з інститутів конституційного права, щодо якого розроблено і визнано єдині принципи і міжнародні стандарти. Принципи виборчого права – це ті умови його визнання та реалізації, дотримання яких на виборах робить їх справді народним волевиявленням.

Участь у виборах в більшості країн є вільним і добровільним – ніхто не вправі впливати на виборця з метою примусити його до участі або до неучасті у виборах, а також на його вільне волевиявлення. Прийти на виборчу дільницю – це громадянський обов'язок кожного виборця, проте в цих країнах за неучасть у виборах (абсентеїзм) не настає будь-якої юридичної відповідальності. Але в Україні принцип добровільності не закріплений, у вищезгаданих нормативно-правових актах сформульовано такі головні принципи виборчого права: загального, рівного, прямого виборчого права шляхом таємного голосування.

Абсентеїзм – ухилення від участі у виборах, зборах тощо. Одна з форм свідомого бойкотування виборцями виборів, відмова від участі в них; пасивний протест населення проти існуючої форми правління, політичного режиму, прояв байдужості до виконання людиною своїх прав та обов'язків [6, 8]. На жаль, в Україні явище абсентеїзму має місце, народ реалізує свою волю досить неактивно. Явка на позачергові вибори Президента України у 2014 році склала близько 51%, явка виборців у другому турі місцевих виборів 2015 року по всій Україні склала 34,08%, в Києві – 28,35%, про що свідчать дані Центральної виборчої комісії, оприлюднені на сайті Центрвиборчкому [7].

Оскільки в Україні немає встановленої законом, найменшої кількості виборців, необхідної для визнання виборів легітимними, а народ досить неохоче беруть участь у виборах, виникає питання, наскільки вони є легітимними. Наприклад, якщо на вибори Президента з'явилось 45% виборців, переможець виборів отримав 55% голосів, то за цього кандидата проголосувало близько 25% з загальної кількості виборців, які мали право голосувати. В Конституції України закріплено, що владу здійснює народ, а насправді народ досить неналежно реалізує це право. Постає питання про те, щоб закріпити міру належної поведінки замість міри можливої поведінки.

Згідно з конституційними нормами Бразилії, громадянам право голосу надається з 18 років, але з умовою обов'язкової участі у голосуванні. Одночасно передбачається можливість зареєструватися як виборець та взяти участь у голосуванні добровільно для більш молодих громадян, що досягли 16 років. У той же час Конституція Бразилії залишає питання участі у голосуванні на власний розсуд громадян старше 70 років. Такі громадяни беруть участь у голосуванні лише в тому випадку, якщо самі, але своєю ініціативою подадуть заявку про реєстрацію в якості виборців.

У деяких державах існує обов'язковий вотум, тобто юридичний обов'язок виборців брати участь у голосуванні. За порушення цього обов'язку наступають різні санкції: накладення штрафу (Бельгія, Туреччина), штраф або позбавлення можливості займати державні і муніципальні посади протягом трьох років (Аргентина). Однак ці санкції не поширюються на осіб, для яких участь у голосуванні є факультативним (у Бразилії це особи у віці від 16 до 18 років та старше 70 років).

У країнах, де законодавчо закріплений обов'язковий вотум, участь виборців у виборах досягає 90% і більше. У багатьох європейських державах постійно у парламентських виборах беруть участь 55-60% громадян, які мають право голосу.

Отже, українська практика свідчить про поширення тенденції зниження активності виборців. По мірі зменшення кількості голосуючих зменшується і ступінь легітимності органів влади, сформованих за підсумками виборів. Причини абсентеїзму виборця в Україні

у певний час можуть бути самими різними: аполітичність, байдужість до виборів, прояв громадянського протесту внаслідок особливостей конкретної виборчої кампанії (вибори нецікаві, результат передбачуваний, висунуті невідомі кандидати, відсутня реальна політична конкурентність і змагальність), наявність об'єктивних обставин (хвороба, відпустка та ін.). Заходи боротьби з ухиленням від голосування різноманітні і включають в себе не тільки покарання, але й заохочення за участь у виборах.

На нашу думку, виникає необхідність суб'єктивне активне виборче право перетворити на обов'язок, який забезпечить реальне здійснення народного суверенітету, істотно зменшить явище абсентеїзму та у перспективі забезпечить стабільність в Україні, адже у дійсно легітимних органів влади, сформованих за підсумками виборів буде виникати менше розбіжностей з народом України у вирішенні багатьох питань.

Література

1. Конституція України [Електронний ресурс] // Відомості Верховної Ради України. – 1996 р. – Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр>.
2. Рішення Конституційного суду України [Електронний ресурс] // Офіційний вісник України. – 2005 р. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/v006p710-05>.
3. Про вибори Президента України: Закон України від 1999 р. №474-XIV [Електронний ресурс] // Голос України. – 1999 р. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/474-14>.
4. Про місцеві вибори: Закон України від 2015р. №595-VIII [Електронний ресурс] // Голос України. – 2015 р. – Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/595-19>.
5. Про вибори народних депутатів України: Закон України від 2011 р. №4061-VI [Електронний ресурс] // Голос України. – 2011 р. – Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/4061-17>.
6. Політологічний енциклопедичний словник / уклад: Л.М. Герасіна, В.Л. Погрібна, І.О. Поліщук та ін; за ред. М.П. Требіна. – Х.: Право, 2015 р. – 816 с.
7. Центральна виборча комісія [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.cvk.gov.ua>.

Імпічмент Президента як форма конституційно-правової відповідальності в Україні та зарубіжних країнах: порівняльно-правовий аналіз

Коротченко Д.О., студентка

Науковий керівник:

Верлос Н.В., к.ю.н., доцент

Запорізький національний університет

У сучасній науковій діяльності особливої актуальності набуває проблема дослідження такого правового інституту як імпічмент, оскільки в Основних Законах зарубіжних країн закріплюються фундаментальні положення щодо процедури імпічменту, проте вони, зазвичай, не прописані ґрунтовно і залишають багато питань стосовно практичної реалізації зазначеного явища. Зокрема, деякі теоретичні питання щодо правової природи імпічменту розглядаються у працях таких вітчизняних вчених як В. Шаповал В. Чиркіна, М. Сахарова, І. Ільїнського, І. Кресіної, Ю. Тодика, Д. Белов та інших. Що стосується зарубіжних вчених, то серед них слід виділити М. Ломаска, П. Хоффера, Д. Сміта і Дж. Уїлсона.

Термін «імпічмент» походить від латинського *impeccare* – буквально «заважати», «перешкоджати». В. Шаповал наводить наступне визначення: «Імпічмент – за конституціями ряду держав, процедура притягнення парламентом до відповідальності вищих посадових осіб у випадках вчинення ними певних злочинів» [1].

Конституційно-правова відповідальність – різновид юридичної відповідальності, передбачений нормами конституційного права, що має складний політично-правовий характер [1], тому імпічмент можна тлумачити як одну з форм конституційної

відповідальності, адже підстави притягнення до відповідальності президента в порядку імпідменту прямо визначаються в Основних Законах держав.

Виділяють дві основні моделі імпідменту за походженням: англійську та американську. Англійська модель – це встановлений в конституції парламентський порядок притягнення до відповідальності перед судом загальної або спеціальної юрисдикції (Румунія, Польща тощо), а американська модель – повністю або в основному реалізується в парламенті (США, Білорусь тощо) [2].

У країнах з англійською моделлю імпідменту, рішення про усунення президента з посади виноситься судом загальної або спеціальної юрисдикції. Так, наприклад, у ст.97 Конституції Румунії зазначено, що повноваження з розгляду справи та остаточного винесення рішення про усунення президента з посади в порядку імпідменту належать Верховному суду касації та юстиції [3].

У багатьох країнах з американською моделлю імпідменту, насамперед пострадянських, порядок усунення президента з посади реалізується в однопалатному парламенті, і рішення про його усунення ухвалюється на основі кваліфікованої більшості зазвичай у дві третини від загального складу парламенту. Однак, наприклад, у Казахстані відповідна більшість становить три чверті від загального складу кожної з палат парламенту. За таких умов можливість усунення президента є мало реальною [2].

Слід зауважити, що в Україні застосовується певна змішана модель імпідменту. Відповідно до ст.111 Конституції України рішення про усунення Президента України з поста в порядку імпідменту приймається Верховною Радою України не менш як трьома четвертими від її конституційного складу після перевірки справи Конституційним Судом України і отримання його висновку щодо додержання конституційної процедури розслідування і розгляду справи про імпідмент та отримання висновку Верховного Суду про те, що діяння, в яких звинувачується Президент України, містять ознаки державної зради або іншого злочину [4].

Тобто тут перетинаються як американська, так і англійська моделі, оскільки Верховна Рада України ініціює питання про усунення Президента з поста в порядку імпідменту і, за наявності підстав, приймає рішення про звинувачення Президента України (як відбувається в обох моделях), проте на відміну від американської моделі, у розгляді справи бере участь суд, зокрема Конституційний та Верховний Суди. Відмінність від англійської моделі полягає у тому, що Суди безпосередньо не виносять остаточного рішення про усунення Президента з поста. Конституційна процедура розслідування і розгляду справи про усунення Президента України з поста в порядку імпідменту здійснюється без порушення проти нього кримінальної справи, оскільки імпідмент у системі конституційних інститутів за своєю правовою природою є позасудовим конституційним процесом, за змістом якого парламент у разі вчинення злочину Президентом України може достроково припинити його повноваження, усунувши з поста.

Центральним елементом реалізації імпідменту є законодавче закріплення його підстав. На сьогоднішній день світовою конституційною практикою вироблено безліч підстав імпідменту, які є за своєю сутністю відрізняються одна від одної: порушення конституції (Австрія, Молдова, Хорватія), порушення конституції та інших законів (Угорщина, Македонія, Туркменістан), державна зрада (Туреччина, Чехія), вчинення тяжких злочинів (Вірменія, Грузія, Білорусія, Республіка Кіпр), порушення присяги (Литовська Республіка) [5]. В Україні згідно із ст.111 Конституції України підставами усунення президента з поста в порядку імпідменту є: вчинення ним державної зради або іншого злочину [4].

Інколи формулювання підстав імпідменту є не досить чітким, що дає змогу підвести під ці підстави будь-які діяння. Наприклад в Єгипті підставою імпідменту є – невірність конституційному ладу [6], в Аргентині – «...погане виконання своїх обов'язків...» [7] тощо.

У деяких країнах взагалі відсутні підстави імпічменту, однак це не означає, що главу держави неможливо притягнути до відповідальності, а навіть навпаки робить президента практично беззахисним перед потенційним обвинуваченням.

Важливо також проаналізувати суб'єктів пред'явлення обвинувачення главі державі. Здебільшого таким суб'єктом виступає законодавчий орган влади – парламент. Так, у ст.61 Конституції Німеччини чітко визначено, що пред'явити обвинувачення до Федерального президента можуть бундестаг чи бундесрат [8]. В Україні, як уже було зазначено, Президент може бути усунений з поста Верховною Радою України (ст.111 Конституції України) [4].

Але у теорії конституціоналізму існує думка, що усунення Президента держави з посади повинно проводитися через референдум. Така практика знайшла свій вияв у ч.3 ст.11 Конституції Ісландії, в якій говориться про те, що «Президент складає свої повноваження достроково, якщо це буде схвалено більшістю голосів на референдумі, проведеному згідно з резолюцією, прийнятою трьома чвертями членів Альтингу (парламенту)» [9].

Узагальнюючи вищезазначене, можна зробити висновки про те, що процедура імпічменту є важливою складовою системи стримувань і противаг, а також необхідним елементом для становлення правової держави. Закріплення механізму притягнення президента до відповідальності у порядку імпічменту в конституціях зарубіжних країн має свої особливості, що дає змогу, на основі світового досвіду, вдосконалити українське законодавство. Зокрема, норми чинного Закону України «Про регламент Верховної Ради України» у частині, що стосується імпічменту Президента України містять відсилки на Закон України «Про тимчасові слідчі комісії, спеціальну тимчасову слідчу комісію і тимчасові спеціальні комісії Верховної Ради України», що вже втратив чинність, тому є необхідність приведення нормативно-правових актів у відповідність один до одного.

Тож, оскільки існує потреба усунення прогалин в чинному законодавстві у цій сфері, доцільно було би прийняти окремий законодавчий акт, наприклад Закон «Про конституційно-правову відповідальність» або Закон «Про імпічмент Президента України», який би визначав точний перелік підстав притягнення Президента до такої форми конституційно-правової відповідальності, вид і міру покарання, полегшив процедуру імпічменту, усував би недоліки, існування яких призводить до малоімовірної практичної реалізації імпічменту тощо.

Література

1. Шаповал В.М. Імпічмент / В.М. Шаповал // Юридична енциклопедія: в 6 т. / редкол.: Ю.С. Шемшученко (голова редкол.) та ін. – К.: «Українська енциклопедія», 1998. – С. 273.
2. Шаповал В.М. Конституційне право зарубіжних країн. Академічний курс: підручник / В.М. Шаповал. – К.: Юрінком Інтер, 2010. – 464 с.
3. Конституція Румунії від 21 листопада 1991 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу до ресурсу: <http://worldconstitutions.ru/?p=111>.
4. Конституція України від 28 червня 1996 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/254к/96-вр>
5. Дзидзоев Р.М. Институт импичмента в России / Р.М. Дзидзоев. – М.: Юрлитинформ, 2010. – 216 с.
6. Конституція Єгипту від 26 грудня 2012 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.krugosvet.ru/enc/gosudarstvo-i-politika/egipet-konstitutsiya-dekabr-2012>
7. Конституція Аргентини від 1 травня 1853 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://worldconstitutions.ru/?p=358>
8. Конституція ФРН від 23 травня 1949 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.1000dokumente.de/?c=dokument_de&dokument=0014_gru&object=translation&l=ru
9. Конституція Ісландії від 7 червня 1944 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://legalportal.am/download/constitutions/102_ru.pdf

Права жінок у незалежній Україні

Кривденко Д.О., студентка

Науковий керівник:

Пелех І.В., к.ю.н., викладач

Запорізький національний університет

Місце та роль жінки в суспільстві – одне з одвічних питань. Історично склалося, що жінки мають значно менше можливостей, ніж чоловіки, для вияву своїх здібностей. Причиною цього є ставлення соціуму до жінок. Жінка може реалізуватись як особистість лише у материнстві та сімейному житті, а що стосується професійного росту та громадсько-політичної діяльності – вважається вторинним. Таке ставлення до жінок є порушенням їх прав [1]. Отже, значення цього дослідження – визначення місця і ролі жінок у незалежному суспільстві України.

На території сучасної України виборче право остаточно було закріплене у січні 1921 року у столиці УРСР – місті Харкові, завдяки діяльності першого Голови Ради Народних Комісарів Христіана Раковського. Конституція СРСР, прийнята в 1936 році декларувала рівні права між чоловіками та жінками у різних сферах суспільного життя. Дане твердження реалізувалось через надання жінкам права та освіти, працю та відповідну її оплату, відпочинок, соціальне страхування, в тій же мірі, як і чоловікам. Крім того, визначалося право на державну охорону інтересів матері і дитини, допомогу багатодітним сім'ям та самотійним матерям тощо [2].

Вітчизняне гендерне законодавство включає в себе такі законодавчі акти, як Кодекс законів про працю України, Сімейний кодекс України, Цивільний кодекс України, Кримінальний кодекс України, закони України щодо освіти, пенсійного забезпечення, державної допомоги сім'ям з дітьми, охорони праці, основи законодавства України про охорону здоров'я та інші. Зауважимо, що чинне цивільне та цивільно-процесуальне законодавство, визначаючи матеріальні та процесуальні засади охорони прав та законних інтересів фізичних і юридичних осіб і держави не пов'язує цивільно-правові гарантії з суб'єктами права за їх статевими ознаками. Лише у ст.456 Цивільного кодексу України, якою врегульовані підстави та умови відповідальності за ушкодженням здоров'я і смерть громадянина пов'язані з виконанням ним трудових обов'язків, у п.2 ч.3 виживається термін «жінкам старше п'ятдесяти п'яти років». У сфері трудових відносин рівність прав чоловіка і жінки забезпечується: наданням жінкам рівних з чоловіками можливостей у громадсько-політичній і культурній діяльності, у здобутті освіти і професійній підготовці, у праці і винагороді за неї; спеціальними заходами щодо охорони праці і здоров'я жінок; встановлення пенсійних пільг, створенням умов, які дають жінкам можливість поєднувати працю з материнством; правовим захистом; матеріальною і моральною підтримкою материнства і дитинства, включаючи надання оплачуваних відпусток та інших пільг вагітним жінкам і матерям [3].

Фундаментальним кроком у розвитку права на працю жінок стало прийняття Верховною Радою України Закону України від 8 вересня 2005 р. № 2866-IV «Про забезпечення рівних прав та можливостей чоловіків і жінок», основною метою якого є досягнення паритетного становища жінок і чоловіків у всіх сферах життєдіяльності суспільства, у тому числі і трудової діяльності, шляхом правового забезпечення рівних прав та можливостей жінок та чоловіків, ліквідації дискримінації за ознакою статі та застосування спеціальних тимчасових заходів, спрямованих на усунення дисбалансу між можливостями жінок і чоловіків реалізувати рівні права, надані їм Конституцією і законами України. Державна політика з забезпеченням рівних прав та можливостей жінок і чоловіків спрямована на: забезпечення рівних можливостей жінкам і чоловікам з поєднанням професійних і сімейних обов'язків; підтримку сім'ї, формування відповідального материнства і батьківства (ст.3) Закон України «Про забезпечення рівних прав і можливостей жінок та чоловіків» [4].

У 2003 році Україна взяла на себе зобов'язання до 2015 року виконати проголошені Декларацією ООН «Цілі тисячоліття», зокрема пункт 6, який присвячений рівності прав чоловіків та жінок. Згідно з цим актом, до 2015 року у Верховній Раді має бути не менше, ніж 30% осіб жіночої статі, проте цих показників ще не досягнуто [5].

На сьогодні у Верховній раді 423 депутати, з них 52 жінки, отже, співвідношення 12,3% [6].

Закон України «Про місцеві вибори, де вказана квота у 30%, проте вона не дотримується (чоловіків 85- 95%, а жінок – 5-10%) [7].

У судовій владі чоловіків більше, в Конституційному Суді України – жінок немає взагалі. Всього на державній службі у 2015 році перебувало 75% жінок і лише 25% чоловіків [8].

Отже, можна прийти до такого висновку, що без сумніву домінуючою чоловічий політичний еліті не вдалося створити ні стійкою і збалансованої політичної системи, ні державної системи влади, здатної функціонувати на відновлюваній основі, ні здорового цивілізованого демократичного суспільства, що спирається на загальнолюдські цінності. Відчуження жінок як від влади, так і від власності – один із найсерйозніших прорахунків чоловічої політичної еліті. Проте, не можна знімати «відповідальності» і з жінок, адже, вони самі дозволили за себе вирішувати свою долю і без їхньої активної участі у політичному житті країни. Тим часом, вантаж щоденного виживання в умовах реформування країни, та ще за обставин зростання злочинності і корупції, лежить саме на жіночих плечах.

Література

1. Кулачек О.І. Проблеми гендерної рівності в державному будівництві: Україна і світовий досвід / О.І. Кулачек // Право України. – 2001. – № 3. – С. 25-30.
2. Донченко Ю. Жіноче виборче право в Європі / Ю.Донченко // Вісник центральної виборчої комісії. – 2007. – № 1. – С. 82-87.
3. Про відпустки: Закон України від 15.11.1996 р. № 504/96-ВР [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua>.
4. Про забезпечення рівних прав і можливостей жінок та чоловіків: Закон України від 08.09.2005 р. № 2866-IV // Відомості Верховної Ради України. – 2005. – № 52. – Ст. 561.
5. Гендер у політиці: проблемна реальність [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.viche.info/journal/879//>
6. Офіційний портал Верховної Ради України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/site2/p_deputat_list.
7. Про місцеві вибори: Закон України від 14.07.2015 р. № 595-VIII [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua>.
8. Державна служба у цифрах [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.center.gov.ua/pro-tsentr/publikatsiji/naukovo-praktichnij-zhurnal-visnik-derzhavnoji-sluzhbi-ukrajini>.

Гарантії захисту прав і свобод людини в Україні

Михайлишина Г.В., студентка

Науковий керівник

Пелех І.В., к.ю.н., викладач

Запорізький національний університет

У сучасній науковій діяльності особливої актуальності набуває проблема дослідження питань реалізації прав людини, втілення приписів юридичних норм у відповідних правовідносинах та відповідно тематика гарантування прав. Треба зазначити, що хоча права і свободи людини та громадянина і закріплені Конституцією України, однак належним чином не реалізуються, а у багатьох випадках порушуються. Як наслідок цього в Україні юридична захищеність людини перебуває на вкрай низькому рівні.

Проблеми теорії та практики гарантування прав та свобод людини і громадянина останнім часом досліджували такі автори як Ю.С. Шемшученка [1], О.Ф. Скакун [2], О.Ф. Фрицький [3], П.М. Рабінович [4], та ін.

Для гарантування можливості користуватися всіма правами та свободами людини і громадянина держава повинна забезпечити реалізацію конституційних прав і свобод, створити відповідний механізм їх гарантування [1, 3]. Основним елементом цієї системи є гарантії, які являють собою цілу низку конкретних засобів, завдяки яким стає реальним ефективне здійснення громадянами своїх прав і свобод, їх охорона та захист від правопорушення. Їх головне призначення полягає в забезпеченні всіх і кожного рівними правовими можливостями для набуття, реалізації, охорони та захисту суб'єктивних прав і свобод.

О.Ф. Фрицький зазначає, що правові гарантії – це надання державою формальної (юридичної) загальнообов'язковості умовам, необхідним для того, щоб кожна людина могла скористатися особистими правами і свободами [3, 177].

На думку О.Ф. Скакуна, під гарантіями прав, свобод і обов'язків людини і громадянина розуміють систему соціально-економічних, моральних, політичних та юридичних умов, засобів і способів, які забезпечують їх фактичну реалізацію, охорону і надійний захист [2, 202]

Гарантії прав і свобод особи розрізняють в залежності від галузей права. Найважливішим видом галузевих гарантій прав і свобод особи є конституційні гарантії. Конституційні гарантії прав і свобод особи – це сукупність встановлених Конституцією норм, які є основним засобом захисту прав і свобод людини, а також певна система встановлених Конституцією правозахисних інститутів разом з основними принципами їх діяльності.

У правових нормах цивільного, сімейного, трудового права містяться відповідні гарантії цивільних, сімейних, трудових прав і свобод громадян. Галузеві гарантії прав і свобод особи містяться і у нормах інших галузей – адміністративній, кримінальній, виправно-трудова та інших [5, 84].

Крім того гарантії прав і свобод особи в залежності від змісту поділяються на загальні та спеціальні.

Загальні гарантії охоплюють всю сукупність об'єктивних та суб'єктивних факторів, спрямованих на забезпечення реалізації прав і свобод людини, їх захист та поновлення у разі порушення. До них належать економічні, політичні, соціальні, ідеологічні та культурні гарантії, які відповідають аналогічним сферам суспільного життя.

Економічні гарантії прав і свобод в Україні втілюються у багатоплановому функціонуванні економіки, в існуючій системі багатоманітності форм власності – державної, колективної, приватної, комунальної та інших як рівноправних і в однаковій мірі захищених юридично, а також в економічній самостійності, що забезпечує юридичну рівність учасникам економічних відносин.

Соціальними гарантіями прав і свобод особи виступає весь комплекс відносин і взаємозв'язків вільного громадянського суспільства. Соціальні гарантії включають заборону розпалювання соціальної, расової ворожнечі, національного і релігійного розбрату, передбачають рівність прав чоловіка і жінки, заборону встановлення привілеїв чи обмежень за приналежністю до певної раси, за кольором шкіри, політичними, релігійними та іншими переконаннями, статтю, етнічним та соціальним походженням, майновим станом, місцем проживання, за мовними або іншими ознаками [6, 32].

Ідеологічні гарантії прав і свобод особи в сучасній Україні виявляються у загальному визнанні та сприйнятті загальнолюдських гуманістичних цінностей, ідей демократичної правової соціальної держави і громадянського суспільства, верховенства права та соціальної справедливості. Культурні та духовні гарантії прав і свобод особи в Україні втілюються в законодавчому закріпленні свободи віросповідання, в існуючій системі освіти, науки, культури та вільному до них доступі.

Якщо загальні гарантії прав і свобод особи належать до таких, що забезпечують

реалізацію прав і свобод особи завдяки наявним політичним, економічним, соціальним, ідеологічним та культурним, тобто загальним передумовам, то спеціальні гарантії, до яких належать юридичні або правові гарантії прав і свобод особи, належать до таких, що забезпечують реалізацію, охорону і, у разі необхідності, захист прав і свобод особи специфічними правовими засобами. Отже, зміст юридичних гарантій прав і свобод особи полягає у тому, що вони виступають у якості спеціального правового засобу реалізації, охорони і захисту прав і свобод особи.

Юридичні гарантії прав і свобод особи поділяються на матеріальні, процесуальні, організаційно-правові, галузеві та інституційні.

Матеріальні гарантії прав і свобод особи – це передбачені законодавством найважливіші умови забезпечення охорони і захисту цих прав і свобод, які мають загальнообов'язковий характер. Принцип дотримання державою прав і свобод особистості закріплено в більшості конституцій демократичних держав. Конституція України не є винятком. Наприклад, в статті 3 Конституції України проголошується: "Утвердження і забезпечення прав і свобод людини є головним обов'язком держави". За Конституцією України всі люди вільні і рівні в своїй гідності та правах, а права і свободи людини є невідчужуваними і непорушними [ст.21].

Процесуальні гарантії прав і свобод особи – це встановлені законом засоби забезпечення прав і свобод особи в процесі захисту цих прав і свобод під час здійснення правосуддя у разі їх незаконного порушення.

Організаційно-правові гарантії прав і свобод особи – це передбачена законодавством організаційна діяльність державних органів та недержавних організацій по забезпеченню, охороні і захисту прав і свобод особи. Основними організаційними гарантами прав і свобод людини та громадянина за Конституцією України є Верховна Рада України, що закріплює в нормативно-правових актах України права і свободи людини та громадянина, гарантії цих прав і свобод, а також основні обов'язки [ст.92]; Президент України, який є гарантом додержання прав і свобод людини та громадянина [ст.102]; Кабінет Міністрів України, міністерства та інші центральні органи виконавчої влади [ст.116], які вживають заходів щодо забезпечення прав і свобод людини та громадянина; місцеві державні адміністрації, що на відповідній території забезпечують додержання прав і свобод людини та громадянина [ст.119]; суди, які захищають права та свободи людини і громадянина [ст.55]; Уповноважений Верховної Ради України з прав людини [ст.101]; прокуратура, що здійснює представництво інтересів держави в суді у виключних випадках і в порядку, що визначені законом [ст.131-1], і адвокатура, яка забезпечує право на захист в разі обвинувачення та надає правову допомогу [ст.59].

Крім вищенаведених, серед організаційних гарантів захисту прав і свобод людини та громадянина можна назвати також політичні партії і громадські організації, що здійснюють і захищають права і свободи громадян, які в них об'єдналися; органи місцевого самоврядування; міжнародні судові установи та відповідні органи міжнародних організацій, членом або учасником яких є Україна, до яких може звернутись громадянин України у випадку, коли внутрішньодержавні засоби захисту його прав і свобод є вичерпаними.

Отже, підсумовуючи вищенаведене, можна зробити висновок, що в нашій країні існує практично необмежене коло засобів захисту прав і свобод людини та громадянина. Кожен має право будь-якими не забороненими законом засобами захищати свої права та свободи від протиправних посягань.

Література

1. Шемшученко Ю.С. Конституційні права, свободи і обов'язки людини і громадянина в Україні / за ред. акад. НАН України Ю.С. Шемшученка. – К.: Видавництво «Юридична думка», 2008. – 252 с.
2. Скакун О.Ф. Теорія держави і права / О.Ф. Скакун. – Х.: Консум, 2001. – 656 с.
3. Фрицький О.Ф. Конституційне право України / О.Ф. Фрицький. – К.: Юрінком Інтер, 2003. – 536 с.

4. Рабінович П.М. Конституційні гарантії прав людини і громадянина: можливості модернізації в Україні / П.М. Рабінович // Право України. – 2012. – № 8. – С. 50-59.
5. Заєць А.П. Правова держава в контексті новітнього українського досвіду / А.П. Заєць. – К.: Парламентське вид-во, 1999. – 453 с.
6. Малишко М.І. Конституційно-правовий статус громадянина та інших груп населення / М.І. Малишко. – К.: МАУП, 1996. – 98 с.
7. Конституція України від 28 червня 1996 р. № 254к/96-ВР [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/254k/96-вр>

Суди загальної юрисдикції в контексті реформування

Мороз В.С., студента

Науковий керівник:

Пелех І.В., к.ю.н., викладач

Запорізький національний університет

На шляху розбудови демократично-правової держави, відповідно до стратегії сталого розвитку «Стратегія–2020», наша держава потребує комплексного та системного оновлення національного законодавства, а саме Конституції України. На сьогодні Конституція України є базою, фундаментом усього законодавства. Тому, коли Україна обрала проєвропейський вектор розвитку, постало гостре питання загальної реанімації законодавства країни. У результаті, Указом Президента України від 12 січня 2015 року № 5/2015 було схвалено стратегію сталого розвитку «Стратегія – 2020», де особливу увагу приділено меті та способам реалізації вітчизняної конституційної реформи. На основі визначення основних етапів конституційного процесу в Україні, Т. Копитко, проводить аналіз розвитку відповідного масиву законодавства та порівняння останнього з напрацюваннями європейських держав. За результатами розгляду основних положень Конституції України та можливостей внесення змін до них, надаються рекомендації щодо проведення конституційної реформи, котра не суперечила б чинному в державі конституційному порядку [1].

Вплив судово-правових реформ на становлення цивільної юрисдикції в Україні широко обговорюється процесуалістами у публічних виступах, у статтях, присвячених цій тематиці. Заслужують на увагу позиції В.Б. Авер'янова, В.В. Комарова, Д. Лук'янця, Ю. Педька, Н. Писаренко, І. Самсіна, М. Орзіха, І.В. Полянчукова, С.Г. Штогуна, М. Сірого та ін. Виявлені науковцями переваги та недоліки судових реформ в Україні змушують задуматися над ефективністю їх проведення та зумовлюють невичерпність проблеми їх дослідження.

На сьогодні, внесення змін до Конституції України в контексті вдосконалення судової реформи є одне із найбільш нагальних та болючих питань для нашої держави [1]. Верховна Рада здійснила революцію у судовій системі України, прийнявши нову редакцію закону про судоустрій та відповідні зміни до Конституції України.

Зміни до Конституції в частині правосуддя підвищують віковий ценз для заняття посади судді – ним може стати громадянин України не молодший 30 років (раніше – не молодше 25 років). Як і раніше суддею можна буде працювати до 65 років. Крім того, збільшений стаж роботи в галузі права, необхідний для призначення на посаду судді – тепер це п'ять років (було – три роки). Також в Основному законі немає вимоги про те, що претендент на посаду судді має не менше 10 років проживати в Україні [1].

Реформування передбачає відмову від окремої вертикалі господарських судів. Адже вони розглядають ті самі приватноправові спори, що й суди цивільної юрисдикції, виділені здебільшого за суб'єктною ознакою. Процедури господарського і цивільного судочинства не повинні мати принципових відмінностей. Тому місцеві господарські суди реорганізуються в окружні суди з розгляду цивільних і кримінальних справ, які розглядатимуть, крім цивільних (господарських) справ, також окремі категорії кримінальних справ. Це дасть можливість зменшити навантаження на

місцеві загальні суди (у минулому році воно складало 67 справ на одного суддю в місяць, коли на суддю окружного господарського суду припадало лише 17 справ) [2].

Також, зміни передбачають створення місцевих окружних судів замість районних. Водночас створюються місцеві господарські та місцеві адміністративні суди. Місцеві суди є судами першої інстанції. Місцеві загальні суди розглядають кримінальні, цивільні, адміністративні справи та справи про адміністративні порушення; місцеві госпсуди – справи в сфері господарських правовідносин, місцеві адмінсуди – справи адміністративної юрисдикції. При цьому зазначено, що суди реорганізуються законом, який в парламент вносить Президент після консультацій з Вищою радою правосуддя [3; 4].

Відповідно до ст.21 Закону України «Про судоустрій і статус суддів» від 02.06.2016 р. № 1402-VIII, місцевими загальними судами є окружні суди, які утворюються в одному або декількох районах чи районах у містах, або у місті, або у районі (районах) і місті (містах). Місцевими господарськими судами є окружні господарські суди. Місцевими адміністративними судами є окружні адміністративні суди, а також інші суди, визначені процесуальним законом. Місцевий суд складається з суддів місцевого суду, з числа яких призначається голова суду та, у визначених законом випадках, заступник або заступники голови суду. З числа суддів місцевого загального суду обираються слідчі судді (суддя), які здійснюють повноваження з судового контролю за дотриманням прав, свобод та інтересів осіб у кримінальному провадженні в порядку, визначеному процесуальним законом. Кількість слідчих суддів визначається окремо для кожного суду зборами суддів цього суду. Слідчі судді (суддя) обираються зборами суддів цього суду за пропозицією голови суду або за пропозицією будь-якого судді цього суду, якщо пропозиція голови суду не була підтримана, на строк не більше трьох років і можуть бути переобрані повторно. До обрання слідчого судді відповідного суду його повноваження здійснює найстарший за віком суддя цього суду. Слідчий суддя не звільняється від виконання обов'язків судді першої інстанції, проте здійснення ним повноважень із судового контролю за дотриманням прав, свобод та інтересів осіб у кримінальному провадженні враховується при розподілі судових справ та має пріоритетне значення [4].

Стаття 22 Закону України «Про судоустрій і статус суддів», встановлює повноваження місцевих судів. Так, відповідно із зазначеної норми, місцевий суд є судом першої інстанції і здійснює правосуддя у порядку, встановленому процесуальним законом. Місцеві загальні суди розглядають цивільні, кримінальні, адміністративні справи, а також справи про адміністративні правопорушення у випадках та порядку, визначених процесуальним законом. Місцеві господарські суди розглядають справи, що виникають із господарських правовідносин, а також інші справи, віднесені законом до їх юрисдикції. Місцеві адміністративні суди розглядають справи адміністративної юрисдикції (адміністративні справи). Юрисдикція місцевих судів щодо окремих категорій справ, а також порядок їх розгляду визначаються законом [4].

Охарактеризувавши суди загальної юрисдикції в контексті конституційної реформи, можемо підсумувати, що питання конституційного реформування для України залишається актуальним, а у зв'язку із подіями останніх років, стало конче необхідним і потребує комплексного вирішення. Дійсно, з-поміж ряду вище зазначених аспектів реформування та думок експертів, зрозуміло, що лише комплексний та змістовний підхід у системі правосуддя дасть змогу продовжувати концептуальну модель судової реформи, яка буде відображена в оновлених законодавчих актах. Нова редакція закону «Про судоустрій і статус суддів» зможе максимально підготувати судову систему до тієї моделі, яка має бути втілена через зміни до Конституції. Адже лише через конституційні зміни можна буде перейти до триланкової системи судів, відмовитися від призначення суддів політичними органами, створити справді незалежну Вищу раду судівництва для вирішення найважливіших питань в судовій системі.

Література

1. Копитко Т. Концептуальні засади впровадження конституційної реформи в Україні в контексті судочинства [Електронний ресурс] / Т. Копитко. – Режим доступу:

http://nbuviap.gov.ua/index.php?option=com_content&view=article&id=1816:konstitutsijna-reforma-pitannya-v-chastini-pravosuddyakonstitutsijna-reforma-pitannya-v-chastini-pravosuddya-2&catid=157&Itemid=499

2. Шутко Л. Огляд ЗМІ: якою буде нова судова реформа (інтерв'ю з експертом Центру політико-правових реформ) [Електронний ресурс] / Л. Шутко. – Режим доступу: <http://radako.com.ua/news/oglyad-zmi-yakoyu-bude-nova-sudova-reforma-intervyu-z-ekspertom-centru-politiko-pravovih-reform>
3. Конституція України: Закон України від 28.06.1996 р. № 254к/96-ВР // Відомості Верховної Ради України. – 1996. – № 30. – Ст. 141.
4. Про судоустрій і статус суддів: Закон України від 02.06.2016 р. № 1402-VIII // Відомості Верховної Ради України. – 2016. – № 31. – Ст. 545.

Форми безпосередньої демократії в Україні

Огризко Д.В., студента

Науковий керівник:

Пелех І. В., к.ю.н., викладач

Запорізький національний університет

Відомо що демократія – це «влада народу» і бере свій початок з Древньої Греції та Древнього Риму, але за всю історію людства вперше була реалізована в масштабі цілої країни, котра отримала назву США.

Демократія характеризується такими ознаками як: повне визнання прав і свобод людини, прийняття рішень більшістю, виборність органів національної влади і управління, гласність в діяльності країни.

Згідно ст.69 Конституції України народне волевиявлення здійснюється через вибори, референдум та інші форми безпосередньої демократії. Український народ або його частина здійснюють владу безпосередньо на загальнодержавних і місцевих виборах, всеукраїнських і місцевих референдумах, мітингах, демонстраціях, зборах громадян, через народні ініціативи [1, 259].

Народовладдя здійснюється на основі конституційних норм і принципів, які отримали нормативне закріплення в Конституції України, в базовому законодавстві про вибори та референдуми. Так, основні форми прямого народовладдя закріплені в статтях 70-71 (вибори) і у статтях 72-74 (референдуми) Конституції України.

Сутність безпосередньої демократії найповніше виявляється у її принципах як основних засадах її здійснення. Вони опосередковують собою різні властивості, аспекти волевиявлення народу, закономірності його функціонування (дії) і розвитку [2, 118-121].

Конституція визначає як загальні принципи безпосередньої демократії, так і інституціональні (спеціальні), зокрема принципи виборів, референдумів. Пріоритетними є, як завжди, загальні принципи, властиві всім або переважній частині форм безпосереднього народовладдя.

Безпосередня демократія ґрунтується на основних принципах:

- суверенність народу;
- єдиновладдя народу;
- повновладдя народу;
- безпосереднє волевиявлення народу [3, 78-80].

Найбільш поширеною є класифікація функцій безпосереднього народовладдя за способами її здійснення. За цими ознаками розрізняють такі функції, як:

- установчу;
- законодавчу;
- контрольну;
- охоронну.

За засобами здійснення безпосереднього народовладдя розрізняють такі функції:

- інформаційну;
- територіальну;
- фінансову;
- матеріально-технічну;
- охоронну.

До переваг безпосередньої демократії слід віднести:

- розширення політичного кругозору громадян;
- здійснення влади самим народом
- ефективний контроль над політичними інститутами та посадовими особами;
- попереджає у зловживанні влади;
- зростання політичної активності населення;
- самореалізація особистості як частини політичної системи.

Але є і відмінні сторони даної форми демократії. До них можливо віднести:

- важко заохотити більшість громадян до активної участі у політичній системі країни;
- думка більшості осіб досить швидко піддається впливу третіх осіб та як висновок влада потрапляє до рук не лідерам нашого часу, а демагогам;
- великий розкид думок заважає вибору єдиного рішення [4, 372].

Підводячи висновки, хочу сказати, що демократія є прикладом політичного режиму де дотримуються інтереси, погляди та позиції всіх громадян країни. Але у світі немає нічого ідеального, як і демократію в цілому не можна віднести до досконалої моделі, особливо враховуючи ті негативні моменти. На мій погляд, ця форма політичного режиму, як безпосередня демократія, має свої позитивні властивості, але і з недоліками необхідно боротися, забезпечуючи комфортні умови життя в країні.

Література

1. Конституція України // Офіційний вісник України. – 2010. – № 72/1. (Спец. вип.). – Ст. 259.
2. Грабильніков А.В. Участь громадян України у виборчому і референдумному процесах, як форма управління державними справами / А. В. Грабильніков // Держава і право: зб. наук. пр. юрид. і політ. науки. – К.: Ін-т держави і права ім. В.М. Корецького НАН України. – 2012. – Вип. 13. – С. 118–121.
3. Чушенко В.С. Соціально-організоване суспільство і формування політичної влади в Україні / В.С.Чушенко // Проблеми державотворення і захисту прав людини в Україні. – 2014. – № 57/1.– С. 78-80.
4. Про Всеукраїнський референдум: Закон України від 6 листоп. 2012 р. № 5475-VI // Офіційний вісник України. – 2015. – № 92. – Ст. 372.

Конституційні права, свободи та обов'язки людини і громадянина в Україні

Орловський Я.В., студент

Науковий керівник:

Пелех І.В., к.ю.н., викладач

Запорізький національний університет

Ідея непорушності прав і свобод людини, їх невід'ємності та рівності відображає багатовікове прагнення людства. В сучасному світі ступінь реальності і гарантованості забезпечення прав і свобод особи є важливим показником досягнутого суспільством і державою рівня цивілізованості. Для підтримки існуючого державного ладу вельми важливим є чітке врегулювання та упорядкування взаємозв'язків держави і індивіда. Складовий зв'язок, що виникає між державою та індивідом і взаємовідношення людей між собою фіксуються державою в юридичній формі – формі прав, свобод і обов'язків та гарантій їх забезпечення, які є важливими політико-юридичними категоріями, що

нерозривно зв'язані з соціальною структурою суспільства. Конституційно-правові гарантії прав і свобод особистості є одним з основних елементів конституційно-правового статусу людини і громадянина в Україні [1].

Варто зазначити, що окремі аспекти проблем конституційних прав, свобод та обов'язків людини і громадянина в Україні висвітлювалися в працях сучасних українських вчених, зокрема, йдеться про наукові роботи: В. Айвазяна, С. Алексєєва, А. Астрахань, Н. Бобрової, В. Буткевича, Й. Віга, М. Вітрука, Л. Воєводіна, В. Горшенюва, Б. Ебзєєва, В. Єма, А. Зайця, Т. Зражевської, С. Кечек'яна, А. Колодія, В. Копейчикова, Є. Кравця, М. Кучерявенка, В. Матузова, В. Нерсисянца, В. Погорілка, О. Петришина, І. Петрухіна, Б. Семенєка, Т. Синюкової, П. Стецюка, В. Тація, Ю. Тодики, О. Фрицького, М. Цвіка В. Шаповала, Ю. Шемшученка та ін.

Права людини – це гарантована законом міра свободи особи та її можливість вільно діяти, самостійно обирати вид і міру власної поведінки з метою задоволення матеріальних і духовних потреб через користування надбаннями та благами суспільства і держави у межах, визначених національним і міжнародним законодавством. Основні права і свободи людини і громадянина закріплені в Конституції України. Ознаки конституційних прав і свобод людини і громадянина:

- мають верховенство, тобто вони є правовою базою для прийняття всіх інших прав і свобод;
- є нормами прямої дії і мають гарантований захист;
- базуються на конституційних принципах рівності для кожного і не можуть бути обмежені чи скасовані;
- основні права людини належать їй з моменту народження;
- їх якісний рівень залежить від рівня соціально-економічного, політичного, культурного та іншого розвитку суспільства і держави [2].

В Конституції України визначено такі групи основних прав: громадянські, політичні, економічні, соціальні, екологічні, культурні, сімейні.

Громадянські права – можливості людей, що характеризують їхнє фізичне та біологічне існування, задоволення матеріальних, духовних та деяких інших потреб. Сюди відносять такі суб'єктивні права: на життя; на недоторканність особи, житла, на таємницю листування, телефонних розмов, телеграфної та іншої кореспонденції; на вибір місця проживання, свободу пересування, на вільне залишення території України та повернення будь-коли в Україну; на свободу власної думки і слова, на вільне виявлення своїх поглядів і переконань; вільно збирати, зберігати, використовувати й поширювати інформацію усно, письмово та в інший спосіб на свій вибір; на свободу світогляду, віросповідання та ін. [3].

Політичні права – можливості людини і громадянина брати участь у громадському та державному житті, вносити пропозиції про поліпшення роботи державних органів, їхніх службових осіб та об'єднань громадян, критикувати вади в роботі, безпосередньо брати участь у різних об'єднаннях громадян. До цієї групи відносять такі права: брати участь в управлінні державними та громадськими справами, користуватися рівним правом доступу до державної служби, а також служби в органах місцевого самоврядування; обговорювати, приймати закони й виносити рішення загальнодержавного та місцевого значення, беручи участь у всеукраїнському та місцевих референдумах; надсилати індивідуальні або колективні письмові звернення чи особисто звертатися до державних органів, органів місцевого самоврядування та їхніх посадових осіб; утворювати об'єднання громадян (політичні партії, громадські організації) та брати участь у їхній роботі; збиратися мирно, без зброї та проводити збори, мітинги, походи й демонстрації, про що завчасно сповіщати органи виконавчої влади чи органи місцевого самоврядування; вибирати й бути обраним до державних органів та органів місцевого самоврядування; мати громадянство [4].

Економічні права – можливості людини і громадянина, що характеризують їхню участь у виробництві матеріальних благ. Соціальні права – можливості людини і громадянина із забезпечення належних соціальних умов життя. Це є: право на охорону

здоров'я; право на житло; право на матеріальне забезпечення у старості, в разі хвороби, повної або часткової втрати працездатності, втрати годувальника та ін.; право на достатній життєвий рівень для себе і своєї сім'ї (харчування, одяг, житло) [3].

Екологічні права – права людини і громадянина на безпечне екологічне середовище. Тобто, це право, на безпечне для життя і здоров'я довкілля; на відшкодування завданої порушенням цього права шкоди та ін. Культурні права – можливості доступу людини до духовних цінностей свого народу (нації) та всього людства. Це – право на освіту; право на користування досягненнями вітчизняної та світової культури; право на свободу наукової, технічної та художньої творчості; право на захист інтелектуальної власності; право на використання результатів інтелектуальної, творчої діяльності тощо [4].

Сімейні права – можливості людини і громадянина вільно розпоряджатися собою в сімейних правовідносинах. Це означає: право на невтручання в особисте й сімейне життя; право на добровільне одруження, рівні права та обов'язки у шлюбі та сім'ї; право на державну охорону сім'ї, материнства, батьківства і дитинства; право на рівність дітей незалежно від походження чи народження у шлюбі або поза шлюбом [3].

Основні права громадян нерозривно пов'язані з їхніми обов'язками. Основний, обов'язок громадянина – встановлені Конституцією держави вид і міра його необхідної обов'язкової поведінки. Щоб людина могла успішно реалізувати свої права, отримувати від суспільства певні матеріальні й духовні блага, вона повинна виконувати покладені на неї обов'язки, віддавати суспільству свою працю, свої зусилля, піклуватися про державні та громадські справи [4].

Охарактеризувавши конституційні права, свободи та обов'язки людини і громадянина в Україні, можемо підсумувати, що Конституція України містить положення про те, що людина, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканість і безпека в Україні визначені як вища соціальна цінність, а права і свободи людини та їхня гарантія визначають сенс і спрямування діяльності держави. Затвердження і забезпечення прав та свобод людини є головним обов'язком держави. (ст.3 Конституції України). Свобода людини – вихідне поняття у проблемі прав людини і громадянина. Відповідно до Конституції України основне право громадянина – це його можливість здійснювати певні дії для задоволення своїх життєво важливих матеріальних і духовних інтересів, установлених державою і закріплених у Конституції та інших нормативно-правових актах.

Конституційні обов'язки людини і громадянина в Україні – це різновид юридичних обов'язків, визнана і встановлена (забезпечена) державою в інтересах усіх членів суспільства й кожної особи, заснована на нормах Міжнародної хартії прав людини та християнської моралі і закріплена в Конституції України необхідність, що приписує кожному індивіду певні вид і міру поведінки. Конституційні обов'язки – важливий структурний елемент конституційного статусу людини і громадянина, роль якого проявляється у таких основних функціях як гарантуюча, обмежувальна, сприяння розвитку особистості, виховна.

Література

1. Конституційно-правові гарантії прав, свобод людини і громадянина в Україні [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://mydisser.com/ua/catalog/view/6/344/6474.html>
2. Конституційні права, свободи та обов'язки людини і громадянина [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://pidruchniki.com/>
3. Конституція України: Закон України від 28.06.1996р. № 254к/96-ВР // Відомості Верховної Ради України. – 1996. – № 30. – Ст. 141.
4. Основні права, свободи і обов'язки громадян України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.just.gov.ua/content/410/>
5. Конвенція про захист прав людини та основоположних свобод: Конвенція Ради Європи, Міжнародний документ від 04.11.1950 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua>

Презумпція невинуватості як конституційна засада

Падалка І.О., студентка

Науковий керівник:

Журавльова Г.С., к.ю.н., доцент

Запорізький національний університет

Побудова правової держави в Україні висуває на перший план завдання щодо забезпечення прав і законних інтересів громадян, верховенство закону у всіх сферах державного та громадського життя. В усіх галузях чинного законодавства повинні одержати нормативне закріплення принципи, за допомогою яких забезпечуються права людини [1]. Презумпція невинуватості особи, яка обвинувачується у вчиненні злочину, є однією з найважливіших демократичних засад, що характеризують правову державу та її кримінальне судочинство. Тому й не випадково, що питання, пов'язані з названою засадою кримінального судочинства, постійно знаходяться в полі зору як науковців, так і правознавців-практиків. При цьому в багатьох з цих питань відсутня єдність в поглядах, а також існує певний різнобій і в практичній реалізації правових положень, що впливають із засади презумпції невинуватості. Для його усунення важливе значення має практика Європейського Суду з прав людини щодо застосування ним права людини на справедливий суд, складовою частиною якого є презумпція невинуватості. Її вивчення і застосування вітчизняними органами, які реалізують кримінально-процесуальне право, без сумніву, матиме вплив на захист прав і свобод суб'єктів процесу [2].

Варто зазначити, що окремі аспекти принципу презумпції невинуватості висвітлювалися в працях сучасних українських вчених: Ю. Бауліна, А. Бойка, Т. Варфоломеевої, В. Гончаренка, С. Гончаренка, Ю. Грошевого, М. Коржанського, В. Крижанівського, В. Маляренка, О. Михайленка, М. Михеєнка, В. Молдована, В. Нора, О. Осауленка, Н. Сибільової, В. Тертишника, М. Шумила.

Згідно з ч.2 ст.6 Конвенції про захист прав людини та основоположних свобод встановлюється принцип, відповідно до якого кожен, кого обвинувачено у вчиненні злочину, вважається невинуватим доки його вину не буде доведено згідно із законом [3].

Разом з тим, у статті 62 Конституції України визначено, що особа вважається невинуватою у вчиненні злочину і не може бути піддана кримінальному покаранню, доки її вину не буде доведено в законному порядку і встановлено обвинувальним вироком суду. Норми Конституції України є нормами прямої дії, тому додаткових нормативних актів для реалізації своїх прав та свобод, передбачених Конституцією України, не потрібно [4]. Встановлення безпосередньо в Конституції України формули презумпції невинуватості як об'єктивного правового положення має найважливіше значення для захисту прав і законних інтересів осіб, що залучаються до процесу кримінального судочинства, для слідчої і судової практики, а також впливає на законотворчий процес.

В Україні принципом презумпції невинуватості здебільшого нехтують. Причому порушення даного принципу відбувається різними суб'єктами і за різних обставин:

- по-перше, порушення конституційного принципу здійснюються політичними та державними діячами, які, майже кожен день по телебаченню, радіо, через інші засоби масової інформації проповідують презумпцію винуватості, стверджуючи на самих ранніх стадіях кримінального провадження про винуватість заявлених конкретних осіб у вчиненні злочинів середньої тяжкості чи тяжких злочинів, заявляючи про абсолютну доведеність їх вини та неминучість покарання судом [5];

- по-друге, принципу презумпції невинуватості недотримуються журналісти, які в своїх репортажах самостійно, чи за наявності не доведених фактів, приписують тій чи іншій особі визначене правопорушення, яке, можливо, вона і не вчиняла. І все це, незважаючи на відсутність судового розгляду щодо вчиненого правопорушення і доведеності вини;

– по-третє, це тримання особи під час судового засідання в металевій клітці. У статті 28 Конституції України «Кожен має право на повагу до його гідності» зазначається, що «ніхто не може бути підданий нелюдському або такому, що принижує його гідність поводженню» [4]. Вже саме перебування у металевій клітці особи, складає враження як на суддів, а особливо присяжних, так і на присутніх в залі судового засідання про винуватість людини, хоча судові рішення ще не винесено [5].

Конституція України, зокрема в ст.62 та 63 містять положення, що свідчать про однозначну прихильність презумпції невинності: Особа вважається невинуватою у вчиненні злочину і не може бути піддана кримінальному покаранню, доки її вину не буде доведено в законному порядку і встановлено обвинувальним вироком суду. Ніхто не зобов'язаний доводити свою невинуватість у вчиненні злочину. Обвинувачення не може ґрунтуватися на доказах, одержаних незаконним шляхом, а також на припущеннях. Усі сумніви щодо доведеності вини особи тлумачаться на її користь. У разі скасування вироку суду як неправосудного держава відшкодовує матеріальну і моральну шкоду, завдану безпідставним засудженням [4].

Охарактеризувавши презумпцію невинуватості як конституційну засаду, можемо підсумувати, що незважаючи на недоліки в законодавстві при реалізації презумпції невинуватості та забезпечення доведеності вини, він гарантує реальну, а не лише декларативну рівність можливостей держави й окремої особи та забезпечує змагальність процесу кримінального провадження, надає громадянам значні можливості для захисту своїх прав, свобод та інтересів. Презумпція невинуватості або презумпція невинності – правовий принцип, за яким щодо особи, яка підозрюється у вчиненні злочину, припускається невинність до того часу, поки її вину не буде доведено у порядку, передбаченому законодавством, і встановлено вироком суду, який набрав законної сили.

Література

1. Презумпція невинуватості та забезпечення доведеності вини, як засади кримінального провадження [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://kibernetik.at.ua/load/kursova_robota_prezumpcija_nevinuvatosti_ta_zabezpechennja_dovedenosti_vini_jak_zasadi_kriminalnogo_provadzhennja/1-1-0-23
2. Нор В.Т. Презумпція невинуватості як конституційна засада кримінального судочинства та її застосування в практиці Європейського суду з прав людини [Електронний ресурс] / В.Т. Нор. – Режим доступу: <http://lj.oa.edu.ua/articles/2011/n1/11nvtzpl.pdf>
3. Конвенція про захист прав людини та основоположних свобод: Конвенція Ради Європи, Міжнародний документ від 04.11.1950 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua>
4. Конституція України: Закон України від 28.06.1996 р. № 254к/96-ВР // Відомості Верховної Ради України. – 1996. – № 30. – Ст. 141.
5. Берчук Д.В. Принцип презумпції невинуватості: реалізація на практиці [Електронний ресурс] / Д.В. Берчук. – Режим доступу: http://legalactivity.com.ua/index.php?option=com_content&view=article&id=761%3A140214-08&catid=95%3A5-0214&Itemid=118&lang=ru

Правовий статус біженців

Пилипенко В.В., студентка

Науковий керівник:

Пелех І.В., к.ю.н, викладач

Запорізький національний університет

Прибуття біженців в Україну набуло характеру масового явища ще у перші роки незалежності України і зумовило необхідність розробки законодавства, яке б визначало їхній

правовий статус. На цей час нормативно-правова база з цього питання в основному сформована. Разом з тим розвиток законодавства України про біженців відбувався безсистемно, значною мірою ситуативно. Реалізація закріплених у ньому прав і свобод біженців ускладнювалася перманентною реорганізацією державних органів, на які покладалося виконання законодавства у цій сфері. Після приєднання України у 2002 році до Конвенції ООН про статус біженців та проголошення курсу України на євроінтеграцію постало завдання привести законодавство України про біженців у відповідність з міжнародними стандартами. В останні роки ускладнення політичної ситуації в деяких регіонах світу, географічна близькість України до кордонів об'єднаної Європи та «прозорість» східних кордонів України призвели до посилення міграційних процесів і загострення проблеми біженців в Україні, що й обумовило необхідність наукового дослідження цієї проблеми.

Теоретичні та практичні питання правового статусу біженців в Україні досліджували В.Д. Андрієнко, Ю.М. Білуха, С.П. Бритченко, Ю.В. Бузницький, М.В. Буроменський, В.С. Гринчак, В.І. Євінтов, О.Л. Копиленко,

В.С. Крисаченко, О.В. Кузьменко, О.А. Малиновська, В.О. Новік, О.І. Піскун, В.Ф. Погорілко, С.П. Ратушний, Ю.І. Римаренко, С.Г. Рубанов, Ю.М. Тодика, О.Ф. Фрицький, С.Б. Чехович, Ю.С. Шемшученко, В.В. Шепель, М.О. Шульга та інші.

В Україні законодавча діяльність у сфері забезпечення захисту прав біженців хоч і характеризувалася тривалістю та неповною узгодженістю її окремих результатів, проте була доволі системною за характером. Як відзначає Сірант М.М. у своїй дослідженнях, причинами спрямованих на Україну потоків біженців стали:

а) міжнаціональні та збройні конфлікти у колишніх республіках Радянського Союзу (наприклад, у Грузії, Абхазії, Узбекистані, Азербайджані, Таджикистані, Чеченській Республіці);

б) міжнаціональні та збройні конфлікти в Афганістані, у країнах Близького та Середнього Сходу, Африці;

в) колишні студенти та робітники з – за кордону, які не хотіли або не могли повернутися на етнічну батьківщину.

Вперше в нормативно – правові акти України норми, що стосуються правового статусу біженців були введені 8 липня 1992 р. прийнятою у період масового напливу біженців з Придністров'я Постановою Кабінету Міністрів України № 378 про затвердження Тимчасового положення про порядок визначення статусу біженців з Республіки Молдова і надання їм допомоги (нині втратила чинність).

Досвід правового регулювання становища біженців з «гарячих точок» СНД було використано під час підготовки основного нормативно-правового акту у сфері захисту прав біженців – Закону України «Про біженців» від 24 грудня 1993 р. (нині втратив чинність). Забезпечення реалізації норм відповідних нормативно-правових актів в Україні супроводжувалося постійною роботою з їх удосконалення, в результаті якої 08.07.2011 р. було прийнято нову редакцію Закону України «Про біженців та осіб, які потребують додаткового або тимчасового захисту» (надалі – ЗУ від 2011 р.).

Новий Закон України «Про біженців та осіб, які потребують додаткового або тимчасового захисту» було приведено у більш повну відповідність до Конституції України 1996 р., чинних міжнародно-правових актів з питань захисту прав людини, Конвенції ООН 1951 р. про статус біженців тощо.

Характерними рисами Закону України 2011 р. є:

- 1) пряма дія;
- 2) визначення поняття «біженець» максимально наближене до тексту Конвенції 1951 р.;
- 3) розширене визначення поняття «третьої безпечної країни»;
- 4) чіткіше формулювання порядку оскарження рішень органів міграційної служби щодо статусу біженця;

5) визначення багатьох юридичних термінів, важливих для правового становища біженців в Україні;

6) його норми сприяли посиленню контролю за наданням статусу біженця;

7) чіткіше визначалась компетенція центральний орган виконавчої влади у справах міграції;

8) нова редакція Закону України «Про біженців та осіб, які потребують додаткового або тимчасового захисту» усувала багато законодавчих прогалин та повніше забезпечувала захист прав біженців.

Згідно з положеннями ст.19 Закону України – правовий статус осіб, яким надано статус біженця в Україні, особи, яким надано статус біженця в Україні, є іноземцями чи особами без громадянства, які перебувають на території України на законних підставах на період дії обставин, за наявності яких було надано тимчасовий захист.

Положеннями ст.20 Закону України зазначається, права осіб, яким надано статус біженця, передбачено, що особа, якій надано статус біженця, має права на:

- безоплатне проживання у придатних для тимчасового перебування місцях. Вимоги до місць тимчасового перебування осіб, яким надано тимчасовий захист, встановлюються Кабінетом Міністрів України. Перелік місць для тимчасового перебування осіб, яким надано тимчасовий захист, та порядок утримання таких місць визначаються Кабінетом Міністрів України з урахуванням пропозицій органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування;

- забезпечення достатнім харчуванням, ліками, одягом з урахуванням спеціальних потреб дітей, у тому числі новонароджених, осіб із захворюваннями, осіб похилого віку;

- отримання роботи в Україні на строк, на який надано тимчасовий захист;
- отримання грошової допомоги, якщо в них немає інших доходів в Україні;
- свободу пересування територією України на тих самих умовах, що визначаються законами України для іноземців та осіб без громадянства, які перебувають на території України на законних підставах;

- безоплатну невідкладну медичну допомогу в державних закладах охорони здоров'я;

- добровільне повернення в країну походження;
- подання заяви про визнання біженцем або особою, яка потребує додаткового захисту;

- отримання інформації про свої права та обов'язки рідною або зрозумілою їм мовою;

- користування іншими правами, які їм гарантуються відповідно до міжнародних договорів, законів та інших нормативно – правових актів України.

Аналіз положень Закону, дозволяє стверджувати, що вказаний закон в цілому відповідає духу міжнародних стандартів із захисту прав біженців та шукачів притулку, хоча в ньому все ще залишаються елементи, які суперечать міжнародним зобов'язанням України.

Варто також, на наш погляд, відзначити внесок Управління Верховного комісара ООН (далі УВКБ ООН) у розвиток системи забезпечення захисту прав і реалізації правового статусу біженців в Україні. Управління Верховного комісара ООН працює в нашій державі з 1994 р. Можна навести приклади наступних цільових напрямів діяльності УВКБ ООН в Україні: проведення організаційно – оперативних заходів; надання технічної/професійної допомоги, а також поширення досвіду; надання правової допомоги та консультацій; організація та проведення наукових досліджень; реалізація програм допомоги та сприяння інтеграції для біженців та шукачів притулку; організація різноманітних навчальних курсів та інформаційно-просвітницька робота; надання допомоги в облаштуванні біженців тощо.

Здійснивши аналіз правового статусу біженців, можна підсумувати, що міжнародні зобов'язання України вимагають розробки нових або оновлення чинних нормативно-правових актів, орієнтованих на визначені програмними нормативно-правовими актами Ради

Європи та правом ЄС європейські правові стандарти – саме тому поступове вдосконалення національного законодавства України у сфері забезпечення захисту прав та реалізації правового статусу біженців є найбільшим здобутком у відповідній сфері регулювання. Загальноєвропейські інтеграційні процеси станом на сьогоднішній день визначають необхідність забезпечення Україною відповідності норм її національного законодавства у сфері захисту прав біженців не лише нормам Конвенції 1951 р. та Протоколу 1967 р., але й у якомога більшому обсязі положенням правових актів, ухвалених органами ЄС з питань забезпечення реалізації правового статусу біженців.

Національне законодавство України у сфері захисту прав біженців все ще є недосконалим, у ньому помітна невизначеність з приводу вибору загальної моделі – універсальної (передбаченої Конвенцією 1951 р.) чи західноєвропейської (наприклад, використання концепції «третьої безпечної країни»).

Література

1. Правовий статус біженців в Україні: проблеми теорії і практики [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://mydisser.com/ua/catalog/view/6/344/2958.html>
2. Статус біженця в Європейському Союзі [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://xreferat.com/59/124-1-status-b-zhenc-v-u-vropeys-komu-soyuz.html>
3. Про порядок визначення статусу біженців з Республіки Молдова і надання їм допомоги: Постанова Кабінету Міністрів України від 08.07.1992 р. № 378 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua>
4. Про біженців: Закон України від 21.06.2001 р. № 2557-III // Відомості Верховної Ради України. – 2001. – № 47. – Ст. 250.
5. Про біженців та осіб, які потребують додаткового або тимчасового захисту: Закон України від 08.07.2011р. № 3671-VI // Відомості Верховної Ради України. – 2012. – № 16. – Ст. 146.
6. Про заходи щодо надання допомоги особам, які змушені були залишити місця постійного проживання в Чеченській Республіці Російської Федерації та прибули в Україну. Постанова Кабінету Міністрів України від 16 лютого 1995 р. № 119 // Інформаційний бюлетень Міністерства України у справах національностей, міграції та культів. – 1995. – № 2. – С. 68-71.
7. Сірант М. М. Статус біженця в Європейському Союзі: дис.... канд. юрид. наук: 12.00.11 / М. М. Сірант; Київський національний університет імені Тараса Шевченка. – К., 2008. – 234 с.

Поняття, зміст та принципи громадянства України: загальна характеристика

Світінська О.Р., студентка

Науковий керівник

Пелех І.В., к.ю.н., викладач

Запорізький національний університет

Сьогодні в Україні проводиться активна робота зі створення правової системи суверенної, незалежної, демократичної, соціальної, правової держави, яка охоплює всі галузі права, торкається всіх сфер життєдіяльності людини, де особливе місце займають взаємовідносини громадянина та держави. Саме реалізація комплексу встановлених та гарантованих Конституцією України прав, свобод і обов'язків громадянина надає можливість повноцінного, всебічного життя особи, нормального функціонування та розвитку держави. Необхідною передумовою володіння всією повнотою такого правового статусу особою є наявність громадянства, яке водночас виступає одним із невід'ємних елементів механізму існування будь-якої держави. Саме тому теоретичне осмислення конституційно-правових принципів – вихідних засад, основ громадянства України, дасть змогу значно

поглибити і розширити наукове уявлення про це правове явище, усвідомити його сутність і місце в житті кожної людини, в процесі розбудови Української держави [1].

Проблематика громадянства висвітлюється в наукових працях українських вчених – правознавців: В.Д. Андрієнка, Ю.М. Бисаги, С.П. Бритченка, А.З. Георгіци, О.В. Зайчука, А.М. Колодія, В.В. Кравченка, В.Ф. Кузнецової, О.С. Лотюк, В.Ф. Мелашенка, Н.Р. Нижник, В.Ф. Погорілка, Д.М. Притики, Ю.М. Тодици, О.В. Совгирі, В.П. Суботенка, В.Л. Федоренка, О.Ф. Фрицького, С.Б. Чехович, В.М. Шаповала, Н.Г. Шукліної та інших.

Пункт 1 ч.1 ст.1 Закону України «Про громадянство України» від 18.01.2001 р. № 2235-III, визначає громадянство України як правовий зв'язок між фізичною особою і Україною, що знаходить свій вияв у їх взаємних правах та обов'язках [2].

Ознаками громадянства як певного зв'язку особи з державою є:

- політико-правовий характер;
- необмеженість у просторі та часі;
- максимальний обсяг взаємних прав та обов'язків [3].

Інститут громадянства України ґрунтується на декількох важливих принципах (керівних начал, фундаментальних засад тощо):

- єдиного громадянства;
- запобігання виникненню випадків без громадянства;
- неможливості позбавлення громадянина України громадянства України;
- визнання права громадянина України на зміну громадянства;
- неможливості автоматичного набуття чи припинення громадянства України іноземцем чи особою без громадянства внаслідок укладення шлюбу з громадянином України або набуття громадянства України його дружиною (чоловіком), та автоматичного припинення громадянства України одним з подружжя внаслідок припинення шлюбу або припинення громадянства України другим з подружжя;
- рівності перед законом громадян України незалежно від підстав, порядку і моменту набуття ними громадянства України;
- збереження громадянства України незалежно від місця проживання громадянина України [4].

Сутність цих принципів чітко розкриває сам Закон України «Про громадянство України» від 18.01.2001 р. № 2235-III, а саме перелік цих принципів міститься у ст.2 вищезазначеного закону.

За змістом єдиного громадянства в Україні як державі виключається можливість існування громадянства її адміністративно-територіальних одиниць, наприклад, громадянин України, який набув громадянство (підданство) іншої держави або держав, у правових відносинах з Україною він визнається лише громадянином України; іноземець, який набув громадянство України, у правових відносинах з Україною визнається лише громадянином України. Іншими словами, Україна не визнає можливості існування за своїми громадянами подвійного громадянства. Інститут єдиного громадянства є загальновідомим у світовій практиці. Подвійне громадянство як явище може, наприклад, суттєво ускладнити виконання своїх обов'язків громадянами перед державами, з якими у них є ці «громадянські» стосунки (наприклад, як можна виконати обов'язок захисту держави, якщо вони вступили у збройний конфлікт; чи проблема військової служби, сплати податків тощо) [4].

За принципом неможливості автоматичного набуття чи припинення громадянства України буквально означає, що іноземець чи особа без громадянства внаслідок укладення шлюбу з громадянином України не набуває автоматично українського громадянства, що автоматично неприпинення громадянства України одним з подружжя внаслідок припинення шлюбу або припинення громадянства України другим з подружжя. Принцип рівності означає, що перед законом громадяни України є рівними незалежно від підстав, порядку і моменту набуття ними громадянства України [2; 4].

Чинним законодавством України, а саме ст.5 Закону України «Про громадянство України», визначено 8 видів документів, що підтверджують громадянство України (підтверджують належність до українського громадянства):

- паспорт громадянина України;
- паспорт громадянина України для виїзду за кордон;
- тимчасове посвідчення громадянина України;
- дипломатичний паспорт;
- службовий паспорт;
- посвідчення особи моряка;
- посвідчення члена екіпажу;
- посвідчення особи на повернення в Україну [2].

Надавши загальну характеристику поняттю громадянства України та окресливши принципи громадянства України, можемо підсумувати що чинне законодавство регулює визначення та характеристику громадянства України. Громадянство є складною багатогранною правовою категорією, сутність якої найбільш повно відбиває його розуміння як категорії правового зв'язку фізичної особи – громадянина і держави, що проявляється у взаємних правах і обов'язках, зумовлює поширення на громадянина усієї повноти суверенної влади держави від імені народу, якому властиві специфічний, правовий, взаємний, стійкий у часі та необмежений у просторі, публічний характер.

Під конституційно-правовими принципами громадянства України слід розуміти керівні засади, встановлені Конституцією України, законами, міжнародними договорами, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України, що відображають об'єктивно існуючі закономірності розвитку суспільства, визначають характер, істотні риси громадянства, основу взаємозв'язків елементів його змісту, встановлюють і регулюють поведінку учасників правовідносин з приводу набуття, припинення, збереження, зміни і охорони правового зв'язку громадянства України.

Література

1. Подима Я.В. Конституційно-правові принципи громадянства України [Електронний ресурс] / Я.В. Подима. – Режим доступу: <http://mydisser.com/ua/catalog/view/6/344/7002.html>
2. Про громадянство України: Закон України від 18.01.2001 р. № 2235-III // Відомості Верховної Ради України. – 2001. – № 13. – Ст. 65.
3. Климчук Ю. Поняття, ознаки та принципи громадянства України [Електронний ресурс] / Ю. Климчук, Г. Третьякова. – Режим доступу: <http://oldconf.neasmo.org.ua/node/397>
4. Демків Р.Я. Конституційне право України: курс лекцій [Електронний ресурс] / Р.Я. Демків. – Режим доступу: <file:///C:/Users/Vardrec/Downloads/UL0000016.PDF>
5. Конституція України: Закон України від 28.06.1996р. № 254к/96-ВР // Відомості Верховної Ради України. – 1996 – № 30. – Ст. 141.

Передвиборна агітація: загальна характеристика

Середа І.А., студентка

Науковий керівник:

Пелех І.В., к.ю.н., викладач

Запорізький національний університет

Становлення демократичних інститутів в Україні на сучасному етапі політико-правового розвитку супроводжується стрімкою еволюцією виборчого законодавства, вдосконаленням інформаційних відносин, застосуванням новітніх технологій і електоральних процедур. Визначальний вплив на динаміку електоральних уподобань здійснює передвиборна агітація, яка займає центральне місце у структурі виборчого процесу. Інститут передвиборної агітації в демократично орієнтованих країнах виступає чинником формування певної політичної поведінкової установки у свідомості виборців, служить

формуванню електоральних симпатій чи антипатій. Ступінь свободи передвиборної агітації значною мірою визначає рівень демократизму всього інституту виборів і практики його реалізації [1].

Проблемам передвиборної агітації присвятили свої праці такі українські та російські автори, як Л.Т. Аглесєва, З.Ш. Башаєв, Ю.С. Білоус, С.В. Большаков, О.Ю. Большакова, С.В. Кальченко, С.В. Кошемаріна, А.Й. Магера, А.О. Малюков, В.Д. Мостовщиков, В.М. Фальков, М.В. Хачатуров, П.С. Чудов та ін.

Сучасний стан державно-правової дійсності України характеризується стрімким розвитком законодавчої сфери, інституційними перетвореннями в системі органів публічної влади, децентралізаційними процесами, конституційними процесами. Все це зумовлено, насамперед, євро інтеграційними процесами. Втім, варто наголосити на тому, що відповідно до ст.5 ч.2 Конституції України носієм суверенітету і єдиним джерелом влади в Україні є народ, який здійснює свою владу безпосередньо і через органи державної влади та місцевого самоврядування. В такий спосіб на конституційному рівні встановлюється та закріплюється одна із ключових засад європейського конституціоналізму – принцип народовладдя. Стаття 69 Конституції України встановлює форми народного волевиявлення, яке може здійснюватися через вибори та референдуми, а також інші форми безпосередньої демократії [2].

На думку Куян І.А., вибори – це важливий інструмент реалізації народного суверенітету, але за умови, що їх результати втілюються воля більшості населення, що значною мірою залежить від досконалості виборчого права [3].

Істотна роль у виборчому процесі відводиться передвиборній агітації, за умов належного нормативно-правового забезпечення достатнього рівня конкурентності виборчої кампанії, надаючи громадянам можливість об'єктивно оцінити розстановку політичних сил у суспільстві. При цьому, передвиборна агітація є найбільш політизованою частиною виборчої кампанії. Використовуючи різні форми передвиборної агітації, кандидати, політичні партії ведуть наполегливу боротьбу за виборні посади в органах державної влади та місцевого самоврядування. Саме ця стадія виборчого процесу здійснює значний вплив на настрої та електоральні поведінку виборців [4]. Вперше поняття «передвиборної агітації» у вітчизняному законодавстві з'явилося у змінах від 17 листопада 2005 р. до Закону України «Про вибори народних депутатів України» – здійснення будь-якої діяльності з метою спонукання виборців голосувати «за» або «проти» певного суб'єкта виборчого процесу. У межах нормативістського підходу передвиборна агітація визначається як інститут виборчого права, що являє собою сукупність матеріальних і процесуальних норм виборчого права, які регулюють правовідносини, що виникають між суб'єктами виборчого процесу в результаті здійснення ними певної діяльності з метою схвалення виборців до голосування за тих чи інших кандидатів або проти них [4].

Згідно частини першої статті 66 Закону України «Про вибори народних депутатів» передвиборною агітацією є здійснення будь-якої діяльності з метою спонукання виборців голосувати за або проти певного суб'єкта виборчого процесу [5]. Дещо інакше визначення передвиборної агітації зазначалося в частині 7 статті 47 Закону України «Про вибори депутатів Верховної Ради Автономної Республіки Крим, місцевих рад та сільських, селищних, міських голів», який втратив чинність на підставі Закону України «Про місцеві вибори» від 14.07.2015 р. № 595-VIII, що передвиборна агітація – це здійснення будь-якої діяльності з метою спонукання виборців голосувати або не голосувати за кандидатів у депутати, кандидатів на посаду сільського, селищного, міського голови [6]. Як бачимо, при проведенні різного виду виборів законодавець не одностайний у визначенні передвиборної агітації. Виходячи з нормативного визначення передвиборної агітації, слід зазначити законодавець визначає передвиборну агітацію саме як соціальну та юридичну діяльність та вказує, що передвиборна агітація може здійснюватися в будь-яких формах і будь-якими засобами, що не суперечать Конституції України та законам України, а саме:

- 1) проведення зборів громадян, інших зустрічей з виборцями;
- 2) проведення мітингів, походів, демонстрацій, пікетів;

3) проведення публічних дебатів, дискусій, «круглих столів», прес-конференцій стосовно положень передвиборних програм та політичної діяльності партій – суб'єктів виборчого процесу чи політичної діяльності кандидатів у депутати;

4) оприлюднення в друкованих та аудіовізуальних (електронних) засобах масової інформації політичної реклами, виступів, інтерв'ю, нарисів, відеофільмів, аудіо- та відеокліпів, інших публікацій та повідомлень;

5) розповсюдження виборчих листівок, плакатів та інших друкованих агітаційних матеріалів чи друкованих видань, в яких розміщено матеріали передвиборної агітації;

6) розміщення друкованих агітаційних матеріалів чи політичної реклами на носіях зовнішньої реклами;

7) проведення концертів, вистав, спортивних змагань, демонстрації фільмів та телепередач чи інших публічних заходів за підтримки партії – суб'єкта виборчого процесу чи кандидата у депутати, а також оприлюднення інформації про таку підтримку;

8) публічні заклики голосувати за або не голосувати за партію – суб'єкта виборчого процесу, кандидата у депутати або публічні оцінки діяльності цих партій чи кандидатів у депутати;

9) встановлення агітаційних наметів;

10) в інших формах, що не суперечать Конституції України та законам України [5].

Надавши загальну характеристику передвиборчій агітації як стадії виборчого процесу, можемо підсумувати, що сучасний стан правового регулювання передвиборної агітації до цих пір зберігає риси певного схематизму, що проявляється у відсутності уваги законодавця до суттєвих деталей, нерідко містять у собі суперечності, що породжують передумови до порушень суб'єктами виборчого процесу порядку і правил проведення передвиборної агітації, що характерно в рівній мірі для нашої держави. Передвиборна агітація – це комплексна багатоелементна наукова категорія, представлена сукупністю цілісних, логічно оформлених, відносно самостійних, але разом з тим взаємопов'язаних і взаємообумовлених характеристик цього явища як конституційно-правового, соціально-філософського, політологічного феномену, що має властивості універсальності, нормативності, соціальної значущості, цілеспрямованості.

Серед проблем проведення передвиборної агітації як першочергові варто виокремити: низький рівень готовності основних учасників виборів дотримуватися встановленого порядку та правил проведення передвиборної агітації і її фінансування; використання адміністративного ресурсу, нерівність кандидатів і політичних партій у використанні засобів масової інформації; порушення строків проведення передвиборної агітації; недоліки і прогалини правового регулювання механізмів забезпечення контролю та відповідальності за порушення норм виборчого законодавства, виборчої фінансової дисципліни.

Література

1. Шеверєва В.Є. Проблеми правового регулювання передвиборчої агітації в Україні [Електронний ресурс] / В.Є. Шеверєва. – Режим доступу: <http://mydisser.com/ua/catalog/view/6/344/9441.html>
2. Конституція України: Закон України від 28.06.1996 р. № 254к/96-ВР // Відомості Верховної Ради України. – 1996. – № 30. – Ст. 141.
3. Куян І.А. Суверенітет: проблеми теорії і практики: конституційно-правовий аспект: монографія / І.А. Куян. – К.: ВЦ «Академія», 2013. – 560 с.
4. Поспелова І.М. Конституційно-правове регулювання передвиборчої агітації [Електронний ресурс] / І.М. Поспелова. – Режим доступу: <http://instzak.rada.gov.ua/instzak/doccatalog/document?id=88645>
5. Про вибори народних депутатів: Закон України від 17.10.2011 р. № 4061-VI // Відомості Верховної Ради України. – 2012. – № 10–11. – Ст.73.
6. Про вибори депутатів Верховної Ради Автономної Республіки Крим, місцевих рад та сільських, селищних, міських голів: Закон України від 10.07.2010 р. № 2487-VI // Відомості Верховної Ради України. – 2010. – № 35–36. – Ст. 491.

Реформування місцевого самоврядування в Україні

Сімонян Я.Н., студентка

Науковий керівник:

Пелех І.В., к.ю.н., викладач

Запорізький національний університет

В Україні закладено конституційні засади місцевого самоврядування, ратифіковано Європейську хартію місцевого самоврядування, прийнято ряд базових нормативно-правових актів, які створюють правові та фінансові основи діяльності органів місцевого самоврядування. Проте від часу прийняття Конституції України та базових нормативно-правових актів з питань місцевого самоврядування розвиток місцевого самоврядування фактично здійснювався лише на рівні територіальних громад міст обласного значення, оскільки переважна більшість територіальних громад через їх надмірну подрібненість та надзвичайно слабку матеріально-фінансову базу виявилися неспроможними виконувати всі повноваження органів місцевого самоврядування. Система місцевого самоврядування на сьогодні не задовольняє потреб суспільства. Функціонування органів місцевого самоврядування у більшості територіальних громад не забезпечує створення та підтримку сприятливого життєвого середовища, необхідного для всебічного розвитку людини, її самореалізації, захисту її прав, надання населенню органами місцевого самоврядування, утвореними ними установами та організаціями високоякісних і доступних адміністративних, соціальних та інших послуг на відповідних територіях (далі – публічні послуги) [1].

Значну увагу вивченню конституційно-правових проблем організації й функціонування місцевого самоврядування приділяли такі вітчизняні вчені, як М.О. Баймуратов, О.В. Батанов, Ю.П. Битяк, В.І. Борденюк, В.Д. Волков, М.П. Воронов, Р.К. Давидов, В.М. Кампо, В.П. Колісник, А.М. Колодій, М.І. Корнієнко, В.В. Кравченко, В.С. Куйбіда, О.В. Марцеляк, Н.Р. Нижник, М.П. Орзіх, Р.С. Павловський, О.В. Петришин, В.Ф. Погорілко, М.О. Пухтинський, П.М. Рабінович, А.О. Селіванов, С.Г. Серьогіна, Ю.М. Тодика, О.Ф. Фрицький, В.М. Шаповал, В.Д. Яворський та ін.

Також, доречно зазначити, що відповідно до Концепції реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади в Україні, яка була затверджена розпорядженням КМУ від 01.04.2014 р. № 333-р, завданням реформи із децентралізації є: забезпечення доступності та якості публічних послуг; досягнення оптимального розподілу повноважень між органами місцевого самоврядування та органами виконавчої влади; визначення обґрунтованої територіальної основи для діяльності органів місцевого самоврядування та органів виконавчої влади з метою забезпечення доступності та належної якості публічних послуг, що надаються такими органами; створення належних матеріальних, фінансових та організаційних умов для забезпечення виконання органами місцевого самоврядування власних і делегованих повноважень [3].

Варто зазначити, що децентралізація – це передача повноважень та бюджетних надходжень від державних органів до органів місцевого самоврядування. Метою реформи місцевого самоврядування є, передусім, забезпечення його спроможності самостійно, за рахунок власних ресурсів, вирішувати питання місцевого значення. Йдеться про наділення територіальних громад більшими ресурсами та про мобілізацію їхніх внутрішніх резервів. Відповідно до ст. 140 Конституції України, місцеве самоврядування є правом територіальної громади – жителів села чи добровільного об'єднання у сільську громаду жителів кількох сіл, селища та міста – самостійно вирішувати питання місцевого значення в межах Конституції і законів України [4]. Місцеве самоврядування здійснюється територіальною громадою в порядку, встановленому законом, як безпосередньо, так і через органи місцевого самоврядування: сільські, селищні, міські ради та їх виконавчі органи. Органами місцевого самоврядування, що представляють спільні інтереси територіальних громад сіл, селищ та міст, є районні та обласні ради. Питання організації управління районами в містах належить до компетенції міських рад. Сільські, селищні, міські ради можуть дозволяти за ініціативою жителів створювати будинкові, вуличні, квартальні та інші органи самоорганізації населення

і наділяти їх частиною власної компетенції, фінансів, майна [4]. Укрупнення території громад не може бути довільним, воно має свої логічні межі. Відстань від центру громади до її найдальшого населеного пункту має бути такою, щоб у екстрених випадках її не довше ніж за 30 хвилин могли подолати пожежна команда, швидка допомога, поліцейський патруль. Допомога, надана через більший проміжок часу, різко втрачає ефективність. Питання визначення меж нових, об'єднаних громад вирішуватиметься органами влади обласного рівня з урахуванням як об'єктивних критеріїв, так і думки громадян [5].

Варто відмітити, що децентралізація вже почала діяти. Станом на 5 грудня 2016 р. в Україні вже об'єдналися 184 громади, які вже обрані, об'єднані, і 184 громади, по яких вибори відбулися 11 і 18 грудня.

Крім того, створюються виконавчі органи районних і обласних рад. Зараз вони відсутні зовсім. Їм буде належати реальна влада в регіонах. Це посилює місцеве самоврядування, робить систему влади в регіонах справді демократичною – управляти регіонами будуть суб'єкти, обрані в ході місцевих виборів. Місцеві держадміністрації будуть ліквідовані, на їх місці постануть префекти. Виписані для них повноваження передбачають, передусім, контроль за діяльністю органів місцевого самоврядування з огляду на дотримання Конституції і законів [4]. Префект має право зупинити дію рішення обласної або районної ради якщо воно протирічить Конституції або законодавству, і звертається до суду. Якщо ж ідеться про серйозне порушення Конституції (наприклад, обласна рада вирішить створити якусь «республіку»), зупиняє таке рішення президент і звертається до Конституційного суду. Президент також може тимчасово зупинити повноваження органу місцевого самоврядування, а після визнання акту цього органу неконституційним – достроково припинити його повноваження. Така модель влади в регіонах набуде завершеності не раніше, ніж через два роки [5, 2].

З 1 січня 2015р року вступили в дію зміни до Податкового та Бюджетного кодексів, які уже розширили фінансові можливості місцевого самоврядування, а в майбутньому дозволяють зробити економічно самодостатніми та спроможними і нові об'єднані громади. Об'єднані громади отримують весь спектр повноважень та фінансових ресурсів, що їх наразі уже мають міста обласного значення, зокрема зарахування 60% ПДФО на власні повноваження, зарахування до місцевих бюджетів 10% податку на прибуток підприємств, акцизного податку, 80% замість 35% екологічного податку, прямі міжбюджетні відносини з державним бюджетом (зараз прямі відносини мають лише області, райони, міста обласного значення), державні субвенції. Законодавчі зміни надали право органам місцевого самоврядування затверджувати місцеві бюджети незалежно від прийняття закону про Державний бюджет [5, 6]. Звичайно це позитивні аспекти реформи. Для прикладу, переваги бюджетної децентралізації Запорізька область вже частково випробувала на собі: цього року обласний бюджет виріс на 1,6 млрд. гривень.

Проаналізувавши питання реформування місцевого самоврядування в Україні, можемо підсумувати, що на сучасному етапі розбудови України як демократичної, соціальної та правової держави з урахуванням глобальних змін, які відбулися останнім часом, розвиток місцевого самоврядування є одним з пріоритетних напрямів державної політики. Сучасна система законодавства про місцеве самоврядування потребує вдосконалення на засадах зміцнення організаційної, правової, фінансової, матеріальної, адміністративної самостійності місцевого самоврядування, розбудови європейської моделі адміністративно-територіального устрою та принципах децентралізації, деконцентрації, повсюдності, субсидіарності, єдності системи публічної адміністрації тощо.

Література

1. Короткий огляд реформи місцевого самоврядування та територіальної організації влади в Україні [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.csi.org.ua/korotkyj-oglyad-reformy-mistseвого-sam/>
2. Про схвалення Концепції реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади в Україні: Розпорядження Кабінету Міністрів України від 1 квітня

- 2014 р. № 333-р [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/333-2014-p>.
3. Концепція реформи місцевого самоврядування та територіальної організації влади в Україні [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://kievcity.gov.ua/content/koncepciya-reformy-miscevogo-samovryaduvannya-ta-terytorialnoi-organizacii-vlady-v-ukraini.html>
4. Конституція України: Закон України від 28.06.1996 р. № 254к/96-ВР // Відомості Верховної Ради України. – 1996. – № 30. – Ст. 141.
5. Суть реформи органів місцевого самоврядування (децентралізації) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://icps.com.ua/assets/uploads/images/files/verstka_decentralizaciya.pdf

Конституційне право як провідна галузь національного права України

Стець В.В., студент

Науковий керівник

Пелех І.В., к.ю.н., викладач

Запорізький національний університет

Конституційне право України становить фундамент національного законодавства, тому що є засадничою основою для утворення і функціонування всіх інших галузей права. Це пов'язано з тим, що конституція як прояв установчої влади народу визначає статус органів держави та місцевого самоврядування, гарантії прав людини й основоположних свобод. Конституція як нормативний акт є основним джерелом права, закони та інші нормативно-правові акти приймаються на основі конституції та на розвиток її положень. Конституційно-правова матерія «проникає» і знаходить своє продовження у специфічних галузевих відносинах, у них вона деталізується, конкретизується та розвивається [1, 42].

Конституційне право України є провідною галуззю національного права, норми якої регулюють політичні та інші, тісно пов'язані з ними, найважливіші суспільні відносини. На сьогодні в науці конституційного права існують різні, часто суперечливі визначення конституційного права як галузі права, що сформувалися історично в кожній окремо взятій країні світу. [2, 9]. До сьогодні в різних країнах світу поряд із поняттям «конституційне право» поширене поняття «державне право», а в ряді країн ці терміни вживаються паралельно. У більшості країн світу є поширеною назва «конституційне право». Така назва вживається переважно у тих країнах, де склалася англосаксонська і романська правові системи, які уособлюють конституційний лад, характерними рисами якого є громадянське суспільство і правова держава. В країнах, де склалася германська правова система, в яких здавна існує розвинений конституційний лад, характерним є вживання назви «державне право». Вживання того чи іншого терміну для позначення даної галузі права є відображенням історичних реалій, у яких відбувалося становлення і розвиток державності тих чи інших країн та їх правових систем [3, 6].

В Україні майже одночасно зі здобуттям незалежності для позначення галузі права і юридичної науки, що розглядаються, вживають термін «конституційне право». Якщо у радянський період йшлося про державне право СРСР, чим вказувалося на реальний суб'єкт державного суверенітету, то сьогодні визначено конституційне право саме України [4, 179].

В теорії та практики конституційного права дослідженням проблеми визначення категорії конституційного права як галузі національного права займалися такі вчені-конституціоналісти, як: М.І. Козюбра, В.Ф. Мелашенко, В.Ф. Погорілко, Л.П. Юзьков та ін. Зокрема, В.Ф. Мелашенко одним із перших у вітчизняній конституційно-правовій науці визначив конституційне право як один із найважливіших засобів забезпечення повновладдя народу України в політичній, економічній і соціально-культурній сферах його життєдіяльності [5, 9].

Досить вдалим є визначення конституційного права України, яке навів В.Ф. Погорілко, на його думку – це провідна галузь національного права, норми якої визначають і регулюють політичні та інші найважливіші суспільні відносини в економічній, соціальній, культурній (духовній) та інших сферах життя і діяльності суспільства і держави [2, 17]. Як і будь-якій галузі права, конституційному праву притаманні загальні та спеціальні ознаки, які характеризують його особливості та специфіку. Так, провідне місце конституційного права в національній системі права зумовлене такими чинниками: а) належить до публічних галузей права, оскільки предмет правового регулювання цієї галузі права пов'язаний із публічним здійсненням влади народу, держави та територіальної громади; б) предметом конституційного права України, як галузі права, є особливе коло суспільних відносин, які характеризуються певною специфікою, а саме: стосуються всіх найважливіших сфер життєдіяльності суспільства (основи конституційного ладу України, тобто її політична, економічна, соціальна, духовна, правова та інші системи суспільства; основи правового статусу людини і громадянина, тобто правосуб'єктність, принципи правового статусу, громадянство, права, свободи та обов'язки людини і громадянина, гарантії реалізації прав, свобод та обов'язків; основи народовладдя, тобто здійснення влади народом безпосередньо та через систему органів держави і місцевого самоврядування; основи територіального устрою, тобто співвідношення держави у цілому із її складовими частинами) [6]; в) сучасному конституційному праву властиві як імперативні, так і диспозитивні методи правового впливу на найважливіші політичні, економічні, соціальні та культурні (духовні) суспільні відносини. Хоча імперативно-владний метод залишається домінуючим у конституційному праві, проте останнім часом зростає й роль диспозитивних методів; г) має дуже розгалужену макросистему, в яку входять моносистеми, що включають параметральні елементи, як: природне і позитивне право; матеріальне і процесуальне право; загальна й особлива частина; інститути і норми тощо; ґ) характерна специфічна система особлива джерел права, основним з яких є Конституція України 1996 р., що є одночасно головним джерелом всієї системи національного права і пріоритетною цінністю правової системи України. Також до складу джерел конституційного права входять «неспецифічні», раніше не характерні для конституційного права джерела – правові звичаї, міжнародні договори, правові прецеденти, рішення національних конституційних і міжнародних судових установ тощо [1, 43]; д) функції конституційного права України поширюються на всі або більшість сфер суспільного та державного життя України – політичну, економічну, соціальну, культурну (духовну, ідеологічну), зовнішньополітичну та інші, тісно пов'язані з ними сфери; е) характерне широке коло суб'єктів конституційно-правових правовідносин, включаючи майже всіх суб'єкти національного права. Але найголовнішим, пріоритетним суб'єктом конституційного права є народ України; є) конституційне право України передбачає особливий вид суспільних відносин, пов'язаних із юридичною відповідальністю за порушення конституційно-правових норм. Окрім галузевої конституційно-правової відповідальності, порушення норм конституційного права України має своїм наслідком настання інших видів публічно-правової відповідальності – кримінальної, адміністративної та дисциплінарної; ж) конституційне право України є стрижнем національної системи права та правової системи держави; з) конституційне право України відіграє є основною соціальною цінністю в суспільстві та державі [2, 18-20]. Тільки врахування всіх цих кваліфікаційних ознак можна дати узагальнену характеристику конституційного права як галузі права, виділити дану галузь права як таку, відокремити її від інших підрозділів системи права, визначити її «обличчя».

Узагальнюючи вищесказане, треба зазначити, що головною відмінністю конституційного права від інших галузей права України є специфіка предмета його регулювання. Насамперед конституційне право регулює серцевину політичних відносин, які виникають безпосередньо у процесі здійснення народовладдя в Україні, що виступає у двох основних формах – безпосередньої та представницької демократії. А також визначає, регулює й охороняє найважливіші суспільні відносини в економічній, соціальній,

культурній, духовній та інших сферах життя і діяльності особистості, громадянського суспільства і держави, які становлять основу будь-якої галузі права.

Таким чином, слід впевнено стверджувати, що конституційне право України являється провідною галуззю національного права України. Саме тому, вивчення окремих галузей права, як і у системі юридичної освіти будь-якої держави, слід розпочинати з опанування конституційного права.

Література

1. Баймуратов М. О. Конституційне право і національна правова демократична державність / М.О. Баймуратов, Алмохаммед Мутана Аббас // Вісник ЦВК. – 2015. – № 1 (31). – С. 38-49.
2. Погорілко В.Ф. Конституційне право України. Академічний курс: підруч.: у 2 т. / В.Ф. Погорілка, В.Л. Федоренко; за ред. В.Ф. Погорілка. – К.: ТОВ «Видавництво «Юридична думка», 2006. – 544 с.
3. Майданник О.О. Конституційне право України: навчальний посібник / О.О. Майданник. – К.: Вид-во «Алерта», 2011. – 380 с.
4. Шаповал В.М. Конституційне право як галузь, наука і навчальна дисципліна / В.М. Шаповал // Юридичний журнал «Право України» (україномовна версія). – 2014. – № 8. – С. 178-199.
5. Мелашенко В.Ф. Основи конституційного права України: курс лекцій / В.Ф. Мелашенко. – К.: Вентурі, 1995. – 240 с.
6. Колодій А.М. Правознавство / А.М. Колодій, А.Ю. Олійник. – К.: В.А.В. «Правова єдність», 2009. – 792 с.

АДМІНІСТРАТИВНЕ ТА ФІНАНСОВЕ ПРАВО, ІНФОРМАЦІЙНЕ ПРАВО

Адміністративна відповідальність посадових осіб України

Бабенко Я.Г., студент

Науковий керівник:

Гаджиєва Ш.Н., к.ю.н., викладач

Запорізький національний університет

Сьогодні проблема про адміністративну відповідальність посадових осіб є досить актуальною. Оскільки на сьогоднішній день особа яка очолює керівну посаду не дотримуються установлених правил у сфері охорони порядку управління, державного і громадського порядку, здоров'я населення та інших правил забезпечення виконання яких входить до їх службових обов'язків.

Поняття «посадової особи» в Кодексі України про адміністративні правопорушення не міститься, але дивлячись на таку кількість наукового та практичного інтересу ми можемо зробити висновок що науковці досить ефективно займаються дослідженням цього питання [1].

Серед фахівців не було досягнуто єдиної думки щодо сутності посадової особи в адміністративно-правовій науці. От наприклад у А. Матиюла це зумовлюється такими факторами:

- масштабністю цього самого поняття посадової особи і зумовленою цим широтою підходів до вивчення
- ставленням держави до галузі адміністративного права
- кримінально-правовою спрямованістю дослідження правового статусу посадової особи.

Проблеми адміністративної відповідальності протягом тривалого часу досліджували науковці-юристи, зокрема, В. Авер'янов, А. Агапов, Д. Бахрах, Ю. Битяк, І. Галаган, С. Гончарук, І. Голосніченко, Є. Додін, Л. Коваль, А. Ключніченко, В. Колпаков, А. Комзюк, Ю. Крегул, О. Крупчан, Б. Лазарєв, Ю. Шемшученко та ін. Проблеми що стосуються саме адміністративної відповідальності посадових осіб досліджували такі юристи-науковці: Н. Гавриш, В. Демчик, І. Дмитренко, В. Семчик, І. Каракаш, І. Куян, Ю. Шемшученко, М. Шульга та інші вчені.

Однак в наш час розгляд адміністративної відповідальності потребує більш детальнішого вивчення щоб якомога більше дізнатись та зрозуміти особливості та порядок адміністративної відповідальності посадових осіб, адже на даний момент залишається велика кількість не вирішених питань.

Згідно з статтею 14 КпАП України передбачена відповідальність посадових осіб. Вони підлягають адміністративній відповідальності за адміністративні правопорушення, які пов'язані з недодержанням установлених правил у сфері охорони порядку управління, державного і громадського порядку, природи, здоров'я населення та інших правил, забезпечення виконання яких входить до їхніх службових обов'язків.

Ці особи несуть адміністративну відповідальність на загальних підставах за вчинення корупційних правопорушень, неправомірне використання державного майна тощо [2].

До посадових осіб, здебільшого, застосовуються адміністративні стягнення у вигляді попередження та штрафу. Розмір штрафу є більший ніж штраф, який накладається на інших осіб за аналогічне правопорушення. Стягнення у вигляді штрафу має також заборону обіймати посади в державних органах та їх апараті упродовж трьох років з дня їхнього звільнення чи заборону балотуватися у депутати або на виборні посади в державні органи упродовж п'яти років з дня припинення депутатських повноважень або звільнення з посади.

Згідно з статтею 15 КпАП України інші особи, на яких поширюється дія дисциплінарних статутів або спеціальних положень про дисципліну, у випадках, прямо

передбачених ними, несуть за вчинення адміністративних проступків дисциплінарну відповідальність, а в інших випадках – адміністративну відповідальність на загальних підставах [3].

На сьогоднішній день привертає також увагу проблема про відповідальність посадових осіб за корупційні дії. Законом України «Про запобігання корупції» [4] визначається коло осіб до яких застосовується відповідальність за корупційні дії та правопорушення. До таких осіб належать і народні депутати і посадові особи місцевого самоврядування і посадові особи державних органів.

Посадові особи будуть нести адміністративну відповідальність пов'язані з корупцією за главою 13-А КпАП України. Такими правопорушеннями є [3]:

- порушення обмежень щодо сумісництва та суміщення з іншими видами діяльності (ст.172-4);
- порушення встановлених законом обмежень щодо одержання подарунків (ст.172-5);
- порушення вимог фінансового контролю (ст.172-6);
- порушення вимог щодо запобігання та врегулювання конфлікту інтересів (ст.172-7);
- незаконне використання інформації, що стала відома особі у зв'язку з використанням службових повноважень (ст.172-8);
- невжиття заходів щодо протидії корупції (ст.172-9).

Отже, на нашу думку закріплення єдиного для всіх галузей права нормативно-правового визначення поняття «посадової особи» дасть поштовх для початку якісно нового етапу в правовій науці.

Науковці ретельно вивчають та вдосконалюють знання про адміністративну відповідальність посадових осіб в Україні. Але необхідно конкретизувати суб'єкт адміністративної відповідальності, а саме «посадової особи». Адміністративна відповідальність – це урегульовані нормами адміністративного права правовідносини, що включають у себе відносини між компетентними державними органами та фізичними і юридичними особами, предметом яких є нормативно врегульований владний осуд винного суб'єкта у процесі попередження та припинення адміністративних правопорушень.

Література

1. Христинченко Н.П. Застосування адміністративної відповідальності до посадових осіб [Електронний ресурс] / Н.П. Христинченко // Форум права. – 2011. – № 2. – Режим доступу: <http://www.nbuv.gov.ua>
2. Дубенко С.Д. Державна служба і державні службовці в Україні: навч.-метод. посіб. / С.Д. Дубенко; за заг. ред. Н.Р.Нижник. – К.: ІнЮре, 1999. – 242 с.
3. Кодекс про адміністративні правопорушення від 07.12.1984 року № 8073-X [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show>
4. Про запобігання корупції: Закон України від 14.10.2014 року № 1700-VII [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show>

Рахункова палата, як незалежний орган аудиту публічних фінансів України: особливості правового статусу

Білокур А.В., студентка

Науковий керівник:

Пирожкова Ю.В., к.ю.н., доцент

Запорізький національний університет

На сьогодні в Україні існує розгалужена система органів державного фінансового контролю, серед яких Міністерство фінансів України, Державна казначейська служба, Державна фіскальна служба України, Національний банк України, Державна фінансова інспекція, Національна комісія з цінних паперів і фондового ринку, Пенсійний фонд України, Державна служба фінансового моніторингу України та інші. Кожен з цих органів має свої

повноваження, функції, гарантії та принципи діяльності, проте всі вони створюють єдину систему, ціллю якої є здійснення фінансового контролю. Особливе місце серед вищезазначених органів належить Рахунковій палаті України.

Науковці внесли значний вклад у дослідження правового статусу Рахункової палати як незалежного органу аудиту публічних фінансів. Проблеми функціонування, взаємодії Рахункової палати із іншими органами фінансового контролю та державними органами, питання правового статусу та незалежності досліджували такі вчені, як Барановський О.І., Воронова Л.К., Гетманець О.П., Ковальчук А.Т., Кучерявенко М.П., Мельничук В.Г., Невідомий В.І., Нищімна С.О., та інші науковці. Однак, в умовах сьогодення, статус Рахункової палати потребує подальшого дослідження, так як постійно відбувається законодавчий процес, виникають нові правовідносини, які потребують фінансового контролю, постійно постають питання взаємовідносин Рахункової палати з іншими органами, в тому числі парламентом. Тому питання незалежності, статусу та місця Рахункової палати в системі органів фінансового контролю завжди потребуватиме дослідження.

Незважаючи на наявність розгалуженої системи органів фінансового контролю, необхідність створення ще одного органу державного контролю була спричинена відсутністю у Верховної Ради України механізму контролю за фінансово-економічною діяльністю органів виконавчої влади, оскільки всі державні контролюючі органи до створення Рахункової палати були підзвітними органам виконавчої влади [1, 106].

На сьогодні бюджетне законодавство закріплює положення про те, що контроль від імені Верховної Ради України за надходженням коштів до Державного бюджету України та їх використання здійснює Рахункова палата [2].

Постійно діючим вищим органом державного фінансово-економічного контролю, утвореним Верховною Радою України, є Рахункова палата України, яка здійснює свою діяльність незалежно від будь-яких органів держави. Правова основа організації та діяльності Рахункової палати визначається Конституцією України [3], Законом України «Про Рахункову палату» [4], Бюджетним кодексом України [2] та іншими актами законодавства України.

Рахункова палата як орган фінансового аудиту здійснює контроль за:

- 1) станом державного боргу та гарантованого державою боргу, порядком утворення, обслуговування і погашення таких боргів;
- 2) дефіцитом (профіцитом) державного бюджету та джерелами фінансування державного бюджету;
- 3) цільовим і ефективним використанням та своєчасним поверненням кредитів (позик), залучених державою до спеціального фонду державного бюджету;
- 4) дотриманням граничного обсягу державного боргу та гарантованого державою боргу, а також виконанням плану заходів з приведення загального обсягу державного боргу та гарантованого державою боргу до встановлених вимог;
- 5) відшкодуванням суб'єктами господарювання, які отримали кредити (позики) під державні гарантії, витрат державного бюджету, що виникли внаслідок виконання державою гарантійних зобов'язань перед кредиторами [4].

Рахункова палата є організаційно, функціонально та фінансово незалежною, самостійно планує свою діяльність [4].

Лімська декларація виступає основним документом, головною метою якого є заклик до незалежності аудиту державних фінансів. Згідно Лімській декларації незалежність вищого органу фінансового контролю слід розглядати з наступних позицій:

– організаційна незалежність, яка включає: незалежність членів вищого органу фінансового контролю (відсутність підпорядкованості, унеможливлення довільного відсторонення від посади), підпорядкування аудиторів керівникам вищого органу фінансового контролю, щонайменше, в загальних питаннях, відсутність будь-якого впливу ззовні.

– функціональна незалежність, що включає: закріплення аудиторських компетенцій вищого органу фінансового контролю в Конституції країни, свобода вищого органу фінансового контролю в плануванні аудиторських перевірок, вільне складання висновків за підсумками перевірок.

– фінансова незалежність, що включає: отримання необхідних фінансових коштів від органу, відповідального за затвердження державного бюджету (як правило Парламенту країни), вільне розпорядження коштами, передбаченими в затвердженому бюджеті кожного звітного періоду [5].

В спеціальному законі передбачається, що незалежність Рахункової палати забезпечується:

1) встановленим Конституцією України і Законом України «Про Рахункову палату» порядком призначення на посади та звільнення з посад членів Рахункової палати;

2) визначеними Законом України «Про Рахункову палату» та іншими законами України гарантіями діяльності Рахункової палати;

3) особливим порядком організаційного забезпечення діяльності Рахункової палати, встановленим законом [4].

Перш за все, закріплений особливий порядок призначення на посади та звільнення з посад членів Рахункової палати. Незалежність Рахункової палати проявляється також через особисту незалежність його посадових осіб. При цьому важливу роль відіграє механізм призначення та зняття з посади посадових осіб державних органів контролю за виконанням бюджету, їх недоторканість. Відповідно до Конституції України Верховна Рада призначає на посади і звільняє з посад Голову та інших членів Рахункової палати з урахуванням особливостей, визначених Законом України «Про Рахункову палату» [3].

Рахункова палата, як орган фінансового аудиту публічних коштів, наділяється гарантіями діяльності, що забезпечують її незалежність від будь-якого незаконного впливу. Зокрема Рахункова палата під час здійснення своїх повноважень є незалежною від будь-якого незаконного впливу, тиску або втручання. Незаконне втручання у здійснення Рахунковою палатою наданих законом повноважень забороняється і тягне за собою відповідальність, встановлену законом. Так, наприклад, за посягання на життя державного чи громадського діяча, зокрема Голови або іншого члена Рахункової палати, вчинене у зв'язку з їх державною чи громадською діяльністю, карається позбавленням волі на строк від десяти до п'ятнадцяти років або довічним позбавленням волі з конфіскацією майна або без такої [6].

Ще однією гарантією незалежності, в даному випадку від парламенту, законом закріплено, що припинення повноважень Верховної Ради України не може бути підставою для припинення повноважень членів Рахункової палати [4].

Окрім того, законом закріплений особливий порядок діяльності Рахункової палати. Так, Рахункова палата здійснює свою діяльність згідно з планами роботи, які затверджуються на засіданні Рахункової палати. Звернення Верховної Ради України, її комітетів та інших органів, депутатські запити і звернення, звернення Президента України, Кабінету Міністрів України з пропозиціями про здійснення Рахунковою палатою заходів державного зовнішнього фінансового контролю (аудиту) розглядаються на засіданні Рахункової палати щодо прийняття рішення про їх включення до планів роботи. У разі неврахування таких звернень, запитів у плані роботи Рахункова палата надає аргументовану відповідь у встановленому порядку.

Рахункова палата з власної ініціативи або на підставі звернень суб'єктів, може здійснювати позапланові заходи державного зовнішнього фінансового контролю (аудиту). Рішення про здійснення таких заходів приймається на засіданні Рахункової палати [4].

Отже, Рахункова палата є органом державної влади із спеціальним конституційним статусом. Рахункова палата здійснює контроль від імені Верховної Ради України за надходженням коштів до Державного бюджету України та їх використанням. Аналіз статусу та повноважень Рахункової палати України свідчить, що вона є не просто вищим за субординацією, а дійсно провідним органом державного фінансового контролю в Україні,

який відповідає міжнародним стандартам, що є важливим, враховуючи курс на євроінтеграцію.

Рахункова палата підзвітна Верховній Раді України та регулярно її інформує про результати своєї роботи. Для здійснення цих повноважень, законодавством передбачена система принципів діяльності та гарантій, що забезпечують незалежність цього органу від будь-якого зовнішнього втручання в діяльність. Втручання органів державної влади, органів місцевого самоврядування, політичних партій та громадських об'єднань, підприємств, установ, організацій незалежно від форми власності та їх посадових і службових осіб у діяльність Рахункової палати забороняється. Варто зазначити, що на законодавчому рівні встановлена відповідальність за втручання в діяльність Рахункової палати.

Окрім того, наявний механізм призначення та звільнення з посад членів та Голови Рахункової палати забезпечує незалежність від Верховної Ради, що в свою чергу, унеможливорює незаконний вплив на діяльність Рахункової палати, як незалежного органу аудиту публічних фінансів України.

Література

1. Бюджетний менеджмент: підручник / В. Федосов, В. Опарін, Л. Сафонова та ін.; за заг. ред. В. Федосова. – К.: КНЕУ, 2004. – 864 с.
2. Бюджетний кодекс України від 8 липня 2010 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua>
3. Конституція України від 28 червня 1996 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua>
4. Про Рахункову палату: Закон України від 2 липня 2015 р. № 576-VIII [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua>
5. Лімська декларація керівних принципів контролю від 1 січня 1997 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua>
6. Кримінальний кодекс України від 5 квітня 2001 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua>

Адміністративне видворення іноземців та осіб без громадянства за межі України як захід адміністративного стягнення

Болобан Д.А., студент

Науковий керівник:

Гаджиєва Ш.Н., к.ю.н., викладач

Запорізький національний університет

Збільшення кількості адміністративних порушень, скоєних іноземними громадянами та особами без громадянства, вимагає вчасної та адекватної реакції органів публічної адміністрації на території, де ці особи знаходяться. Адміністративне видворення за межі України є одним з найбільш ефективних заходів впливу, який сприяє зміцненню в державі законності та правопорядку. З огляду на це вважаємо актуальним дослідити особливості правового регулювання процедури адміністративного видворення іноземців та осіб без громадянства за межі України, як особливого заходу адміністративного стягнення.

Окремі аспекти особливостей провадження щодо адміністративного видворення іноземців та осіб без громадянства у своїх наукових працях досліджували такі вчені як: В.Б. Авер'янов, В.М. Баб'як, О.М. Бандурка, Д.М. Бахрах, М.М. Богуславський, І.Л. Бородін, Ю.П. Битяк, М.К. Галянтія, Л.М. Галенська, Ю.В. Георгієвський, І.П. Голосніченко, О.С. Єжова, В.М. Камп, І.Б. Коліушко, А.Т. Комзюк, Р.О. Куйбіда, О.В. Кузьменко, Ю.С. Назар, С.В. Оверчук, А.П. Огородник, А.Ю. Осадчий, Г.В. Перепелюк, Г.В. Рижков, А.О. Селіванов, В.С. Стефанюк, М.М. Тищенко, В.І. Шишкін, В.П. Чабан та інші.

Відповідно до ч.1 ст.1 Закону України «Про правовий статус іноземців та осіб без громадянства», іноземцем є особа, яка не перебуває у громадянстві України і є

громадянином (підданим) іншої держави або держав». Крім того, ця стаття визначає і поняття особи без громадянства. Відповідно до неї, особа без громадянства – це особа, яку жодна держава відповідно до свого законодавства не вважає своїм громадянином [1].

Іноземці та особи без громадянства, що перебувають в Україні на законних підставах, користуються тими самими правами і свободами, а також несуть такі самі обов'язки, як і громадяни України, – за винятками, встановленими Конституцією, законами чи міжнародними договорами України [2]. У зв'язку з цим до іноземців та осіб без громадянства, які порушують норми чинних в Україні нормативно-правових актів, можуть бути застосовані примусові заходи, одним з яких і є адміністративне видворення іноземців та осіб без громадянства за межі України.

На даний момент в Українському законодавстві відсутнє чітке визначення поняття адміністративне видворення. Тому для визначення цього поняття необхідно звернутися до наукових джерел. Так, на думку В.І. Палько, адміністративне видворення – це захід адміністративно-правового примусу, який полягає у прийнятті компетентним органом або судом рішення про позбавлення іноземця чи особи без громадянства права перебувати на території України, що зобов'язує залишити її межі [3, 9]. Дещо інше визначення цьому поняттю дають О.Г. Кушніренко та Т.М. Слінько. На їхню думку адміністративне видворення за межі України – це захід адміністративного стягнення, що застосовується відносно іноземця чи особи без громадянства і полягає в їх виселенні за межі державного кордону нашої держави [4, 147].

У ч.3 ст.24 КУпАП вказано, що законами України може бути передбачено адміністративне видворення за межі України іноземців та осіб без громадянства за вчинення адміністративних правопорушень, що грубо порушують правопорядок [5].

Центральний орган виконавчої влади, який забезпечує реалізацію державної політики у сфері міграції, органи охорони державного кордону (стосовно іноземців та осіб без громадянства, які затримані ними у межах контрольованих прикордонних районів під час спроби або після незаконного перетинання державного кордону України), або органи Служби безпеки України (далі – СБУ) можуть примусово видворити з України іноземця та особу без громадянства лише на підставі винесеної за їх позовом постанови адміністративного суду, за умов, якщо: 1) іноземці або особи без громадянства не виконали в установленій строк без поважних причин рішення про примусове повернення; 2) є обґрунтовані підстави вважати, що іноземець або особа без громадянства ухилятимуться від виконання такого рішення, крім випадків затримання іноземця або особи без громадянства за незаконне перетинання державного кордону України поза пунктами пропуску через державний кордон України та їх передачі прикордонним органам суміжної держави [6, 78].

Так як процедурі застосування адміністративного видворення, передуює невиконання рішення про примусове, доречно буде розглянути підстави застосування останнього.

Відповідно до ст.26 Закону України «Про правовий статус іноземців та осіб без громадянства», іноземець або особа без громадянства можуть бути примусово повернуті в країну походження або третю країну, якщо: 1) їх дії порушують законодавство про правовий статус іноземців та осіб без громадянства; 2) їх дії суперечать інтересам забезпечення національної безпеки України чи охорони громадського порядку; 3) це необхідно для охорони здоров'я, захисту прав і законних інтересів громадян України за рішенням центрального органу виконавчої влади, що забезпечує реалізацію державної політики у сфері міграції, органу СБУ або органу охорони державного кордону (стосовно іноземців та осіб без громадянства, які затримані ними у межах контрольованих прикордонних районів під час спроби або після незаконного перетинання державного кордону України) [1].

Також, слід зазначити, що порядок примусового видворення іноземців та осіб без громадянства за межі України складається з таких дій: 1) виявлення порушника; 2) поміщення його в пункт тимчасового перебування іноземців та осіб без громадянства, які незаконно перебувають на території України; 3) документальне оформлення примусового

видворення; 4) подальше супроводження іноземця до пункту пропуску через державний кордон України чи до країни походження [6, 79].

Отже, проаналізувавши усе вищесказане, можна дійти висновку, що адміністративне видворення іноземців та осіб без громадянства за межі України – це передбачений Кодексом України про адміністративні правопорушення та іншими законами захід адміністративного стягнення, який застосовується лише до іноземців або осіб без громадянства за вчинення адміністративних правопорушень, які грубо порушують правопорядок. Адміністративне видворення іноземців та осіб без громадянства за межі України здійснюється на лише підставі постанови адміністративного суду, за наявності таких підстав, як: 1) іноземці або особи без громадянства не виконали в установленний строк без поважних причин рішення про примусове повернення; 2) є обґрунтовані підстави вважати, що іноземець або особа без громадянства ухилятимуться від виконання такого рішення.

Література

1. Про правовий статус іноземців та осіб без громадянства: Закон України від 22 вересня 2011 року // Відомості Верховної Ради України. – 2012. – №19-20. – Ст. 179.
2. Конституція України від 28 червня 1996 року // Відомості Верховної Ради України. – 1996. – № 30. – Ст. 141.
3. Адміністративно-правове регулювання видворення за межі України іноземців та осіб без громадянства: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук: спец. 12.00.07 «Адміністративне право; адміністративний процес; фінансове право; інформаційне право» / В.І. Палько. – Х., 2005. – 20 с.
4. Кушніренко О.Г. Права і свободи людини та громадянина: навч. посіб. / О.Г. Кушніренко, Т.М. Слінько. – Х.: Факт, 2001. – 440 с.
5. Кодекс України про адміністративні правопорушення: Закон України від 7 грудня 1984 року // Відомості Верховної Ради Української РСР. – 1984. – Дод. до № 51. – Ст. 1122.
6. Зуй В.В. Особливості примусового повернення або примусового видворення іноземців та осіб без громадянства / В.В. Зуй // Державне будівництво та місцеве самоврядування. – 2012. – Вип. 24. – С. 76-84.

Особливості електронного декларування

Гребенюк А.А., студентка

Науковий керівник:

Пирожкова Ю.В. к.ю.н., доцент

Запорізький національний університет

Актуальність даної теми полягає у тому, що нова система передбачає заміну старих паперових декларацій на нові електронні, які заповнюються на сайті Національного агентства з питань запобігання корупції.

На сьогодні зміцнення законності у сфері податкових відносин набуває особливого значення з огляду на функціональне навантаження податкових платежів у державі. Враховуючи те, що між ступенем податкового тиску і кількістю порушень податкового законодавства, в тому числі ухилення від сплати податків, можна простежити прямо пропорційну залежність, варто очікувати лише збільшення кількості податкових правопорушень у 2016 році. Одним з найбільш ефективних методів профілактики корупції в державній сфері є посилення заходів фінансового та іншого контролю осіб, уповноважених на виконання державних та інших, прирівняних до них функцій.

Конституція України встановлює, що кожен зобов'язаний сплачувати податки і збори в порядку і розмірах, встановлених законом [1].

З метою неналежного виконання цього конституційного обов'язку і забезпечення законності в податковій сфері, в законодавстві закріплені заходи правового впливу, серед яких таким заходом є юридична відповідальність. Вагомий внесок у вивчення та

дослідження зазначеної теми зробили такі видатні вчені, як А.В. Гончаров, Т.А. Гусева, А.А. Дудоров, Е.С. Єфремова, В.А. Зайцев, О.І. Іванський, А.А. Миколаїв, А.В. Передьборнін, Р.А. Сергієнко, А.А. Сотниченко, А.А. Томілін, Д.В. Тютін, та багато інших.

Декларація про доходи та майно державних посадових осіб – це щорічна декларація, яка подається державними службовцями та іншими публічними посадовими особами в рамках законодавства про цивільну службу і закону про протидію корупції.

Згідно зі ст.45 Закону України «Про запобігання корупції» встановлено, що особи, зазначені у пункті 1, підпункті «а» пункту 2 частини першої ст.50 цього Закону, зобов'язані щорічно до 1 квітня подавати шляхом заповнення на офіційному веб-сайті Національного агентства з питань запобігання корупції декларацію особи, уповноваженої на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, за минулий рік за формою, що визначається Національним агентством.

Подані декларації включаються до Єдиного державного реєстру декларацій осіб, уповноважених на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, що формується та ведеться Національним агентством.

Національне агентство забезпечує відкритий цілодобовий доступ до Єдиного державного реєстру декларацій осіб, уповноважених на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, на офіційному веб-сайті Національного агентства.

Особи, які припинили діяльність, пов'язану з виконанням функцій держави або місцевого самоврядування, зобов'язані наступного року після припинення діяльності подавати в установленому частиною першою цієї статті порядку декларацію особи, уповноваженої на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, за минулий рік.

Національне агентство здійснює вибірковий моніторинг способу життя суб'єктів декларування з метою встановлення відповідності їх рівня життя наявним у них та членів їх сім'ї майну і одержаним ними доходам згідно з декларацією особи, уповноваженої на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, що подається відповідно до цього Закону [2].

Форма повідомлення про суттєві зміни в майновому стані суб'єкта декларування (далі – повідомлення) складається з правил заповнення форми повідомлення та восьми розділів, у яких суб'єкт декларування зазначає інформацію про себе та об'єкти згідно із Законом України «Про запобігання корупції». Відповідно до частини другої статті 52 Закону України «Про запобігання корупції» у разі суттєвої зміни у майновому стані суб'єкта декларування зазначений суб'єкт не пізніше ніж на десятий календарний день з дня отримання доходу або придбання майна зобов'язаний повідомити про це Національне агентство з питань запобігання корупції [3].

У випадку встановлення факту неподання декларації суб'єктом декларування відповідно до вимог Закону Національне агентство письмово повідомляє такого суб'єкта про факт неподання декларації, і суб'єкт декларування повинен протягом десяти днів з дня отримання такого повідомлення подати декларацію.

Повідомлення суб'єкту декларування надсилається за адресою зареєстрованого місця його проживання, що вказана в останній поданій таким суб'єктом декларації, або за адресою, зазначеною органом, в якому працює (працював) суб'єкт декларування, у повідомленні про встановлення факту неподання чи несвоєчасного подання декларації. Національне агентство має право з'ясувати адресу зареєстрованого місця проживання суб'єкта декларування в органі, в якому він працює (працював).

У разі встановлення факту неподання декларації суб'єктом декларування Національне агентство письмово повідомляє про це керівника органу, в якому працює (працював) відповідний суб'єкт декларування, та спеціально уповноважених суб'єктів у сфері протидії корупції [4].

Національне агентство з питань запобігання корупції звертає увагу суб'єктів декларування, які займають відповідальне та особливо відповідальне становище, що подання електронної декларації є обов'язковим.

Також зазначає, що за порушення законодавства передбачено адміністративну і кримінальну відповідальність, зокрема:

- несвоєчасне подання декларації особи, уповноваженої на виконання функцій держави або місцевого самоврядування (ч.1 статті 172-6 КУАП), карається накладенням штрафу від 50 до 100 неоподатковуваних мінімумів доходів громадян;
- неповідомлення або несвоєчасне повідомлення про відкриття валютного рахунку в установі банку-нерезидента або про суттєвої зміни у майновому стані карається накладенням штрафу від 100 до 200 неоподатковуваних мінімумів доходів громадян (ч.2 статті 172-6 КУАП);
- подання завідомо недостовірних відомостей про майно на суму 100-250 мінімальних заробітних плат (або 138 – 344 тис.) встановлено штраф, який становитиме від 17 тис. до 42,5 тис. грн. (ч.2 172-6 КУАП) [5];
- за подання суб'єктом декларування завідомо недостовірних відомостей або умисне неподання суб'єктом декларування зазначеної декларації (більше ніж 344,5 тис. грн.) карається штрафом 42,5–51 тис. грн., громадськими роботами на строк від ста п'ятдесяти до двохсот сорока годин, або позбавленням волі на строк до двох років з позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до трьох років (366-1 КК);
- набуття особою, уповноваженою на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, у власність активів у значному розмірі, законність підстав набуття яких не підтверджено доказами, а так само передача нею таких активів будь-якій іншій особі – караються позбавленням волі на строк до двох років з позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до трьох років з конфіскацією майна (368-2 ККУ) [6].

Отже, порушення, пов'язані зі старою паперовою декларацією, несли лише адміністративну відповідальність у вигляді штрафу, і то тільки за несвоєчасну подачу декларації. Відповідальність за вказівку в старій декларації неправдивих або неповних відомостей не була передбачена.

З введенням електронного декларування істотно посилиться контроль доходів чиновників. Задекларовані відомості будуть доступні на сайті агентства за винятком обмеженого кола конфіденційної інформації.

Від декларування без загрози кримінальної відповідальності можна буде приховати лише об'єкти незначної вартості. Дорогі об'єкти на увазі статті 366-1 ККУ і моніторингу способу життя чиновників приховувати буде ризиковано, навіть якщо відомості про них не внесені в публічні реєстри.

Хоча, з огляду на наші реалії, цілком варто очікувати заниження відомостей про вартість об'єктів, яка буде вказуватися в декларації, а також переоформлення дорогих об'єктів на осіб, які формально не вважаються членами сім'ї декларанта.

Література

1. Конституція України: Закон від 28.06.1996 р. // Відомості Верховної Ради України. – 1996. – № 30. – Ст. 141.
2. Про запобігання корупції: Закон України № 1700-VII від 14.10.2014 р. // Відомості Верховної Ради України. – 2014. – № 49. – Ст.2056.
3. Форма повідомлення про суттєві зміни в майновому стані суб'єкта декларування на запобігання корупції: Рішення № 3 від 10.06.2016 р. [Електронний ресурс] // Міністерство юстиції України. – 2016. – № 961/29091. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/z0961-16>
4. Про порядок перевірки факту подання суб'єктами декларування декларацій відповідно до Закону України "Про запобігання корупції" та повідомлення Національного агентства з питань запобігання корупції про випадки неподання чи несвоєчасного подання таких декларацій: Рішення № 19 від 06.09.2016 р. [Електронний ресурс] //

Міністерство юстиції України. – 2016. – № 1479/29609. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/z1479-16>

5. Кодекс про адміністративні правопорушення: Закон від 07.12.1984 р. // Відомості Верховної Ради України. – 1984. – додаток до № 51. – Ст. 1122.
6. Кримінальний кодекс України: Закон від 05.04.2001 р. // Відомості Верховної Ради України. – 2001. – № 25-26. – Ст. 131.

Сутність і місце фінансової безпеки держави у системі національної безпеки України: особливості правового регулювання

Данильченко Є.О., студентка

Науковий керівник:

Пирожкова Ю.В., к.ю.н., доцент

Запорізький національний університет

Сучасний розвиток економіки нашої країни є, на жаль, нестабільним. Ця проблема є підставою для виникнення потреби у розвитку одного з напрямів державної політики, а саме забезпеченні фінансової безпеки України. Саме таке забезпечення є важливим завданням державної влади. Неможливо вирішити економічні проблеми, що стоять перед країною не забезпечивши фінансову безпеку. Це завдання стає особливо пріоритетним в умовах нестабільності у фінансовій сфері. Нехтування станом фінансової безпеки може призвести до таких катастрофічних наслідків, як занепад багатьох галузей, банкрутство підприємств і псування загального настрою громадян, який може привести навіть до втрати суверенітету.

В сучасних умовах фінансова безпека є досить широким і неоднозначним поняттям, яке викликає дещо різні підходи вчених до його трактування. Зарубіжні дослідники визначають фінансову безпеку як здатність країни управляти різними видами зовнішніх і внутрішніх ризиків у процесі фінансового розвитку з метою гарантування того, що її фінансовому суверенітету нічого не загрожує, фінансова система не порушена, фінансове багатство не втрачено і фінансова система функціонує нормально [1, 138]. Тому буде цікаво розглянути як розкривають поняття фінансової безпеки вітчизняні вчені, визначити її місце в системі національної безпеки України, провести аналіз нормативно-правової бази регулювання, виявити загрози фінансової безпеки держави та на основі отриманих результатів зробити висновок, в котрому зазначити подальші напрямки розвитку такої безпеки. Дослідженням питань фінансової безпеки держави займається багато науковців, а саме: Вашай Ю.В., Юрій С.І., Федосов В.М., Бінько І.Ф., Єрмошенко М.М., Василик О.Д., Нетесаний Ю.В., Оспіщева В.І., Сенчагов В.К., Яценко Н.М.

Поняття фінансової безпеки широке, тому на сьогодні відсутнє єдине визначення. Наприклад, Юрій С.І. та Федосов В.М. визначають фінансову безпеку як дефініцію, що розглядається під різними кутами, зокрема:

а) з позицій ресурсно-функціонального підходу, фінансова безпека — захищеність фінансових інтересів суб'єктів господарювання на усіх рівнях фінансових відносин; забезпеченість домашніх господарств, підприємств, організацій і установ, регіонів, галузей, секторів економіки держави фінансовими ресурсами, достатніми для задоволення їх потреб і виконання відповідних зобов'язань;

б) з погляду статичності, фінансова безпека — такий стан фінансової, грошово-кредитної, валютної, банківської, бюджетної, податкової, інвестиційної, митно-тарифної і фондової систем, які характеризуються збалансованістю, стійкістю до внутрішніх і зовнішніх негативних впливів, здатністю попередити зовнішню фінансову експансію, забезпечити ефективне функціонування національної економічної системи і економічне зростання;

в) у контексті нормативно-правового регламентування фінансова безпека передбачає створення таких умов функціонування фінансової системи, за яких, по-перше, фактично відсутня можливість спрямовувати фінансові потоки в незакріплені законодавчими

нормативними актами сфери їх використання і, по-друге, до мінімуму знижена можливість зловживання фінансовими ресурсами [2, 461].

Водночас Василик О.Д. зазначає, що поняття фінансової безпеки держави досить багатопланове в економічному контексті та надзвичайно актуальне в політичному, бо є результатом практичних заходів з боку законодавчої та виконавчої влад держави в сфері фінансів [3, 64].

На сьогоднішній день забезпечення економічної безпеки, складовою якої є фінансова безпека, України будується на основі офіційно прийнятого в країні нормативного акта: Закон України «Про основи національної безпеки України» прийнятий у 2003 р. Цей Закон визначає основні засади державної політики, спрямованої на захист національних інтересів і гарантування в Україні безпеки особи, суспільства і держави від зовнішніх і внутрішніх загроз в усіх сферах життєдіяльності [4].

Для того, щоб контролювати та регулювати фінансову безпеку держави треба направити державні сили на формування нової системи фінансових відносин, підпорядкованою зміцненню національної фінансової бази і побудову фінансової стратегії. На сучасному етапі розвитку України одним з важливих напрямків реалізації фінансової безпеки є створення «Концепції забезпечення національної безпеки у фінансовій сфері», яка була прийнята Кабінетом Міністрів України від 15.08.2012 року. Дана Концепція визначає основні засади та напрями державної політики щодо забезпечення національної безпеки держави у фінансовій сфері. Визначення концептуальних засад формування ефективного та дієвого механізму державного управління ризиками у фінансовій сфері, спрямованого на запобігання кризовим явищам та мінімізацію їх наслідків, забезпечує ефективне функціонування національної економіки та економічне зростання держави [5].

На думку Жаліло Я.А. однією з найважливіших складових економічної безпеки України в сучасних умовах є фінансова безпека, яка, в свою чергу, є основою національної безпеки держави, оскільки міць і національна безпека держави, як запорука стабільності, незалежності країни та умов ефективності життєдіяльності суспільства, характеризуються, перш за все, станом захищеності економіки від загроз з фінансового боку [6].

Савицька О.І. розділяє думку Жаліло Я.А., визначаючи фінансову безпеку як найважливішу складову економічної безпеки в умовах ринкової економіки, та визначає її елементи, зокрема:

- стан фінансів і фінансових інститутів, при якому забезпечується гарантований захист національних економічних інтересів;
- гармонійний і соціально спрямований розвиток національної економіки, фінансової системи і всієї сукупності фінансових відносин і процесів у державі;
- готовність і здатність фінансових інститутів створювати механізми реалізації та захисту інтересів розвитку національних фінансів;
- підтримка соціально – політичної стабільності суспільства;
- формування необхідного економічного потенціалу і фінансових умов для збереження цілісності та єдності фінансової системи навіть при найбільш несприятливих варіантах розвитку внутрішніх і зовнішніх процесів і успішного протистояння внутрішнім і зовнішнім загрозам фінансової безпеки [7, 408].

Таким чином, термін «економічна безпека» та «фінансова безпека» є не однаковими поняттями, але взаємодоповнюючими один одного.

Фінансову безпеку держави визначають такі фактори:

- а) рівень фінансової незалежності;
- б) характер фінансово-кредитної політики (як внутрішньої, так і зовнішньої), яку проводить держава;
- в) політичний клімат у країні;
- г) рівень законодавчого забезпечення функціонування фінансової сфери [2, 462].

З погляду структури Живко З.Б., Павлів М.М. та Тишко М.В. виявили наступні складові фінансової безпеки:

- бюджетна безпека – це стан бюджетної системи який дозволить забезпечити стабільне та безперервне функціонування держави, а також забезпечить платоспроможність та ефективне використання коштів;

- валютна безпека держави – це рівень забезпечення держави валютними коштами; стан курсоутворення які спрямовані створити оптимальні умови для дотримання позитивного платіжного балансу, виконання міжнародних зобов'язань і в майбутньому привести до приливу іноземних інвестицій та розвитку вітчизняного експорту;

- грошово-кредитна безпека – це такий стан грошово-кредитної системи, при якому грошова одиниця характеризується як стабільна, кредитні ресурси є доступними, а інфляція залишається на рівні який сприяє економічному зростанню та підвищенню доходів населення;

- боргова безпека – це оптимальне співвідношення зовнішньої та внутрішньої державної заборгованості з тим на скільки ефективно використовуються ці кошти для вирішення першочергових соціально-економічних потреб, тобто стан коли держава спроможна виплачувати боргові зобов'язання без затримок, і залишається платоспроможною;

- безпека фондового ринку – такий рівень капіталізації фондового ринку, який забезпечить стійкий фінансовий стан його учасників і держави в цілому [8].

У зв'язку, з вище наведеними особливостями фінансової безпеки країни, можна визначити її загрози, які Лазарева А.П. поділила на внутрішні та зовнішні.

Серед внутрішніх загроз фінансовій безпеці України можна виділити такі:

- недосконала фінансово-бюджетна система, неефективність системи контролю за витратами бюджетних коштів, невчасне прийняття Державного бюджету;
- непродумана грошово-кредитна політика держави;
- неефективність податкової системи, масове ухилення від сплати податків;
- необґрунтоване зростання цін на споживчому ринку, відсутність паритету цін на сільськогосподарську та промислову продукцію;
- нелегальний вивіз з України капіталу, переховування валютних коштів за кордоном;
- нерозвиненість сучасної інфраструктури підтримки конкурентоспроможності українського експорту.

До зовнішніх загроз фінансової безпеки в Україні належать:

- нерозвиненість сучасної фінансової інфраструктури;
- зростання зовнішньої заборгованості;
- нераціональне використання іноземних кредитів;
- нерегульований приплив в Україну іноземного капіталу та надання йому переваги порівняно з вітчизняним;
- відсутність експортно-імпортної збалансованості [9, 92-93].

Проведений аналіз можливих загроз для фінансово-економічної безпеки України підштовхує Смоквіну В.А. визначити основні напрямки руху для вдосконалення системи фінансової безпеки в сучасних умовах економічного розвитку:

- встановлення межі іноземної участі в капіталі вітчизняних організацій;
- ввести галузеві обмеження або заборони доступу іноземних інвестицій у галузі, визнані особливо важливими для економічного та соціально-культурного розвитку держави;
- розробка дієвих систем контролю залучення і використання коштів іноземних запозичень;
- система повинна забезпечувати вирішення таких завдань, як створення повноцінної національної валюти та підтримання її в стабільному і конкурентоспроможному стані, насичення економіки та ринку грошовою масою в обсязі, необхідному для їх повноцінного функціонування та розвитку [10, 35].

Проаналізувавши вищезгадане, можна сказати що фінансова безпека держави має важливе місце в системі національної безпеки нашої країни. Це визначається тим, що однією

з головних умов ефективного функціонування держави є її міцна економічна безпека, в той час, як було сказано на початку, фінансова безпека є його складовою та відображає фінансовий стан держави. Врешті-решт від забезпечення фінансової безпеки буде залежати розвиток та діяльність держави в економічній політиці, забезпечення безпеки працюючих громадян, створення нових робочих місць тощо.

Проведений аналіз внутрішніх і зовнішніх загроз фінансової безпеки показав, що в інтересах реального соціально економічного підйому України необхідно переглянути діючі нормативно-правові документи в галузі фінансово-економічної безпеки, ввести сучасні механізми регулювання та контролю такої безпеки, розробити механізм протидії факторам, які можуть стати загрозою стабільному функціонуванню держави у фінансовій сфері.

Література

1. Вашай Ю.В. Шляхи підвищення рівня фінансової безпеки України на сучасному етапі / Ю.В. Вашай // Галицький економічний вісник. – 2012. – № 6 (39). – С. 137-144.
2. Юрій С.І. Фінанси: підручник. — 2-ге вид., змін. і доп. / за ред. С.І. Юрія, В.М. Федосова — К.: Знання, 2012. — 687 с.
3. Василик О.Д. Теорія фінансів: підручник. / О.Д. Василик. – К.: НІОС. – 2000. – 416 с.
4. Про основи національної безпеки України: Закон України від 19 червня 2003 року № 964-IV [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/964-15>
5. Про схвалення Концепції забезпечення національної безпеки у фінансовій сфері: розпорядження КМУ від 15 серпня 2012 року №569-р [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/569-2012-%D1%80>
6. Жаліло Я.А. Теорія та практика формування ефективної економічної стратегії держави [Електронний ресурс] / Я.А. Жаліло. – Режим доступу: http://www.niss.gov.ua/content/articles/files/verska_Zhalilo_new-47147.pdf
7. Савицька О.І. Оцінка та шляхи забезпечення фінансової безпеки України / О. Савицька // Економічний форум. – 2012. – № 3. – С. 403-411.
8. Живко З.Б. Фінансова безпека країни та суб'єктів господарювання [Електронний ресурс] / З.Б. Живко, М.М. Павлів, М.В. Тишко. – Режим доступу: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=3607>
9. Лазарева А.П. Фінансова безпека країни: загрози та основні напрями зміцнення / А.П. Лазарева // Вісник Приазовського державного технічного університету. – 2014. – № 27. – С. 88-94.
10. Смоквіна Г.А. Фінансова безпека як стратегічна складова економічної безпеки України / Г.А. Смоквіна // Економіка: реалії часу. – 2014. – № 3 (13). – С. 30-35.

Фінансове право: методологія пізнання

Діхтяр А.М., студентка

Науковий керівник:

Пирожкова Ю.В., к.ю.н., доцент

Запорізький національний університет

Методологія сучасної науки фінансового права – це досить складне і багатопланове утворення. Уже поверхневий аналіз наукової фінансово-правової літератури дає можливість констатувати про наявність різних, часто протилежних підходів до інтерпретацій її розвитку в умовах розвитку науки фінансового права в цілому [1, 179]. У науковій літературі ведуться також дискусії щодо визначення її функцій, структури, рівнів, а також можливостей модифікації і трансформації відповідно до змін існуючих суспільно-політичних умов [2, 20].

Однією з основних функцій методології науки фінансового права є систематизація фінансово-правових знань. Саме методологія визначає, по-перше, світоглядні орієнтири, які становлять основу і принципи наукового знання. По-друге, виробляє логічний

інструментарій для вивчення фінансово-правових явищ і процесів. Предмет і метод наукового дослідження, як відомо, перебувають у постійному нерозривному взаємозв'язку. Саме тому, дослідження фінансового права як системного явища потребує застосування відповідної методологічної бази, котра б найбільш адекватно розкривала системні характеристики, структуру фінансового права.

Такий підхід може бути прийнятим лише після з'ясування змісту поняття «структура». У філософському словнику це поняття визначається М. Овчинниковим як «сукупність стійких зв'язків об'єкта, які забезпечують збереження його основних властивостей при різноманітних зовнішніх і внутрішніх змінах; основна характеристика системи, її інваріантний аспект» [3, 25]. На відміну від М. Овчинникова, М. Каган стверджує, що коли раніше структура розумілась як інваріантний аспект системи, то сьогодні наука вже оперує такими поняттями, як «функціональна структура» та «хроноструктура». На його думку, структура – це поняття, що означає спосіб організації системи [4, 63].

У науці фінансового права, як і у теорії права, доцільність застосування структурно-функціонального методу зазвичай пояснюється його найбільшою адекватністю й оптимальністю при дослідженні структури певного правового явища та елементів цієї структури [5, 26]. Про доцільність та корисність застосування структурно-функціонального методу наукового визнання зазначають такі науковці, як А. Венгеров, Л. Спірідонов, О. Черданцев. Найбільш послідовно таку позицію відстоює А. Венгеров, відзначаючи іманентність правовому явищу як внутрішніх структурних зв'язків, так і їх зовнішніх виявів [6, 327].

На ефективності структурно-функціонального методу пізнання структури правового явища наголошують пострадянські, так звані «постнекласичні» теорії права: комунікативна (А. Поляков) та діалогічна (І. Честнов) [7, 8]. Як зазначає А. Поляков, право як цілісність завжди є чинне право. Оскільки матерія неможлива без руху, так і право неможливе поза своєю дією. Дія ж права полягає у його системному функціонуванні. Сутність права виражається у його структурі, що являє собою корелятивний зв'язок повноважень та правообов'язків, конституційованих загально значимою і загальнообов'язковою правовою нормою, складається у процесі взаємодії між суб'єктами [5, 29].

Акцент на функціональному розумінні структури права робить І. Честнов. На його думку, постійною складовою у праві є виключно його функція та функції елементів, що входять у його структуру. Право у його розумінні є не просто сукупністю структурних елементів, а постійно відкритою і змінною системою, що перебуває у постійному доповненні та формуванні. Саме в цьому, на його думку, полягає внутрішня, синхронна, діалогічна сутність права [8, 5].

Отже, представники різних підходів до розуміння права зазначають, що завдяки структурно-функціональному методу пізнання права спрямоване на усвідомлення сутності правового явища як такого, з одного боку, та на феноменологічний опис його реального функціонування, з іншого.

У теоретико-правовій та галузевій юридичній літературі досліджуваний мною метод наукового пізнання називають «методом структурно-функціонального аналізу». Назва акцентована на такому його структурному елементі, як логічний прийом аналізу. Аналітична діяльність є необхідною складовою наукової пізнавальної діяльності правових явищ. За допомогою аналізу, як зазначає Д. Керімов, стає можливим пізнати конкретні правові явища, їх сторони і ознаки не як ті, що індиферентно знаходяться один біля одного, а як єдине зв'язане ціле. Тобто розкрити те загальне, що внутрішньо об'єднує багатоманітні прояви конкретної правової дійсності [9, 8].

Завдяки логічному прийому синтезу правове явище не просто розглядається як ціле у його безпосередній даності. Як зазначав Б. Кедров, синтез – це насамперед «з'ясування», «з'єднання» складових частин досліджуваного предмета [10, 7]. Саме за допомогою синтезу поєднуються протилежні тенденції у розвитку правових явищ. Коли за допомогою юридичного аналізу структуроване правове ціле поділяється на окремі частини, що дозволяє

вчинити їх у найбільш «чистому» вигляді, то за допомогою синтезу це ціле відновлюється у єдності всіх його багатоманітних, інколи суперечливих частин. Можна зробити висновок, що синтез і аналіз як способи пізнання правової дійсності ефективні тільки у нерозривному взаємозв'язку.

Також існує метод редукції, за допомогою якого, елемент структури розглядається як базове, неподільне поняття. Його структура, будова не беруться до уваги при характеристиці системи, складовою якої він є [11, 37].

Як висновок, можемо зазначити, що предмет наукового пізнання – структура певного фінансово-правового явища, спосіб організації системи функціональним вираженням її елементів – зумовлює застосування належного методологічного інструментарію в рамках обраного методу. Такими інструментами, способами наукового пізнання є пов'язані між собою аналіз, синтез, редукція та ін. Також хочу зазначити, що назва досліджуваного мною «методу структурно-функціонального аналізу» є не зовсім змістовним, адже поряд із вказівкою на предмет пізнання (структура, внутрішня побудова правового явища та функції елементів цієї структури) міститься вказівка на логічний прийом аналізу – окремий, але не єдиний інструмент у структурі даного методу. Виходячи з цього, вважаю, що найбільш відповідною назвою цього методу – структурно-функціональний метод наукового дослідження, тому що відображає, насамперед, предмет наукового пізнання.

Методологія пізнання як фактор розвитку і формування науки в цілому здійснює істотний вплив на зміст і систематизацію наукового знання та якісні характеристики результатів, що отримуються в результаті пізнавальної діяльності. Саме тому, дослідження фінансового права як системного явища потребує застосування відповідної методологічної бази, котра б найбільш адекватно розкривала системні характеристики, структуру фінансового права.

Література

1. Абрамов А.І. Функції правосвідомості та їх роль в реалізації функції права / А.І. Абрамов // Правознавство. – 2006. – № 5. – С. 175-181.
2. Бельский К.С. Про предмет і систему науки адміністративного права / К.С. Бельский // Государство та право. – 1998. – № 10. – С. 17-22.
3. Овчинников С.М. Принцип детермінізму в методології правознавства / С.М. Овчинников // Правознавство. – 1984. – № 12. – С. 19-26.
4. Каган М.С. Философская теория ценностей / М.С. Каган. – СПб.: Петрополис, 1997. – 205 с.
5. Поляков А.В. Посткласичне праворозуміння та ідея комунікації / А.В. Поляков // Правознавство. – 2006. – № 2. – С. 27-35.
6. Венгеров А.Б. Теория государства и права / А.Б. Венгеров. – М.: Юрид. лит., 2000. – 528 с.
7. Таранченко Е.Ю. Правопонимание в постсоветскую эпоху: обзор основных концепций / Е.Ю. Таранченко // Кодекс-Info. – 2003. – № 7-8. – С. 6-12.
8. Честнов И.Л. Правопонимание в эпоху постмодерна / И.Л. Честнов // Правоведение. – 2002. – № 2. – С. 5-9.
9. Керимов Д.А. Гегелевский метод восхождения от абстрактного к конкретному и процесс познания правовых явлений / Д.А. Керимов // Правоведение. – 1971. – № 2. – С. 6-12.
10. Кедров Б.М. Структурные уровни материальных систем и пути их познания / Б.М. Кедров. – М.: Юрид. лит., 1967. – 228 с.
11. Малиновский А.А. Определение понятия системы и системного похода / А.А. Малиновский. – М.: Юрид. лит., 1970. – 97 с.

Стягнення у вигляді штрафних балів за правопорушення у сфері забезпечення безпеки дорожнього руху

Довженко А.О., студент

Науковий керівник:

Гаджиєва Ш.Н., к.ю.н., викладач

Запорізький національний університет

Інтенсивність руху на автошляхах постійно зростає, і збільшується кількість дорожньо-транспортних пригод. Процеси, пов'язані з дорожнім рухом, явища, що його супроводжують, та їх наслідки, зокрема шкода, якої зазнає суспільство від дорожньо-транспортних пригод, займають важливе місце в суспільному житті і потребують глибокого наукового дослідження. Причинами високого рівня аварійності на автошляхах є, перш за все, низька дисципліна та правова культура учасників дорожнього руху, зневага до елементарних вимог безпеки, а також технічний стан транспортних засобів та доріг.

Винними у дорожньо-транспортних пригодах можуть бути різні учасники дорожнього руху – водії, пішоходи, велосипедисти та інші суб'єкти дорожніх відносин, але переважна більшість ДТП виникають саме з вини водіїв (85%) і найчастіше через порушення правил дорожнього руху. За такі правопорушення водії можуть нести адміністративну, кримінальну та цивільну відповідальності.

Негативна динаміка дорожньо-транспортних пригод обумовлюється багатьма негативними чинниками: недоліками правового та організаційного забезпечення, застарілістю національного автопарку, зношеністю дорожньої інфраструктури, недосконалістю системи підготовки водіїв, низьким рівнем правової культури громадян тощо. Однак, головною причиною існуючих негараздів є малоефективна боротьба з порушеннями Правил дорожнього руху [1].

Відповідно, якщо виникає велика кількість дорожньо-транспортних пригод, то і виникає потреба в удосконаленні законодавства, яке регулює організацію дорожнього руху. Одним із найважливіших правових засобів, який має привести до зменшення дорожньо-транспортних пригод, а отже і до зменшення травматизму на автошляхах є інститут адміністративної відповідальності учасників дорожнього руху, зокрема водіїв автотransпортних засобів. Тобто у боротьбі із правопорушеннями, а саме у сфері безпеки дорожнього руху важливе значення відіграють заходи адміністративного примусу, а саме адміністративна відповідальність.

А.Б. Агапов до особливостей адміністративної відповідальності на транспорті відносить систему стягнень та заходів забезпечення провадження [2].

І.П. Голосніченко під особливостями адміністративної відповідальності визначає також систему стягнень та порядок їх застосування [3].

Саме тому від 14.07.2015 р. був прийнятий закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо вдосконалення регулювання відносин у сфері забезпечення безпеки дорожнього руху», який запровадив новий вид адміністративного стягнення – штрафні бали.

Штрафні бали є стягненням, що накладається на громадян за правопорушення у сфері забезпечення безпеки дорожнього руху, зафіксовані в автоматичному режимі, установлені КУпАП.

Кожному громадянину, який має право керування транспортним засобом, щороку з початку року (з дня отримання права керування транспортним засобом) і до кінця року нараховується 150 балів.

У разі фіксації правопорушення у сфері забезпечення безпеки дорожнього руху в автоматичному режимі від загальної кількості балів громадянина, який вчинив правопорушення, вираховується кількість штрафних балів, передбачених відповідною статтею Особливої частини КУпАП.

У разі якщо розмір стягнення у вигляді штрафних балів перевищує залишок балів громадянина, штрафні бали накладаються відповідно до залишку незалежно від розміру штрафних балів, зазначених у відповідній статті Особливої КУпАП [6].

Володимир Жиденко зауважив: «Кожному громадянину, який має право керування транспортним засобом, щороку нараховуватиметься 150 балів. У разі вчинення правопорушення у сфері забезпечення безпеки дорожнього руху, зафіксованого в автоматичному режимі, від загальної кількості нарахованих балів вираховуватиметься кількість штрафних балів, передбачених санкцією відповідної статті КУпАП (50 балів за порушення)».

За його словами, після використання штрафних балів за відповідні правопорушення на громадян будуть накладатися грошові стягнення – штрафи. Цим Законом у санкціях статей КУпАП запроваджуються фіксовані розміри штрафів, а не межі «від і до», що до цього часу було однією з причин вчинення корупційних правопорушень.

Крім того, встановлюється новий порядок виконання постанови про накладення адміністративного стягнення у вигляді штрафу за правопорушення у сфері безпеки дорожнього руху, зокрема, зафіксовані і в автоматичному режимі.

У разі сплати штрафу протягом 5 банківських днів надається «знижка» у розмірі 50% розміру штрафу, визначеного санкцією відповідної статті КУпАП. Якщо ж штраф не сплачено протягом 30 днів з дня вручення постанови про накладення адміністративного стягнення за правопорушення у сфері безпеки дорожнього руху, з порушенням стягується пеня у подвійному розмірі штрафу.

Даний вид відповідальності настає за вчинення адміністративних правопорушень, передбачених статтями глави 10 КУпАП. Як зазначає А. Агапов, особливості відповідальності на транспорті полягають у порушенні спеціальних правил, що діють на транспорті [1].

Такими спеціальними правилами, згідно чинного законодавства є Правила дорожнього руху, затвердженні постановою Кабінету Міністрів України від 10.01.2001 року за наступними змінами і доповненнями [4].

Закон України «Про дорожній рух» встановлює основні положення щодо допуску до керування транспортними засобами, права та обов'язки водія та інші правові приписи щодо організації дорожнього руху.

Адміністративна відповідальність настає за порушення не всіх правил поведінки, а лише певної групи правил поведінки. Дана особливість пояснюється специфікою адміністративного права. Порушення значної маси норм адміністративного права не тягне за собою адміністративної відповідальності. Як справедливо відзначили В. Доненко, В. Колпаков не всяке порушення правил, установлених адміністративно-правовою нормою, спричиняє адміністративну відповідальність. Адміністративну відповідальність тягне порушення тільки тієї норми адміністративного права, яка охороняється адміністративними санкціями [5].

Отже, матеріально-правові особливості адміністративної відповідальності водіїв автотransпортних засобів полягають в складі правопорушень та системі адміністративних стягнень.

Література

1. Гуржій О.В. Відповідальність за адміністративні проступки проти безпеки дорожнього руху як об'єкт наукових досліджень / О.В. Гуржій // Адміністративне право і процес. – 2012. – № 1. – С. 56-66.
2. Агапов А.Б. Административная ответственность: учебник / А.Б. Агапов – М.: Статут, 2000. – 251 с.
3. Адміністративна відповідальність (загальні положення за правопорушення в сфері обігу наркотиків): навчальний посібник / за заг. ред. І.П. Голосніченка. – К.: КІВС, 2003. – 112 с.

4. Про Правила дорожнього руху: Постанова Кабінету Міністрів України від 10 жовтня 2001 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/>
5. Доненко В.В. Керування транспортом у стані сп'яніння: адміністративно-деліктні проблеми: монографія / В.В. Доненко, В.К. Копаков – Д.: Юридична академія міністерства внутрішніх справ, 2003. – 196 с.
6. Кодекс України про адміністративні правопорушення від 7 грудня 1984 р. № 8073-X [Електронний ресурс] // Відомості Верховної Рада УРСР. – Режим доступу: <http://zakon.nau.ua>

Щодо питання державного фінансового аудиту

Євдокимова А.І., студент

Науковий керівник

Пирожкова Ю.В., к.ю.н., доцент

Запорізький національний університет

Побудова нової економічної системи в Україні докорінно змінила управління державними фінансами. Постало питання, яке полягає не у тому, щоб знайти якомога більше порушень після закінчення бюджетного періоду, а навпаки, мінімізувати вже існуючі. В Україні до органів які здійснюють фінансовий контроль відносять: Державну фіскальну службу України, Рахункову палату України, Міністерство фінансів України, Державну фінансову інспекцію, Державну аудиторську службу України та інші. На сьогодні виникає необхідність застосувати у бюджетній сфері досить новий, прогресивний та партнерський вид контролю – державний фінансовий аудит. Адже без ефективної системи контролю неможливо побудувати високорозвинену, демократичну державу.

Проблеми визначення сутності поняття «аудит» висвітлювали у своїх працях багато вчених, серед них: Р.О. Костирко, С.П. Лизовицький, А.А. Терехов, Б.Ф. Усач, І.Б. Стефанюка, Л.В. Сухарева, А.В. Хмельков, В.Г. Мельничук, О.А. Петрик та ін. Проте аналіз останніх досліджень і публікацій свідчить про відсутність єдиного підходу до визначення змісту поняття «аудит» та притаманних йому складових [1].

Державний фінансовий контроль являє собою сукупність дій органів державної влади спрямованих на попередження та усунення фінансових правопорушень та неефективного використання державних фінансів. Ці дії реалізуються через форми фінансового контролю, до яких відносять: ревізію, перевірку, аудит та інші. Державний аудит за рухом фінансових ресурсів є для нашої країни однією з новітніх форм контролю, впровадження якої вимагає не тільки інтеграція України у європейське співтовариство, а й вітчизняна контрольна практика [2].

В українському законодавстві, відповідно до Закону України «Про аудиторську діяльність», поняття «аудит» розуміється як перевірка даних бухгалтерського обліку і показників фінансової звітності суб'єкта господарювання з метою висловлення незалежної думки аудитора про її достовірність в усіх суттєвих аспектах та відповідність вимогам законів України, положень (стандартів) бухгалтерського обліку або інших правил (внутрішніх положень суб'єктів господарювання) згідно з вимогами користувачів [3].

Проте, на відміну від законодавче закріпленого поняття «аудит», серед науковців існують різні думки щодо визначення сутності цього явища.

Так, Р.О. Костирко вважає, що аудит – це системний процес, який має свою мету, логіку і ґрунтується на системному підході до прийняття аудиторських рішень на основі об'єктивного отримання та оцінки доказів [4, 35].

В свою чергу, С.П. Лозовицький, розуміє під поняттям «аудит» – як одну з форм економічного контролю виявляє і розкриває нові можливості підприємницької діяльності, визначає її ефективність та відповідність чинному законодавству, досліджує організацію виробництва, планування, збереження фінансових ресурсів, дотримання технологічної і трудової дисципліни, якість випущеної продукції, достовірність відображення господарсько-фінансових операцій в обліку та звітності у межах окремого підприємства [5, 20].

А.А. Терехов у своїх працях визначає «аудит» у двох розуміннях:

а) як процес захисту інтересів власників, переважна частина яких не складає бухгалтерську звітність, але для яких украй важливо, щоб вона не містила суттєвих спотворень, а тим більше – не вуалювала якість зловживання найнятої ними адміністрації;

б) як процес зменшення до прийняттого рівня інформаційного ризику в звітності, що публікується різними економічними суб'єктами для інших користувачів [6].

Б.Ф. Усач стверджує, що «аудит» – це незалежна перевірка балансів і фінансової звітності суб'єктів господарювання з метою отримання висновків [7].

О.А. Петрик, як «аудит» визначає процес незалежної перевірки фінансової бухгалтерської звітності, що виконується аудитором (аудиторською фірмою), з метою захисту інтересів власників і висловлення об'єктивної думки, підтвердження у всіх суттєвих аспектах її достовірності, повноти та законності відповідно до нормативів та встановлених критеріїв, зменшення інформаційного ризику користувачів, надання висновку зацікавленим сторонам [8].

На підставі вищевикладеного, підтримуємо думку О.А. Петрика, який розуміє під поняття «аудит» – процес незалежної перевірки бухгалтерської звітності, який виконується як аудитором (фізичною особою) так і аудиторською фірмою, яка виступає як юридична особа. Метою аудиту є незалежна думка аудитора та надання висновку заінтересованим особам.

Що стосується завдань державного фінансового аудиту виконання бюджетних програм, в яких більш конкретно й виражається його мета, то слід наголосити, що в сучасній науковій літературі виокремлюють два основні підходи до визначення завдань контролю (аудиту) в державному секторі економіки. За першого підходу завданням контролю є контрольованість стану та поведінки об'єктів контролю відповідно до встановленої норми. За другого підходу завдання контролю полягає в тому, щоб виявити фактичний стан справ, зіставити його з наміченими цілями, оцінити ситуацію та запропонувати за необхідності коригувальні заходи [9, 48].

У першому підході наголос робиться на формулювання завдань контролю, а в другому – на здійснення завдань контролю. Фактично другий підхід можна розглядати як серію кроків керівника зі здійснення контролю, тобто цей підхід, з точки зору визначення змісту контролю, відображає швидше етапи процесу контролю, ніж завдання контролю. Завдання контролю виконує весь механізм контролю, а етапи здійснення контролю мають свої специфічні завдання. Ця відмінність є важливою, оскільки від точного формулювання завдань контролю, зрештою, залежить і виконання поставленої мети управління [9, 49].

При цьому доцільно враховувати дві риси, що характеризують завдання контролю. По-перше, хто поставив завдання контролю, по-друге, яким є це завдання – загальним чи окремим [9, 29].

До елементів системи державного фінансового аудиту відносять: суб'єкт, об'єкт та предмет державного фінансового аудиту.

Розглядаючи суб'єктів та об'єктів державного фінансового аудиту, згідно з діючим законодавством, в Україні суб'єктами державного аудиту є Державна фінансова інспекція України та Рахункова палата України [10, 11].

Водночас, слід ураховувати, що об'єктом державного фінансового аудиту виконання бюджетних програм виступають бюджетні кошти та/або інші державні ресурси, які було виділено для виконання бюджетної програми [9, 74].

Доцільно наголосити на предмет державного фінансового аудиту, яким виступає цілісність, яку виокремлено зі світу об'єктів у процесі людської діяльності й пізнання. Основна відмінність предмета від об'єкта полягає в тому, що в предмет входять лише найбільш значущі з практичної або теоретичної точки зору властивості, сторони, особливості об'єкта, котрі підлягають безпосередньому вивченню [9, 42].

На думку автора, якщо об'єкт дослідження державного фінансового аудиту – виконання бюджетної програми, то предмет дослідження – це ступінь раціональності,

ефективності, економічності й результативності використання бюджетних коштів, спрямованих на виконання бюджетної програми [12, 394].

Отже, суть фінансового аудиту полягає у визначенні ефективності використання бюджетних коштів, здійснення запланованих цілей, розроблення обґрунтованих пропозицій щодо підвищення ефективності використання коштів державного та місцевого бюджетів у процесі виконання бюджетних програм.

Також, слід звернути увагу на те, що 28 жовтня 2015 року на базі Державної фінансової інспекції постановою Уряду створена Державна аудиторська служба України (далі – Держаудитслужба). Постанова КМУ «Про затвердження Положення про Державну аудиторську службу України» містить поняття та основні завдання цього органу. Відповідно, Держаудитслужба – центральний орган виконавчої влади, діяльність якого спрямовується і координується Кабінетом Міністрів України та який забезпечує формування і реалізує державну політику у сфері державного фінансового контролю [13]. Отже, на сьогодні, Державна аудиторська служба України утворена на базі Державної фінансової інспекції, яка здійснює державний фінансовий контроль. Наразі кожен з цих органів має свою структуру, повноваження та визначені на законодавчому рівні завдання.

На підставі вищевикладеного ми можемо зробити висновок, що державний фінансовий аудит є однією із форм фінансового контролю держави. Його ефективність полягає у запобіганні фінансовим порушенням, складання достовірної фінансової звітності та проведенні бухгалтерського обліку. Це дозволить своєчасно приймати управлінські рішення щодо раціональності витрачання державних ресурсів. Що у подальшому сприятиме зміцненню фінансово-бюджетної дисципліни, доцільності та економічності управління фінансовими та матеріальними ресурсами держави.

Література

1. Рубітель О.Ю. Проблеми визначення поняття «аудит» / О.Ю. Рубітель // Вісник ОНУ імені І.І. Мечникова. – 2014. – Т.19. – вип.2/6. – С. 103-108.
2. Хомутенко В.П. Державний аудит як форма фінансового контролю: сутність та інституційні особливості / В.П. Хомутенко, А.В. Хомутенко // Вісник соціально-економічних досліджень: зб. наук. пр. / голов. ред. М.І. Зверяков; Одеський держ. екон. ун-т. – Одеса, 2011. – Вип. 42 (2). – С. 124-130.
3. Про аудиторську діяльність: Закон України від 22.04.1993 р. № 3125-XII [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/3125-12>.
4. Костирко Р.О. Удосконалення аудиту фінансової звітності акціонерних товариств: монографія / Р.О. Костирко. – Луганськ: Вид-во СНУ ім. В. Даля, 2003. – 300 с.
5. Лозовицький С.П. Аудит: навчальний посібник / С.П. Лозовицький. – Львів: «Магнолія 2006», 2011 – 466 с.
6. Терехов А.А. Аудит бухгалтерской отчетности и оценка результатов хозяйствования: автореф. дис. на соиск. учен. степ. докт. экон. наук: спец. 08.00.12 / А.А. Терехов; Санкт-Петербургский государственный университет экономики и финансов. – Санкт-Петербург, 1998. – 365 с.
7. Усач Б.Ф. Аудит: навчальний посібник / Б.Ф. Усач. – К.: Знання-Прес, 2002 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://studentbooks.com.ua/content/view/6/54/1/4/>
8. Петрик О.А. Стан та перспективи розвитку аудиту в Україні: методологічні та організаційні аспекти: автореф. дис. на здобуття наукового ступеня доктора економічних наук: спец. 08.06.04 / О.А. Петрик. – Київський національний економічний університет. – Київ, 2004. – 540 с.
9. Сухарева Л.О. Державний аудит ефективності: системність, організація, методика: монографія / Л.О. Сухарева, Т.В. Федченко. – Донецьк: ДонНУЕТ, 2013. – 289 с.
10. Про основні засади здійснення державного фінансового контролю в Україні: Закон України від 26.01.1993 № 2939-XII [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/293912>

11. Про Рахункову палату України: Закон України від 02.07.2015 № 576 VIII [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/576-19>
12. Шевченко І.О. Теоретичні засади державного фінансового аудиту виконання бюджетних програм / І.О. Шевченко // Бізнесінформ. – №10. – 2015. – С. 388-395.
13. Про затвердження Положення про Державну аудиторську службу України: Постанова КМУ від 03.02.2016 р. № 43 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/43-2016-%D0%BF>

Податковий обов'язок: зміст, структура, засоби забезпечення

Здановська К.Ю., студентка

Науковий керівник:

Пирожкова Ю.В., к.ю.н., доцент

Запорізький національний університет

Податковий обов'язок виступає однією з основних категорій податкового права, адже існування податкових правовідносин навряд чи було б можливе без його наявності. Прийнятий 2 грудня 2010 р. Податковий кодекс України нормативно закріпив категорію «податковий обов'язок», яка до того використовувалась лише в науковому обігу. При цьому в науці податкового права все чіткіше проявляється підхід до податкового обов'язку як до складної категорії, яка містить низку елементів. У той же час залишаються дискусійними питання стосовно кількості таких елементів, їх вмісту, співвідношення між собою тощо. Вирішення цих питань є вельми актуальним, а їх розв'язання має суттєве як теоретичне, так і практичне значення. Теоретичним підґрунтям є наукові здобутки, викладені в працях учених у галузі податкового права, зокрема Д.А. Кобильнік, І.І. Кучерова, М.П. Кучерявенка, А.О. Храброва, С.С. Алексєєва, В.Д. Ардашкіна, Д.М. Бахраха, С.М. Братуся, Л.К. Воронової, І.О. Галагана, В.М. Горшенєва, О.Е. Лейста та ін.

Мета роботи полягає у визначенні складових податкового обов'язку, встановленні їх вмісту і взаємодії, з'ясуванні поняття податкового обов'язку та його місця серед обов'язків платника податків.

Дослідження податкового обов'язку вимагає визначення поняття «обов'язок» та «правовий обов'язок» взагалі. Правовим обов'язком є необхідність певної поведінки, яка обумовлена вимогою, що міститься в нормах права й забезпечена державним примусом. Податковому обов'язку як різновиду правового обов'язку притаманні всі риси останнього. Проте, враховуючи специфіку податково-правового регулювання, податковий обов'язок характеризується низкою особливостей. Правове регулювання відносин у сфері фінансової діяльності держави орієнтовано на односторонні владні розпорядження державних органів щодо суб'єктів, які беруть участь у фінансовій діяльності держави. Владність розпоряджень державних органів виявляється насамперед у тому, що вони приймають рішення, обов'язкові для іншої сторони правовідносин, і ці рішення приймають у межах повноважень, що делеговані органу саме державою [1, 123].

Характерною рисою податково-правового регулювання є юридична нерівність суб'єктів. Ця риса базується на нееквівалентній природі фінансових відносин, що відображається в вмісті та структурі прав і обов'язків суб'єктів податкового права, коли одні суб'єкти мають владні повноваження стосовно інших. Держава або уповноважений нею орган реалізує свою компетенцію через владні приписи, тоді як інша сторона реалізує компетенцію, що зумовлюється компетенцією владної сторони податкових правовідносин.

У зв'язку з цим зміст податкового обов'язку визначається насамперед імперативними методами фінансово-правового регулювання, особливостями відносин, що складаються між суб'єктами з приводу сплати податків і зборів. Державне керування у сфері фінансів вимагає підпорядкування суб'єкта вимозі уповноваженої особи, а точніше – вимозі органів, які здійснюють фінансову діяльність держави.

Обов'язки суб'єктів у податкових правовідносинах є стабільними, закріплюються насамперед у нормативному фінансово-правовому акті. Навіть тоді, коли обов'язок суб'єктів встановлюється актами індивідуального регулювання, його зміст виступає як деталізація вимог, що містяться в нормативних актах. До особливостей обов'язків, що впливають з податкових правовідносин, можна віднести також їх складний характер. Іншими словами, сам обов'язок підлеглого суб'єкта становить найчастіше систему обов'язків. Наприклад, податковий обов'язок платника реалізується через обов'язок ведення податкового обліку, обов'язок сплати податків і зборів, обов'язок податкової звітності [2, 57].

Відповідно до п.36.1 ст.36 Податкового кодексу України «податковим обов'язком визнається обов'язок платника податку обчислити, задекларувати та/або сплатити суму податку та збору в порядку і строки, визначені цим Кодексом, законами з питань митної справи» [3].

Податковий обов'язок часто ототожнюють з обов'язком зі сплати податку. Але це тільки частина його змісту. Дійсно, сплата податку являє собою реалізацію основного обов'язку платника податків і може бути розглянута як податковий обов'язок у вузькому розумінні. Однак податковий обов'язок у широкому розумінні включає: 1) обов'язок з ведення податкового обліку; 2) обов'язок з ведення податкового обліку; 3) обов'язок з ведення податкового обліку.

Найважливішим питанням при регулюванні правовідносин з приводу сплати податків і зборів є з'ясування моменту, з якого виникає обов'язок сплачувати податок. Нормативні акти, що регулюють порядок внесення цих платежів, пов'язують обов'язок їх сплати з настанням обставин, передбачених законами і підзаконними актами. Цими обставинами є такі. По-перше, можливість віднесення конкретного суб'єкта до платника податку, обумовленого відповідно до чинного законодавства. По-друге, наявність у платника податку об'єкта оподаткування або здійснення ним діяльності, пов'язаної зі сплатою податку чи збору. По-третє, наявність нормативно-правового (насамперед законодавчого) регулювання всіх елементів податкового механізму [1, 125].

Податковий обов'язок не тільки пов'язується з підставами його виникнення, а й чітко визначається конкретними строками, протягом яких він має бути виконаний. Виконання податкового обов'язку реалізується сплатою податку. Однак можливі випадки, коли платник не може виконати податковий обов'язок у загальному порядку. В такій ситуації необхідні певні додаткові гарантії, що виділяються у формі способів забезпечення виконання податкового обов'язку. Податковий обов'язок як обов'язок платника податків сплатити необхідну суму податку в установленний строк за наявності обставин, передбачених податковим законодавством, виникає по кожному виду податку окремо [4, 36].

Існують чотири підстави припинення податкового обов'язку: 1) належне виконання податкового обов'язку; 2) ліквідація юридичної особи – платника податку; 3) смерть чи оголошення громадянина померлим; 4) втрата особою ознак, що визначають її як платника податків [4, 37].

Забезпечення виконання податкового обов'язку характеризується в податковому праві деякими принциповими особливостями:

1. Забезпечення виконання податкового обов'язку стосується саме сплати податків і зборів. Якщо податковий обов'язок у широкому розумінні охоплює обов'язок з обчислення, сплати податків і зборів, податкової звітності, то способи забезпечення виконання податкового обов'язку стосуються гарантій податкового обов'язку у вузькому розумінні, власне сплати сум податків і зборів.

2. У системі гарантій, що забезпечують надходження податків і зборів до бюджетів, виняткове місце приділяється уповноваженій стороні – державі як власнику податкових надходжень, що забезпечує підстави належного і безумовного виконання певних дій зобов'язаною стороною – платником податків.

3. Виконання обов'язків зі сплати податків і зборів забезпечується саме додатковими гарантіями податкових органів, що примушують платника податків до виконання податкового обов'язку повною мірою і в установлений строк.

4. Забезпечення виконання обов'язку зі сплати податків і зборів можливе за рахунок коштів і майна платника податків.

5. Способи, що забезпечують сплату податків і зборів, містять у собі як суми безпосередньо податкових платежів, так і компенсацію витрат бюджетів від несвоєчасної сплати податків і зборів, а також витрат на примусове виконання податкового обов'язку [5, 63].

Отже, на даний час проблема пов'язана з категорією «податковий обов'язок» є актуальною, оскільки від стану виконання платниками податків покладених на них обов'язків безпосередньо залежить рівень надходжень до бюджетів та державних цільових фондів від сплати податків, зборів та інших обов'язкових платежів. Важливість забезпечення податкових надходжень підтверджує закріплення у ст.67 Конституції України обов'язку кожного сплачувати податки і збори в порядку і розмірах, встановлених законом.

Зміст категорії «податковий обов'язок» слід розглядати в двох аспектах. По-перше, він становить елемент правового статусу платників, оскільки охоплює низку важливих обов'язків, передбачених законодавством. Це – статичний його аспект. Інший аспект – динамічний, змістом якого слід вважати послідовне виконання належних дій платників податків, пов'язаних зі сплатою податків: ведення податкового обліку – нарахування та сплата податкових платежів – подання документів податкової звітності. Структура категорії «податковий обов'язок» включає чотири складових: 1) обов'язок платника податків щодо взяття на облік в органах державної податкової служби, реєстрації у відповідних державних реєстрах платників податків, а також у державних цільових фондах; 2) обов'язок із ведення податкового обліку (обліку об'єктів оподаткування); 3) обов'язок зі сплати податків і зборів; 4) обов'язок із подання податкової звітності. Категорія «податковий обов'язок» є узагальненням обов'язків платника податків і не може ототожнюватись лише з окремими з них; будь-який обов'язок платника податків у силу закріплення в нормах податкового законодавства є його податковим обов'язком.

Література

1. Кучерявенко М.П. Податковий обов'язок: зміст, структура, засоби забезпечення / М.П. Кучерявенко // Вісник Академії правових наук України. – 2001. – № 3 (26). – С. 122-134.
2. Храбров А.О. Податковий обов'язок – системоутворююча категорія податкового права / А.О. Храбров // Актуальні питання науки фінансового права: монограф. / за ред. М.П. Кучерявенка. – Х.: Право, 2010. – С. 45-67.
3. Податковий кодекс України від 02.12.2010 р. № 2755-VI [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2755-17>
4. Кобильнік Д.А. Правове регулювання пільг при оподаткуванні: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.07 / Д.А. Кобильнік. – Х., 2002. – 206 с.
5. Карманюк О.П. Реалізація юридичних обов'язків та їх вплив на правовий порядок / О.П. Карманюк // Часопис Київського університету права. – 2012. – № 2. – С. 62-65.

Адміністративна відповідальність неповнолітніх

Кисельов С.М., студент

Науковий керівник:

Гаджиєва Ш.Н., к.ю.н., викладач

Запорізький національний університет

На сучасному етапі розвитку української державності одним з пріоритетних напрямків є розбудова громадянського суспільства, тобто захист прав і свобод людини і громадянина. Одним із важливих питань є відповідальність неповнолітніх осіб. Дана тема є

надзвичайно важливою через велику кількість вчинюваних злочинів і адміністративних правопорушень особами, що не досягли 18 років. Це, в свою чергу, становить високий рівень небезпеки для розвитку демократії країни.

Питання притягнення неповнолітніх до адміністративної відповідальності привертало увагу таких вчених, як: Т.О. Коломоєць, М.В. Веселов, І.П. Голосніченко, Ковальчук, В.К. Колпаков, Т.Г. Коржікаєва, Я.М. Квітка, М.П. Легецький, С.Г. Поволоцька та ін.

До неповнолітніх віком 16-18 років, які скоїли адміністративні проступки, можуть бути застосовані заходи, передбачені ст.24 КпАП, а саме: попередження, зобов'язання публічно або в іншій формі вибачитись перед потерпілим, догана або сувородогана, передання неповнолітнього під нагляд батькам або особам, які її замінюють, або під нагляд педагогічному чи трудовому колективу за їх згодою, а також окремим громадянам на їх прохання.

Головна мета заходів впливу, які застосовуються до неповнолітніх полягає у їх вихованні, тобто формуванні у них звички законослухняної поведінки. Проте анкетування, проведене студентами Вінницького торговельно-економічного інституту КНТЕУ, вказує на те, що понад 70% з опитаних суддів зазначили, що такі заходи впливу є неефективними і вони повинні бути заміненими на такі як: оприлюднення інформації щодо скоєння адміністративного проступку неповнолітнім, обмеження дозвілля і встановлення особливих вимог до поведінки, зобов'язання відвідувати навчальні програми правоохоронного спрямування із встановленням днів, громадські роботи, що полягають у виконанні правопорушником у вільний від роботи чи навчання час безоплатних суспільно корисних робіт. Крім того, даний захід є не тільки мірою покарання, а й виконує виховну функцію, розвиває у підлітків певне ставлення до праці.

Адміністративне законодавство передбачає лише один випадок у якому адміністративна відповідальність, до якої притягається неповнолітня особа, носить не тільки виховний, а й майновий характер – якщо під час вчинення адміністративного правопорушення шкоду заподіяно неповнолітнім, який досяг шістнадцяти років і має самостійний заробіток, а сума шкоди не перевищує одного неоподаткованого мінімуму доходів громадян, суддя має право покласти на неповнолітнього відшкодування заподіяної шкоди або зобов'язати своєю працею усунути її.

У ряді випадків адміністративна відповідальність настає за вчинення протиправних діянь підлітками, що не досягли 16 років, щоправда, у цьому випадку відповідальність покладається на їхніх батьків (ст.184 КпАП).

Слід погодитись з тим, що адміністративна відповідальність неповнолітніх – це регламентована адміністративно-деліктними нормами реакція з боку уповноважених суб'єктів на діяння неповнолітніх осіб, які проявилися у порушенні ними встановлених законом заборон або невиконанні покладених на них обов'язків, що полягає у застосуванні до винних осіб заходів впливу у вигляді позбавлень особистого, майнового або фізичного характеру [2, 11].

Основними ознаками неповнолітнього суб'єкта адміністративного проступку є його вік і осудність.

Вік завжди характеризується і супроводжується усвідомленою вольовою поведінкою, а в момент вчинення правопорушення – ще й заподіянням шкоди. Слід констатувати, що поняття загальних ознак неповнолітньої особи-правопорушника тісно пов'язане з характеристикою інтелектуального, вольового відношення до причинно-наслідкового зв'язку у адміністративному правопорушенні.

Практика більшості країн ЄС вказує на можливість і необхідність притягнення неповнолітніх осіб до адміністративно-деліктної відповідальності у віці вже 14 років, оскільки зазвичай особа, що досягла даного віку може в повній мірі оцінити свою поведінку та зрозуміти, що така поведінка є суспільно-шкідливою.

Виходячи з викладеної інформації ми вважаємо що буде доцільним в аспекті притягнення до адміністративної відповідальності неповнолітніх осіб, є закріплення

загального правила, за яким адміністративній відповідальності підлягають особи у віці з 16 років, а за окремі види правопорушень (які тягнуть за собою більш серйозні наслідки) – з 14 років. Водночас, потребує законодавчого закріплення, положення про те, що: якщо в період неповноліття (з 14 до 18 років) має місце відставання в психічному розвитку, підліток не підлягає адміністративній відповідальності. Необхідно враховувати „відставання”, яке дійсно не пов’язане із психічним розладом та котре визначає нездатність повною мірою усвідомлювати протиправний характер своїх окремих дій і відповідно керувати ними. Тому ми вважаємо, що у вітчизняному законодавстві доцільно врахувати не тільки окремі кількісні, але і якісні показники психічного розвитку неповнолітньої особи.

Таким чином, слід погодитись, що для нормального функціонування системи правосуддя у справах про притягнення неповнолітніх до адміністративної відповідальності необхідно переглянути передбачені ст.24-1 КпАП заходи впливу, які застосовуються до осіб віком від 16 до 18 років, а також необхідність введення до КУпАП окремого розділу «Про адміністративне правопорушення неповнолітніх».

Література

1. Банчук О.А. Адміністративне деліктне законодавство: зарубіжний досвід та пропозиції реформування в Україні / автор-упорядник О.А. Банчук. – К.: Книги для бізнесу, 2011. – 912 с.
2. Гуржій Т. Встановлення ознак суб’єкта адміністративного делікту в процесі адміністративно-правової кваліфікації / Т. Гуржій // Право України. – 2012. – № 4. – С. 32-35.
3. Кодекс України про адміністративні правопорушення (станом на 1 груд. 2008 р.) // Верховна Рада України. – К.: Парлам. вид-во, 2008. – 177 с.
4. Колпаков В.К. Адміністративно-деліктний правовий феномен: [монографія] / В.К. Колпаков. – К.: Юрінком Інтер, 2004. – 528 с.
5. Коржікаєва Т.Г. Адміністративно-правове забезпечення прав і свобод неповнолітніх: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук: спец. 12.00.07 «Адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право» / Т.Г. Коржікаєва. – К.: НУВСУ, 2008. – 17 с.

Особливість правового регулювання електронних грошей в Україні: актуальні проблеми

Кіореску В.Д., студентка

Науковий керівник:

Пирожкова Ю.В., к.ю.н., доцент

Запорізький національний університет

У зв’язку із поширенням використання комп’ютерних технологій досить актуальним явищем виступає використання Інтернет мережі як одного із засобів зберігання електронних грошей, здійснення покупок в Інтернет магазинах та інших розрахунків. Через доступність та зручність роботи з електронними грошима, явище використання електронних грошей набуває все більшої популярності в Україні.

Теоретичну базу склали праці з питань дослідження природи використання електронних грошей в Україні В.М. Кравець, В.І. Міщенко, О.О. Махаєва, В.В. Крилова, Н.В. Грищук, В. Пальчук, І.О. Трубін, Є.О. Алісов, А.В. Юров. Роботи цих науковців присвячені загальним аспектам дослідження питання використання електронних грошей в Україні.

Нормативно правовими актами, які регулюють це питання є Цивільний кодекс України № 436-IV від 16.01.2003 р., Закон України «Про банки та банківську діяльність» від 07.12.2000 р. № 2121-III, Закон України «Про платіжні системи та переказ коштів в Україні» від 05.04.2001 р. № 2346-III, Закон України «Про Національний банк України» від

20.05.1999 р. № 679-XIV, а також Положення про електронні гроші в Україні, затвердженого Постановою Правління НБУ від 04.11.2010 р. № 481.

Відповідно до п.1.3. Положення «Про електронні гроші в Україні» електронними грошима в Україні визнаються як одиниці вартості, які зберігаються на електронному пристрої, приймаються як засіб платежу іншими, ніж емітент, особами і є грошовим зобов'язанням емітента. Звернувшись до європейських нормативно правових актів, слід виокремити визначення яке наведено у 1998 році в документі: електронні гроші – грошова вартість, яка зберігається в електронному вигляді на технічному пристрої і може широко використовуватися для здійснення платежів підприємствам іншим, ніж емітент, без необхідності використання при цьому банківських рахунків, але яка діє як наперед оплачений інструмент на пред'явника [1]. В свою чергу використання електронних грошей визнається як сукупність відносин між емітентом, оператором, агентами, торговцями та користувачами щодо здійснення випуску, розповсюдження, розрахунків, обміну, погашення електронних грошей та поповнення електронними грошима електронних пристроїв. Електронні гроші мають подвійну природу, оскільки вони є засобом платежу, який існує лише в електронному вигляді (як запис у спеціалізованих електронних системах і не можуть бути прирівняні до статусу гривні), а також вони випускаються банками і мають обмеження в поширенні і здійсненні операцій по них серед обмеженого кола осіб [2].

Особливістю використання електронних грошей, в порівнянні з готівковими розрахунками, є суб'єктивний склад такої діяльності. Ця особливість полягає в тому, що суб'єктивний склад має трьохсторонню структуру, яка характеризує операцію передоплати товару чи послуги: користувач, банк, емітент. Однак учасниками правовідносин, пов'язаними із використанням електронних грошей в Україні можуть бути: емітент, агент, оператор, користувач та торговець.

Користувачі-фізичні особи мають право використовувати електронні гроші для розрахунків з торговцями за товари, а також переказувати електронні гроші іншим користувачам-фізичним особам. Тоді як користувачі-суб'єкти господарювання мають право використовувати електронні гроші, отримані виключно в обмін на безготівкові кошти, і лише для розрахунків з торговцями за товари в електронному вигляді, придбані на виробничі (господарські) потреби [3].

Отже, можна зробити висновок, що використання електронних грошей є досить актуальним питанням через швидкість та зручність. Особливість цього використання є структура суб'єктивного складу і те, що емітентом в Україні, тобто особою, яка здійснює випуск електронних грошей, може бути лише банк. Щодо особливостей українських систем електронних грошей в Україні встановлено загальне правило: особа, що бажає створити систему електронних грошей в Україні і здійснювати їх випуск, зобов'язаний погодити правила цієї системи з Національним банком України до випуску електронних грошей. За даними сайту Національного банку в Україні легалізовані дві системи електронних грошей: «Максі» (емітент – ВАТ «ВіЕйБі Банк») і Мопеху (емітент – ВАТ Банк «Контракт»). Однак існує проблема використання електронних грошей як оплати за товари та послуги суб'єктами господарювання-платниками єдиного податку. Згідно з п.291.6 ст.291 Податковим кодексом України платники єдиного податку мають здійснювати розрахунки за товари (роботи або послуги) лише у грошовій формі (готівковій або безготівковій). А згідно Положення «Про внесення змін до деяких нормативно-правових актів Національного банку України з питань регулювання випуску та обігу електронних грошей» використання електронних коштів не визнається ані готівковою формою, ані безготівковою формою розрахунків, а отже потребує детального вивчення цього питання та розробленню відповідних доповнень до нормативно-правових актів.

Література

1. Report on electronic money, ECB, 1998 [Electronic resource]. – Access mode: <http://www.ecb.int/pub/pdf/other/emoneyen.pdf>
2. Янюк Ю. Електронні гроші в Україні. Особливості правового регулювання // Юридична газета. – 2015. – № 35-36. – С. 4-5.

3. Електронні гроші як засіб платежу в Україні [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://ua.prostopravo.com.ua/prava_biznesu/dogovirni_vidnosini/statti/elektronni_groshi_yak_zasib_platezhu_v_ukrayini
4. Податковий кодекс України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/2755-17>.
5. Про електронні гроші в Україні Положення від 04.11.2010 р. № 481 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/z1336-10#n19>

Місце податкового права в системі права України

Кравченко В.Ю., студентка

Науковий керівник:

Пирожкова Ю.В., к.ю.н., доцент

Запорізький національний університет

На сучасному етапі розвитку української економіки виникає необхідність детальнішого і глибшого аналізу податкової системи України, вивчення напрямків її удосконалення і побудови відповідно до умов, що склалися у нашій державі. Усі суспільні відносини, які виникають під час сплати податків та інших платежів, врегульовані нормами права, такими як: Конституція України [1], Податковий кодекс України (далі – ПК України), Митний кодекс та інші, є саме правовідносинами між державними фінансовими органами й особами щодо обов'язкових платежів у бюджеті всіх рівнів.

Питанням щодо податкового права приділяли увагу багато вчених, таких як І.І. Бабін, Д.А. Бекерська, Л.К. Воронова, В.М. Гурєєв, П.М. Дуравкін, Ю.С. Шемшученко та ін.

Завдяки постійному розвитку податкового законодавства в українському праві склалась система правових норм, яку все частіше юристи називають податкове право [2, 36]. Проте зробивши певний аналіз деяких робіт з питань податкового права, можна сказати, що різні дослідники по-різному визначають для себе сам термін «податкове право», а саме, деякі вважають його підгалуззю фінансового права, а інші самостійною галуззю.

Насамперед, доцільніше буде вказати поняття фінансового права. А саме фінансове право – це система правових норм, що регулюють суспільні відносини у сфері збирання та використання органами влади коштів для забезпечення виконання функцій держави [3, 6]. Тож податкове право містить досить велику сукупність фінансових норм, що об'єднані в певну систему. Остання поділена на групи, що мають специфічні особливості, логічну структуру та об'єктивний склад [4, 123-124].

Система податкового права – сукупність суспільних фінансових відносин, що визначає внутрішню структуру податкового права, зміст і особливості розміщення норм, які регулюють податкові правовідносини [5, 313].

Основним критерієм який лежить в основі виділення галузі права, є предмет та метод правового регулювання. Предмет галузі окреслює групу суспільних відносин, що регулюються даною галуззю, а саме: суспільні відносини у сфері справляння податків та коштів, такі, що виникають у зв'язку з притягненням до відповідальності, та у сфері виконання державного податкової справи [6, 42-43].

Метод визначає певний механізм та прийоми регулювання цих відносин. Якщо щодо специфіки суспільних відносин, що регулюються податковим правом, сумніву немає, то виникає питання про наявність особливого методу правового регулювання, який буде характерний лише для податкового права. Тому для того, щоб говорити про місце податкового права в системі права України, слід з'ясувати наявність певних особливостей.

Відомий російський вчений В. Гурєєв, який виступає за виділення податкового права у підгалузь фінансового права, характеризує метод, як владно-майновий, зумовлений необхідністю застосування імперативних (таких, що не допускають вибору) норм податкового права з метою формування державного бюджету за рахунок коштів платників податків, тобто імперативний метод [7].

Але, крім імперативного методу, в системі податкового права має місце диспозитивний метод, а саме у п.52.1 ст.52 ПК України (податкова консультація), п.56.1 ст.56 ПК України (оскарження рішень контролюючих органів), п.291.3 ст.291 ПК України (загальні положення спрощеної системи оподаткування, обліку та звітності), тобто право вибору особи, а не чітко встановлені межі поведінки підпорядкованих суб'єктів [8].

Підсумовуючи вищезазначене, можна зробити висновок про те, що податкове право – це підгалузь фінансового права, норми якої регулюють відносини, що виникають у сфері справляння податків та зборів, зокрема визначають вичерпний перелік податків та зборів, що справляються в Україні, права та обов'язки платників податків, правові основи діяльності контролюючих органів, а також відповідальність за порушення податкового законодавства. Податкове право являє собою складний інститут фінансового права, що регулює основи дохідної частини бюджетів. Складний характер інституту податкового права означає певну ієрархічну структуру. Ця структура включає самостійні базові інститути оподаткування (інститут оподаткування фізичних осіб; інститут місцевих податків і зборів; інститут податкової відповідальності й ін.).

Іншими словами, якщо предмет фінансового права охоплює відносини, пов'язані з рухом публічних коштів, то податкове право виділяє тільки відносини з односпрямованого руху грошових коштів знизу нагору – від платників до бюджетів у формі податків і зборів.

Література

1. Конституція України: Закон України від 28 червня 1996 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.rada.gov.ua>
2. Кучерявенко М.П. Податкове право: навч. посібник / М.П. Кучерявенко, упоряд. О.В. Шевердіна. – Х.: [б.в.], 1998. – 93 с.
3. Ямненко Т.М. Фінансове право: галузь права, навчальна дисципліна і наука: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук: спец. 12.00.07 «Адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право» / Т.М. Ямненко; Київський національний ун-т ім. Тараса Шевченка. – К., 2004. – 19 с.
4. Марченко В.Б. Податкове право: навчально-метод. посібник для самост. вивчення дисципліни / В.Б. Марченко. – К.: Юрінком Інтер, 2004. – 225 с.
5. Берлач А.І. Податкове право України: навч. посібник / А.І. Берлач. – К.: Юрінком Інтер, 2006. – 336 с.
6. Костицький В.В. Податкове право (Податкова система України): навч. посіб. / В.В. Костицький. – К.: "НАУ-друк", 2009. – 400 с.
7. Кучерявенко М.П. Податкове право: навч. посіб. / М.П. Кучерявенко. – К.: Юрінком Інтер, 2003. – 400 с.
8. Податковий кодекс України від 02.12.2010 р. // Відомості Верховної Ради України. – 2011. – № 13-14, № 15-16, № 17. – Ст. 112.

Сутність фінансово-правової відповідальності

Левіт А.Р., студентка

Науковий керівник

Пирожкова Ю.В., к.ю.н., доцент

Запорізький національний університет

Серед науковців існує декілька поглядів, щодо самостійності та самої сутності фінансово-правової відповідальності. Тому зазначена тема є однією із найбільш актуальних у фінансовій науці, адже існування держави прямо залежить від законності, правопорядку та дисципліни додержання усіх правових приписів.

Фінансова безпека держави як стан захищеності і забезпечення життєво важливих фінансових інтересів особи, суспільства, держави, її адміністративно-територіальних

утворень правовими, економічними, політичними, кадровими, інформаційними, науковими, оперативно-розшуковими та іншими заходами в державі і за її межами [1, 17].

Питання щодо фінансово-правової відповідальності були предметом наукових досліджень таких науковців, як: Л.К. Воронова, Я.І. Карапейчика, М.П. Кучерявенко, О.А. Музики, О.П. Орлюка, Н.Ю. Пришви, І.А. Сікорської та ін.

Слід погодитися з думкою Я.І. Карапейчика про те, що існування держави, в якій забезпечується дисципліна, законність і правопорядок, не можливе без встановлення відповідальності. При чому, зазвичай увага звертається на такі види відповідальності, як кримінальна, адміністративна, цивільна, в той час як фінансова відповідальність залишається поза увагою. В той же час фінансово-правові норми вимагають не меншого захисту, аніж норми інших галузей права. Науковець зазначає, що фінансово-правова відповідальність полягає в накладенні обов'язку майнового характеру, який є додатковим, новим, який не існував раніше, до вчинення фінансового правопорушення. Заходи фінансово-правової відповідальності реалізуються через спеціально уповноважені органи, що мають владні повноваження. При цьому, в загальному понятті фінансово-правової відповідальності слід виокремити необхідність несення відповідальності, яка поширюється на всіх її суб'єктів та існує незалежно від наявності факту правопорушення (оскільки регламентується нормативними актами і належить до відповідних моделей поведінки у фінансових правовідносинах), а також саме несення відповідальності, яке має місце після вчинення фінансового правопорушення і виникає безпосередньо для порушника [2, 207].

Вплив фінансових правопорушень на фінансову безпеку держави проявляється також у їх посяганні на порядок здійснення фінансової діяльності і в тому, що об'єктами таких правопорушень фактично є фінансові інтереси держави, органів місцевого самоврядування. З іншого боку, у випадку їх вчинення застосовується механізм юридичної відповідальності, спрямований на охорону фінансових правовідносин від протиправних посягань шляхом компенсації шкоди, заподіяної правопорушенням, та покарання винних [3, 39].

Фінансово-правова відповідальність включає всі ознаки, які характеризують її як юридичну. Саме в рамках загально-правової сутності юридичної відповідальності знаходить своє відображення фінансово-правова відповідальність із характерними для неї видовими ознаками, які обумовлені специфікою фінансового права [2, 208].

Законодавство України, а саме Конституція України, визначає лише цивільно-правову, кримінальну, адміністративну і дисциплінарну відповідальності. Тому через це в науці існує багато поглядів, щодо самостійності фінансово-правової відповідальності.

Ми погоджуємося з думкою Г.Я. Наконечної про те, що в основі фінансово-правової відповідальності покладено низку загально-правових та інших принципів притаманних лише цьому виду юридичної відповідальності. Визначальним критерієм, на думку автора, що свідчить про самостійність фінансової відповідальності, є наявність окремої галузі фінансового права і специфіка предмета й методу правового регулювання як фінансового права, так і фінансово-правової відповідальності, що функціонує у сферах податкових, валютних, банківських та інших правових відносинах [4, 77].

Ще одна позиція полягає в тому, то фінансово-правову відповідальність розглядають в межах «охоронного правовідношення». Найбільш фундаментально ця концепція була розроблена О.А. Мусаткіною, яка визначає охоронне правовідношення фінансово-правової відповідальності як імперативне, матеріальне, конкретне владовідношення, що виникає з юридичного факту фінансового правопорушення між правопорушником і державою в особі компетентних органів, в межах якого у правопорушника з'являється додатковий обов'язок перетерпіти осуд і несприятливі правообмеження майнового, організаційного та психологічного характеру, а в уповноважених органів – право та обов'язок покласти на правопорушника несприятливі правообмеження, які передбачені порушеною нормою [5, 106].

Слід погодитися з думкою М.І. Трипольської, яка визначає фінансово-правову відповідальність за своєю природою майнового характеру. Правопорушення у фінансовій сфері завжди завдають певної майнової шкоди як державі, так і всьому суспільству в цілому,

тому порушник фінансового законодавства має обов'язок понести обмеження саме майнового (економічного) характеру). Головними завданнями фінансово-правових санкцій, як основних заходів фінансово-правової відповідальності, є компенсація збитків, завданих неналежним виконанням фінансових зобов'язань та покарання порушника, через яке здійснюється виховний вплив на правопорушника та превентивний вплив, як на правопорушника, так і на інших суб'єктів фінансових правовідносин [7, 249]. Специфіка фінансово-правових санкцій полягає в кумулятивності, тобто поєднанні компенсаційної та каральної цілі [8, 20]. При цьому пріоритетною метою фінансово-правової відповідальності є саме компенсація завданих збитків, а не покарання, адже вона за своєю природою є правовідновлювальною відповідальністю.

Отже, можна зробити висновок, що незважаючи на різні погляди, фінансово-правова відповідальність характеризується власною сферою дії, яка виражається в предметі і методі самостійної галузі фінансового права. Відповідальність є невід'ємним інститутом останньої. Галузевий критерій доповнюється наявністю специфічних фактичної, нормативної та процесуальної підстав виникнення, власних санкцій, а також конкретних цілей і функцій у правовій системі держави [9, 130].

Література

1. Дмитренко Е.С. Юридична відповідальність суб'єктів фінансового права у механізмі правового забезпечення фінансової безпеки України: [монографія] / Е.С. Дмитренко. – К.: Юрінком Інтер, 2009. – 580 с.
2. Карапейчик Я.І. Фінансова відповідальність як категорія фінансового права / Я.І. Карапейчик // Вісник Маріупольського державного університету. Право. – 2013. – № 5. – С. 207-210.
3. Дмитренко Е.С. Місце та роль фінансово-правової відповідальності у механізмі правового забезпечення фінансової безпеки України / Е.С. Дмитренко // Фінансове право. – 2011. – № 4 (18). – С. 39-42.
4. Наконечна Г.Я. Фінансово-правова відповідальність суб'єктів фінансового права / Г.Я. Наконечна // Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія "Право". – 2016. – № 2. – С. 76-80.
5. Мусаткина А.А. Правоотношение финансовой ответственности / А.А. Мусаткина // Правоведение. – 2006. – № 3. – С. 100-107.
6. Трипольська М.І. Фінансово-правова та адміністративна відповідальність: порівняльно-правова характеристика [Електронний ресурс] / М.І. Трипольська. – Режим доступу: http://www.nbuv.gov.ua/old_jrn/Soc_Gum/Nvamu_pr/2010_1/15.pdf
7. Коломоець Т.О. Адміністративний примус у публічному праві України: теорія, досвід та практика реалізації: монографія / Т.О. Коломоець; за заг. ред. В.К. Шкарупи. – Запоріжжя: „Поліграф”, 2004. – 404 с.
8. Будько З.М. Фінансово-правова відповідальність за вчинення податкових правопорушень: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.07 / З.М. Будько; Національна академія держ. податкової служби України. – Ірпінь, 2005. – 218 с.
9. Літвінцева А.С. Правова природа фінансової відповідальності / А.С. Літвінцева // Право і суспільство. – 2016. – № 3. – С. 125-131.

Електронне декларування державних службовців: теоретико-правовий аналіз

Лисенко А.В., студент

Науковий керівник:

Пирожкова Ю.В., к.ю.н., доцент

Запорізький національний університет

Одним з найбільш ефективних методів профілактики корупції в державній сфері є посилення заходів фінансового та іншого контролю осіб, уповноважених на виконання

державних та інших, порівняних до них функцій. Новелою у законодавстві є впровадження нової форми декларації про доходи та майно державних посадових осіб – електронної. Перш за все, необхідно дослідити та проаналізувати ефективність даної форми декларування, зазначити позитивні та негативні елементи даної декларації.

Верховною Радою України 15 березня 2016 року прийнято Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо особливостей подання службовими особами декларацій про майно, доходи, витрати і зобов'язання фінансового характеру у 2016 році» [1], який спрямовано на запровадження у 2016 році роботи системи подання та оприлюднення відповідно до Закону України «Про запобігання корупції» [2] декларацій осіб, уповноважених на виконання функцій держави або місцевого самоврядування.

Національним агентством з питань запобігання корупції (далі – НАЗК) 10 червня 2016 року було прийнято рішення № 2 (zareestrovano в Міністерстві юстиції України 15 липня 2016 року за № 958/29088, із змінами) про початок роботи системи електронного декларування з 1 вересня 2016 року [3].

З 1 вересня в Україні почала діяти система електронного декларування доходів чиновників, початок роботи якої неодноразово відкладався формально з технічних, а за оцінками деяких експертів, з політичних причин.

Система електронного декларування буде запроваджуватися в два етапи.

Перший етап, що вже діє з 00 годин 00 хвилин 01.09.2016 року: щорічні декларації за 2015 рік подають особи, які станом на 01 вересня 2016 року займають згідно зі статтею 50 Закону України «Про запобігання корупції» відповідальне та особливо відповідальне становище [2]. Зазначені у цьому абзаці декларації подаються протягом 60 календарних днів з дати, визначеної у цьому абзаці, тобто останній день подачі декларацій такими суб'єктами декларування – 30 жовтня 2016 року; декларації подають особи, які припиняють діяльність, пов'язану з виконанням функцій держави або місцевого самоврядування, і які 01 вересня 2016 року чи пізніше цієї дати припиняють діяльність, пов'язану з виконанням функцій держави або місцевого самоврядування, та станом на день такого припинення займають згідно зі статтею 50 Закону відповідальне та особливо відповідальне становище. До першого етапу НАЗК відносить і повідомлення про суттєві зміни в майновому стані суб'єкта декларування, передбачені частиною другою статті 52 Закону, службових осіб, які станом на 01 вересня 2016 року чи пізніше цієї дати займають згідно зі статтею 50 Закону відповідальне та особливо відповідальне становище.

Другий етап (з 00 годин 00 хвилин 01.01.2017) – подають всі інші суб'єкти декларування. У цілому відповідно до ст.1 Закону України «Про запобігання корупції» до суб'єктів декларування відносяться особи, уповноважені на виконання функцій держави або місцевого самоврядування; інші посадові особи юридичних осіб публічного права; інші особи, які зобов'язані подавати декларацію відповідно до Закону [2].

У ст.45 Закону України «Про запобігання корупції» зазначається, що суб'єкти декларування зобов'язані подавати шляхом заповнення на офіційному веб-сайті Національного агентства з питань запобігання корупції (далі – НАЗК) декларацію особи, уповноваженої на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, за минулий рік за формою, що визначається Національним агентством [2]. З метою захисту інформації державні органи мають здійснити заходи із забезпечення надання послуг електронного цифрового підпису суб'єктам декларування на безоплатній основі. Слід відмітити, при вході до електронної системи декларування офіційного веб-сайту НАЗК міститься перелік із 16 акредитованих центрів сертифікації ключів, у якому, зокрема, зазначається АЦСК органів юстиції України, АЦСК ПАТ КБ «ПриватБанк», АЦСК ПАТ «УкрСиббанк», що дає змогу отримати ЕЦП суб'єкту декларування за певних умов самостійно [4].

Передбачено 4 типи електронних форм декларації: щорічна (охоплює попередній рік); перед звільненням (охоплює період, який не був охоплений раніше поданими деклараціями); після звільнення (охоплює попередній рік, тобто рік, у якому особа звільнилася); кандидата

на посаду, у разі якщо посада належить до переліку суб'єктів декларування або до переліку посад з підвищеним корупційним ризиком [4].

Щорічна декларація подається у період з 00 годин 00 хвилин 01 січня до 00 годин 00 хвилин 01 квітня року, наступного за звітним роком. Така декларація охоплює звітний рік (період з 01 січня до 31 грудня включно), що передує року, в якому подається декларація, та містить інформацію станом на 31 грудня звітного року. Декларація суб'єкта декларування, який припиняє діяльність, пов'язану з виконанням функцій держави або місцевого самоврядування, що подається не пізніше дня такого припинення. Якщо припинення зазначених функцій відбулося з ініціативи роботодавця, декларація подається не пізніше двадцяти робочих днів з дня, коли суб'єкт декларування дізнався чи повинен був дізнатися про таке припинення. Декларація суб'єкта декларування, який припиняє діяльність, пов'язану з виконанням функцій держави або місцевого самоврядування, охоплює період, який не був охоплений деклараціями, раніше поданими таким суб'єктом декларування, та містить інформацію станом на останній день такого періоду. Останнім днем такого періоду є день, що передує дню подання декларації. Під раніше поданими деклараціями розуміються як декларації, що були подані до Реєстру відповідно до Закону, так і декларації, що були подані відповідно до Закону України «Про засади запобігання і протидії корупції». Декларація суб'єкта декларування, який припинив діяльність, пов'язану з виконанням функцій держави або місцевого самоврядування, що подається до 00 годин 00 хвилин 01 квітня року, наступного за звітним роком, у якому було припинено таку діяльність. Така декларація охоплює звітний рік (період з 01 січня до 31 грудня включно), що передує року, в якому подається декларація, та містить інформацію станом на 31 грудня звітного року. Декларація суб'єкта декларування, який є особою, що претендує на зайняття посад, зазначених у пункті 1, підпункті «а» пункту 2 частини першої статті 3 Закону, що подається до призначення або обрання особи на посаду. Така декларація охоплює звітний рік (період з 01 січня до 31 грудня включно), що передує року, в якому особа подала заяву на зайняття посади (участь у конкурсі), якщо інше не передбачено законодавством, та містить інформацію станом на 31 грудня звітного року [4].

Нова електронна форма декларації налічує 16 розділів. Раніше закон не зобов'язував чиновників декларувати готівку. Тепер такий обов'язок настає, якщо коштів понад 60 тис. грн. (50 мінімальних зарплат). Вводиться звітність щодо об'єктів незавершеного будівництва, необхідно звітувати і про офшори. Якщо є юрособа, яку контролює чиновник, але вона формально йому не належить, то він повинен її задекларувати. Для цінного рухомого майна пороги декларування збільшено з 50 мінімальних заробітних плат (м.з.п.), до 100 м.з.п., а для витрат – до 50 м.з.п [5].

Важливим інструментом, спрямованим на забезпечення дотримання вимог систем декларування, що охоплюють широке коло державних посадових осіб, є санкції. Санкції у разі недотримання правил декларування, несвоєчасного подання або неподання всієї повноти інформації, як правило, передбачають адміністративні або дисциплінарні заходи. Кримінальні санкції рідко застосовуються за порушення, пов'язані з декларуванням активів, у той самий час вони можуть бути застосовні в разі надання завідомо неправдивої інформації, однак чіткого стандарту в цій галузі не існує, оскільки в різних країнах використовуються різні підходи.

Отже, декларування доходів і співвідношення їх з рівнем життя того чи іншого чиновника на сьогодні є темою публічного обговорення і перебуває під ретельним контролем спеціальних фіскальних органів практично в більшості країн світу. Незважаючи на різноманітність систем, саме застосування інформаційних технологій робить значний вплив на процеси обробки декларацій, а введення електронних форм розкриття інформації державними посадовими особами сприяє боротьбі з корупцією і зміцнює довіру до влади.

Література

1. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо особливостей подання службовими особами декларацій про майно, доходи, витрати і зобов'язання

- фінансового характеру у 2016 році: Закон України від 15.03.2016 р. № 1022-VIII [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.rada.gov.ua>
2. Про запобігання корупції: Закон України від 14.10.2014 р. № 1700-VII [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.rada.gov.ua>
 3. Про початок роботи системи подання та оприлюднення декларацій осіб, уповноважених на виконання функцій держави або місцевого самоврядування: Рішення Національного агентства з питань запобігання корупції № 2 від 10.06.2016 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.rada.gov.ua>
 4. Яременко С. Електронне декларування – 2016: деякі нюанси [Електронний ресурс] / С. Яременко. – Режим доступу: <https://buhgalter.com.ua/articles/zapobigannya-ta-protydiya-koruptsii/elektronne-deklaruvannya-2016-deyaki-nyuansi/>
 5. Тарасенко Н. Електронне декларування як антикорупційний тест для української влади [Електронний ресурс] / Н. Тарасенко. – Режим доступу: http://nbuviap.gov.ua/index.php?option=com_content&view=article&id=2282:osoblivosti-vprovadzhennya-elektronnogo-deklaruvannya&catid=8&Itemid=350

Адміністративна відповідальність військовослужбовців в Україні

Малікова М.О., студентка

Науковий керівник:

Гаджиєва Ш.Н., к.ю.н., викладач

Запорізький національний університет

В Україні започатковано створення армії нового зразка, орієнтованої на захист незалежності та суверенітету. Разом з тим змінюється і становище військовослужбовців, які за правовим статусом являють собою особливу категорію громадян. На них покладено важливе завдання оборони держави, тому до цієї категорії службовців і ставлять підвищені вимоги [1, 4]. Особливо зараз, коли на сході України вже не перший рік триває антитерористична операція. Наслідком цього є значне збільшення кількості військовослужбовців, які проходять військову службу за контрактом та призваних на військову службу під час мобілізації, а також військовослужбовців строкової служби у зв'язку з відновленням призиву на військову службу.

Але разом з тим зросла і кількість адміністративних правопорушень, вчинених військовослужбовцями. Тому важливої уваги заслуговує статус військовослужбовців як суб'єктів адміністративної відповідальності. Саме через це Законом України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо посилення відповідальності військовослужбовців, надання командирам додаткових прав та покладення обов'язків в особливий період» [2] внесено зміни до КпАП України, а саме доповнено главою 13-Б «Військові адміністративні правопорушення» задля забезпечення притягнення до адміністративної відповідальності винних осіб.

Загальні теоретичні і практичні положення, що стосуються специфіки адміністративної відповідальності військовослужбовців і порядку її реалізації, висвітлені у роботах М.В. Артамонова, Г.П. Бондаренка, І.П. Голосніченка, Є.В. Додіна, М.М. Дорогих, М.І. Кузнецова, Б.М. Лазарева, О.Є. Луньова, А.Ф. Моти, В.В. Чумака, А.П. Шергіна, О.М. Якуби та ін.

Поняття «військової служби» законодавчо регламентовано в Законі України «Про військовий обов'язок і військову службу». Відповідно до ч.1 ст.2 Закону, військовою службою є державна служба особливого характеру, яка полягає у професійній діяльності придатних до неї за станом здоров'я і віком громадян України, іноземців та осіб без громадянства, пов'язаних із обороною України, її незалежності та територіальної цілісності [3]. Військовослужбовцями визначаються особи, які проходять військову службу [3, п.3 ч.9 ст.1].

Статтею 15 КпАП України передбачена відповідальність військовослужбовців та інших осіб, на яких поширюється дія дисциплінарних статутів, за вчинення адміністративних

правопорушень. Військовослужбовці, військовозобов'язані та резервісти під час проходження зборів, а також особи рядового і начальницького складів Державної кримінально-виконавчої служби України, служби цивільного захисту і Державної служби спеціального зв'язку та захисту інформації України, поліцейські несуть відповідальність за адміністративні правопорушення за дисциплінарними статутами. За порушення правил, норм і стандартів, що стосуються забезпечення безпеки дорожнього руху, санітарних норм, правил полювання, рибальства та охорони рибних запасів, митних правил, вчинення правопорушень, пов'язаних з корупцією, порушення тиші в громадських місцях, неправомірне використання державного майна, незаконне зберігання спеціальних технічних засобів негласного отримання інформації, невжиття заходів щодо окремої ухвали суду, ухилення від виконання законних вимог прокурора, порушення законодавства про державну таємницю, порушення порядку обліку, зберігання і використання документів та інших матеріальних носіїв інформації, що містять службову інформацію, ці особи несуть адміністративну відповідальність на загальних підставах. До зазначених осіб не може бути застосовано громадські роботи, виправні роботи і адміністративний арешт.

При порушенні правил дорожнього руху водіями транспортних засобів Збройних Сил України або інших утворених відповідно до законів України військових формувань та Державної спеціальної служби транспорту – військовослужбовцями строкової служби штраф як адміністративне стягнення до них не застосовується [4]. Отже, статтею передбачено і перелік адміністративних стягнень, які не можуть застосовуватись до зазначених вище осіб.

Військовослужбовці за вчинення військових адміністративних правопорушень несуть відповідальність, передбачену главою 13-Б КпАП України, за умови, якщо ці правопорушення не тягнуть за собою кримінальну відповідальність [4, ст.15]. Зокрема, такими адміністративними правопорушеннями є:

- відмова від виконання наказу або інших законних вимог командира (начальника) (ст.172-10);
- самовільне залишення військової частини або місця служби (ст.172-11);
- необережне знищення або пошкодження військового майна (ст.172-12);
- зловживання військовою службовою особою владою або службовим становищем (ст.172-13);
- перевищення військовою службовою особою влади чи службових повноважень (ст.172-14);
- недбале ставлення до військової служби (ст.172-15);
- бездіяльність військової влади (ст.172-16);
- порушення правил несення бойового чергування (ст.172-17);
- порушення правил несення прикордонної служби (ст.172-18);
- порушення правил поведінки із зброєю, а також речовинами і предметами, що становлять підвищену небезпеку для оточення (ст.172-19);
- розпивання пива, алкогольних, слабоалкогольних напоїв військовослужбовцями (ст.172-20) [4].

За такі види військових адміністративних правопорушень встановлюється і новий вид адміністративного стягнення – арешт з утриманням на гауптвахті. Відповідно до ст. 32-1 КпАП України, арешт з утриманням на гауптвахті встановлюється і застосовується лише у виключних випадках за окремі види військових адміністративних правопорушень на строк до десяти діб та призначається районним, районним у місті, міським чи міськрайонним судом (суддею). Але такий арешт не може застосовуватися до військовослужбовців-жінок [4].

Інструкцією «Про порядок і умови утримання військовослужбовців, заарештованих в адміністративному порядку» встановлено, що гауптвахтою Служби правопорядку є спеціальне приміщення, яке обладнано в органах управління Служби правопорядку з метою виконання покарання для військовослужбовців, засуджених до арешту, військовослужбовців, заарештованих в адміністративному порядку, а також тримання взятих під варту і затриманих військовослужбовців. Заарештованим військовослужбовцем визначається

військовослужбовець строкової військової служби, військової служби за контрактом, особа офіцерського складу, яка проходить кадрову військову службу, особа офіцерського складу, яка проходить військову службу за призовом, військовослужбовець, призваний на військову службу під час мобілізації, на особливий період, який в адміністративному порядку відповідно до постанови суду про накладення адміністративного стягнення засуджений за вчинення військового адміністративного правопорушення до арешту з утриманням на гауптвахті Служби правопорядку строком до десяти діб [5, ст.3].

Отже, особливості встановлення, регламентації та реалізації адміністративної відповідальності військовослужбовців потребують комплексного доопрацювання в юридичній літературі у зв'язку з докорінними змінами у національному законодавстві, що зумовлює необхідність розв'язання цілої низки питань як теоретичного, так і практичного значення. За результатами дослідження проаналізовано специфіку відповідальності цих суб'єктів у разі вчинення адміністративних правопорушень. Крім того, особливого значення слід надавати профілактиці адміністративної деліктності серед військовослужбовців. На сьогодні вони є необхідними, оскільки комплекс профілактичних заходів повинен відповідати суб'єктам профілактичного впливу і враховувати специфіку військових правопорушень.

Література

1. Мота А.Ф. Адміністративна відповідальність військовослужбовців за законодавством України: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня к.ю.н.: спец. 12.00.07 «Теорія управління; адміністративне право і процес; фінансове право»/ А.Ф. Мота; Національна академія внутрішніх справ України. – К., 2003. – 24 с.
2. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо посилення відповідальності військовослужбовців, надання командирам додаткових прав та покладення обов'язків в особливий період: Закон України № 158-VIII від 5 лютого 2015 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/158-19>.
3. Про військовий обов'язок і військову службу: Закон України № 2232-XII від 25 березня 1992 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/2232-12/page5>.
4. Кодекс України про адміністративні правопорушення № 8073-X від 7 грудня 1984 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/80731-10/page>.
5. Інструкція про порядок і умови утримання військовослужбовців, заарештованих в адміністративному порядку: затверджена Наказом Міністерства оборони України № 216 від 18 травня 2015 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/z0693-15>.

Правове регулювання державного контролю за місцевими бюджетами: шляхи оптимізації

Михайліченко В.О., студентка

Науковий керівник:

Пирожкова Ю.В., к.ю.н., доцент

Запорізький національний університет

Актуальністю цієї теми є те, що правове регулювання державного контролю за місцевими бюджетами потребує удосконалення законодавчого регулювання контрольних повноважень місцевих органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування в поширенні прав щодо формування бюджетних фондів і контролю їх використання.

Проблему правового регулювання державного контролю за місцевими бюджетами досліджували такі вчені, як Є.В. Калюга, В.М. Гаращук, С.В. Слюсаренко, І.І. Бар'як, В.А. Перевознюк, І.П. Лопушинський тощо.

Метою статті є аналіз державного контролю за місцевими бюджетами, а також визначення його особливостей.

Стаття 95 Конституції України вказує на те, що бюджетна система України повинна будуватися на засадах справедливого і неупередженого розподілу суспільного багатства між громадянами й територіальними громадами, і держава прагне до збалансованого бюджету. Управління державними фінансами нерозривно пов'язане з виконанням органами державної влади контрольної функції. Кожний вид державного контролю відіграє важливу роль у забезпеченні функціонування галузей господарства і має особливості прояву у відповідних сферах діяльності держави [1, 152].

Згідно зі статтею 26 Бюджетного кодексу України (далі – БК) на кожній стадії бюджетного процесу здійснюється фінансовий контроль, який повинен забезпечувати ефективність використання бюджетних коштів як на рівні Державного бюджету України, так і місцевих бюджетів.

Проблему фінансово-господарського контролю виконання місцевих бюджетів досліджувала Є.В. Калюга, яка наголошувала на те, що послаблення контролю діяльності державних та муніципальних підприємств та бюджетних установ відбувається через недосконалість чинних правових актів [2, 7].

В.М. Гаращук вказував на відсутність єдиного нормативного акта, який встановлював би основні правила організації та здійснення фінансового контролю в Україні та пропонував окремі його положення [3, 270].

Проблема органів фінансового контролю полягає в тому, що вони фіксують допущені порушення, в той час як потрібно передбачати і запобігати їм, тобто виконувати превентивну функцію. Якщо Рахункова палата буде займатися лише статистичною звітністю, то буде схожа на органи внутрішнього фінансового контролю, але ж у них інша мета діяльності, а саме, незалежний контроль. Мета, яка полягає не в контролі за діяльністю конкретних бюджетотримувачів, а в контролі бюджету. В цьому принципова різниця, яка проявляється у методах і формах роботи. Перехід до нових методів роботи – процес довготривалий і тяжкий. Але перше, що необхідно зробити, це на ранній стадії формування бюджету налагодити механізм, який давав би змогу прогнозувати доходи. Цей механізм допомагав би виносити експертні висновки на всі проекти, які виконавча влада збирається здійснити [4, 150].

У процесі виконання бюджетів складається ланцюжок внутрішнього фінансового контролю: Кабінет Міністрів України, Міністр фінансів України, керівник місцевого фінансового органу, які протягом бюджетного періоду забезпечують виконання бюджетів та контролюють відповідність розпису Державного бюджету України та місцевих бюджетів встановленим бюджетним призначенням. Головні розпорядники бюджетних коштів здійснюють контроль за відповідністю бюджетних зобов'язань затвердженим бюджетам, за повнотою надходжень та витрачанням бюджетних коштів їх одержувачами. Зовнішній контроль бюджетних повноважень при зарахуванні надходжень, прийнятті зобов'язань та проведенні платежів здійснює Державне казначейство України. Отже, складається система внутрішнього та зовнішнього бюджетного контролю.

Розгляд бюджетного контролю з боку місцевих органів влади не може бути повним без розгляду його результативності. Органи місцевої влади не мають права проводити ревізії або перевірки підконтрольних суб'єктів, але мають реальні важелі для здійснення бюджетного контролю. Відповідно до ст.117 БК місцеві фінансові органи, голови виконавчих органів міських рад районного значення, селищних та сільських рад, головні розпорядники бюджетних коштів у межах своїх повноважень можуть призупиняти бюджетні асигнування у разі:

- 1) несвоєчасного і неповного подання звітності про виконання бюджету;
- 2) невиконання вимог щодо бухгалтерського обліку, складання звітності та внутрішнього фінансового контролю за бюджетними коштами і недотриманням порядку перерахування цих коштів;
- 3) подання недостовірних звітів та інформації про виконання бюджету;
- 4) порушення розпорядниками бюджетних коштів вимог щодо прийняття ними бюджетних зобов'язань;

5) нецільового використання бюджетних коштів.

У разі виявлення бюджетного правопорушення місцеві фінансові органи, голови виконавчих органів міських рад районного значення, селищних та сільських рад і головні розпорядники бюджетних коштів у межах своєї компетенції можуть вчиняти такі дії щодо тих розпорядників бюджетних коштів та одержувачів, яким вони надали відповідні бюджетні асигнування, у виді:

1) застосування адміністративних стягнень до осіб, винних у бюджетних правопорушеннях, відповідно до закону;

2) зупинення операцій з бюджетними коштами.

Проте вказані контрольні повноваження, вважаю, слід уточнити з метою відшкодування державі збитків за порушення бюджетного законодавства на кожній стадії бюджетного процесу [5, 159].

Проаналізувавши все вищесказане, можна дійти висновку, що фінансовий контроль є функцією насамперед державної влади, яка за допомогою сукупності законодавчих норм і владних інституцій, призначених для нагляду за легітимністю й доцільністю діяльності фінансово-господарських суб'єктів державного сектору, здійснює перевірки змісту і результатів фінансово-розпорядчих дій усіх органів влади та операцій з виконання бюджету.

Література

1. Правове регулювання державного контролю за місцевими бюджетами / С.В. Слюсаренко, І.І. Бар'як // Науковий вісник Національного університету біоресурсів і природокористування України. Серія: Право. – 2015. – Вип. 232. – С. 148-152.
2. Фінансово-господарський контроль у системі управління / Є.В. Калюга; Київ. нац. екон. ун-т. – К.: Ельга: Ніка-Центр, 2002. – 358 с.
3. Гаращук В.М. Контроль та нагляд у державному управлінні / В.М. Гетьманець: Х.: Фоліо, 2002. – 176 с.
4. Державна фінансова інспекція України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.dkrs.gov.ua/kru/uk/publish/article/51952>
5. Гетьманець О.О. Нормативно-правове забезпечення бюджетного контролю / О.О. Гетьманець // Підприємництво, господарство і право. – 2009. – № 8. – С. 158-160.

Особливості правового регулювання фінансування вищої освіти України

Овчаренко К.В., студентка

Науковий керівник:

Пирожкова Ю.В., к.ю.н., доцент

Запорізький національний університет

Освіта належить до найбільш важливих напрямків державної політики України. Це виходить з того, що освіта – це стратегічний ресурс соціально-економічного, культурного і духовного розвитку суспільства, поліпшення добробуту людей, забезпечення національних інтересів, зміцнення міжнародного авторитету і формування позитивного іміджу нашої держави, зміцнення її конкурентоспроможності на міжнародній арені, створення умов для самореалізації кожної особистості.

Актуальність обраної теми полягає у визначенні основних правових, соціальних проблем фінансування вищої освіти в Україні.

Метою є виявлення основних недоліків визначення мінімального рівня фінансування вищих навчальних закладів (далі ВНЗ), здійснення порівняльної характеристики зарубіжного та національного законодавства.

Вагомий внесок у вивчення та дослідження зазначеної проблеми зробили такі видатні вчені, як В. Андрущенко, Ю. Богач, К. Грищенко, С. Єрохін, В. Куценко, О. Поліщук, А. Сидоренко, А. Чухно та ін.

На даний час у всьому світі актуальним є питання забезпечення доступу всіх громадян до отримання якісної вищої освіти. Прагнення України стати повноправним членом Європи потребує повної постійної модернізації освітньої діяльності в контексті європейських вимог.

В Україні напрацьовано низку законодавчих актів, які регулюють означене питання. Зокрема, в 2014 році було прийнято Закон України «Про вищу освіту» (далі Закон), в якому закріплені рівні, ступені, класифікації вищої освіти, стандарти освітньої діяльності, управління у сфері вищої освіти [1].

В свою чергу особливості фінансування освітніх програм забезпечується Законом України «Про Державний бюджет України на 2016 рік» [2].

Сам процес фінансування освіти залежить від базового підходу до його здійснення та передбачити вибір з можливих альтернатив: державне та комерційне фінансування, за рахунок спонсорських внесків тощо. Фінансування державних закладів освіти здійснюється за рахунок коштів відповідних бюджетів, коштів галузей національного господарства, а також додаткових джерел.

До основних форм державних джерел відносять:

- 1) пряме фінансування (з одного або декількох рівнів державного управління) на основі кошторисів або нормативів,
- 2) додаткові асигнувань за окремими категоріальними програмами, заходами тощо (наприклад програма підтримки кращих студентів),
- 3) дотацій або субвенцій для вирівнювання диспропорцій між регіонами та інші.

До недержавних джерел:

- 1) кошти одержані на навчання, підготовку підвищення кваліфікації та перепідготовку кадрів відповідно до укладених договорів;
- 2) плата за надання додаткових освітніх послуг;
- 3) кошти одержані за науково – дослідні роботи та інші роботи, виконані закладом освіти на замовлення підприємств, установ, організацій та громадян та інші.

Фінансування вищої освіти здійснювалося в країнах світу з різних джерел. В одних країнах історично закріплене і переважало державне фінансування (зокрема, країни ЄС), в інших, таких як США, Південна Корея, більшою мірою було представлене фінансування за рахунок коштів приватних осіб та підприємств. Водночас, в останнє 10-ліття XX сторіччя тенденція диверсифікації джерел фінансування освіти набула поширення в усіх країнах.

В розвинених країнах частина державного фінансування вищої освіти є дуже різною. Так, у Канаді частина держави у фінансуванні вищої освіти становить 70-85%, у Голландії – 90%, у Німеччині – 95%. При цьому частка плати за навчання у структурі бюджету ВНЗ у всіх цих країнах значно нижча. В Англії плата за навчання складає 12%, у Канаді 11%, а студенти Голландії, Німеччини, Фінляндії, Швеції взагалі не сплачують за навчання [4].

Деякі зміни щодо фінансування і саме реформування освіти відображене в Указі Президента України «Про стратегію сталого розвитку «Україна – 2020»». Кінцевою метою реформи системи фінансування вищої освіти України згідно цього нормативного-правового акта є підвищення ефективності державних витрат на вищу освіту без суттєвого збільшення їх частки в консолідованому бюджеті держави з метою забезпечення потреб суспільства та економіки у фахівцях з вищою освітою і гарантованого надання особам, здатним здобувати вищу освіту, якісної освіти. На заміну системі державного замовлення мають прийти інші сучасні форми державного фінансування вищої освіти [5].

На сьогоднішній день на практичному і теоретичному рівнях проблема визначення мінімального рівня фінансування, за якого ВНЗ, може забезпечувати якісні послуги вищої освіти, не є вирішеним. Цілісно воно втілюється за такою процедурою: чим більше коштів отримує ВНЗ, тим краще фінансові можливості він має для поліпшення якості освітніх послуг. Це відображається у впровадженні новітніх освітніх програм, зменшення рівня навантаження викладачів тощо. Навіть більш розвинуті країни ще не досягли того рівня фінансової забезпеченості університетів, за якого додаткові вкладання перестають бути ефективними для підвищення якості освіти.

В Україні існує університет-орієнтир за яким визначається середній показник прямого питомого фінансування по ВНЗ (за рахунок бюджетних коштів) – Київський національний університет імені Т. Шевченка. Достатньо високий рівень бюджетного фінансування дозволяє цьому ВНЗ зберігати та покращувати освітній потенціал, залишаючись на перших позиціях рейтингу вітчизняних ВНЗ.

За рахунок бюджетних коштів установи галузі освіти, а саме університети, інститути, зможуть профінансувати лише витрати на заробітну плату, нарахування на неї, витрати на електроенергію та комунальні послуги, а також часткове поповнення матеріально-технічного забезпечення. При наявності такої схеми фінансування підвищення якості навчального процесу та забезпечення переходу до Удосконаленої системи залишається досить проблематичним. У той же час, враховуючи економічну ситуацію в Україні, тенденція скорочення об'ємів бюджетного фінансування галузі освіти, і, як наслідок, скорочення державного замовлення щодо підготовки спеціалістів того або іншого рівня, буде зберігатися.

Таким чином, підвищення якості та ефективності української вищої освіти в цілому і кожного ВНЗ зокрема об'єктивною необхідністю, без якої подальше існування цього сектору є досить сумнівним. Якість вищої освіти залежить не тільки від ВНЗ, але й від стану економіки, фінансової забезпеченості держави. Аналіз існуючої системи фінансового забезпечення довів, що вона не є досконалою. Процедури залучення коштів до вищої освіти, встановлення граничного рівня надходжень фінансування, витрати в середі системи – не є досконалими та потребують змін, як в практичному розумінні, так і в нормативному. Через недостатнє фінансування Україна втрачає міжнародний авторитет і конкурентоспроможність на зовнішньоекономічному просторі.

З метою стабілізації розвитку освітньої галузі необхідно провести системне реформування вищої освіти не тільки відповідно до змін суспільного розвитку країни, а й нових підходів більш розвинених держав, створити умови для збільшення обсягу залучення приватних інвестицій в освітню сферу, підвищення ініціативності та самоорганізації кожного ВНЗ, ринкової конкуренції у наданні освітніх послуг державними та приватними установами; визначити частку витрат між державними і приватними надходженнями під час здійснення політики фінансування вищої освіти.

Література

1. Про вищу освіту: Закон України №1556-VII від 01 липня 2014 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1556-18/paran1079#n1079>.
2. Про Державний бюджет України на 2016 рік: Закон України № 928 від 25 грудня 2015 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/928-19>.
3. OECD [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.oecd.org/>.
4. Яблонський В.А. Вища освіта України на рубежі тисячоліть / В.А. Яблонський. – К., 1998. – 228 с.
5. Про Національну стратегію розвитку освіти в Україні на період до 2021 року: Указ Президента № 344/2013 від 25 червня 2013 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://old.mon.gov.ua/ua/prviddil/1312/1390288033/1415795124/>.

Звільнення від адміністративної відповідальності та виключення відповідальності в Україні

Райтаровська Т.В., студент

Науковий керівник:

Гаджиєва Ш.Н., к.ю.н., викладач

Запорізький національний університет

Адміністративно-правова відповідальність є найпоширенішою формою публічно-правової юридичної відповідальності. Форма відповідальності носить універсальний характер: її встановлено за широке коло правопорушень, які можуть опинитися виражатися у

недодержанні правових норм, які стосуються різними галузями права, що дає адміністративної відповідальності ще міжгалузевий характер. Тому важливо знати, що вчинивши адміністративний проступок ми не завжди несемо відповідальність, а головне все визначено законом.

Вивчення теоретичних основ адміністративного права, визначення підстав, умов і наслідків звільнення від адміністративної відповідальності та виключення відповідальності за вчинення адміністративного правопорушення.

Теоретикам адміністративного права з теми адміністративної відповідальності, що приділяли чималу увагу з боку відомих учених-правознавців. Завдяки ним: А.Т. Комзюка [1], І.П. Голосніченко [3], С.Т. Гончарук [4], С.В. Ківалов [5], в адміністративно-правовій науці сформувалося досить повне уявлення про інститут адміністративної відповідальності.

Підстави, умови і наслідки звільнення від адміністративної відповідальності за вчинення адміністративного правопорушення передбачені Кодексом про адміністративні правопорушення. Серед підстав звільнення від відповідальності Кодекс називає характер і особистість правопорушника. Закон не розкриває зміст цих понять, але логічно, що ними можуть бути різні обставини, що пом'якшують відповідальність за адміністративні правопорушення: особистість порушника, ступінь його вини, майновий стан (стаття 33 КпАП) [8].

Умови для звільнення від адміністративної відповідальності:

- наявність в діях правопорушника складу адміністративного правопорушення;
- доцільність застосування до правопорушника заходів громадського впливу;
- прийняття рішення про звільнення від відповідальності органом або особою, уповноваженою розглядати дану справу.

Від звільнення від адміністративної відповідальності необхідно відрізнити обставини, що виключають відповідальність. У першому випадку питання залучення до відповідальності передається на розсуд відповідного органу або особи, наприклад, особа, яка вчинила адміністративне правопорушення, звільняється від адміністративної відповідальності з передачею матеріалів на розгляд товариського суду, громадської організації або трудового колективу, якщо з урахуванням характеру вчиненого правопорушення і особи правопорушника до нього доцільно застосувати захід громадського впливу (стаття 20 КпАП), а в другому випадку питання про притягнення до відповідальності взагалі не встає [8].

Не підлягають адміністративної відповідальності особи, хоча і вчинили адміністративне правопорушення, але діє при цьому в стані крайньої необхідності, необхідної оборони або перебували в стані неосудності [5, 156].

Згідно зі статтею 17 КпАП не підлягає адміністративній відповідальності особа, хоча і вчинила діяння, передбачене Кодексом або іншими нормативними актами, що встановлюють адміністративну відповідальність за адміністративні правопорушення, але діяв в стані крайньої необхідності, тобто для усунення небезпеки, яка загрожує державному або громадському порядку, власності, правам і свободам громадян, установленому порядку управління, якщо ця небезпека за даних обставин не могла бути усунута іншими засобами, і якщо заподіяна шкода є менш значним, ніж відвернена шкода [8].

При крайній необхідності стикаються два інтереси:

- загроза заподіяння шкоди однією інтересам усувається шляхом заподіяння меншої шкоди іншим інтересам;
- якщо шляхом заподіяння шкоди небезпека не запобігти, то відповідальність за заподіяну шкоду не виключається, але мотив його заподіяння розглядається як пом'якшувальну обставину.

Стан крайньої необхідності виникає, коли є дійсна реальна, а не удавана небезпеку державному або громадському порядку, власності, правам і свободам громадян, установленому порядку управління.

Джерелами загрозової небезпеки при крайній необхідності, зокрема, можуть бути стихійні сили – повені, пожежі, землетруси та інші.

Дії особи, що усуває загрозу зазначеним правоохоронюваним інтересам, формально утворюють склад одного або кількох правопорушень, передбачених відповідними статтями Кодексу або іншого нормативного акта, який встановлює адміністративну відповідальність за адміністративні проступки [3, 86]. Наприклад, у разі порушення правил дорожнього руху одним водієм, інший, що їде на зустрічній автомашині, щоб врятувати життя пасажирів обох машин, виїжджає на ліву сторону дороги, тобто порушує правила дорожнього руху, що утворює склад адміністративного проступку.

Згідно зі статтею 18 КпАП необхідна оборона не підлягає адміністративній відповідальності особа, хоча і вчинила діяння, передбачене Кодексом або іншими нормативними актами, що встановлюють адміністративну відповідальність за адміністративні правопорушення, але діяв в стані необхідної оборони, тобто при захисті державного або громадського порядку, власності, прав і свобод громадян, встановленого порядку управління від протиправного посягання шляхом заподіяння посягаючому шкоди, якщо при цьому не було допущено перевищення меж необхідної оборони. Право на необхідну оборону сприяє залученню населення до активної участі в боротьбі з правопорушеннями, їх попередження та припинення. Захист від посягання при необхідній обороні, на відміну від крайньої необхідності може здійснюватися шляхом заподіяння шкоди лише посягає, але не третім особам [8].

Дії вважаються вчиненими в стані необхідної оборони при наявності певних умов:

- необхідна оборона допустима лише стосовно протиправних дій. Оборона від правомірних дій, хоча і зачіпає інтереси обороняється, не є необхідною;
- необхідна оборона допустима лише від дійсного нападу. Не буде її тоді, коли людина обороняється від удаваного йому нападу або для запобігання нападу в майбутньому. Не буде її і тоді, коли напад уже завершено і нападник, наприклад, тікає;
- не буде необхідної оборони, коли особа умисно спровокувало напад, щоб під приводом необхідної оборони заподіяти шкоду нападаючому;
- громадянин має право на необхідну оборону, незалежно від того, чи міг він уникнути небезпеки, що загрожує, ухилитися від нападу і т.д.

Для деяких осіб необхідна оборона є не тільки правом, але і обов'язком (для працівників правоохоронних органів). Для них ухилення від оборони є службовим або більш серйозним порушенням [1, 6].

Не підлягають адміністративної відповідальності особи, які під час скоєння правопорушення перебували в стані неосудності, тобто не могли віддавати звіт своїм діям або керувати ними внаслідок хронічної душевної хвороби, тимчасового розладу душевної діяльності, слабоумства чи іншого хворобливого стану. Для вирішення питання про неосудність повинна бути призначена психіатрична експертиза. До особи, визнаному неосудним застосовуються заходи медичного характеру. Такі ж заходи застосовуються до особи, яка вчинила правопорушення у нормальному стані, але до винесення рішення у справі хворого психічною хворобою [2, 58].

Можливо також звільнення від адміністративної відповідальності і при малозначності правопорушення. У такому разі орган (посадова особа), уповноважений вирішувати справу, може звільнити правопорушника від адміністративної відповідальності і обмежитись усним зауваженням (стаття 21 КпАП) [8].

Не підлягають адміністративній відповідальності правопорушники в разі відсутності події і складу адміністративного правопорушення, закінчення на момент розгляду справи про адміністративне правопорушення строків, передбачених статтею 37 КпАП та в разі смерті особи, щодо якої було розпочато провадження у справі [8].

Отже, можна зробити наступні висновки: ми визначили підстави, умови і наслідки звільнення та виключення від адміністративної відповідальності за вчинення адміністративного правопорушення передбачені Кодексом про адміністративні правопорушення. З'ясували, особливості підстав звільнення та виключення від

адміністративної відповідальності. Встановили хто саме і у яких ситуаціях не підлягає адміністративній відповідальності.

Література

1. Адміністративна відповідальність в Україні: навч. посібник. – 2-е вид., виправл. і доп. / за заг. ред. А.Т. Комзюка. – Х.: Вид-во Ун-ту внутр. справ, 2001. – 489 с.
2. Василенков П.Т. Адміністративне право: підручник / П.Т.Василенков. – М.: Юридична література, 1990. – 526 с.
3. Голосніченко І.П. Адміністративне право України (основні категорії і поняття): посібник [для студентів вищих навчальних закладів] / І.П. Голосніченко. – Ірпінь: Форум, 1999. – 382 с.
4. Гончарук С.Т. Адміністративна відповідальність за законодавством України: підручник / С.Т. Гончарук. – К.: Юридична думка, 2000. – 471 с.
5. Ківалов С.В. Державна служба в Україні: підручник / С. В. Ківалов, Л.Р. Біла. – О.: Юридична література, 2003. – 368 с.
6. Кодекс України про адміністративні правопорушення від 1984 р. № 8073-Х зі змінами та доповненнями [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/80731-10>.
7. Комзюк А.Т. Адміністративна відповідальність в Україні: навчальний посібник / А.Т. Комзюк. – Х.: А.С.К., 2004. – 410 с.
8. Маліновський В.Я. Державне управління: навчальний посібник. – вид. 2-ге, доп. та перероб. / В.Я. Маліновський. – К.: Атака, 2003. – 576 с.

Адміністративна відповідальність військовослужбовців Збройних Сил України

Резепа Б.О., студент

Науковий керівник:

Гаджиєва Ш.Н., к.ю.н., викладач

Запорізький національний університет

Юридична відповідальність є складовою частиною правової основи державного життя. Вона являє собою державний примус до виконання вимог законів. На всіх етапах розвитку нашого суспільства юридична відповідальність була необхідним стимулом правомірної поведінки. Вона допомагає вихованню громадян в дусі суворого, точного і безперечного дотримання законності. Особливо велике значення юридичної відповідальності в Збройних Силах України, де в силу особливих військових службових відносин, які характеризуються безумовністю підкорення, підвищена і міра відповідальності військовослужбовців за виконання свого службового обов'язку. Під юридичною відповідальністю в праві розуміється форма державного примусу до виконання вимог законів та інших підзаконних правових актів, яка містить у собі засудження правопорушника зі сторони держави та суспільства, і яка тягне за собою відповідні, встановлені нормами права, несприятливі для винного наслідки (юридичні санкції).

Порушення законодавства під час виконання військового обов'язку й несення військової служби бувають умисними чи з необережності. Але, як відомо, незнання (нерозуміння), ігнорування законів не звільняє від відповідальності.

Військовослужбовець є громадянином своєї держави, він має загальний правовий статус особи та громадянина, який можна визначити як сукупність різних прав, обов'язків і відповідальності, закріплених нормами всіх галузей права [1].

Залежно від характеру вчиненого правопорушення чи провини, військовослужбовці несуть юридичну відповідальність згідно із законом. Накладення дисциплінарного стягнення, притягнення до адміністративної чи кримінальної відповідальності не звільняє військовослужбовця від цивільно-правової (матеріальної) відповідальності.

Кожен військовослужбовець зобов'язаний свято і непорушно дотримуватися Конституції України та законів України, Військової присяги, віддано служити Українському народові, сумлінно й чесно виконувати військовий обов'язок [2].

В зоні проведення антитерористичної операції досі існують випадки адміністративних порушень які не підлягають покаранню. А саме порушення правил дорожнього руху.

Згідно з особливостей адміністративної відповідальності військовослужбовців:

Військовослужбовці і призвані на збори військовозобов'язані несуть відповідальність за адміністративні правопорушення згідно з Дисциплінарним статутом ЗС України. Проте, наприклад за порушення правил дорожнього руху, правил мисливства, рибної ловлі, митних правил, за контрабанду та інші правопорушення ці особи несуть адміністративну відповідальність на загальних підставах

Отже на загальних підставах до адміністративної відповідальності військовослужбовці притягаються:

1) за порушення правил, норм і стандартів, що стосуються забезпечення безпеки дорожнього руху;

2) за порушення санітарно-гігієнічних і санітарно-протиепідемічних правил і норм, правил полювання, рибальства та охорони рибних запасів;

3) за порушення митних правил, вчинення корупційних діянь та інших правопорушень, пов'язаних з корупцією;

4) за неправомірне використання державного майна, невжиття заходів щодо окремої ухвали суду чи окремої постанови судді, щодо подання органу дізнання, слідчого або протесту, припису чи подання прокурора;

5) ухилення від виконання законних вимог прокурора;

6) порушення законодавства про державну таємницю [3].

Нагадуємо, що ці особи несуть адміністративну відповідальність на загальних підставах. До зазначених осіб не може бути застосовано виправні роботи і адміністративний арешт.

Інші, крім зазначених у частині першій цієї статті, особи, на яких поширюється дія дисциплінарних статутів або спеціальних положень про дисципліну, у випадках, прямо передбачених ними, несуть за вчинення адміністративних правопорушень дисциплінарну відповідальність, а в інших випадках – адміністративну відповідальність на загальних підставах.

У випадках, зазначених у частині першій цієї статті, органи (посадові особи), яким надано право накладати адміністративні стягнення, можуть замість накладених стягнень передавати матеріали про правопорушення відповідним органам для вирішення питання про притягнення винних до дисциплінарної відповідальності.

При порушенні правил дорожнього руху водіями транспортних засобів Збройних Сил України або інших утворених відповідно до законів України військових формувань – військовослужбовцями строкової служби штраф як адміністративне стягнення до них не застосовується. До зазначених осіб як захід адміністративного стягнення застосовується попередження

Згідно даних ЗМІ та страхових компаній 16.03.2015 р. у м. Константинополь при ДТП з участі МЛТБ та бійцями на броні на смерть загублена 8-ми річну дівчинку та її матуся.

12.10.2016 р. у м. Краматорськ військовий ГАЗ 66 бампером пошкодив двері легкової машини зробивши диру 10x15 мм. Складено Європротокол на відшкодування витрат ОСАГО. Ні в першому ні в другому випадках військовослужбовці не понесли покарання

Особливості встановлення, регламентації та реалізації адміністративної відповідальності військовослужбовців не здобули комплексного опрацювання в юридичній літературі, що зумовлює необхідність розв'язання цілої низки питань теоретичного та практичного значення.

Адже всі ці питання категорії адміністративної відповідальності дослідили провідні теоретики права Битяк Ю.П., Дубровіна В.Н., Кондрашова А.О та ін. Може в умова активного реформування держави, ці питання потребують більш детального вивчення.

Література

1. Законодавство України про адміністративну відповідальність [Електронний ресурс]. – К.: Юрінком Інтер, 2003. – 360 с. – Режим доступу: http://volodarkarda.gov.ua/index.php?option=com_content&view=article&id=3333333:2016-01-25-09-04-03&catid=66:2012-03-20-14-19-23&Itemid=97
2. Кодекс відповідальності військовослужбовців: навчальний посібник. – 2-ге видання // Збірка нормативно-правових актів України / автори-укладачі В.В. Забарський, С.П. Пасіка та ін.; за ред. В.В. Балабіна. – К.: ВІКНУ, 2014. – 350 с.
3. Кодекс України про адміністративні правопорушення; Закон України від 07.12.1984 р. № 8073-X // Відомості Верховної Ради України. – 1998. – Дод. до № 51. – Ст. 15.

Податкове представництво: теоретико-правовий аналіз

Рябець Г.Є., студент

Науковий керівник:

Пирожкова Ю.В., к.ю.н., доцент

Запорізький національний університет

Представництво у податковому праві є специфічним правовим інститутом, що найповніше забезпечує повну реалізацію прав і обов'язків платників податків. Обрана мною тема є досить актуальною на сьогодні, бо проблематика аналізу осіб, які є представниками збирачів податків, інститут податкового представництва, правовий статус представників на сьогодні є недостатньо дослідженим. Також, відповідно до норм міжнародних стандартів, аналізуючи чинне законодавство України можна виявити суттєві недоліки, прогалини та протиріччя у податковому представництві. Становлення цього інституту є специфічним завданням, тому я спробую визначити основні поняття цієї проблеми [1].

Суттєвий внесок у дослідження цієї проблеми зробили такі вчені, як: М.П. Кучерявенко, С.С. Алексєєва, С.О. Комарова, Е.О. Суханова, М.М. Марченко, Н.М. Артемова, Г.В. Бех, О.О. Жданова та багато інших. Згідно зі ст.19 п.1 Податкового Кодексу України: платник податків веде справи, пов'язані зі сплатою податків, особисто або через свого представника. Особиста участь платника податків в податкових відносинах не позбавляє його права мати свого представника, як і участь податкового представника не позбавляє платника податків права на особисту участь у таких відносинах. Відповідно до пункту 2, цієї ж статті: Представниками платника податків визнаються особи, які можуть здійснювати представництво його законних інтересів та ведення справ, пов'язаних із сплатою податків, на підставі закону або довіреності. Довіреність, видана платником податків – фізичною особою на представництво його інтересів та ведення справ, пов'язаних із сплатою податків, має бути засвідчена відповідно до чинного законодавства [2]. Податкове представництво регулює реалізацію першочергового обов'язку платника податків (сплату податків і зборів), що базується на відносинах влади і підпорядкування та забезпечується владними, імперативними методами на відміну від цивільно-правового представництва, яке має диспозитивний характер [3]. До особливостей податкового представництва науковці відносять специфічний суб'єктний склад, який припускає: 1) представляюваного (платника податків); 2) представника (законного, уповноваженого чи офіційного); 3) третю особу (податкові органи чи інші, які здійснюють контроль за своєчасним і повним надходженням податків і зборів до відповідних централізованих фондів).

Сутністю представництва можна визначити складність та багатопорядковість. Відносини, що регулюються представництвом, мають два рівні: 1) нижчий рівень (відносини між представником і представляваним); 2) вищий рівень (відносини між представником та іншими суб'єктами податкових правовідносин, у першу чергу податковими органами) [3].

Статус податкового представника може проявлятися в двох формах: пасивній та активній. Коли статус представника випливає із закону і не пов'язаний ні з якими діями представника чи представляюваного – це буде пасивна форма. Активною формою буде – набуття статусу представника пов'язане з активними діями суб'єктів. Такими активними

діями є офіційне представництво (дії податкових органів) та уповноважене представництво (при укладанні відповідного договору).

В широкому розумінні представництво є відношенням, наслідком якого представник виступає в інтересах представлюваного і здійснює в його інтересах певні юридичні дії. Виступ однієї особи в інтересах іншої являється родовою ознакою, яка властива до всіх видів представництва. Тому, саме в рамках представництва з'являється можливість здійснення прав та обов'язків представлюваним як суб'єктом права.

Виконання податкових обов'язків являє собою комплекс, який може здійснюватися в трьох формах: 1) особистій; 2) представницькій; 3) змішаній (що припускає поєднання двох перших форм).

Представник має повноваження, які фактично визначаються його обов'язками здійснювати в інтересах платника податків юридичні дії від його ж імені. В широкому розумінні повноваження представника виступає як його суб'єктивний обов'язок перед платником здійснювати у встановлений податковим законодавством формі, певні юридичні дії від імені платника податків та в його інтересах. Повноваження податкового представника полягає в певних діях, які він здійснює стосовно податкових органів у рамках покладених на нього обов'язків, пов'язаних із сплатою податків і зборів – це вузьке розуміння.

Податкове представництво може проявлятися у трьох формах: в законному, уповноваженому та офіційному:

- законне податкове представництво – виникає на основі положень закону або певного нормативно-правового акту. Законними представниками можуть бути такі особи, як: батьки, усиновитель, особа, за наявності у неї документів, що свідчать про шлюбні відносини чи родинні зв'язки з фізичною особою, опікун, піклувальник чи особа, призначена органом опіки і піклування при безвісній відсутності фізичної особи або визнанні її недієздатною, інше особа, за наявності у неї документів, що посвідчують її відповідні повноваження; керівник (його заступник), головний бухгалтер (бухгалтер) та інша особа підприємства, установи, організації, якщо останні мають доручення на ведення справ платника податків; законні представники головного підприємства консолідованої групи платників податків; керівник (його заступник), головний бухгалтер (бухгалтер) та інші особи, якщо останні мають доручення чи договори на ведення справ від імені платника податків;

- уповноважене податкове представництво – виникає на основі договору (або доручення) між платником податків та його представником. Але науковці зазначають, термін «уповноважене представництво» є невдалим, оскільки будь-яка форма представництва в податковому праві ґрунтується на певних повноваженнях. Розрізняють форми податкового представництва залежно від підстав виникнення цих повноважень, які виникають на основі: закону, установчих документів, адміністративного акту чи договору. До представників, які є уповноваженими відносять: юридичних осіб та фізичних осіб (повинні бути дієздатними);

- офіційне податкове представництво – в основі цього представництва платника податків лежить ініціатива певного податкового органу. Цей вид представництва виникає у двох випадках, а саме: перший – якщо особа, яка бере участь у справі, з певних об'єктивних причин не може самотійно взяти участь у її розгляді; і другий – якщо майно, що є предметом розгляду спору є безхазяйним [1].

На підставі вищевикладеного можна зробити такі висновки. Стаття 19 Податкового кодексу визначає основні засади податкового представництва. Також в Податковому кодексі, майже в кожному розділі, є дуже багато «міні норм», які безпосередньо пов'язані з податковим представництвом. Отже, проаналізувавши дану проблему, я дізнався, що податкове представництво – це правовідносини, у силу яких юридичні дії, вчинені податковим представником від імені платника податків у межах повноважень, що визначаються особливістю, пов'язаною зі сплатою податків і зборів, створюють, змінюють чи припиняють права й обов'язки платника податків. Податкове представництво існує в трьох формах: законне, уповноважене та офіційне. Особа може представляти свої інтереси як самотійно, так і через представника; але наявність представника у особи, якщо вона має повну дієздатність, не означає

те, що вона не вправі здійснювати своє представництво самостійно, так і навпаки. Я вважаю, що вітчизняним вченим потрібно детальніше дослідити податкове представництво в цілому, з'ясувати суттєві недоліки, прогалини та протиріччя, та знайти шляхи їх вирішення. Думаю, щоб вирішити цю проблему їм потрібно звернутися до міжнародних стандартів, до певних наукових статей. Потрібно розвивати податкове представництво, цей інститут є важливим для податкового права в цілому і його вдосконалення та виправлення є цілком реальним завданням.

Література

1. Податковий кодекс України від 2 грудня 2010 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2755-17/page>
2. Кучерявенко М.П. Податкове представництво: зміст і види / М.П. Кучерявенко // Вісник академії правових наук України. – 2002. – № 1 (28). – С. 68-75.
3. Азаров М.Я. науково-практичний коментар до Податкового кодексу України [Електронний ресурс] / М.Я. Азаров – Режим доступу: <http://www.profiwins.com.ua/uk/comentsnk.html>

Адміністративна відповідальність за корупційні правопорушення

Сімоненко К.М., студент

Науковий керівник:

Гаджиєва Ш.Н., к.ю.н., викладач

Запорізький національний університет

На сьогоднішній день проблема адміністративної відповідальності за корупційні правопорушення є дедалі актуальною та проблемною. Це пов'язано безпосередньо, що корупція в Україні набула ознак системного явища, яке поширює свій негативний вплив на всі сфери суспільного життя, все глибше укорінюючись у повсякденному житті як основний, швидкий та найбільш дієвий протиправний засіб вирішення питань, досягнення певних цілей, її небезпідставно визнано найгострішою проблемою сучасності, яка становить загрозу демократичному розвитку країни, конституційному ладу, підриває авторитет держави на міжнародній арені, створюючи тим самим без посередню загрозу для національної безпеки.

Питання категорії адміністративної відповідальності за корупційні правопорушення дослідили фахівці та вчені адміністративісти. Основні питання адміністративної відповідальності за вчинення корупційних правопорушень були предметом вивчення багатьох науковців, зокрема, Ю. Бездольного, Т. Заброди, О. Тукача, Д. Матіоса, М. Мельника та інші.

Втім, в умовах сьогоднішнього часу активне реформування держави потребує більш детального вивчення поставленого питання та вирішенню цієї проблеми.

Складнощі вирішення цієї проблеми можна пояснити складністю самого явища корупції, яку «легше розпізнати, ніж визначити» [1]. Корупція може стосуватися управлінських відносин у будь-якій сфері, а всі вони охороняються нормами, якими встановлено адміністративну відповідальність

На наш погляд, особливість відносин, які покликані захищати ант-корупційні норми, полягає в тому, що в них відсутнє задоволення приватних (особистих, групових) інтересів службової особи за рахунок інтересів інших осіб, держави, суспільства. Дотримання такого стану є необхідним для будь-яких нормальних відносин в сфері управління, а отже і є цінністю, яка повинна охоронятися досліджуваними нормами. В свою чергу, забезпечення такого стану вказаних відносин на правовому рівні відбувається за рахунок встановлення обмежень, вимог, заборон, з приводу дотримання і виконання яких також склалися певні суспільні відносини, які регулюються антикорупційним законодавством.

Суперечність між особистими інтересами особи та її службовими повноваженнями, яка може вплинути на об'єктивність або неупередженість прийняття рішень, а також на вчинення чи не вчинення дій під час виконання наданих їй службових повноважень, визначається в Законі як конфлікт інтересів. Це явище визнається науковцями передумовою

виникнення корупції. Частина приведеного визначення, яка вказує на об'єкт впливу суперечності між інтересами, може бути використана для означення об'єкту корупційних адміністративних правопорушень.

Отже, об'єктом корупційних адміністративних правопорушень є суспільні відносини, що забезпечують об'єктивність і неупередженість прийняття службовою особою рішень та вчинення (не вчинення) дій під час виконання наданих їй службових повноважень, а також відсутність при цьому задоволення приватних (особистих, групових) інтересів службової особи за рахунок інтересів інших осіб, держави, суспільства. Складовою частиною об'єкта є предмет адміністративного проступку, який, використовуючи загальну для теорії права дефініцію, адміністративісти визначають як речі, предмети матеріального світу, гроші, цінні папери, з приводу яких виникають суспільні відносини [2].

По аналогії із предметом хабара, всі вчені одностайно називають предметом всіх корупційних правопорушень неправомірну вигоду. Проте з цього приводу виникають зауваження. По-перше, оскільки відносини з приводу неправомірної вигоди є незаконними, вони не можуть охоронятися Законом. По-друге, неправомірна вигода не є структурним елементом суспільних відносин, які є об'єктом цих правопорушень, на неї в ході порушення об'єкту не здійснюється неправомірний вплив необхідні ознаки предмету правопорушення відсутні. Суттєвим питанням є визначення розміру неправомірної вигоди, від чого залежить вибір застосування частини першої або частини другої КУпАП. При поглибленому аналізі визначення поняття неправомірної вигоди в Законі виникає сумнів щодо можливості оцінки певних благ, які до нього входять. Це стосується переваг, пільг, послуг, нематеріальних активів. Якщо останні три можуть бути певним чином оцінені, то перевага, якщо вона не виразилася в отриманні конкретних матеріальних благ, оцінці не піддається. Таким чином, фактично в цьому випадку неправомірна вигода прирівнюється в характері до хабара, який є виключно майновим.

Отже і кваліфікувати діяння, у яких отримана не майнова неправомірна вигода, треба за рекомендаціями Пленуму Верховного суду України: послуги, пільги і переваги, які не мають майнового характеру (похвальна характеристика чи виступ у пресі, надання престижної роботи тощо), не можуть визнаватися предметом неправомірної вигоди; одержання їх може розцінюватись як інша (некорислива) заінтересованість при порушенні обмежень використання службових повноважень та пов'язаних з цим можливостей і за наявності до того підстав кваліфікуватися за відповідними статтями КУпАП. Перед вивченням інших ознак складів корупційних правопорушень слід зазначити, що відповідно до ст.1 Закону, діяння визнається корупційним правопорушенням, якщо воно:

- є умисним;
- містить ознаки корупції;
- вчинене певним суб'єктом – особою, зазначено у статті 4 Закону;

Спираючись на визначення М. Хавронюком трьох форм корупції, у яких може виражатися друга ознака з цього переліку [3], можна сформулювати сукупність необхідних ознак складу корупційного правопорушення. Об'єкт повинен містити предмет – неправомірну вигоду (з урахуванням отриманих вище висновків, вона може бути засобом вчинення правопорушення і входити до об'єктивної сторони). Об'єктивна сторона повинна включати діяння у формі використання службових повноважень та пов'язаних із цим можливостей, поєднане з отриманням неправомірної вигоди чи прийняттям обіцянки/пропозиції неправомірної вигоди для себе чи інших осіб, або ж у формі надання/пропозиції такої вигоди. Суб'єктивна сторона – умисну форму вини, мету отримати неправомірну вигоду або схилити службову особу до протиправного використання наданих їй службових повноважень та пов'язаних із цим можливостей. Суб'єкт відповідальності за корупційні правопорушення повинен відповідати певній групі осіб з переліку статті 4 Закону.

Гарну думку висловив О. Шило, щодо терміну «пропозиція хабара», що перше слово треба замінити на «пропонування», як таке, що «більше підходить для характеристики дій хабародавця в рамках передачі хабара, особливістю яких, на відміну від простої пропозиції, є

те, що вони спрямовані на створення ситуації, коли хабароотримувачеві залишається лише прийняти предмет хабара». Аналогічно в диспозиції статті 172-3 КУпАП слід замість слова «пропозиція» використати «пропонування». Викликає певні питання характеристика суб'єктивної сторони корупційних правопорушень. Відповідно до загальної конструкції складу цього виду правопорушень головна її ознака – вина – повинна проявитися у формі умислу, на чому наполягає М. Хавронюк. А. Мухатаєв вказує, що порушення встановлених законом обмежень щодо одержання дарунка (пожертви), може бути вчинено як умисно, так і з необережності [4]. Оскільки, як вже вказала, за своїм механізмом корупційне діяння у формі отримання подарунка відповідає загальній конструкції, то для нього повинна бути характерною мета отримання неправомірної винагороди – подарунка (пожертви), що, як відомо є ознакою саме умисних правопорушень. Необережне правопорушення не може бути вчинене з неправомірною метою. Отже слід визнати, що всі правопорушення, які пов'язані з порушенням встановлених законом обмежень, повинні вчинятися умисно.

Успіх адміністративно – правової кваліфікації корупційного правопорушення, яке пов'язане із порушенням встановлених законом обмежень, залежить від повноти та правильності розуміння всіх обов'язкових ознак його складу. Правопорушення, які пов'язані з порушенням встановлених законом обмежень, повинні вчинятися умисно, а кваліфікувати діяння, у яких отримана немайна неправомірна вигода, треба за рекомендаціями Пленуму Верховного суду України.

Література

1. Шило І.О. Адміністративно-правові заходи боротьби з корупцією в Україні [Електронний ресурс] / І.О. Шило. – Режим доступу: <http://stu.com.ua>
2. Про засади запобігання і протидії корупції: Пояснювальна записка до проекту Закону України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc34?id=&pf3511=42246&pf35401=211181>
3. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо відповідальності за корупційні правопорушення: Розпорядження КМУ від 27.08.2010 р. № 1726-р [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua>
4. Хавронюк М.І. Адміністративно-правові механізми управління в Україні / М.І. Хавронюк // Економіка і право. – 2009. – №13. – С. 47-54.
5. Рогульський С.С. Адміністративно-правові заходи боротьби з корупцією в Україні: автореф. дис. на здобуття наук. ступ. канд. юрид. наук: спец. 12.00.07 «Теорія управління; адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право» / С.С. Рогульський; Київ. нац. ун-т ім. Т. Шевченка. – К., 2005. – 19 с.

Правові засади електронного декларування в Україні: аналіз світової практики

Соколенко Д.В., студент

Науковий керівник:

Пирожкова Ю.В., к.ю.н., доцент

Запорізький національний університет

Актуальність питання про електронне декларування полягає в тому, що згідно із зобов'язаннями України перед МВФ нова система декларування для вищих посадових осіб повинна почати свою роботу в 2016 році. Так само, згідно із Шостим звітом Європейської комісії щодо виконання Україною плану дій з візової лібералізації, керівництво України взяло на себе додаткове зобов'язання забезпечити початок роботи Національного агентства з питань запобігання корупції (НАЗК), яке в свою чергу одразу після свого створення – покладе початок перевірці активів і конфліктів інтересів публічних службовців у сферах та на посадах, що найбільш вразливі для корупції. Виходячи з цього треба дослідити, чи готове українське законодавство до таких нововведень, та скільки змін потрібно щоб підбити його до європейських стандартів.

Головною проблематикою плавність роботи системи е-декларування, та посилення заходів фінансового та іншого контролю осіб, уповноважених на виконання державних та інших, прирівняних до них функцій.

Після усіх подій, які сталися у нашій країні в 2014 році, в Україні почало функціонувати чотири відомства які покликані боротися з корупцією та в кінцевому результаті по подолати її. Наші міжнародні партнери нещодавно прямо вказали, що корупція руйнує майбутнє України та підриває довіру до неї міжнародної спільноти. Для укріплення позицій нашої держави для боротьби ц тим лихом Верховною Радою України 15 березня 2016 року прийнято Закон України "Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо особливостей подання службовими особами декларацій про майно, доходи, витрати і зобов'язання фінансового характеру у 2016 році", який спрямовано на запровадження у 2016 році роботи системи подання та оприлюднення відповідно до Закону України "Про запобігання корупції" декларацій осіб, уповноважених на виконання функцій держави або місцевого самоврядування. Ухвалення закону про електронне декларування відкриває Україні шлях до отримання цього року безвізового режиму з Європейським Союзом.

Головне завдання декларацій полягає в підвищенні прозорості та довіри громадян до політичного керівництва за допомогою оприлюднення інформації про активи політичних діячів і державних службовців, щоб продемонструвати, що їм нема чого приховувати. Також однією з найважливіших цілей є моніторинг змін матеріального добробуту чиновників, з тим щоб запобігти зловживанням з їхнього боку, захистити їх від несправедливих звинувачень і встановити повний масштаб неправомірного збагачення та іншої незаконної діяльності завдяки наданню додаткових відомостей.

Визначення декларації можна знайти у Податковому Кодексі України. Податкова декларація, розрахунок (далі – податкова декларація) – документ, що подається платником податків (у тому числі відокремленим підрозділом у випадках, визначених цим Кодексом) контролюючому органу у строки, встановлені законом, на підставі якого здійснюється нарахування та/або сплата податкового зобов'язання, чи документ, що свідчить про суми доходу, нарахованого (виплаченого) на користь платників податків – фізичних осіб, суми утриманого та/або сплаченого податку [1].

Згідно частини 1 статті 45 Закону України "Про запобігання корупції" особи, зазначені у пункті 1, підпункті "а" пункту 2 частини першої статті 3 цього Закону, зобов'язані щорічно до 1 квітня подавати шляхом заповнення на офіційному веб-сайті Національного агентства з питань запобігання корупції декларацію особи, уповноваженої на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, за минулий рік [2].

Суб'єктами які повинні заповнювати е-декларацію є високопосадовці, народні депутати, депутати місцевих рад, міські та селищні голови, посадові особи збройних сил України, судді, співробітники податкової служби, посадові та службові особи органів прокуратури, НАБУ, члени Національного агентства з питань запобігання корупції, Центральної виборчої комісії, поліцейські та інші, тобто особи які вказані у статті 45 Закону України «Про запобігання корупції». Згідно із планом, до 13 жовтня близько 50 тисяч українських високопосадовців мають заповнити декларації за 2015 рік, а до 1 квітня 2016 – за 2016 рік.

В декларації повинно бути надана інформація про: Інформація про членів сім'ї суб'єкта декларування, об'єкти нерухомості, об'єкти незавершеного будівництва, цінне рухоме майно (крім транспортних засобів), цінне рухоме майно – транспортні засоби, цінні папери, корпоративні права, юридичні особи, кінцевим бенефіціарним власником (контролером) яких є суб'єкт декларування або члени його сім'ї, нематеріальні активи, доходи, у тому числі подарунки, грошові активи, фінансові зобов'язання, видатки та правочини суб'єкта декларування, робота за сумісництвом суб'єкта декларування, членство суб'єкта декларування в організаціях та їх органах.

Нова форма декларації зручніша та більш повна за попередній варіант. Вона налічує 16 розділів, а раніше було шість. В е-декларації залишається декларування доходів, нерухомого майна, транспортних засобів, видатків тощо. З'являються нові розділи про об'єкти незавершеного будівництва, нематеріальні активи, бенефіціарну власність у юридичних особах та на майно, членство в громадських об'єднаннях та їхніх органах, роботу за сумісництвом. Також декларанти повинні будуть вказати всі речі, які коштують понад 100 мінімальних зарплат, встановлених на 1 січня звітного року (для декларацій за 2015 рік – це сума більше 121 800 гривень, для декларацій за 2016 рік – це сума більше 137 800). Визначення членів сім'ї суб'єкта декларування не змінилося порівняно з попереднім Законом “Про засади запобігання і протидії корупції”.

Повноваження перевірки та контролю за деклараціями покладено на НАЗК відповідно до Закону України, контроль та перевірка декларацій осіб, уповноважених на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, зберігання та оприлюднення таких декларацій, проведення моніторингу способу життя осіб, уповноважених на виконання функцій держави або місцевого самоврядування є однією з функцій цього відомства.

У Данії державні службовці на початку служби декларують свій майновий стан, а потім щороку – лише доходи, як і всі громадяни. Придбання нерухомості фіксується реєстраційною службою і інформація автоматично передається в податкову службу. Така сама система – у Фінляндії. До того ж у разі виявлення невідповідності доходів і видатків громадянина Податкове відомство Фінляндії направляє лист платникові податків із проханням дати пояснення й указати джерело доходу.

У Сінгапурі державні службовці ще з 1952 р. щорічно надають звіти про свої видатки. Кожні півроку міністри надають прем'єру декларації про свої доходи та доходи членів сімей. Якщо накопичені кошти виявляться підозрілими й надмірними, починається антикорупційне розслідування, яке проводить Бюро з розслідування випадків корупції. У Кримінальному кодексі Сінгапуру є таке поняття, як «покарання за накопичення багатства, яке не відповідає займаному службовому становищу». Банківські рахунки держслужбовців також предмет пильного моніторингу. Суд має право конфіскувати у корупціонера всі грошові кошти, законне походження яких він не може довести.

Так ставлення до корупції дає можливість Сінгапуру стабільно входити до п'ятірки найменш корумпованих країн світу. В індексі сприйняття корупції за 2012 р. Transparency International Сінгапур зайняв п'яте місце, набравши 87 балів зі 100 можливих [3].

Згідно із Законом України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо особливостей подання службовими особами декларацій про майно, доходи, витрати і зобов'язання фінансового характеру у 2016 році»: передбачено адміністративну та кримінальну відповідальність за порушення законодавства в сфері декларування. Зазначення в декларації завідомо недостовірних відомостей може тягнути за собою дисциплінарну, адміністративну або кримінальну відповідальність. Адміністративна відповідальність передбачена статтею 172-6 Кодексу України про адміністративні правопорушення за подання завідомо недостовірних відомостей у декларації стосовно майна або іншого об'єкта декларування, що має вартість, якщо такі відомості відрізняються від достовірних на суму від 100 до 250 МЗП [4]. Статтею 366-1 Кримінального кодексу України передбачено кримінальну відповідальність за подання завідомо недостовірних відомостей у декларації. При цьому відповідальність за цією статтею за подання суб'єктом декларування завідомо недостовірних відомостей у декларації стосовно майна або іншого об'єкта декларування, що має вартість, настає у випадку, якщо такі відомості відрізняються від достовірних на суму понад 250 МЗП. У разі подання завідомо недостовірних відомостей стосовно майна або іншого об'єкта декларування, що має вартість, якщо такі відомості відрізняються від достовірних на суму менше 100 МЗП, до суб'єкта декларування може бути застосовано дисциплінарну відповідальність [5].

Слід звернути увагу, що адміністративна та кримінальна відповідальність передбачені виключно за подання «завідомо недостовірних» відомостей. Тобто відповідне діяння має

бути вчинено суб'єктом декларування з прямим умислом. При цьому, для притягнення до відповідальності за вчинення корупційних правопорушень необхідно довести наявність такого умислу, а саме того, що суб'єкт декларування усвідомлював недостовірність відомостей, які він зазначив у декларації.

Отже, ефективна система декларування активів, яка користується довірою українського народу створена, і дозволить Україні перейти на новий етап, де корупція є скоріше винятком, ніж правилом, і де посадові особи та державні службовці користуються повагою за служіння громадянам, а не дбають про власні інтереси. За результатами опублікованих декларацій посадовців, виникло багато запитань у звичайних людей, та у спеціалізованих органів державної влади.

Література

1. Податковий кодекс України від 2 грудня 2010 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2755-17/page>
2. Про запобігання корупції: Закон України від 14 жовтня 2014 р. // Відомості Верховної Ради. – 2014. – № 49. – Ст. 2056.
3. Громадська організація "Трансперенсі Інтернешнл Україна" [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.transparency.org/>
4. Кримінальний кодекс України від 5 квітня 2001 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2341-14>
5. Кодекс України про адміністративні правопорушення від 7 грудня 1984 р. // Відомості Верховної Ради. – 1984. – № 51. – Ст. 1122.

Адміністративна відповідальність юридичних осіб

Ходирєва А.А., студент

Науковий керівник:

Гаджиєва Ш.Н., к.ю.н., викладач

Запорізький національний університет

Вибрана мною тема є адміністративна відповідальність юридичних осіб. Юридичні особи є особливим суб'єктом адміністративної відповідальності, який дослідили провідні теоретики права, такі як В.Б. Авер'янов, Ю.П. Битяк, В.І. Димченко, Є.В. Додін, С.В. Ківалов, Ю.А. Тихомиров та інші. Саме їх праці полягли в основу написання статті.

На думку В.Б. Авер'янова адміністративна відповідальність характеризується негативною реакцією держави на протиправні прояви окремих фізичних, а в деяких випадках і юридичних осіб шляхом встановлення відповідних правил, заборон і адекватних порушенням санкцій щодо порушників.

Ю.П. Битяк в свою чергу дає таке визначення адміністративної відповідальності – накладення на правопорушників загальнообов'язкових правил, які діють у державному управлінні, адміністративних стягнень, що тягнуть за собою для цих осіб обтяжливі наслідки матеріального чи морального характеру.

Відповідно до КпАП суб'єктами адміністративної відповідальності є лише фізичні особи. Однак, на законодавчому рівні встановлено адміністративну відповідальність і юридичних осіб [1, 1].

Адміністративній відповідальності як юридичних, так і фізичних осіб притаманні такі спільні ознаки, як публічний державно-обов'язковий характер, зосередження права накладення стягнень в уповноважених органах виконавчої влади (тобто наявність органів адміністративної юрисдикції), особливий порядок притягнення до відповідальності, встановлення виключного переліку діянь, за які накладаються стягнення, та відповідальності за них перед законом [2, 2].

Вагомим кроком щодо розв'язання цієї проблеми стало прийняття Господарського кодексу України, главу 28 якого повністю присвячено загальним питанням адміністративної

відповідальності юридичних осіб. У ній встановлено перелік адміністративних стягнень, які законодавець називає адміністративно господарськими санкціями, надано характеристику кожному з них, визначено термін їх застосування та гарантії прав юридичних осіб у разі неправомірного притягнення їх до відповідальності [3, 1].

Юридичні особи, як і фізичні особи, є повноправними суб'єктами багатьох видів правовідносин, а тому можуть вчиняти різні протиправні діяння. Водночас суттєвою відмінністю цих протиправних діянь є характер суб'єктивної сторони такого виду правопорушень. Ця характеристика правопорушення дістає відображення у понятті «вина», яке характеризує свідоме, психічне ставлення особи до вчиненого нею протиправного діяння та його наслідків.

Але до юридичної особи поняття «вина» в зазначеному розумінні застосовуватися не може, оскільки сама по собі юридична особа як колективний суб'єкт не може володіти власне свідомістю [4, 2].

Отже, встановлення адміністративної відповідальності є одним з ефективних засобів забезпечення дотримання всіма учасниками правовідносин приписів правових норм. З огляду на це практичне значення законодавчого визнання підприємств, установ, організацій або об'єднань громадян суб'єктами адміністративної відповідальності полягає в тому, що у ряді випадків при порушенні порядку і правил, встановлених законодавством, не має можливості встановити відповідальність безпосередньо посадових осіб. Наслідком безкарності правопорушень стає зниження ефективності державного управління у певних сферах, заподіяння шкоди інтересам держави і суспільства [5, 2].

Література

1. Адміністративне право України: підручник / Ю.П. Битяк, В.М. Гаращук, О.В. Дьяченко та ін.; за ред. Ю.П. Битяка. – К.: Юрінком Інтер, 2007. – 544 с.
2. Адміністративне право України. Академічний курс: підручник: у двох томах / ред. колегія: В.Б. Авер'янов (голова). – К.: Видавництво «Юридична думка», 2004. – Том 1. Загальна частина. – 584 с.
3. Кодекс України про адміністративні правопорушення № 8073-X від 07.12.1984 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/80731-10>
4. Господарський кодекс України № 436-IV від 16.01.2003 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/436-15>

Фінансова політика в Україні

Цибеленко А.М., студентка

Науковий керівник:

Пирожкова Ю.В., к.ю.н., доцент

Запорізький національний університет

Фінансова політика – це сукупність фінансових (розподільчих і перерозподільчих) заходів, які здійснює держава через фінансову систему. Фінансова політика – це частина економічної політики. Головним завданням фінансової політики є забезпечення реалізації тої чи іншої державної програми відповідними фінансовими ресурсами [1, 113].

Не можна впевнено керувати фінансами не знаючи всієї сукупності цих взаємозв'язків, їх змісту, спрямованості, взаємодії. Під час прийняття рішень з окремих питань управління фінансами (регулювання діяльності підприємницьких структур, функціонування банківської системи, фінансового ринку тощо) потрібно враховувати, якими будуть наслідки для інших складових фінансової системи. Тобто, для ефективного управління фінансами слід мати чітке уявлення про об'єкт управління, розуміти проблеми формування та функціонування фінансової системи країни [2, 412].

Дослідниками даної теми були такі вчені, як Л.К. Воронова, М.В. Карасьова, П.В. Мельник, Ф.О. Ярошенко, В.П. Андрущенко, С.А. Буковинський, А.Є. Буряченко, О.Д. Василик, І.В. Запатріна та багато інших вітчизняних і зарубіжних теоретиків і практиків.

Найважливішими умовами результативності фінансової політики є:

- врахування дії економічних законів розвитку суспільства;
- вивчення та використання досвіду попередніх етапів господарського будівництва;
- врахування специфіки сучасних умов, зміни у зовнішній та внутрішній політиці;
- комплексність у розробці заходів, пов'язаних із вдосконаленням фінансових відносин [1, 113].

Фінансова політика має надзвичайно велике значення в житті суспільства і при дотриманні вищенаведених умов може сприяти розвитку продуктивних сил, покращанню добробуту населення, вирішенню національних і міжнародних проблем, підвищенню обороноздатності країни. [1, 114].

На сьогоднішні особливо гостро виявилися недоліки фінансової політики, що стримують економічний і соціальний розвиток України.

До них належать:

- 1) догматичний (не творчий) характер фінансової політики;
- 2) нездатність швидко реагувати на умови розвитку нашої держави, знаходити потрібні способи для вирішення назрілих завдань;
- 3) відсутність стратегічних концептуальних розробок;
- 4) проведення часткових малообґрунтованих тактичних заходів, орієнтованих на миттєву вигоду (кредит);
- 5) відрив фінансової політики від фактичного стану справ у народному господарстві;
- 6) порушення найважливішої вимоги правильного ведення фінансового господарства – жити за коштами;
- 7) залишковий підхід при визначенні фінансової бази задоволення соціальних потреб громадян [3, 125].

Залежно від тривалості періоду і характеру вирішуваних завдань, фінансова політика поділяється на фінансову стратегію і фінансову тактику.

Фінансова стратегія – довготривалий курс фінансової політики, що розрахований на перспективу і передбачає рішення великомасштабних завдань, визначених економічною і соціальною стратегією, і стосується важливих великих змін фінансового механізму, пропорцій розподілу фінансових ресурсів. Спрямованість фінансовій стратегії визначається конкретними завданнями розвитку суспільства на певному історичному етапі розвитку. В умовах економічної кризи головним завданням є фінансове забезпечення макроекономічної стабілізації, в умовах економічного розвитку – досягнення оптимальних темпів зростання ВВП. Водночас, за будь-яких умов основою фінансової стратегії є надійне забезпечення потреб економіки фінансовими ресурсами і створення достатніх стимулів для ефективної діяльності суб'єктів господарювання. Фінансова стратегія зорієнтована на певну модель фінансових відносин у суспільстві [4, 209].

Фінансова тактика спрямована на вирішення завдань конкретного етапу розвитку суспільства шляхом зміни способів організації фінансових відносин, перегрупування фінансових ресурсів. Фінансова тактика передбачає вирішення завдань поточного періоду (в межах року і менше), відрізняється гнучкістю, рухливістю. Типовий приклад вирішення тактичних завдань – бюджет країни, що приймається на черговий рік [4, 209].

Отже, можна зробити такий висновок, що фінансова політика держави має бути спрямована на забезпечення права людини жити в умовах здорового навколишнього середовища. На жаль, це право людини постійно порушується і за планової, і за ринкової економіки.

Фінансова політика України має враховувати реальні фінансові ресурси, основним джерелом яких є валовий внутрішній продукт. Значне місце у ньому посідають прибуток, платежі й відрахування, що відносяться на собівартість продукції. Тому важливим є посідання державної підтримки галузей економіки з вимогами ринку. Держава має зробити економічно доцільний вибір пріоритетних галузей, які в основному формують дохідну частину державного бюджету. Пріоритетним є визначення критеріїв фінансової допомоги суб'єктам господарювання з огляду на соціально-економічні особливості окремих регіонів. Також варто враховувати, що

успіх фінансової політики залежить і від планування, яке не може бути припинене й в умовах наявності різних форм власності. Планування потрібно використовувати в тісному взаємозв'язку з вимогами об'єктивних економічних законів [1, 216].

Література

1. Кириленко О.П.. Фінанси (Теорія та вітчизняна практика): навч. посібник / О.П. Кириленко. – Тернопіль.: Економічна думка, 2000. – 170 с.
2. Фінанси. Курс для фінансистів: навч. посіб. (рекомендовано МОН) / за ред. В.І. Оспіщева. – К.: Знання, 2008. – 567 с.
3. Економіка. Управління. Інновації [Електронний ресурс] // Електрон. наук. фах. вид. Серія: економічні науки. – 2009. – №11. – 235 с.
4. Юхименко П.І. Теорія фінансів: підручник / П.І. Юхименко, В.М. Федосов, Л.Л. Лазебник та ін.; за заг. ред. В.М. Федосова, С.І. Юрія. – К.: Центр учбової літератури, 2010. – 576 с.

Адміністративна відповідальність осіб за правопорушення пов'язані з корупцією

Шелудько Є.В., студент

Науковий керівник:

Гаджиєва Ш.Н., к.ю.н., викладач

Запорізький національний університет

В Україні корупція є однією з проблем, яка потребує невідкладного розв'язання. Особливої гостроти проблема боротьби з корупційними правопорушеннями набула, перш за все, у зв'язку з почастищенням виявлення випадків зловживання службовим становищем серед державних службовців або інших осіб, на яких покладено виконання функцій держави, а також відсутністю ефективних методів боротьби з цим негативним явищем.

З огляду на те, що корупція в Україні набула ознак системного явища, яке поширює свій негативний вплив на всі сфери суспільного життя, все глибше укорінюючись у повсякденному житті як основний, швидкий та найбільш дієвий протиправний засіб вирішення питань, досягнення певних цілей, її небезпідставно визнано найгострішою проблемою сучасності. А тому це потребує негайного вжиття системних та послідовних заходів, які мають комплексний характер. З цією метою і була схвалена Указом Президента України від 29 квітня 2015 року № 265 «Національна антикорупційна стратегія на 2015 – 2017 роки» [1].

Наукові дослідження з окресленої проблеми здійснювали такі вчені, як: О.Ф. Андрійко, О.М. Бандурка, Д.Н. Бахрах, Ю.П. Битяк, Є.В. Додін, В.К. Гіжевський, І.П. Голосніченко, Р.А. Калюжний, М.І. Камлик, С.В. Ківалов, А.Т. Комзюк, В.М. Марчук, М.І. Мельник, Є.В. Невмержицький, І.М. Пахомов, О.Я. Прохоренко, А.І. Редька, С.С. Рогульський, О.В. Терещук, М.М. Тищенко, М.Ю. Тихоміров, М.І. Хавронюк та ін.

Згідно до міжнародного законодавства до адміністративних корупційних правопорушень відносяться такі протиправні, винні дії (бездіяльність), за які передбачена адміністративна відповідальність у КУпАП та в спеціальних законах про запобігання і протидію корупції: втручання в роботу виборчої комісії; підкуп виборців або учасників референдуму; незаконне використання грошових коштів кандидатом, зареєстрованим кандидатом, виборчим об'єднанням, виборчим блоком, ініціативною групою з проведення референдуму; використання незаконної матеріальної підтримки кандидатом, зареєстрованим кандидатом, виборчим об'єднанням, виборчим блоком, ініціативною групою з проведення референдуму; використання службової інформації на ринку цінних паперів, а також у нормативних правових актах суб'єктів держави, що встановлюють адміністративну відповідальність за корупційні правопорушення [2].

Положення КУпАП та ст.1 Закону України «Про запобігання корупції» [3] дозволяють визначити поняття корупційного правопорушення.

Корупційне адміністративне правопорушення – протиправне, винне, умисне, що посягає на встановлений порядок управління, використання суб'єктом корупції, наданих йому службових повноважень та пов'язаних із цим можливостей з метою одержання неправомірної вигоди або прийняття обіцянки/пропозиції такої вигоди для себе чи інших осіб або відповідно обіцянка/пропозиція чи надання неправомірної вигоди суб'єкту корупції, або на її вимогу іншим фізичним чи юридичним особам з метою схилити цю особу до протиправного використання наданих їй службових повноважень та пов'язаних із цим можливостей, і за яке передбачено адміністративну відповідальність.

Мета таких дій схилити особу уповноважену на виконання функцій держави до протиправних дій; незаконне розголошення або використання в інший спосіб особою у своїх інтересах інформації, яка стала їй відома у зв'язку з виконанням службових повноважень (ст.172-8 КУпАП); порушення встановлених законом обмежень щодо одержання дарунка (пожертви) або порушення встановленої законом заборони щодо одержання дарунка (ст.172-5 КУпАП); порушення особою встановлених законом обмежень щодо входження до складу органу управління чи наглядової ради підприємства або організації, що має на меті одержання прибутку (ст.172-4 КУпАП); порушення особою встановлених законом обмежень щодо зайняття підприємницькою чи іншою оплачуваною діяльністю (ст.172-4 КУпАП).

Згідно зі статтею 3 вказаного Закону суб'єктами відповідальності за корупційні правопорушення є:

- 1) особи, уповноважені на виконання функцій держави або місцевого самоврядування;
- 2) особи, які для цілей Закону прирівнюються до осіб, уповноважених на виконання функцій держави або місцевого самоврядування;

- 3) особи, які постійно або тимчасово обіймають посади, пов'язані з виконанням організаційно-розпорядчих чи адміністративно-господарських обов'язків, або спеціально уповноважені на виконання таких обов'язків у юридичних особах приватного права незалежно від організаційно-правової форми, а також інші особи, які не є службовими особами та які виконують роботу або надають послуги відповідно до договору з підприємством, установою, організацією, – у випадках, передбачених Законом [4].

Згідно до Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України у зв'язку з прийняттям Закону України «Про запобігання корупції» від 14.10.2014 р. №1700-VII цілу низку нормативно-правових актів доповнено нормами про дисциплінарну відповідальність за корупційні правопорушення. Доповнення внесено до: Закону України «Про прокуратуру» [5]; Закону України «Про нотаріат» [6] та інші.

Особи, яких притягнуто до адміністративної відповідальності за корупційні правопорушення, пов'язані з порушенням обмежень, передбачених Законом України «Про запобігання корупції» [3], підлягають звільненню з відповідних посад у триденний строк з дня отримання органом державної влади, органом місцевого самоврядування, підприємством, установою, організацією копії відповідного судового рішення, яке набрало законної сили, якщо інше не передбачено законом.

З метою виявлення причин та умов, що сприяли вчиненню корупційного правопорушення або невиконанню вимог цього Закону [3], за поданням спеціально уповноваженого суб'єкта у сфері протидії корупції за рішенням керівника органу, в якому працює особа, яка вчинила таке правопорушення, проводиться службове розслідування в порядку, визначеному Кабінетом Міністрів України. Відомості про осіб, яких притягнуто до відповідальності за вчинення корупційних правопорушень, у триденний строк з дня набрання відповідним рішенням суду законної сили заносяться до Єдиного державного реєстру осіб, які вчинили корупційні правопорушення, що формується та ведеться Міністерством юстиції України. Положення про Єдиний державний реєстр осіб, які вчинили корупційні правопорушення, порядок формування та ведення цього реєстру затверджується Міністерством юстиції України.

Збитки, шкода, завдані державі внаслідок вчинення корупційного правопорушення, підлягають відшкодуванню в установленому законом порядку. А збитки, шкода, завдані фізичній або юридичній особі внаслідок незаконних рішень, дій або бездіяльності суб'єкта, який здійснює заходи щодо запобігання і протидії корупції, відшкодовуються з Державного бюджету України в установленому законом порядку.

Сучасні механізми запобігання виникненню корупції в Україні, норми законодавчих та підзаконних нормативно-правових актів, як і Антикорупційна стратегія України на 2015-2017 роки, спрямовані на подолання такого антиправового явища як корупція.

Світовий досвід свідчить: коли держава перебуває на етапі реформування, рівень корупції завжди зростає. Тому корупція в Україні, її масштаби, специфіка і динаміка – це наслідок загальних політичних, соціальних і економічних проблем нашої країни, яка зараз переживає докорінну перебудову суспільних, державних і економічних засад. Незважаючи на вжиті останнім часом організаційно-правові заходи щодо протидії корупції, її масштаби поки що залишаються значними.

Поряд з тим, головною передумовою попередження та нейтралізації корупційних проявів є послідовна демократизація всіх сфер суспільного життя. Відкритість влади, прозорість процедур прийняття державних та управлінських рішень, дієві механізми контролю за діяльністю державних органів з боку громадянського суспільства – найважливіші чинники успішної протидії корупції.

Література

1. Довгополова-Савотюк Б.Я. Корупція найгостріша проблема сучасності: методичні рекомендації [Електронний ресурс] / Б.Я. Довгополова-Савотюк. – Луцьк, 2011. – 13 с. – Режим доступу: <http://bibl.com.ua/pravo/1838/index.html>
2. Основи законодавства про антикорупційну політику: модельний закон прийнятий на 22 пленарному засіданні Міжпарламентської Асамблеї держав-учасниць СНД постановою від 15.11.2003 р. №22-15 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/997_944
3. Про запобігання корупції: Закон України від 14.10.2014 р. №1700-VII [Електронний ресурс] // Офіційний вісник України. – 2011. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/1700-18>.
4. Саведчук Н.З. Юридична відповідальність за вчинення корупційного правопорушення: методичний посібник / Н.З. Саведчук, Л.В. Вінтонишин. – Івано-Франківськ: ІнЮре, 2015. – 11 с.
5. Про прокуратуру: Закон України від 14.10.2014 р. №1697-VII [Електронний ресурс] // ВВР України. – 2014. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1697-18>
6. Про нотаріат: Закон України від 02.09.1993 р. №3425-XII [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/3425-12>

ЦИВІЛЬНЕ ПРАВО, ЦИВІЛЬНИЙ ПРОЦЕС ТА СІМЕЙНЕ ПРАВО

Проблеми та перспективи створення об'єднання співвласників багатоквартирного будинку

Білокур А.В., студентка

Науковий керівник:

Луц Д.М., к.ю.н., викладач

Запорізький національний університет

Житлово-комунальна сфера, яка функціонувала в Україні з часів здобуття незалежності, потребувала змін та запровадження нових підходів. 14 травня 2015 року набрав чинності Закон України «Про особливості здійснення права власності в багатоквартирному будинку» [1]. Законом було зроблено черговий крок для реформування житлово-комунальної сфери, встановлено правові механізми реалізації прав та обов'язків співвласників багатоквартирного будинку щодо його утримання та управління. Хоча цю сферу і було реформовано, проте залишилось багато правових проблем, які стають на заваді мешканцям багатоквартирних будинків реалізувати свої права шляхом об'єднання. Тому дослідження проблемних питань та перспектив врегулювання існуючих правових недоречностей, є надзвичайно актуальними, особливо в умовах підвищення вартості комунальних послуг, коли мешканці будинків потребують відповідальних і добросовісних посередників між ними та надавачами комунальних послуг.

Вивченню питань реформування житлово-комунальної сфери, важливості функціонування об'єднань співвласників багатоквартирних будинків, та проблематиці цього питання, було приділено увагу багатьох вчених. Серед праць, присвячених даній тематиці, можна виокремити роботи М. Данилюка, Г. Крамаренка, В. Мельничука, Г. Онищука, І. Осипенка, Г. Семчука, М.К. Галєнтича.

Багатоквартирний будинок, як об'єкт та права власності та управління дещо специфічний. С.В. Зінченко зазначає, що специфіка багатоквартирного будинку полягає в тому, що головних речей (квартир) багато, а приналежність (спільне майно будинку) – одна на всіх. Тому самостійні власники окремих квартир стають співвласниками допоміжних приміщень будинку, технічного обладнання та елементів зовнішнього благоустрою [2, 6]. Законодавча плутанина, яка існувала до прийняття Закон України «Про особливості здійснення права власності в багатоквартирному будинку», була перешкодою власникам квартир в управлінні спільним майном, а також у несенні відповідальності за майно, яке перебуває в їх спільному користуванні.

Реформа житлово-комунальної сфери заклала підвалини для реалізації принципів здійснення права власності, закладених в ЦК України: власність зобов'язує, а тому власники багатоквартирного будинку повинні самостійно утримувати власне майно, а також що держава не втручається у здійснення власником права власності [3].

Об'єднання співвласників багатоквартирного будинку – це юридична особа, створена власниками квартир та/або нежитлових приміщень багатоквартирного будинку для сприяння використанню їхнього власного майна та управління, утримання і використання спільного майна [4].

Як зазначає І.В. Спасибо-Фатєєва, немає залежності статусу приміщення від створення об'єднання, оскільки наявність такої юридичної особи жодним чином не впливає на об'єкт – житловий будинок з усіма приміщеннями, розташованими в ньому [5, 95].

Об'єднання власників будинку для спільного управління майном носить назву кондомініуму, проте в Україні це поняття законодавчо не визначено, саме тому сформувались різні підходи до його розуміння. Наприклад, деякі вчені вважають

кондомініуми однією з форм права власності [6, 8], інші розуміють їх як суб'єктів цивільних правовідносин – юридичних осіб [7, 398].

На сьогодні такі об'єднання можуть бути створені лише власниками квартир та нежитлових приміщень у багатоквартирному будинку (багатоквартирних будинках) [4].

Цивільний кодекс закріплює положення про те, що власники квартир та нежитлових приміщень у багатоквартирному будинку (будинках) для забезпечення експлуатації такого будинку (будинків), користування квартирами та нежитловими приміщеннями та управління, утримання і використання спільного майна багатоквартирного будинку (будинків) можуть створювати об'єднання співвласників багатоквартирного будинку (будинків) [3].

Мета створення таких об'єднань міститься і в спеціальному законі, зокрема воно створюється для забезпечення і захисту прав співвласників та дотримання їхніх обов'язків, належного утримання та використання спільного майна, забезпечення своєчасного надходження коштів для сплати всіх платежів, передбачених законодавством та статутними документами [4].

Найголовнішим досягненням реформування житлово-комунальної сфери стала деталізація правового статусу майна, що перебуває в управлінні ОСББ, а також запровадження підходу, згідно якого саме мешканці будинків несуть відповідальність в управлінні своїм майном, а не держава в особі житлово-експлуатаційних контор. Зокрема відповідно до норми закону, частка співвласника у загальному обсязі внесків і платежів на утримання, реконструкцію, реставрацію, проведення поточного і капітального ремонтів, встановлюється пропорційно до загальної площі квартири (квартир) та/або нежитлових приміщень, що перебувають у його власності [4].

Власники квартир, участь яких в управлінні спільним майном є вагомою, тобто у власності яких перебуває, наприклад, декілька квартир, можуть не мати бажання виконувати свої обов'язки, передбачені законом, або не мати фінансової можливості. Примусити такого співвласника вести активну політику, приймати участь у зборах, фінансувати ремонт може виявитись неможливим або ускладненим. Таке небажання піклуватись про спільне майно може вплинути і на інших співвласників.

Тому покладення відповідальності на членів ОСББ відповідальності за експлуатацію та ремонт спільного майна, виявилось проблемним для мешканців багатоквартирних будинків, оскільки багато з них виявились не готові брати на себе витрати за експлуатацію, ремонт будинків. Особливо важливим є питання для тих власників квартир, які проживають в будинках, які будувались ще в середині ХХ століття.

Одним із проблемних питань, що перешкоджає здійсненню співвласниками своїх прав, і створення ОСББ, є, наприклад випадки, коли забудовник, побудувавши будинок, створює власну житлово-експлуатаційну організацію, і управляє майном. Таке управління спрямоване на отримання прибутків, і досить часто мешканці будинків сплачують за комунальні послуги за підвищеними цінами.

Однією із перешкод у створенні ОСББ на сьогоднішньому етапі є перешкоджання колишніх балансоутримувачів передачі майна на баланс створюваного ОСББ. Колишні управителі часто не передають документи на будинок, бухгалтерські розрахунки. Це не лише ускладнює створення ОСББ, а й змушує власників будинків звертатись до суду за захистом своїх прав. Досить часто такий опір балансоутримувачів може призвести до того, що власники квартир відмовляться взагалі від створення об'єднання.

Для того, щоб створити ОСББ, необхідно скликати установчі збори та затвердити статут. Вже на першому етапі виникають складнощі, оскільки законодавець закріпив, що кожний співвласник (його представник) під час голосування має кількість голосів, пропорційну до частки загальної площі квартири або нежитлового приміщення співвласника у загальній площі всіх квартир та нежитлових приміщень, розташованих у багатоквартирному будинку [4].

Ще однією перешкодою для створення ОСББ є те, що чимало власників квартир, які повинні брати активну участь в управлінні будинком, можуть здавати своє житло в оренду.

Відсутність власників за місцем проживання, та неможливість орендарів брати участь в управлінні ОСББ, може призводити до неможливості створення об'єднання, або неможливості прийняття рішення за недостатності голосів.

Отже, незважаючи на існуючі проблеми створення та діяльності ОСББ, на нашу думку, основний крок в напрямку реформування житлово-комунальної сфери було зроблено з прийняттям Закону України «Про особливості здійснення права власності у багатоквартирному будинку». Законодавець поступово намагається усунути існуючі прогалини, що заважають власникам квартир повноцінно реалізовувати свої права та інтереси як власників спільного майна. Вважаємо, що основною проблемою, яка є перепорою у створенні ОСББ є небажання власників проявляти активну позицію в управлінні майном, оскільки в суспільстві сформувалась думка, що вирішувати проблеми мешканців багатоквартирних будинків повинна держава.

Найголовнішою перспективою ОСББ є активізація власника квартири щодо управління своїм майном. Саме вони повинні ставати ініціативними та об'єднуватись задля вирішення своїх проблем. Кроком вперед є те, що ОСББ можуть контролювати фінансові ресурси, які раніше були цілком невідконтрольні, обирати надавачів комунальних послуг, які пропонують вигідніші тарифи, стимулювати економію витрат.

На сьогодні через низьку поінформованість багато мешканців багатоквартирних будинків не об'єднались в ОСББ. В умовах підвищення тарифів на житлово-комунальні послуги питання запровадження нових методів економії та створення ОСББ як організації, що спрямовані на економію витрат та спільного управління майном, є вкрай актуальним.

Література

1. Про особливості здійснення права власності у багатоквартирному будинку: Закон України від 14 травня 2015 р. № 417-VIII [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua>
2. Об'єднання співвласників багатоквартирних будинків – пріоритетний шлях розвитку житлово-комунального господарства: навч.-метод. зб. / укладач: С.В. Зінченко. – Чернівці: ЦППК, 2011. – 60 с.
3. Цивільний кодекс України від 16 січня 2003 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua>
4. Про об'єднання співвласників багатоквартирного будинку: Закон України від 29 листопада 2001 р. № 2866-III [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua>
5. Спасибо-Фатеева И.В. Право собственности на вспомогательные помещения в жилых домах: украинская действительность / И.В. Спасибо-Фатеева // Гражданское законодательство. – 2008. – № 30. – С. 84 – 97.
6. Кукса В.П. Створення об'єднань співвласників багатоквартирних будинків – основа реформування житлового права / В.П. Кукса, Г.І. Онищук, М.В. Руль та ін. – К.: Укрлітопис, 1996. – 64 с.
7. Галятич М.К. Житлове право України: навч. посіб. / М.К. Галятич. – К.: Юрінком Інтер, 2008. – 528 с.

Проблеми забезпечення права на житло внутрішньо переміщених осіб в Україні

Болобан Д.А., студент

Науковий керівник:

Луц Д.М., к.ю.н., викладач

Запорізький національний університет

Конституцією України гарантується захист прав і свобод своїх громадян як на території держави, так і за її межами при будь-яких зовнішньополітичних, соціально-економічних або інших обставинах, незалежно від місця проживання громадян [1].

Проте, у 2014 році, внаслідок анексії Криму та початку проведення антитерористичної операції на території Донецької та Луганської областей, в Україні виникла велика кількість проблем пов'язана із забезпеченням реалізації прав і свобод значної частини населення. Україна зіткнулася з такими явищами, як вимушене внутрішнє переміщення громадян. Згідно з офіційно оприлюдненими даними Міністерства соціальної політики, станом на 1 серпня 2016 року, в Україні налічується близько 1 800 000 внутрішньо переміщених осіб (далі - ВПО), що становить майже 3% загальної численності населення України [2]. У зв'язку з цим забезпечення житлом внутрішньо переміщених осіб стало на сьогодні однією з найактуальніших і складних проблем, вирішення якої має стати одним із пріоритетних напрямів держави. З огляду на це, вважаємо обрану тему актуальною та такою, що потребує детального дослідження.

Як предмет наукового дослідження проблема ВПО є новою для вітчизняних науковців. Окремі питання соціального захисту ВПО почали досліджуватись українськими науковцями зовсім недавно. Варто відзначити праці О.М. Балакіревої, Т.В. Бондар, Т.А. Доронюка, Е.М. Лібанової, О.А. Малиновської, А.М. Солодька та ін. Крім того проблемам реалізації прав на житло, в тому числі і ВПО, у своїх наукових працях приділяли увагу такі вітчизняні та зарубіжні науковці, як Т.П. Водкіна, О.Є. Аврамова, М.К. Галантич, Є.О. Мічурін, С.О. Сліпченко, Т.Д. Суярко, Т.М. Тирик, В. Геворкян, А. Гегешидзе, Г. Тархан-Моураві, К. Чомахідзе, Ю. Харашвілі та ін.

Згідно зі ст.47 Конституції України кожен має право на житло [1]. Крім того, у третьому розділі Житлового кодексу України викладено правові норми, що закріплюють і регулюють порядок надання житла в будинках державного і громадського житлового фонду, забезпечення громадян жилими приміщеннями в будинках житлово-будівельних кооперативів і користування різними видами жилих приміщень [3].

Ключові особливості способу реалізації права на житло ВПО та можливості отримання державної житлової допомоги визначено Законом України «Про забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб», де у статті 9 йдеться про право ВПО на:

- 1) створення належних умов для їх постійного чи тимчасового проживання;
- 2) забезпечення органами державної виконавчої влади, органами місцевого самоврядування та суб'єктами приватного права можливості безоплатного тимчасового проживання (за умови оплати особою вартості комунальних послуг) протягом шести місяців з моменту взяття на облік внутрішньо переміщеної особи; для багатодітних сімей, інвалідів, осіб похилого віку цей строк може бути продовжено;
- 3) сприяння у поверненні на попереднє постійне місце проживання [4].

Аналіз цих положень вказує на те, що зобов'язання держави у сфері надання ВПО житлової допомоги мають вкрай неконкретний, обмежений характер, що негативно впливатиме на відповідну практику надання державної житлової допомоги ВПО. Так, у даному Законі йдеться про право ВПО на отримання житлової допомоги, а не про обов'язок держави; не визначено механізми та можливі форми надання державою житлової допомоги, не визначено категорії ВПО, які мають право на отримання державної житлової допомоги тощо.

Значні проблеми для даної категорії осіб викликає закладена в цьому законі норма щодо прав ВПО, які не належать до числа багатодітних сімей, інвалідів, осіб похилого віку, на безоплатне тимчасове проживання (за умови оплати особою вартості комунальних послуг) лише протягом шести місяців, яка істотно обмежує конституційне право на житло зазначеної категорії ВПО [5, 105].

Протягом 6 місяців, які є максимальним періодом, коли працездатним ВПО з боку держави може бути надана житлова допомога, вони повинні вирішити доволі непросте завдання – в новому соціально-економічному і культурному середовищі, в умовах 10% безробіття і подальшого погіршення кон'юнктури ринку праці знайти роботу, яка б дозволяла ВПО самостійно забезпечувати своє соціально-економічне існування та мати можливість винаймати собі житло [5, 105].

Ще однією проблемою, що значно впливає на можливість ВПО реалізувати своє право на житло є низька пропозиція орендного житла, особливо у великих містах і, як наслідок – високі ціни на орендне житло, які не відповідають купівельній спроможності сімей, які могли б покращити свої житлові умови шляхом комерційної оренди. На сьогодні в Україні немає жодного міста, де вартість оренди однокімнатної квартири становила б менше, ніж 30% від середньої зарплати по регіону [5, 108].

Значною проблемою також є брак житла в достатній кількості та в адекватному стані. В усій Україні існує проблема хронічної нестачі житла, яку лише поглибила поява переміщених осіб. Особливо гостра нестача належного житла в територіях з найбільшим напливом ВПО. Більшість ВПО винаймають житло або мешкають у друзів чи родичів. Ті, кому це не вдається, оселяються в колективних центрах, пансіонатах та санаторіях, відведених для тимчасового використання у таких цілях місцевими органами влади. Більшість такого житла не пристосоване для зимових умов, там бракує належного обігріву та ізоляції. Особливо для колективних центрів властиве перенаселення та неадекватні умови проживання [6].

Наступною проблемою реалізації права на житло ВПО є неможливість вирішити це питання у спосіб, прописаний у законі. За законом ці питання можуть вирішувати органи місцевої влади, якщо вони мають відповідний фонд житла. В усіх областях констатується відсутність (недостатність) такого фонду у комунальній власності. Навіть за умови існування на балансі місцевих органів влади житла, яке могло б бути передано переселенцям у користування, виявляється, що воно залишається незатребуваним через специфіку розташування і особливості самої категорії переселених (неготовність жити у сільській місцевості, відсутність роботи за фахом тощо) [7].

Однією із проблем, є відсутність механізму компенсацій (відшкодування) вартості зруйнованого житла, вирішення якої б могло значною мірою вплинути на можливість реалізації права на житло ВПО. Згідно зі ст.19 ЗУ «Про боротьбу із тероризмом», відшкодування шкоди, заподіяної громадянам терористичним актом, провадиться за рахунок коштів Державного бюджету України відповідно до закону. Проте закон у якому б регламентувався порядок відшкодування шкоди, завданої фізичній особі внаслідок здійснення терористичного акту, є і досі не прийнятим [8].

Отже, проаналізувавши проблемні питання реалізації право на житло ВПО, можна запропонувати такі варіанти їх вирішення.

Створення резервного фонду житла у комунальній власності, яке б задовольнило на короткий термін потреби тих, хто не має можливості самотужки знімати житло. Реалізувати даний варіант можна за допомогою створення модульних містечок, які хоч і не є заміною капітального житла, проте можуть задовольнити базові потреби ВПО на достатньому рівні, адже в модульних містечках є все необхідне для проживання та за таке житло береться не висока плата [7].

Наступним варіантом вирішення даних проблем є відновлення жилого фонду (переважно гуртожитків), які знаходилися у комунальній власності, але тривалий час не використовувались з наступним використанням для розміщення ВПО [7].

Ще одним варіантом вирішення цих проблем є закладення в бюджетах коштів для будівництва житлового фонду, яке б сприяло відновленню житлового фонду і інших об'єктів інфраструктури, які могли б використовуватись для забезпечення потреб ВПО.

Література

1. Конституція України від 28 червня 1996 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр>
2. Єдиний реєстр внутрішньо переміщених осіб запрацював у тестовому режимі [Електронний ресурс] // Міністерство соціальної політики України. – Режим доступу: http://www.mlsp.gov.ua/labour/control/uk/publish/article?art_id=191761&cat_id=107177.
3. Житловий Кодекс Української РСР від 30 червня 1983 р. // Відомості Верховної Ради Української РСР. –1983. – Дод. до № 28. – Ст. 573.

4. Про забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб: Закон України від 20 жовтня 2014 р. // Відомості Верховної Ради України. – 2014. – № 1. – Ст. 1.
5. Більовський О.А. Особливості механізму надання державної житлової допомоги внутрішньо переміщеним особам в Україні / О.А. Більовський // Український соціум. – 2015. – № 3 (54). – С. 104–113.
6. Дем'яненко М. Актуальні проблеми переселенців в Україні [Електронний ресурс] / М. Дем'яненко. – Режим доступу: https://www.npu.gov.ua/uk/publish/printable_article/306131/.
7. Забезпечення потреб та дотримання прав внутрішньо переміщених осіб [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://eidos.org.ua/wp-content/uploads/2016/03/Addition-3.-FG_ShortReport_Umbrella.pdf.
8. Про боротьбу із тероризмом: Закон України від 20 квітня 2003 р. // Відомості Верховної Ради України. – 2003. – № 25. – Ст. 180.

Участь експерта у цивільному процесі

Гребенюк А.А., студентка

Науковий керівник:

Алімов К.О., к.ю.н., ст. викладач

Запорізький національний університет

Метою даної роботи є – дослідження питань, пов'язаних з залученням та участю експерта в цивільному процесі.

Вагомий внесок у вивчення та дослідження зазначеної теми зробили такі видатні вчені, як С.М. Абрамов, В.Д. Арсеньєв, Р.С. Белкін, В.Є. Бергер, В.Г. Гончаренко, М.К. Треушніков, М.Й. Штефан, К.С. Юдельсон та багато інших.

Права та обов'язки судового експерта визначені Законом України «Про судову експертизу», Цивільним процесуальним кодексом, Інструкцією про призначення та проведення судових експертиз та експертних досліджень.

При розгляді судових справ в цивільному процесі судді нерідко стикаються з необхідністю застосування з тих чи інших питань спеціальних знань. Коли для вирішення виниклих у судді питань потрібне проведення дослідження, призначається судова експертиза, відправляються всі необхідні об'єкти та матеріали. В цих випадках закон надає право суду залучати до участі в процесі обізнаних осіб – експертів.

Експерт – це особа, якій доручено провести дослідження матеріальних об'єктів, явищ і процесів, що містять інформацію про обставини справи і дати висновок з питань, які виникають під час розгляду справи і стосуються сфери її спеціальних знань [1].

Як експерт може залучатися особа, яка відповідає вимогам, встановленим Законом України "Про судову експертизу", і внесена до Державного реєстру атестованих судових експертів.

Судовими експертами державних спеціалізованих установ можуть бути фахівці, які мають відповідну вищу освіту, освітньо-кваліфікаційний рівень не нижче спеціаліста, пройшли відповідну підготовку та отримали кваліфікацію судового експерта з певної спеціальності.

До проведення судових експертиз, крім тих, що проводяться виключно державними спеціалізованими установами, можуть залучатися також судові експерти, які не є працівниками цих установ, за умови, що вони мають відповідну вищу освіту, освітньо-кваліфікаційний рівень не нижче спеціаліста, пройшли відповідну підготовку в державних спеціалізованих установах Міністерства юстиції України, атестовані та отримали кваліфікацію судового експерта з певної спеціальності у порядку, передбаченому Законом "Про судову експертизу" [2].

Особи, які беруть участь у справі, мають право подати суду питання, на які потрібна відповідь експерта. Кількість і зміст питань, за якими має бути проведена експертиза, визначаються судом. Суд повинен мотивувати відхилення питань осіб, які беруть участь у справі [3].

Експерту доручається провести певні дослідження за ухвалою суду, яка постановляється на підставі за клопотання осіб, які беруть участь у справі або за ініціативою суду [4].

Законодавство виділяє такі основні види (підвиди) експертиз:

- 1) криміналістична;
- 2) інженерно-технічна;
- 3) економічна;
- 4) товарознавча;
- 5) експертиза у сфері інтелектуальної власності;
- 6) психологічна;
- 7) мистецтвознавча;
- 8) екологічна;
- 9) військова;

Строк проведення експертизи встановлюється залежно від складності дослідження з урахуванням експертного навантаження фахівців керівником експертної установи (або заступником керівника чи керівником структурного підрозділу) у межах:

- 10 календарних днів – щодо матеріалів з невеликою кількістю об'єктів та вирішуваних питань і простих за характером досліджень;
- 30 календарних днів – щодо матеріалів із середньою кількістю об'єктів та вирішуваних питань або середньої складності за характером досліджень;
- 60 календарних днів – щодо матеріалів з великою кількістю об'єктів та вирішуваних питань або складних за характером досліджень;
- понад 60 календарних днів – щодо матеріалів із великою кількістю об'єктів та вирішуваних питань (більше десяти), виходячи з фактично необхідного для експерта часу або особливо складних за характером досліджень (досліджень з використанням криміналістичного обладнання (лазерного, оптичного, електронного), проведення експериментальних досліджень, застосування декількох методів);
- понад 90 календарних днів – якщо експертиза є особливо складною чи багатооб'єктною, потребує вирішення більше десяти питань або вирішення питань, які потребують декількох досліджень, чи налічує понад п'ять томів матеріалів справи або є комплексною чи потребує залучення фахівців з інших установ (у тому числі судово-медичних), підприємств, організацій і не може бути виконана в зазначені строки [5].

Експерт зобов'язаний:

- 1) з'явитися за викликом суду;
- 2) провести повне дослідження;
- 3) дати обґрунтований та об'єктивний письмовий висновок на задані йому питання;
- 4) у разі необхідності – роз'яснити висновок;
- 5) забезпечити збереження об'єкта експертизи. Якщо дослідження пов'язане з повним або частковим знищенням об'єкта експертизи або зміною його властивостей, експерт має одержати на це відповідний дозвіл суду, який оформляється ухвалою;
- 6) невідкладно повинен повідомити суд про неможливість проведення ним експертизи через відсутність у нього необхідних знань або без залучення інших експертів;
- 7) у разі виникнення сумніву щодо змісту та обсягу доручення експерт невідкладно заявити суду клопотання щодо його уточнення або повідомити суд про неможливість проведення ним експертизи за заданими питаннями;
- 8) провести експертизу особисто і не має права передоручати проведення експертизи іншій особі;
- 9) у разі постановлення ухвали суду про припинення проведення експертизи, експерт зобов'язаний негайно подати матеріали справи та інші документи, що використовувалися для проведення експертизи;
- 10) не збирати за власною ініціативою матеріали для проведення експертизи;

- 11) не спілкуватися з особами, які беруть участь у справі, а також іншими учасниками цивільного процесу, за винятком дій, пов'язаних з проведенням експертизи;
- 12) не розголошувати відомості, що стали йому відомі у зв'язку з проведенням експертизи;
- 13) не повідомляти будь-кому, крім суду, про результати експертизи;
- 14) заявляти самовідвід за наявності передбачених законодавством підстав, які виключають його участь у справі [4].

Експерт має право:

- 1) знайомитися з матеріалами справи, що стосуються предмета дослідження;
- 2) заявляти клопотання про подання йому додаткових матеріалів і зразків;
- 3) викладати у висновку судової експертизи виявлені в ході її проведення факти, які мають значення для справи і з приводу яких йому не були задані питання;
- 4) бути присутнім під час вчинення процесуальних дій, що стосуються предмета і об'єктів дослідження;
- 5) задавати питання особам, які беруть участь у справі, та свідкам;
- 6) користуватися іншими правами, встановленими Законом України "Про судову експертизу".

Експерт має право на оплату виконаної роботи та на компенсацію витрат, пов'язаних з проведенням експертизи і викликом до суду.

Експерт може відмовитися від давання висновку, якщо подані йому матеріали недостатні для виконання покладених на нього обов'язків. Заява про відмову повинна бути вмотивованою.

За завідомо неправдивий висновок або за відмову без поважних причин від виконання покладених на нього обов'язків експерт несе кримінальну відповідальність, а за невиконання інших обов'язків – відповідальність, встановлену законом [1].

Участь експерта в цивільному процесі обумовлена необхідністю дослідження питань (об'єктів), яке потребують спеціальних знань.

У передбачених законом випадках експерт може відмовитися від давання висновку за відмову від виконання покладених на нього обов'язків без поважних причин та/або за завідомо неправдивий висновок експерт несе кримінальну відповідальність, а за невиконання інших обов'язків – відповідальність, встановлену законом [6].

Згідно зі ст.384 Кримінального кодексу України завідомо неправдивий висновок експерта під час провадження дізнання, досудового слідства, здійснення виконавчого провадження або проведення розслідування тимчасовою слідчою чи тимчасовою спеціальною комісією Верховної Ради України або в суді, – караються виправними роботами на строк до двох років або арештом на строк до шести місяців, або обмеженням волі на строк до двох років [7].

Отже, при розгляді судових справ в цивільному процесі судді нерідко стикаються з необхідністю застосування з тих чи інших питань спеціальних знань. Коли для вирішення виниклих у судді питань потрібне проведення дослідження, в такому випадку залучається експерт. Експерт – самостійна процесуальна фігура. При проведенні експертизи експерт повинен використовувати тільки свої спеціальні знання. Для здійснення експертизи експерт вчиняє певну процесуальну дію, яка знайшла своє закріплення у відомчих інструкціях і положеннях. Експертиза призначається у випадках, коли для встановлення обставин, що мають значення для справи, необхідні спеціальні знання.

Література

1. Кримінальний кодекс України: Закон України від 05.04.2001 р. // Відомості Верховної Ради України. – 2001. – № 25-26. – Ст. 131.
2. Про судову експертизу: Закон України № 4038-ХІІ від 25 лютого 1994 р. // Відомості Верховної Ради України. – 1994. – № 28. – Ст. 232.
3. Чорнооченко С.І. Цивільний процес: [навч. посіб] / С.І. Чорнооченко. – К.: Центр учбової літератури, 2014. – 417 с.

4. Кравчук В.М. Науково-практичний коментар Цивільного процесуального кодексу України: [навч. посіб.] / В.М. Кравчук, О.І. Угриновська. – К.: Центр учбової літератури, 2012. – 450 с.
5. Інструкції про призначення та проведення судових експертиз та експертних досліджень: Закон №53/5 від 08.10.1998 р. [Електронний ресурс] // Наказ Міністерства Юстиції України. – 1998. – № 53/5. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z0705-98>.
6. Андрушко А.В. Цивільний процес: [навч. посіб.] / А.В. Андрушко, Ю.В. Білоусов, Р.О. Стефанчук, О.І. Угриновська. – К.: Прецедент, 2005. – 172 с.
7. Цивільний процесуальний кодекс України: Закон України від 18 березня 2004 р. // Відомості Верховної Ради України. – 2004. – № 41. – Ст. 492.

Щодо питання правового регулювання спадкування за заповітом

Євдокимова А.І., студентка

Науковий керівник:

Луц Д.М., к.ю.н., викладач

Запорізький національний університет

Спадкування вважається одним із найдавніших інститутів в праві будь-якої держави і є актуальним з позиції його дослідження, оскільки стосується особистих інтересів людини.

У цивільному праві протягом тривалого часу, під впливом історичного розвитку, відбулися значні зміни. Позначилося це й на одному з найдавніших правових інститутів – спадковому праві. До цивільного законодавства, яке регулює відносини між спадкодавцями і спадкоємцями були внесені зміни щодо правового регулювання видів спадкування. Сучасне цивільне законодавство надає перевагу спадкуванню за заповітом.

Дослідженню проблематики приділяли увагу такі українські вчені, серед яких І.В. Желінкова, М.М. Дякович, В.В. Васильченко, В.Ю. Чуйкова, Л.В. Шевчук, М.А. Проніна та ін. Проте, у зв'язку із впровадженням нових інститутів спадкового права, постала потреба у подальшому дослідженні цього питання.

Відповідно до статті 1233 Цивільного кодексу України (далі – ЦК України), заповіт – це особисте розпорядження фізичної особи на випадок своєї смерті [2]. Скласти заповіт – означає визначити осіб, які можуть стати правонаступниками заповідача у разі його смерті (спадкоємцями) [3, 11]. У свою чергу, спадкоємці за заповітом – це ті спадкоємці, які мають право прийняти спадщину на основі письмового розпорядження, зробленого її власником у встановленому законом порядку стосовно неї на випадок своєї смерті. Під вище зазначеними спадкоємцями слід розуміти тих учасників цивільно-правових відносин, для яких підставою набуття права власності на спадкове майно є положення майнового чи немайнового характеру, зазначені його власником у своєму заповіті, а не безпосередні приписи, передбачені ЦК України [4, 45].

Згідно з ч.1 ст.1235 ЦК України заповідач може призначити спадкоємцем одну або декілька фізичних осіб, незалежно від наявності у нього з цими особами сімейних, родинних відносин, а також інших учасників цивільних відносин. Прикладом укладання заповіту кількома особами є заповіт подружжя [3, 11].

Згідно зі ст.1222 ЦК України спадкоємцями за заповітом можуть бути: фізичні особи, юридичні особи, інші учасники цивільно-правових відносин [5, 34].

Для складання заповіту обов'язковими є загальні вимоги, дотримання яких є необхідним для чинності правочину (ст.203 ЦК).

Однією з таких вимог є вимога про те, що фізична особа, яка вчиняє правочин, повинна мати необхідний обсяг цивільної дієздатності, іншими словами, мати повну цивільну дієздатність. На нашу думку, укласти правочин мають право не тільки повнолітні особи, а й емансиповані особи [3, 12].

Якщо буде встановлено, що спадкодавець на цей момент був недієздатний, такий заповіт не має юридичних наслідків і є нікчемним. Нікчемність документа може бути встановлена пізніше, навіть після смерті спадкодавця [1, 106].

Для заповіту характерні такі риси:

1) він є актом, в якому виражена воля однієї особи, – потенційного спадкодавця, названого заповідачем, тому це односторонній правочин. Про укладення заповіту заповідач має право повідомити зацікавлених осіб і надати їм примірник заповіту. Дійсність заповіту в жодному разі не залежить від згоди спадкоємців з його змістом чи його заперечення;

2) заповіт – правочин, безпосередньо пов'язаний з особою заповідача. У заповіті повинна знайти точне і повне вираження особиста воля заповідача, тому він має бути зроблений заповідачем особисто. Не допускається складання заповіту від імені заповідача його представником, нехай і прямо уповноваженим на здійснення такого правочину;

3) заповіт є не лише особистим, а й одноосібно вчиненим актом, тому неприпустиме включення до одного документа розпоряджень кількох осіб на випадок смерті, крім випадків спільного заповіту подружжя;

4) заповіт – це розпорядження на випадок смерті. Його дія настає з моменту смерті заповідача чи дня набуття законної сили рішення суду про оголошення його померлим;

5) заповіт за життя заповідача не створює для осіб, призначених спадкоємцями, ніяких прав та обов'язків. Заповідач завжди має право змінити чи скасувати свій заповіт, якщо навіть це буде комусь не вигідно;

6) посмертний характер дії заповіту визначає ще одну його властивість – таємність учинення цього правочину. Тільки від заповідача залежить, чи будуть ознайомлені зацікавлені особи зі змістом заповіту. До відкриття спадщини нотаріус, інші посадові та службові особи, котрі засвідчують заповіт, фізичні особи, які підписують заповіт, якщо заповідач через хворобу або фізичні вади не може зробити цього власноруч, а також свідки не мають права розголошувати відомості про факт складання заповіту, його зміст, скасування чи зміну заповіту;

7) заповіт є розпорядженням про долю прав та обов'язків спадкодавця, що можуть переходити за спадкуванням, і про права й обов'язки, які можуть виникнути на підставі заповіту;

8) чинне законодавство висуває особливо суворі вимоги до форми заповіту. Визначаючи припустимим тільки письмовий заповіт, законодавець вимагає, щоб вірогідність і правильність його вчинення були підтверджені адміністративним за своєю природою актом засвідчення його відповідними особами, зазначеними в законі [1, 106-108].

Виходячи з наведених характерних рис, підсумуємо, що заповіт – це акт, який не породжує юридичні наслідки за життя заповідача, містить у собі одностороннє розпорядження фізичної особи, вчинене у встановленій законом формі, про те, що має бути виконане після її смерті, і, головним чином, «щодо переходу її майна на користь визначених осіб» [6].

Спадкування за заповітом розглядається, як форма правовідношення, тобто суспільне відношення, врегульоване правовою нормою, і що є результатом її дії. Але для того, щоб норма почала діяти і застосовуватися, повинні мати місце визначені фактичні обставини, тобто сукупність юридичних фактів, які є основою виникнення правовідношення спадкування за заповітом, уособлюють собою юридичний склад, необхідний для настання юридичних наслідків [7, 47]. Сюди відноситься складання заповіту, смерть спадкодавця, відкриття спадщини та прийняття спадку [8, 156].

Основні положення заповідання, що виражають волю заповідача, відображає один із основних принципів спадкового права – свободу заповіту. Тому законодавство і закріплює право заповідача у будь-яку мить, до моменту відкриття спадщини, змінити свою волю стосовно спадкового наступництва [7, 48].

У спадкових правовідносинах за заповітом значна роль відводиться визначенню правового статусу виконавця. Він є обов'язковим суб'єктом спадкових правовідносин, коли йдеться про спадкування за заповітом [7, 48].

В українському спадковому праві його роль є складною і багатогранною, оскільки він не лише виконує волю заповідача, а й забезпечує охорону прав та законних інтересів спадкоємців, інших зацікавлених осіб, здійснює управління спадщиною тощо. Виконавець заповіту призначається заповідачем, спадкоємцями або з їх ініціативи – судом, а у разі відсутності спадкоємців – нотаріусом. Виконання обов'язків виконавця заповіту є добровільним, оплатним та контрольованим з боку спадкоємців [10, 82].

Отже, з вищевикладеного можна зробити висновок, що заповіт – це особисте розпорядження особи на випадок своєї смерті. Заповіт є одностороннім правочином – дією однієї сторони, яка у свою чергу може бути представлена декількома особами. Обов'язковим при складанні заповіту є додержання необхідних вимог визначених законом. Основним принципом спадкового права є принцип свободи заповіту, адже виражає волю заповідача. Спадкування за заповітом передбачає встановлений порядок переходу прав та обов'язків померлої особи (спадкодавця) за правом спадкування до однієї або кількох осіб. Права та обов'язки переходять під вольовий диктат інших осіб.

Література

1. Писарева Е. Заповіт як підстава виникнення спадкових відносин: деякі аспекти правового регулювання / Е. Писарева // Вісник академії управління МВС, 2009. – № 3. – С. 104-113.
2. Цивільний кодекс України від 16 січня 2003 року // Відомості Верховної Ради України. – 2003. – № 40 – 44. – Ст. 356.
3. Бірюков І.А. До питання спадкування за заповітом / І.А. Бірюков // Спадкування в Україні: Матеріали міжкафедрального круглого столу «Спадкування в Україні», 10 квітня 2014 року – К: Нац. акад. внутр. справ. – 2014. – 107 с.
4. Заїка Ю.О. Українське цивільне право Навч. посіб. / Ю.О. Заїка. – К.: Істина, 2005. – 312 с.
5. Стефанчук Р. О. Цивільне право України: Навчальний посібник / Р.О. Стефанчук. – К.: Прецедент, 2005. – 350 с.
6. Курдельчук Д.М. Заграничне наследство / Д.М. Курдельчук, С.А. Лавицкий // Юрид. практика. – 1999. – № 17. – С. 18-20.
7. Кобзар В.В. Актуальні питання правового регулювання спадкування за заповітом / В.В. Кобзар // Науковий вісник Ужгородського національного університету: Серія: право / гол. ред. Ю.М. Бисага. – Ужгород: видавничий дім «Гельветика», 2015. – Вип. 32. – Т. 2. – С. 45-48.
8. Цивільний процес України: підруч. / [С.В. Ківалов, Р.М. Мінченко, С.О. Погрібний та ін.]; за ред. Р.М. Мінченко, І.В. Андропова. – Х.: Одісей, 2012. – 496 с.
9. Васильченко В.В. Юридична сутність інституту спадкового договору та його місце в системі цивільного права / В.В. Васильченко // Право України. – 2003. – № 7. – 138 с.
10. Спадкування в Україні: матеріали міжкафедрального круглого столу «Спадкування в Україні», 10 квітня 2014 року. – К: нац. акад. внутр. справ. – 2014. – 107 с.

Щодо правового регулювання діяльності об'єднань співвласників багатоквартирних будинків

Здановська К.Ю., студентка

Науковий керівник:

Луц Д.М., к.ю.н., викладач

Запорізький національний університет

Сьогодні в суспільстві гостро піднімається питання якості житлово-комунальної сфери, що обумовлюється її незадовільним станом експлуатації, численними аваріями, які здобули резонанс у суспільстві, що свідчить про те, що назріла потреба реформування

зазначеної галузі як в аспекті управлінських, фінансових відносин, так і в питанні правового забезпечення її функціонування.

Житлово-комунальне господарство, яке за своєю суттю є важливим інфраструктурним об'єктом держави, переживає сьогодні в Україні гостру кризу. Підвищення комунальних платежів на житлово-комунальні послуги не гарантує поліпшення якості останніх та не розв'язує основних питань, що стоять перед житлово-комунальним господарством.

Останнім часом питанню реформування житлово-комунального господарства, в тому числі створенню нових форм власності житла, присвячені праці багатьох вітчизняних науковців, серед яких Н.О. Гура, М.І. Данилюк, Т.М. Качала, Г.В. Крамаренко, В.В. Мельничук, Г.І. Онищук, І.П. Осипенко, В.І. Полуянова, Г.В. Семчук, М.К. Галянтич та ін.

Метою даної роботи є аналіз сучасного стану правового регулювання інституту об'єднань співвласників багатоквартирних будинків та виокремлення проблемних питань функціонування житлово-комунальної галузі, а також шляхів їх розв'язання.

Правова база створення ОСББ в Україні була закладена з прийняттям у липні 1992 р. Закону України «Про приватизацію державного житлового фонду». У 2001 р. було прийнято Закон України «Про об'єднання співвласників багатоквартирного будинку», але цей Закон не тільки не вирішив питання взаємовідносин між споживачем та надавачом (виконавцем) житлово-комунальних послуг, але створив безліч проблем для споживачів житлово-комунальним послуг [1].

Головною проблемою надання (виконання) житлово-комунальних послуг є застарілість обладнання, неефективність керівництва, невміння вчасно попереджати проблеми та відсутність підходу до їх вирішення. Ці проблеми можуть бути вирішеними лише при належній організації і управлінні житлово-комунальною сферою, якісної нормативно-правової бази.

На сьогодні, об'єднання власників багатоповерхових будинків існують у багатьох країнах світу, зокрема: Англії, Франції, США. Метою створення таких об'єднань є спільне утримання власниками квартир та інших приміщень багатоквартирного будинку, що забезпечують життєдіяльність мешканців та здійснення управління спільною власністю, в тому числі земельною ділянкою. У деяких країнах такі об'єднання виникають для професійного управління чужою власністю [2, 12-13].

Варто зосередити увагу на тому, що дві третини житлового фонду Україні побудовано до 70-х років минулого століття. Понад третину житлових будинків потребують капітального ремонту. Більше третини котлів, що забезпечують теплом багатоквартирні будинки, є застарілими і енергоємними. П'ята частина теплових мереж перебуває в аварійному стані. Відповідно за останні 10 років кількість аварій зросла майже у 5 разів [3, 90].

Визначення об'єднання співвласників багатоквартирного будинку наведено у ст.1 Закону України «Про об'єднання співвласників багатоквартирного будинку», відповідно до якої це є юридична особа, створена власниками для сприяння використанню їхнього власного майна та управління, утримання і використання неподільного та загального майна [1]. Отже, основною діяльністю ОСББ як суб'єкта господарювання, є здійснення функцій, що забезпечують реалізацію прав власників приміщень на володіння та користування спільним майном членів об'єднання, належне утримання будинку та прибудинкової території, сприяння членам об'єднання в отриманні житлово-комунальних та інших послуг належної якості за обґрунтованими цінами та виконання ними своїх зобов'язань, пов'язаних з діяльністю об'єднання. Аналізуючи положення чинного Закону, можна дійти висновку, що правосуб'єктність об'єднання співвласників багатоквартирного будинку не обмежується виключно житловими правовідносинами, а має притаманну йому специфіку, тому є універсальною, що свідчить про обсяг відносин за участю об'єднання [4, 299].

Загалом, можна погодитися з думкою М.К. Галянтича, що правосуб'єктність об'єднання співвласників багатоквартирного будинку не обмежується виключно житловими правовідносинами і є універсальною, хоча й має свою специфіку, що свідчить про обсяг відносин за участю об'єднання [5, 125].

Згідно із Законом України «Про об'єднання співвласників багатоквартирного будинку» [1], об'єднання може прийняти на баланс весь житловий комплекс, що не тягне за собою виникнення права власності на нього, але в бухгалтерському обліку прийняття на баланс означає зарахування тих чи інших цінностей до активів господарської одиниці. Житловий будинок, на думку Н.О. Гури, доцільно обліковувати на позабалансовому рахунку, і термін «балансоутримувач» в такому разі є не

зовсім точним [6, 67].

На сьогодні актуальними питаннями є співвідношення використання допоміжних приміщень, а також інших нежитлових приміщень, які можуть перебувати у приватній власності фізичних та юридичних осіб, або передані в оренду органам місцевого самоврядування. До нежитлових приміщень Закон України «Про об'єднання співвласників багатоквартирних будинків» [1] відносить приміщення, яке належить до житлового комплексу, але не входить до житлового фонду і є самостійним об'єктом цивільно-правових угод. При виникненні конфліктних ситуацій щодо належності нежитлових приміщень, які передані в оренду органам місцевого самоврядування, до спільного майна співвласників кондомініуму, необхідно виходити із того, чи є ці приміщення допоміжними, чи знаходиться в них технічне обладнання будинку, без доступу до якого експлуатація житлового будинку неможлива, чи використовувались приміщення для експлуатації будинку [2].

Відсутність ефективного механізму реалізації, передбаченої Законом України «Про об'єднання співвласників багатоквартирного будинку» норми щодо капітального ремонту будинку за рахунок попереднього балансоутримувача при його передачі ОСББ ускладнює функціонування даного об'єднання. Загалом, згідно зі ст.24 Закону України «Про об'єднання співвласників багатоквартирного будинку» [1], відповідний ремонт має бути профінансований органами місцевого самоврядування, якщо вони були попереднім власником будинку, адже за логікою на баланс ОСББ мають передавати відремонтований будинок. Проте, після створення об'єднання виявляється, що місцевий бюджет не передбачає коштів на подібні витрати, а порядок, про який йдеться в законодавство є доволі недосконалим і просто ігнорується, а на практиці, при передачі будинків ОСББ капітальні ремонти не здійснюються і не плануються.

Іншим, не менш впливовим стримуючим чинником, на шляху реформування житлово-комунальної галузі є відсутність механізму і органу, який би здійснював контроль за діяльністю керівництва ОСББ і житлових кооперативів [8].

Проблемним питанням є заборгованість мешканців, частина якої іноді утворювалася ще тоді, коли будинок обслуговується не ОСББ. Правовим механізмом вирішення подібної ситуації є, як правило, судові спори, які, відповідно до наявної судової практики, виносять рішення на користь ОСББ, але процедура виконання рішення ускладнюється фінансовим, моральним та іншими чинниками, що потребує пошуку шляхів комплексного регулювання існуючої ситуації.

На думку міжнародних інституцій, інститут об'єднань співвласників багатоквартирного будинку дасть можливість покращити якість послуг, забезпечити право громадян на самостійне розпорядження своїм житлом, застосовувати нові моделі раціонального, економічного та екологічного користування своєю нерухомістю.

Отже, на нашу думку, держава як політична організація суспільства має бути зацікавлена у створенні ОСББ, тому що вирішуються питання управління будинком і його обслуговування, збільшується зацікавленість житлово-комунальних підприємств в якості своїх послуг, створюються додаткові робочі місця.

Література

1. Про об'єднання співвласників багатоквартирного будинку: Закон України від 29 листопада 2001 р. // Відомості Верховної Ради України. – 2002. – № 10. – Ст. 78.
2. Безземельна Т.А. Державне управління функціонуванням та розвитком кондомініумів в Україні / Т.А. Безземельна, Є.В. Заїка // Держава та регіони. Науково-виробничий журнал. Серія: Державне управління. – 2012. – № 1 – С. 11–14.

3. Старицька О.О. Проблемні питання правового регулювання діяльності об'єднань співвласників багатоквартирного будинку / О.О. Старицька // Юридичний вісник. Повітряне і космічне право. – 2012. – № 4. – С. 89-92.
4. Сергієнко В.В. Правове регулювання діяльності ОСББ при наданні житлово-комунальних послуг / В.В. Сергієнко // Форум права. – 2014. – № 4 – С. 297-301.
5. Право на житло в Україні: реалізація та захист / за заг. ред. Є.О. Харитонова. – Х.: Одиссей, 2008. – с. 232.
6. Гура Н.О. Проблеми створення об'єднань співвласників багатоквартирних будинків в Україні / Н.О. Гура // Економіка України. – 2005. – № 4. – С. 66–70.
7. Ухвала Верховного Суду України від 28 травня 2008 року по справі № 6-6428 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.rada.gov.ua>.
8. Литвин О.Ю. Проблеми розвитку об'єднань співвласників багатоквартирних будинків [Електронний ресурс] / О.Ю. Литвин – Режим доступу: http://www.nbu.gov.ua/portal/chem_biol/nppdaa/econ/2011_3_2/266.pdf.

Особливості правового регулювання забезпечення населення житлом

Кумуржі В.І., студентка

Науковий керівник:

Луц Д.М., к.ю.н., викладач

Запорізький національний університет

На сьогоднішній день у нашій країні залишається проблематичним питання у задоволенні потреб людини, щодо забезпечення окремого житла. Адже, житло для людини є необхідною умовою її існування. Проблема забезпечення громадян житлом є надзвичайно болючою для України, яка одержала у спадок від СРСР величезні черги на одержання житла, а впровадження ринкових відносин ще більш загостило цю проблему [1, 1].

Дослідженням проблем забезпечення населення та окремих категорій громадян України житлом приділяли увагу багато науковців, серед яких М.К. Галантич, Г.І. Коваленко, Н.С. Кузнецовою, Ю.О. Гавриловою та інші.

Конституція України (ст.47) передбачає, що кожен має право на житло, а також ніхто не може бути примусово позбавлений житла інакше як на підставі закону за рішенням суду. Держава створює умови, за яких кожний громадянин матиме змогу побудувати житло, придбати його у власність або взяти в оренду, також громадянам, які потребують соціального захисту, житло надається державою та органами місцевого самоврядування безоплатно або за доступну для них плату відповідно до закону [2].

Чинним законодавством України передбачено заходи щодо забезпечення житлом окремих категорій громадян, зокрема молоді, індивідуальних сільських забудовників, військовослужбовців, осіб рядового і начальницького складу органів внутрішніх справ, Державної кримінально-виконавчої служби, службових осіб митних органів та членів їх сімей, військовослужбовців, звільнених у запас або відставку, громадян, що постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи, суддів, інвалідів з слуху та зору, депортованих кримських татар та осіб інших національностей, що повернулися для проживання в Україну, вчених Національної академії наук. Запроваджено надання безвідсоткового кредиту для житлового будівництва (придбання) квартир чи індивідуальних житлових будинків державним службовцям, які потребують поліпшення житлових умов. Разом з тим зазначені заходи не охоплюють усі категорії громадян, що потребують поліпшення житлових умов [3].

Житлове питання в Україні регулюються Конституцією України, Житловим Кодексом України, Законами України «Про житловий фонд соціального призначення», «Про приватизацію державного житлового фонду», «Про загальнодержавну програму реформування і розвитку житлово-комунального господарства на 2004-2010 роки» [1, 2].

На сьогоднішній день науковці та законодавці намагаються вирішити та знайти способи вирішення проблеми забезпечення громадян житлом. Так, установлюючи правові засади будівництва доступного житла, Указ Президента України «Про заходи щодо будівництва доступного житла в Україні та поліпшення забезпечення громадян житлом», вперше окреслює поняття «доступне житло» як «...недороге житло, яке спроможні придбати громадяни з невисоким рівнем доходів, що потребують поліпшення житлових умов» [4, 87].

Дослідження законодавчих і нормативно-правових актів дає підстави визначити основні ознаки доступного житла в Україні:

- спільне фінансування будівництва (придбання) житла за рахунок власних коштів громадян та державної підтримки (бюджетні кошти);
- його набувачами є громадяни, що відповідно до законодавства визнані такими, що потребують поліпшення житлових умов;
- невисока вартість (недороге житло) [4, 88].

Особливо гостро житлова проблема стоїть перед молодими сім'ями. Ступінь забезпеченості молоді житлом в Україні на сьогодні є дуже низьким: тільки 33% молодих родин живуть в окремих квартирах (для всіх родин цей показник становить 56,3%), 11% проживають у комунальних квартирах, 14% винаймають квартири, 10% живуть у гуртожитках, 1% – у непристосованих приміщеннях. Близько 31% молодих родин узагалі не забезпечені житлом. Із 2,5 млн. молодих родин в Україні близько 800 тис. мають потребу в поліпшенні житлових умов. Водночас, саме в цих родинях народжується до 80% дітей.

В умовах гострої житлової проблеми в Україні програма молодіжного житлового кредитування є єдиною програмою, що дає можливість молоді отримати нове житло в кредит на пільгових умовах. При цьому під молодіжним житловим кредитуванням ми розуміємо надання пільгових довготермінових (до 30 років) кредитів молоді для будівництва та придбання житла під іпотеку та механізм часткової компенсації відсотків за кредитами комерційних банків, які надаються молоді на будівництво і придбання житла, що вже дало змогу залучити додатково кредитні ресурси комерційних банків (тобто позабюджетних ресурсів) на реалізацію Державної програми забезпечення молоді житлом.

Узагальнюючи стан і тенденції діяльності Державного фонду сприяння молодіжному житловому будівництву та існуючі в країні проблеми забезпечення молоді житлом варто зазначити, що на сьогодні нарізла необхідність у розробці нової стратегії забезпечення житлом соціально незахищених верств населення, в тому числі і молоді [5].

Отже, забезпечення населення України доступним житлом потребує подальшого розвитку законодавства, тому що норми Житлового кодексу, котрі не зазнали відповідних змін, продовжують регулювати відносини, які будуються за умов, коли у суспільстві домінує державна власність.

Література

1. Львов В.Є. Правові аспекти вирішення житлової проблеми в Україні / В.Є. Львов, О.О. Коляда // Гуманітарний вісник Запорізької державної інженерної академії. – 2008. – Вип. 34. – С. 132-133.
2. Конституція України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр>
3. Лондар С.Л. Фінанси: навчальний посібник [Електронний ресурс] / С.Л. Лондар, О.В. Тимошенко. – Вінниця: Нова книга. – 2009. – Режим доступу: http://pidruchniki.com/16330826/finansivirishennya_zhitlovoyi_problemi
4. Киричук Ю. Показник доступності житла як основний критерій ефективності державної житлової політики / Ю. Киричук // Вісник Національної академії державного управління. – 2009. – Вип. 1. – С. 87-88.
5. Забезпечення української молоді житлом: державна політика [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://osvita.ua/vnz/reports/gov_reg/18027/

Правові засоби захисту права власності в Україні

Левіт А.Р., студентка

Науковий керівник:

Луц Д.М., к.ю.н., викладач

Запорізький національний університет

Норми Конституції України про захист права власності знайшли свій подальший розвиток у цивільному законодавстві, яке закріплює способи захисту цивільних прав та інтересів, зокрема, права власності. Однією із задач цивільно-правової доктрини є визначення критеріїв вибору способу захисту порушеного чи оспорюваного права власності, що може справити позитивний вплив на підвищення стабільності й надійності становища власників [1, 231].

Питання, щодо правових засобів захисту права власності, були предметом досліджень таких вчених, як О.А. Підпригори, Є.О. Суханова, Є.О. Харитонova, О.М. Гуліди, С.Д. Домусчі, А.М. Сичевської та інших.

Дослідження проблеми завжди знаходилося у центрі уваги науково-правової думки. Це обумовлено тим, що на захист права власності безпосередньо чи опосередковано спрямовані норми багатьох галузей права.

Є.О. Харитонов зазначав, що поняття захисту права власності охоплює комплекс правових засобів, що застосовуються судом, уповноваженими на те органами держави або самим власником для забезпечення реалізації та відновлення порушеного права власності. Є.О. Суханов визначає захист права власності як сукупність тих цивільно-правових засобів (способів), які застосовуються у зв'язку зі здійсненням правопорушень проти відносин власності [2, 171].

Слід погодитися з С.Д. Домусчі, який розуміє під цивільно-правовим захистом права власності систему способів, які застосовуються у випадку порушення прав власника і які спрямовані на відновлення та захист майнової сфери власника [3, 310].

Єдності позицій науковців щодо підстав та детальності класифікації засобів захисту не існує. Так, І.О. Дзера, Н.С. Кузнецова виокремлюють лише два види способів захисту права власності: речово-правові та зобов'язально-правові [4, 456]. І.В. Жилінкова виокремлює ще більшу кількість видів засобів захисту права власності: 1) основні речово-правові; 2) допоміжні речово-правові; 3) спеціальні; 4) зобов'язально-правові [5, 132].

Найбільш поширеним є поділ цивільно-правових засобів захисту права власності на речово-правові та зобов'язально-правові.

До речово-правових позовів традиційно відносять:

- віндикаційний позов (вимоги не володіючого власника до незаконного володільця про витребування майна);
- негаторний позов (вимоги власника щодо усунення порушень права власності, які не пов'язані з володінням);
- позов власника про визнання права власності [6, 21].

Відзначимо також, що відповідно до ч.2 ст.386 Цивільного кодексу України власник, який має підстави передбачати можливість порушення свого права власності іншою особою, може звернутися до суду з вимогою про заборону вчинення нею дій, які можуть порушити його право, або з вимогою про вчинення певних дій для запобігання такому порушенню. В Цивільному кодексі України закріплено також право на захист від порушень права власності, що можуть мати місце у майбутньому, тобто подання прогнібаторного позову [6, 21].

Зобов'язально-правові способи захисту поділяються на договірні та недоговірні (позадоговірні). У договірних зобов'язаннях уповноважена особа може захистити своє право власності таким чином: примусу боржника виконати обов'язок в натурі; розірвання договору; застосування мір відповідальності, передбачених договором або законом (наприклад, повернення сторонам майна, переданого ними на виконання договору та

повернення майна, переданого власником у орендне чи інше тимчасове користування). До недоговірних (позадоговірних) зобов'язань правова доктрина відносить: публічне обіцяння винагороди, ведення чужих справ без доручення, запобігання загрози шкоді чужому майну, рятування здоров'я та життя іншої особи, заподіяння шкоди, створення небезпеки (загрози) життю та здоров'ю фізичних осіб, а також їхньому майну та майну юридичних осіб [6, 22].

Є.О. Харитонов разом з класичними способами захисту права власності виділяє такі, що впливають з різних інститутів цивільного права, й вимоги до органів державної влади й управління про захист інтересів від правомірного або неправомірного втручання [2, 171].

Більш детальною є класифікація способів захисту права власності О.В. Дзери, який представив її з урахуванням, як традиційного поділу, так і законодавчого закріплення спеціальних засобів в особливих випадках порушення прав власників:

1. Речово-правові способи: основні – вимогний позов, негативний позов; допоміжні – позов про визнання права власності, позов про виключення майна з опису, позови про захист прав співвласників у разі виділу, поділу та продажу спільного майна.

2. Зобов'язально-правові способи: договірні – відшкодування збитків, заподіяних невиконанням чи неналежним виконанням договору, повернення речей наданих у користування за договором; не договірні – способи захисту права власності в деліктних зобов'язаннях, повернення безпідставно отриманого чи збереженого майна.

3. Спеціальні способи захисту: позови про визнання угоди недійсною, способи захисту права власності померлих та осіб визнаних безвісно відсутніми або оголошених померлими, способи захисту прав власників від неправомірного чи правомірного втручання державних органів, визнанням незаконним правового акта, що порушує право власності [2, 172].

Також слід зауважити на те, що виділення в окремі групи класифікації способів захисту права власності, таких як «інші», «спеціальні», а також «позови до публічної влади» обумовлене, швидше за все, певними особливостями суб'єктного складу сторін у цих справах [2, 173].

Отже, можна зробити висновок, що право власності є одним з важливих та конституційно закріплених прав людини, яке полягає у застосування заходів впливу, які направлені на захист права власності у разі його порушення, невизнання або оспорювання та вибір яких здійснюється самим власником. Єдності позицій науковців щодо підстав та детальності класифікації засобів захисту не існує, але найбільш поширеним серед авторів є поділ способів захисту права власності на речово-правові та зобов'язально-правові способи.

Література

1. Сичевська А.М. Способи захисту права власності: окремі питання теоретико-правового характеру / А.М. Сичевська // Часопис Київського університету права. – 2012. – № 2. – С. 231-234.
2. Гуліда О.М. Способи захисту права власності: поняття та класифікація / О.М. Гуліда // Юридичні науки. – 2014. – № 2. – С. 168-173.
3. Домусчі С.Д. Класифікація способів захисту права власності від порушень, не пов'язаних із позбавленням володіння / С.Д. Домусчі // Форум права. – 2011. – № 1. – С. 310-314.
4. Цивільне право України: підручник / ред. І.О. Дзера, Н.С. Кузнецова. – К.: Юрінком Інтер, 2002. – 784 с.
5. Жилінкова І.В. Превентивний спосіб захисту права власності / І.В. Жилінкова // Вісник правових наук України. – 2005. – № 3. – С. 130-136.
6. Бесова Л.О. Класифікація способів захисту права власності / Л.О. Бесова // Юридичні науки. – 2013. – № 2(5). – С. 20-23.

Правове регулювання договорів оренди єдиного майнового комплексу (підприємства)

Лукашева А.С., студентка

Науковий керівник:

Луц Д.М., к.ю.н., викладач

Запорізький національний університет

У сучасному українському законодавстві відсутнє визначення договору оренди підприємства як єдиного майнового комплексу. Ефективне функціонування та розвиток орендних відносин у сфері господарювання можливе лише за наявності досконалого та систематизованого законодавства цієї сфери, яке оптимально поєднує державне регулювання та ринкове саморегулювання суб'єктів господарювання [1, 100].

Проблемам правового регулювання договорів оренди єдиного майнового комплексу (підприємства) були присвячені наукові праці вітчизняних та зарубіжних правознавців, зокрема: В.А. Алексєєва, Л.М. Ахметшиної, С.О. Бородовського, І.В. Борщевського, В.В. Вітрянського, Р.Р. Галіулліна, Н.С. Карцевої, Л.Т. Кокоевої, О.О. Красавчикова, С.В. Кривобок, Н.С. Кузнєцової, В.В. Луця, М.В. Мороза, В.В. Мусієнка, С.Н. Мизрова, М.П. Рубанова, Ю.О. Серебрякової, Я.М. Шевченко, Г.Ф. Шершеневича, В.С. Щербини та інших науковців.

Згідно з ч.2 ст.191 Цивільного кодексу України від 16.01.2003 р. № 435-IV (далі – ЦК України), до складу підприємства як єдиного майнового комплексу входять усі види майна, призначені для його діяльності, включаючи земельні ділянки, будівлі, споруди, устаткування, інвентар, сировину, продукцію, права вимоги, борги, а й право на торговельну марку або інше позначення та інші права, якщо інше не встановлено договором або законом [2]. Н. Карцева підкреслює, що сучасне цивільне законодавство розглядає підприємство в сенсі майнового комплексу тільки як об'єкт, а не як суб'єкт цивільних прав. Раніше діюче законодавство під терміном «підприємство» мало на увазі саме суб'єкт цивільних прав, тобто юридичну особу. В той час переважна більшість підприємств були державними і майно, закріплене за ними, було державною власністю. Однак, з метою забезпечення ефективності управління державною власністю й економічного обороту державні підприємства мали відокремлене майно, на основі якого вони вели господарську діяльність й відповідали за своїми зобов'язаннями [3, 98]. І лише після розпаду Радянської держави відбувся перехід до ринкової економіки, яка зумовлює необхідність розуміння підприємства як об'єкта, а не суб'єкта права.

Згідно зі ст.4 Закону України «Про оренду державного та комунального майна» від 10.04.1992 р. № 2269-ХІІ, єдиний майновий комплекс як предмет договору оренди розглядається як сукупність основних засобів підприємства. У свою чергу до основних засобів відносять матеріальні активи, які підприємство утримує з метою використання їх у процесі виробництва або постачання товарів і послуг, надання в оренду іншим особам або для здійснення адміністративних і соціально-культурних функцій, очікуваний строк корисного використання (експлуатації) яких більше одного року (або операційного циклу, якщо він довший за рік) [4].

Не може бути також об'єктом оренди те майно, яке включене до переліку об'єктів права державної власності, що не підлягає приватизації, затвердженого Законом України «Про перелік об'єктів права державної власності, що не підлягають приватизації» від 07.07.1999 р. № 847-ХІV, які випускають підакцизну продукцію, крім єдиних майнових комплексів, що випускають підакцизну продукцію, переданих в оренду до набрання чинності Законом України «Про внесення змін до Закону України «Про оренду державного та комунального майна» від 29 червня 2004 р. При цьому недостатнім є лише відсутність певного підприємства у зазначених переліках, а для встановлення можливості передачі майна підприємства в оренду необхідно проаналізувати статутні документи підприємства, щоб визначити, чи належить продукція, яку випускає підприємство, до підакцизної [5, 468].

Перелік підприємств, майнові комплекси яких не можуть бути об'єктами оренди, доповнюють також інші нормативно-правові акти України. Згідно з Декрету КМ України «Про перелік майнових комплексів державних підприємств, організацій, їх структурних підрозділів основного виробництва, приватизація або передача в оренду яких не допускається» від 31.12.1992 р. № 26-92, в оренду не дають радіотелевізійні передавальні центри та об'єкти, що становлять загальнодержавну систему зв'язку, об'єкти, що забезпечують зв'язком органи законодавчої та виконавчої влади, магістральні лінії електропередач та ін. Передача в оренду майнових комплексів чи відокремленого майна, які забезпечують діяльність ВР України, Президента України, КМ України, може провадитися тільки з дозволу зазначених органів [6].

За договором оренди єдиного майнового комплексу підприємства власник підприємства – орендодавець, зобов'язується передати орендареві підприємство як єдиний майновий комплекс, що використовується для здійснення підприємницької діяльності, у володіння і користування за призначенням, за плату і на певний строк. Отже, договір оренди підприємства – двосторонній, консенсуальний, оплатний, строковий [1, 110]. ЦК України не встановлює спеціального порядку укладення договору оренди підприємства як майнового комплексу.

Приблизний перелік істотних умов цього договору містить Типовий договір оренди єдиного майнового комплексу державного підприємства (структурного підрозділу підприємства) [7]. Згідно з ч.1 ст.191 ЦК України підприємство є єдиним майновим комплексом, що використовують для здійснення підприємницької діяльності [2]. Метою задачі в оренду єдиного майнового комплексу підприємства його власником є отримання доходу у вигляді орендної плати. Орендну плату як умову цього договору безпосередньо визначають, виходячи з вартості самого підприємства. Законом України «Про оцінку майна і майнових прав та професійну оціночну діяльність в Україні» [8] передбачено обов'язкове проведення оцінки майна у випадках оренди (ст.7).

Охарактеризувавши правове регулювання договорів оренди єдиного майнового комплексу (підприємства), можемо підсумувати, що до відносин, пов'язаних з наймом єдиного майнового комплексу підприємства застосовують загальні положення про найм. До відносин, пов'язаних з наймом єдиного майнового комплексу підприємства, якщо його частиною є земельна ділянка, будівля або інша капітальна споруда застосовують положення про найм (оренду) земельної ділянки та будівлі або іншої капітальної споруди відповідно. Орендований єдиний майновий комплекс підприємства завжди використовується у господарській діяльності, проте не обов'язково у підприємницьких цілях.

Законодавство про державну реєстрацію речових прав на нерухоме майно потребує визначення порядку реєстрації речових прав на єдиний майновий комплекс підприємства, як об'єкт нерухомості, адже єдиний майновий комплекс підприємства віднесений ЦК України до таких об'єктів в силу юридичного критерію, тобто власне його державної реєстрації. Договір оренди єдиного майнового комплексу підприємства повинен укладатися у письмовій формі. Якщо до складу єдиного майнового комплексу підприємства, що передається в оренду, входять об'єкти, оренда яких передбачає законодавством нотаріальне посвідчення, то у такому випадку договір оренди єдиного майнового комплексу підприємства підлягає нотаріальному посвідченню.

Література

1. Романів В.Я. Договір оренди нерухомого майна за цивільним законодавством України [Електронний ресурс] / В.Я. Романів. – Режим доступу: <https://idpnan.org.ua>
2. Цивільний кодекс України: Кодекс України від 16.01.2003 р. № 435-IV // Відомості Верховної Ради України. – 2003. – № 40-44. – Ст. 356.
3. Карцева Н.С. Договор аренды недвижимости в современном российском гражданском законодательстве: дис.... канд. юрид. наук: 12.00.03 / Н.С. Карцева. – М., 2004. – 140 с.
4. Про оренду державного та комунального майна: Закон України від 10.04.1992 р. № 2269-ХІІ // Відомості Верховної Ради України. – 1992. – № 30. – Ст. 416.

5. Цивільне право України. Особлива частина: підручник. – 3-тє вид., перероб. і допов. / за ред. О.В. Дзери, Н.С. Кузнецової, Р.А. Майданика. – К.: Юрінком Інтер, 2010. – 1176 с.
6. Про перелік майнових комплексів державних підприємств, організацій, їх структурних підрозділів основного виробництва, приватизація або передача в оренду яких не допускається: Декрет КМУ, Перелік від 31.12.1992 р. № 26-92 // Відомості Верховної Ради України. – 1993. – № 11. – Ст. 96.
7. Про затвердження типового договору оренди індивідуально визначеного (нерухомого або іншого) майна, що належить до державної власності: Наказ Фонду державного майна України від 23.08.2000 р. за № 1774 і зареєстрований в Міністерстві юстиції України від 21.12.2000 р. за № 931/5152 // Офіційний вісник України. – 2000. – № 52 – Ст. 229.
8. Про оцінку майна і майнових прав та професійну оціночну діяльність в Україні: Закон України від 12 липня 2001 року № 2658–III // Відомості Верховної Ради України. – 2001. – № 47. – Ст. 251.

Сторони договору міни (бартеру): загальна характеристика

Михайліченко В.О., студентка

Науковий керівник:

Луц Д.М., к.ю.н., доцент

Запорізький національний університет

Актуальністю даної теми є те, що у зв'язку з ринковими перетвореннями, які відбулись останнім часом в економіці України, значно збільшились права учасників майнового обороту щодо свободи укладення різного роду цивільно-правових договорів. Це сприяло істотному оновленню системи договорів, в т.ч. виникненню нових договірних конструкцій, а також набуття нового значення, змісту та функцій класичними договорами, до яких відноситься й договір міни. Цивільне законодавство України не передбачає єдиного однозначного поняття “сторони міни (бартеру)”, що зумовлює його різне трактування сторонами на практиці, що нерідко негативно позначається на виконанні договорів і призводить до виникнення судових спорів.

Окремі аспекти цивільно-правового регулювання відносин за договором міни (бартеру) досліджували такі вчені, як М.І. Брагінський, В.В. Вітрянський, О.С. Йоффе, В.Р. Скрипко, М.Б. Біржаков, Б.Я. Полонський, Ю.О. Шемшученко, О.В. Дзера, В.В. Луць тощо.

Метою статті є аналіз сторін договору міни-бартеру та надання їх загальної характеристики.

Згідно з ч.1 ст.510 Цивільного кодексу України (далі – ЦК), сторонами у зобов'язанні, в тому числі і у зобов'язанні, яке виникає з договору міни, є боржник і кредитор. Тобто, сторонами зобов'язання є особи, які відповідно до положень ЦК є учасниками цивільних відносин. Зокрема, сторонами зобов'язальних правовідносин, згідно зі ст.2 ЦК, можуть бути фізичні особи, юридичні особи, держава, Автономна Республіка Крим, територіальні громади, іноземні держави та інші суб'єкти публічного права [1, 198].

ЦК не встановлює обмежень щодо можливих учасників договору міни (бартеру). Тобто сторонами договору міни (бартеру) можуть бути будь-які учасники цивільних правовідносин, зазначені вище. Але, існують особливості, внаслідок дії загальних положень цивільного законодавства, на підставі яких можна визначити загальні правові характеристики сторін договору міни (бартеру).

Відповідно до ст.715 ЦК України за договором міни (бартеру) кожна зі сторін зобов'язується передати другій стороні у власність один товар в обмін на інший.

Договір міни є консенсуальним (вважається укладеним з моменту досягнення домовленостей сторонами за всіма істотними умовами), двостороннім (правами та обов'язками наділені обидві сторони договору), відплатний (обов'язку однієї сторони

вчинити певні дії відповідає обов'язок іншої сторони вчинити зустрічні дії: так, продавець (покупець) зобов'язаний передати один товар, а покупець (продавець) взамін нього – інший) та каузальним (мета укладання договору міни чітко зрозуміла набуття права власності на річ).

Згідно зі ст.716 ЦК України, до договору міни застосовуються загальні положення про купівлю-продаж, положення про договір поставки, договір контрактації або інші договори, елементи яких містяться в договорі міни, якщо це не суперечить суті такого зобов'язання.

Поширення на відносини міни більшості норм ЦК України, що регулюють купівлю-продаж, свідчить про схожу правову природу цих договорів. Проте, слід враховувати той факт, що норми ЦК України, які стосуються договору купівлі-продажу, застосовуються до договору міни тільки в частині загальних положень. Правила купівлі-продажу, що не властиві договору міни або суперечать його змісту, зокрема, правила про сплату за куплену річ певної грошової суми, до договору міни не застосовуються [2, 233].

Право власника на самостійне розпорядження належним йому майном шляхом обміну на інше майно чи роботи (послуги) не є повним, оскільки пов'язане з певними обмеженнями, встановленими законодавцем. По-перше, це обмеження, пов'язані з віковою характеристикою учасників цивільного обігу. Недодержання умови щодо віку сторони договору міни є підставою для визнання його недійсним. За ступенем недійсності, відповідно до ст.215 ЦК [1, 102], всі правочини поділяють на нікчемні (недійсність якого встановлена законом) і оспорювані (недійсність якого прямо не впливає із закону, але одна із сторін або інша зацікавлена особа заперечує його дійсність на підставах, встановлених законом). Нікчемним, буде визнано договір міни, вчинений малолітньою особою за межами її цивільної дієздатності. Малолітньою, відповідно до ст.31 ЦК, визнається особа, яка не досягла чотирнадцяти років. Таку особу законодавець наділяє частковою дієздатністю, тобто за нею визнається право здійснювати своїми діями не будь-які права і обов'язки, а лише ті, що прямо передбачені законом. ЦК встановлює, що договір міни може бути згодом схвалений батьками (усиновителями) малолітньої особи або одним із них, з ким вона проживає, або опікуном. При цьому договір вважається схваленим батьками (усиновителями, опікунами), якщо ці особи, дізнавшись про його вчинення, протягом одного місяця не заявили претензії другій стороні. Ще однією підставою визнання договору міни нікчемним є його укладення без дозволу органів опіки і піклування особою, над якою встановлено опіку або піклування, що визначено ст.71 ЦК. Водночас, такий договір міни може бути визнаний судом дійсним, якщо буде встановлено, що він відповідає інтересам фізичної особи, над якою встановлено опіку (ст.224 ЦК). Визначення того, чи укладений договір міни в інтересах підопічного або особи, над якою встановлено піклування, потрібно проводити в кожному окремому випадку з урахуванням всіх обставин.

Ці обмеження, пов'язані з психічним станом учасників цивільного обігу. Зокрема, підставою для визнання договору міни нікчемним може бути укладення його недієздатною фізичною особою. Оскільки недієздатна фізична особа не має права вчиняти будь-якого правочину, то від її імені та в її інтересах, згідно зі ст.41 ЦК, у цивільних правовідносинах діє і вчиняє правочини опікун.

Цивільне законодавство України визначає, що юридичні особи, поряд із особами фізичними, також мають свою правоздатність та дієздатність (правосуб'єктність). Для правосуб'єктності юридичної особи характерним є те, що категорії правоздатності та дієздатності в неї збігаються, тому в законодавстві та на практиці досить часто вживається термін "правоздатність" у розумінні правосуб'єктності юридичної особи. Згідно з ч. 4 ст.91 ЦК цивільна правоздатність юридичної особи виникає з моменту її створення і припиняється від дня внесення до єдиного реєстру запису про її припинення.

Згідно з ч.1 ст.227 ЦК договір міни робіт (послуг), укладений юридичною особою без відповідного дозволу (ліцензії), може бути визнаний судом недійсним. Наслідком цього є обов'язок кожної з сторін повернути другій стороні у натурі все, що вона одержала, а в разі

неможливості такого повернення, відшкодувати вартість того, що одержано, за цінами, які є на момент відшкодування.

Наступною правовою характеристикою сторін договору міни, згідно з чинним законодавством, є те, що, відповідно з частини 1 ст. 293 Господарського кодексу України (далі – ГК) [3, 34] товар може передаватись не тільки у власність, а й у повне господарське відання сторін чи оперативне управління стороні. Зазначені правові режими майна є близькими до права власності, але вони характеризуються наявністю певних обмежень для суб'єкта підприємництва.

Згідно з чинним законодавством стороною договору міни може бути особа, яка управляє майном, управитель, який має право на укладення правочинів від свого імені. Відповідно до ст. 1029 ЦК за договором управління майном одна сторона (установник управління) передає другій стороні (управителеві) на певний строк майно в управління, а друга сторона зобов'язується за плату здійснювати від свого імені управління цим майном в інтересах установника управління або вказаної ним особи [4, 170].

Правові особливості, з огляду на суб'єктний склад, притаманні договору бартеру у випадках, коли його стороною є іноземна фізична або юридична особа, обсяг дієздатності якої встановлюється її особистим законом [5, 330].

Проаналізувавши вищезазначене, можна зробити висновок, що цивільне законодавство не містить спеціальних обмежень щодо суб'єктного складу сторін договору міни. Таким чином, договір міни (бартеру) має універсальний характер і може застосовуватися для регулювання правовідносин за участю будь-яких осіб, які є носіями цивільних прав і обов'язків. Сторонами договору міни, з урахуванням загальних вимог щодо право- та дієздатності, можуть бути як громадяни, так і юридичні особи.

Література

1. Цивільний кодекс України від 16 січня 2003 року. – К.: Атіка, 2003. – 415 с.
2. Цивільне право України. Договірні та недоговірні зобов'язання: [підручник]. – 3-тє вид., змін, та допов. / [С.С. Бичкова, І.А. Бірюков, В.І. Бобрик та ін.]; за заг. ред. С.С. Бичкової. – К.: Алерта, 2014. – 496 с.
3. Господарський кодекс України (чинне законодавство зі змінами та доп. станом на 1 вересня 2016 року) / [відп. за вип. А.В. Поливода]. – К.: Вид. Поливода А. В., 2016. – 208 с.
4. Лисенко В. Сторони договору міни-бартеру (загальні характеристики) / В. Лисенко // Науковий вісник Львівського національного університету. – 2010. – № 50. – С. 166-173.
5. Брагінський М.І. Договірне право. Книга друга: договори про передачу майна / М.І. Брагінський, В.В. Вітрянський. – М.: Статут, 2006. – 780 с.

Правовий статус дітей позбавлених батьківського піклування

Овчаренко К.В., студентка

Науковий керівник:

Луц Д.М., к.ю.н., викладач

Запорізький національний університет

В усіх країнах світу існує така категорія населення, яка потребує особливої уваги, – це діти-сироти та діти, позбавлені батьківського піклування. В нашій країні складне соціально-економічне становище значної кількості населення, послаблення виховної функції сім'ї загострили проблеми дитячої бездоглядності й безпритульності.

Актуальність обраної теми полягає у визначенні правових, етичних, соціальних проблем дітей, які є найменш захищеними у соціумі.

Окремі питання соціального захисту дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, досліджують ряд науковців, серед яких варто відзначити В.В. Андріїв, Н.Б. Болотіна, В.Я. Бурак, Л.С. Волинець та ін.

Україна ратифікувала Конвенцію ООН про права дитини в переший же рік своєї незалежності [1]. В нашій країні не існує спеціального законодавства для неповнолітніх, а їх права виділені статтями Сімейного, Цивільного, Кримінального та Кримінально-Процесуального кодексів України.

На даний час розроблено програму реформ «Стратегія 2020». В цій програмі значна увага приділяється вирішенню питання стосовно урегулювання і забезпечення правового захисту дітей позбавлених батьківських прав на рівні Європейських країн. Якщо означені реформи будуть реалізовані, це має позитивно вплинути на соціальне становище таких дітей, так як Європейські країни мають більш розвинену систему регулювання подібних відносин [2].

В якості прикладу можна привести Великобританію, в якій використовується поняття «фостерна сім'я». Фостерна сім'я – це така тимчасова прийомна сім'я, яка відрізняється від опікунської тим, що вона складається з ряду спеціалістів: психологів, педагогів, соціальних працівників, в якій дитина зможе перебувати до того моменту коли визначиться її подальша доля. Ця дитина не позбавлена батьківської опіки, а лише на певний термін має призупинений характер впливу біологічних батьків [3].

З метою соціального захисту діти-сироти та діти позбавлені батьківського піклування можуть бути залучені до різних форм сімейного виховання або влаштуватися до професійних державних закладів. Найбільшого поширення в Україні набула опіка та піклування. Згідно з Сімейним та Цивільним кодексом опікун або піклувальник призначаються переважно з осіб, які вже перебувають у родинних відносинах з дитиною.

Стаття 60 ЦК України передбачає судовий порядок встановлення опіки над малолітніми та піклування над неповнолітніми дітьми. З цього виходить, що суд також бере участь у влаштуванні та захисту дитини, реалізації правовідносин щодо опіки та піклування. Однак, правозастосовна практика стосовно розгляду та вирішення зазначеної категорії справ є неоднозначною. Судовий розгляд щодо встановлення опіки та піклування потребує суворого контролю, об'єктивності суду, відповідності процедури встановлення опіки та піклування над дітьми-сиротами та дітьми, позбавленими батьківського піклування чинному законодавству та стандартам прав людини [4].

На сьогоднішній день виховання окремих категорій дітей забезпечується, в тому числі, школами-інтернатами. Однак, задекларовані засади виховання неповнолітніх осіб не тільки не реалізовується на практиці, а, в окремих випадках, цілком свідомо порушуються, що значно ускладнює адаптацію до дорослого життя в соціумі випускників шкіл-інтернатів. Найбільш значущими є проблемами адаптації дітей-сиріт та реалізація права на житло. Однією з причин їх виникнення є порушення права дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування на захист їх власності. Значна частина вихованців інтернатів має власне майно, яке на період виховання дитини в інтернаті знаходиться під наглядом опікунів і держави. Так, ст.25 Закону України «Про охорону дитинства», гарантує вихованцям збереження житлового приміщення, де вони проживали, протягом усього перебування в інтернаті, а в описі майна, що додається до документів дитини вказується відомості про особу, яка відповідає за його збереження [5]. Зрозуміло, що наявність у дитини майна, а особливо житла, суттєво допомагає її адаптації та сприяє дотриманню інших прав дитини-сироти, наприклад, права на освіту.

Але, в наслідок несвоєчасного оформлення документів, наявних інколи помилок, дій опікунів не на користь інтересів дітей, недбалого ставлення відповідальних осіб за збереженням майна дітей, відсутності процедури відповідальності, недосконалості нормативно правових актів та механізмів державного контролю за дотриманням прав власності дітей сиріт, значна кількість вихованців інтернатів втрачає підстави права власності на майно.

Державна система захисту прав дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування потребує значного реформування. На нашу думку необхідно:

- 1) удосконалити контролю за станом житла, яке належить вихованцям шкіл-інтернатів;
- 2) забезпечити повне внесення і своєчасне поновлення інформації в Єдиному електронному банку даних дітей-сиріт, дітей, позбавлених батьківського піклування, і

громадян, які бажають взяти їх на виховання, що дозволить реалізувати заходи соціального захисту, які передбачені законодавством;

3) удосконалити систему роботи органів соціального захисту дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування.

Зазначені кроки, на нашу думку, є першочергові та значно покращити систему захисту прав дітей-сиріт та дітей позбавленого батьківського піклування.

Література

1. Європейська конвенція про права дитини від 21 вересня 1970 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/995_021.
2. Про стратегію сталого розвитку «Україна-2020»: Указ №5/2015 від 12 січня 2015 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.president.gov.ua/documents/18688.html>.
3. Романовська О.О. Теоретичні основи поняття "фостерна сім'я" у Великобританії / О.О. Романовська. – К.: "Логос". НПУ імені М.П. Драгоманова, 2000. – 252.
4. Цивільний кодекс України від 16 березня 2003 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/435-15>.
5. Про охорону дитинства: Закон України № 2402-III від 21 квітня 2001 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2402-14>.

Обмін жилих приміщень

Цибеленко А.М., студентка

Науковий керівник:

Луц Д.М., к.ю.н., викладач

Запорізький національний університет

Згідно до ст.47 Конституції України громадяни мають право на житло. Також в Конституції зазначено, що ніхто не може бути примусово позбавлений житла інакше як на підставі закону [1].

Право на обмін жилого приміщення є одним з найважливіших суб'єктивних прав наймача. Потреба у його здійсненні виникає у наймача за різних обставин, наприклад, у зв'язку з реєстрацією шлюбу чи його розірванням, об'єднанням з батьками в одну сім'ю, наближенням місця проживання до місця роботи тощо [2, 230].

Обмін жилими приміщеннями за своєю юридичною категорією та згідно з чинним житловим законодавством є своєрідним перерозподілом жилих приміщень [2, 230].

Серед дослідників, які приділяли увагу обраній нами проблематиці варто відзначити А.А. Тітова, Є.О. Мічуріна, О.В. Дзеру, В.І.Крата, О.М. Берназ-Лукавецька та ін.

Обмін жилими приміщеннями може проводитися без обмеження кількості учасників, крім випадків обміну частини жилого приміщення, за якого згода на обмін може бути тільки двосторонньою. Обмін провадиться між громадянами, які проживають в одному або різних жилих будинках, розташованих як в одному, так і в різних населених пунктах [2].

Право на обмін жилих приміщень передбачено нормами житлового та цивільного права, що виникають між учасниками обміну. Воно є елементом зобов'язуючих правовідносин. Взаємні права і обов'язки виникають з цивільно-правових угод, спрямованих на взаємне припинення і виникнення житлових правовідносин у наймачів жилих приміщень, які беруть участь в обміні. При обміні громадяни реалізують суб'єктивні правомочності на розпорядження жилими приміщеннями в межах, встановлених статтями 79-89 Житлового кодексу, а також Конституційного права – вибору нового місця проживання [4, 301].

Здійснення цього суб'єктивного права виникає з моменту отримання ордерів усіма учасниками обміну і припиняється у кожного з них з припиненням колишнього договору найму шляхом укладення нового. Основним змістом правовідносин щодо обміну є взаємні процедурні права і обов'язки між учасниками цивільної правової угоди з однієї сторони і відповідним виконавчим комітетом чи державною адміністрацією з другої сторони, з

приводу визнання обміну таким, що відповідає закону, і видачі ордеру на жиле приміщення сторонам за угодою [4, 301].

Житловий кодекс допускає можливість примусового обміну, тобто за відсутності згоди членів сім'ї, в судовому порядку. Якщо між членами сім'ї відсутня єдність щодо обміну житлового приміщення, будь-хто з членів сім'ї має право звернутися до суду і вимагати примусового обміну житлового приміщення. Визначено перелік обставин, за яких не допускається обмін житловими приміщеннями. Обмін житлових приміщень зумовлює припинення одних правовідносин і виникнення інших. Обмін житлових приміщень оформлюється шляхом отримання наймачами обмінних ордерів. Договір щодо обміну житловими приміщеннями набирає чинності з моменту отримання ордеру, який діє упродовж 30 днів, а при міжміському обміні – упродовж 60 днів [5, 537].

Згідно до ст.4 Постанови Ради Міністрів Української РСР від 31 січня 1986 р. предметом обміну може бути:

1) окрема квартира або інше ізольоване жиле приміщення, що складається з однієї або кількох кімнат, одноквартирний жилий будинок, на які укладено договір найму або які перебувають у користуванні члена житлово-будівельного кооперативу;

2) частина жилого приміщення, що припадає на долю наймача (члена житлово-будівельного кооперативу) або члена його сім'ї, в тому числі суміжна кімната або частина кімнати [2].

Неізольоване жиле приміщення, що складається з однієї або кількох кімнат, може бути предметом обміну лише у випадках, коли до 1 січня 1964 р. на користування ним було укладено окремий договір найму, або воно до 1 січня 1984 р. у результаті проведеного в установленому порядку поділу виділено у користування члену житлово-будівельного кооперативу [2].

Постанова Ради Міністрів України детально регламентує порядок обміну жилими приміщеннями (обмін жилих приміщень у будинках підприємств, установ, організацій, обмін жилими приміщеннями, що перебувають у користуванні осіб, над якими встановлено опіку або піклування, обмін жилими приміщеннями, що знаходяться в межах одного населеного пункту), а також складання заяви про обмін жилих приміщень [2].

Таким чином можна зробити висновок, що відносини щодо обміну житловими приміщеннями регулюються Житловим кодексом та затвердженими постановою Ради Міністрів УРСР «Правилами обміну житлових приміщень в Українській РСР» від 31 січня 1986 року.

Обмін житлового приміщення є угодою між наймачами цих приміщень про взаємну передачу прав та обов'язків, пов'язаних із користуванням цим приміщенням. Право на обмін житлового приміщення надано лише особам, яким належить самостійне і постійне право користування житловим приміщенням, яке відповідає вимогам ст.63 Житлового кодексу.

Література

1. Конституція України від 28 червня 1996 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80>
2. Про затвердження Правил обміну жилих приміщень в Українській РСР: Постанова Ради Міністрів Української РСР від 31 січня 1986 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/31-86-%D0%BF>
3. Підпригора О.А. Цивільне право: підручник [для студентів юрид. вузів та факультетів] / О.А. Підпригора. – К.: Вентурі., 1997. – 480 с.
4. Мічурін Є.О. Житлове право України науково-практичний посібник / Є.О. Мічурін, С.О. Сліпченко, О.В. Соболев. – Х.: Еспада, 2004. – 318 с.
5. Баулін О.В. Адвокатський іспит: підготовчий курс: навч. посіб. / О.В. Баулін, В.І. Лебідь, П.С. Матвеев, М.А. Пожидаєва. – К.: Алерта, 2016. – 850 с.

Загальна характеристика спадкування житла, що перебуває у стані приватизації

Чудновська Д.І., студентка

Науковий керівник:

Луц Д.М., к.ю.н., викладач

Запорізький національний університет

Актуальність теми дослідження в сучасний період визначається фактором переходу суспільства від адміністративно-командної до ринкової економіки, що в свою чергу призводить до зміни форми власності на матеріальні ресурси та механізму регулювання економіки. Реформування правового режиму відносин власності та зобов'язальних відносин стало підставою виникнення спадкових правовідносин нового змісту, розвиток яких є основою для розробки загальнотеоретичної та законодавчої бази інституту спадкування. Вибір теми дослідження зумовлюється зростаючою роллю права приватної власності громадян та порядку її спадкування в умовах становлення ринкової економіки, необхідністю реформування чинного законодавства з питань спадкування як складової частини цивільного законодавства, розробки правового механізму, який належним чином міг би захистити права та законні інтереси громадян, що практично неможливо здійснити без всебічного розгляду правової природи та особливостей спадкових правовідносин [1, 2].

Проблеми спадкування житла, що перебуває у стані приватизації досліджувалися у працях вітчизняних і зарубіжних вчених-правознавців таких як: М.М. Агаркова, Ч.Н. Азімова, С.С. Алексєєва, Б.С. Антімонова, С.М. Братуся, М.Ю. Барщевського, В.В. Васильченка, К.О. Граве, В.П. Грибанова, В. Демченка, О.В. Дзери, В.К. Дронікова, О.О. Красавчикова, Н.С. Кузнецової, П.С. Нікитюка, І.Б. Новицького, С.Г. Пасічник, І.С. Перетерського, Л.К. Радзівєвської, Ю.К. Толстого, С.Я. Фурси, Є.О. Харитонова, Б.Б. Черепакіна, В.Ю. Чуйкової, Я.М. Шевченко, Л.В. Шевчук та ін.

Варто підкреслити, Закон України «Про приватизацію державного житлового фонду» від 19.06.1992 р. № 2482-ХІІ, визначає приватизацію житла як відчуження квартир (будинків), житлових приміщень у гуртожитках, призначених для проживання сімей та одиноких осіб, кімнат у квартирах та одноквартирних будинках, де мешкають два і більше наймачів, та належних до них господарських споруд і приміщень (підвалів, сараїв тощо) державного житлового фонду на користь громадян України [2]. Ключовим у цьому визначенні є саме відчуження, яке дає змогу відносити приватизацію житла до кола підстав набуття права власності, що у свою чергу перебуває у смисловому зв'язку з відповідним переліком підстав набуття права власності (ст.345 Цивільного кодексу України, далі – ЦК України) [3]. Однак слід зауважити, що хоча приватизація житла розглядається законодавцем як відчуження, але таке відчуження не є правочином. Тут має місце певна сукупність юридичних фактів, до складу якої входить і волевиявлення фізичної особи, яке може бути кваліфіковане як правочин. Тобто приватизація житла розпочинається волевиявленням особи (правочином), але сама по собі поняттям «правочину» не охоплюється [4]. Відповідно до ст.2 Закону України «Про приватизацію державного житлового фонду» до об'єктів приватизації належать квартири багатоквартирних будинків, одноквартирні будинки, житлові приміщення у гуртожитках (житлові кімнати, житлові блоки (секції), кімнати у квартирах та одно-квартирних будинках, де мешкають два і більше наймачів, які використовуються на умовах найму. При цьому зазначимо, що законодавцем від часу прийняття цього Закону вносилися зміни, спрямовані на поступове розширення переліку об'єктів приватизації, зокрема за рахунок житлових приміщень у гуртожитках [2].

Наступною особливістю є триваючий характер процесу приватизації, що ускладнює механізм спадкування, оскільки факт смерті спадкодавця здійснює вплив на відносини, що вже виникли і тривають. Для здійснення права на приватизацію житла, яке є особистим і невідчужуваним правом громадянина, достатньо виразу волі лише однієї особи – цього громадянина. Орган приватизації лише оформлює скероване йому у формі заяви волевиявлення даної особи. При цьому природа такого волевиявлення тяжіє до

одностороннього правочину. Виникнення ж права власності на житло спричиняє певний юридичний склад, що містить низку юридичних фактів. Орган приватизації видає особі свідоцтво про право власності на житло та реєструє його у спеціальній реєстраційній книзі квартир (будинків), жилих приміщень у гуртожитках, кімнат у комунальних квартирах, що належать громадянам на праві приватної (спільної сумісної, спільної часткової) власності. Свідоцтво про право власності на квартиру (будинок), жилі приміщення в гуртожитках, кімнату в комунальній квартирі підлягає обов'язковій реєстрації в органі державної реєстрації прав (абз.1 п.22, п.23 Положення про порядок передачі квартир (будинків), жилих приміщень у гуртожитках у власність громадян, затвердженого наказом Мінжитлокомунгоспу України від 16.12.2009 р. № 396) [5]. Свідоцтва про право власності, видані органами приватизації, є підставою для державної реєстрації прав (п.3 ч.1 ст.19 Закону України «Про державну реєстрацію речових прав на нерухоме майно та їх обтяжень»). Це саме стосується і дубліката такого свідоцтва (п.п.6 п.37 Порядку державної реєстрації прав на нерухоме майно та їх обтяжень, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 17.10.2013 № 868) [4].

Досить складним є питання про момент виникнення права власності на приватизоване житло. У судовій практиці укорінився підхід про зв'язок цього моменту із прийняттям відповідним органом рішення про передачу об'єкта приватизації у власність. Передача квартир у власність громадян здійснюється на підставі рішень відповідних органів приватизації, що приймаються не пізніше місяця з дня одержання заяви громадянина. Передача квартир у власність громадян з доплатою, безоплатно чи з компенсацією відповідно до ст. 5 Закону України «Про приватизацію державного житлового фонду» оформляється свідоцтвом про право власності на квартиру, яке реєструється в органах приватизації і не потребує нотаріального посвідчення [2]. У випадку смерті особи, яка не одержала з якихось причин приватизаційні папери, у тому числі житлового чеку, право на одержання належних до видачі померлому паперів не спадкується з огляду на положення Закону України «Про приватизаційні папери» [6]. Відповідно до ч.1 ст.1 цього Закону приватизаційні папери – це особливий вид державних цінних паперів, які засвідчують право власника на безоплатне одержання у процесі приватизації частки майна державних підприємств, державного житлового фонду, земельного фонду. Приватизаційні папери можуть бути лише іменними. За ст.2 Закону України «Про приватизаційні папери» право власності на одержані приватизаційні папери в разі смерті їх власника переходить у порядку спадкування, визначеному законодавством України. У разі смерті громадянина, що не одержав приватизаційні папери з будь-яких причин, право одержання належних до видачі померлому паперів не успадковується. Отже, необхідно відмежувати право на цінні папери (у цьому випадку – приватизаційні) і право на їх одержання. Якщо перше входить до складу спадщини, то друге до нього не включається [6].

Процес приватизації змінює житлові правовідносини на відносини власності. Моментом виникнення правовідносин власності є прийняття рішення відповідних органів приватизації про передачу житла у власність не пізніше місяця з дня одержання заяви громадянина (ст.8 Закону України «Про приватизацію державного житлового фонду») [2]. Таким чином, постають такі питання: чи можна вважати квартиру приватизованою і включати її до складу спадкового майна, якщо спадкодавець подав заяву про приватизацію квартири і помер до одержання свідоцтва про право власності у випадку коли:

- рішення про передачу житла у власність прийнято після смерті спадкодавця, зокрема коли органу приватизації не було відомо про смерть заявника;
- рішення про передачу житла у власність не прийнято, але місячний строк, встановлений для його прийняття, не сплив;
- рішення про передачу житла у власність не прийнято, місячний строк, встановлений для його прийняття, сплив [4].

Правовідносини у сфері приватизації не можуть припинятися зі смертю громадянина. Так, якщо громадянин подав до відповідного органу приватизації заяву з необхідними

документами, передбаченими чинним на час вчинення такої дії законодавством України, тим самим виявивши свій намір приватизувати житло, процес приватизації зупиниться у зв'язку зі смертю такої особи не може, оскільки смерть не означає відмову від наміру приватизації, не змінюючи первісно висловленого волевиявлення [4].

Надавши загальна характеристику спадкуванню житла, що перебуває у стані приватизації, можемо підсумувати, що приватизація державного житлового фонду – це відчуження квартир (будинків), кімнат у квартирах та одноквартирних будинках, де мешкають два і більше наймачів, та належних до них господарських споруд і приміщень (підвалів, сараїв і т. і.), державного житлового фонду на користь громадян України.

Вивчення питання про підстави виникнення спадкових правовідносин свідчить про те, що підставою їх завжди виступає не один юридичний факт, а їх сукупність – юридичний склад (факт смерті спадкодавця, для спадкоємців за законом – наявність певного ступеня спорідненості зі спадкодавцем або перебування на його утриманні протягом визначеного законом строку, для спадкоємців за заповітом – факт складання заповіту на його користь тощо).

Література

1. Спадкове правовідношення – різновид цивільного правовідношення [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://mydisser.com/dfiles/56147560.doc>
2. Про приватизацію державного житлового фонду: Закон України від 19.06.1992 р. № 2482-XII // Відомості Верховної Ради України. – 1992. – № 36. – Ст. 524.
3. Цивільний кодекс України: Закон України від 16.01.2003 р. № 435-IV // Відомості Верховної Ради України. – 2003. – № 40-44. – Ст. 356.
4. До питання про спадкування житла, що перебуває в процесі приватизації [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://yurradnik.com.ua/stati/do-pitannya-pro-spadkuvannya-zhitla-shho-perebuvaye-v-protsesi-privatizatsiyi/>
5. Про порядок передачі квартир (будинків), жилих приміщень у гуртожитках у власність громадян: Наказ від 16.12.2009 р. № 396 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/z0109-10>
6. Про приватизаційні папери: Закон України від 06.03.1992 р. № 2173-XII // Відомості Верховної Ради України. – 1992. – № 24. – Ст. 352.

Проблеми визначення лізингових платежів за договором фінансового лізингу

Шеховцова Т.О., студентка

Науковий керівник:

Луц Д.М., к.ю.н., викладач

Запорізький національний університет

Для більшості господарюючих суб'єктів використання машин та верстатів є необхідністю, яка пов'язана із забезпеченням проблем господарювання. Однак, реалії сьогодення такі, що не завжди суб'єкт господарювання має можливість придбати необоротні активи у власність.

Обмеженість фінансових та інвестиційних ресурсів, необхідність удосконалення інноваційної складової виробництва зумовлюють пошук нових способів покращення та оновлення основних фондів підприємства. Одним із таких інструментів є лізинг, який є невід'ємним елементом господарських відносин у країнах з розвинутою ринковою економікою [1, 121].

Для України такий вид діяльності є відносно новим. В радянській юридичній літературі лізинг через відсутність предмета дослідження протягом тривалого часу взагалі не розглядався. Не входив зазначений договір до системи договорів Цивільного кодексу України 1963 р. Першим законодавчим актом, у якому було наведено відповідний термін, став Закон «Про банки і банківську діяльність» [2, 42].

Правове регулювання лізингових відносин здійснюється Цивільним та Господарським кодексом України, Законом України «Про фінансовий лізинг» та іншими нормативно-правовими актами. Проблеми регулювання лізингу досліджувались такими науковцями, як О.І. Баєва, А.В. Бурковська, І.Д. Бурковський, Є.О. Глазунов, К.В. Лозінська, В.С. Різник та інші. Проте, багато проблем, пов'язаних із регулюванням лізингових відносин, до сьогоднішнього часу залишаються невирішеними та складними для правозастосовної практики. Однією з таких проблем, зокрема, є порядок визначення лізингових платежів.

Метою цієї статті є дослідження та аналіз визначення лізингових платежів.

Стаття 292 Господарського кодексу України встановлює, що лізинг є господарською діяльністю, спрямованою на інвестування власних чи залучених фінансових коштів, яка полягає в наданні за договором лізингу однією стороною (лізингодавцем) у виключне користування іншій стороні (лізингоодержувачу) на певний строк майна, що належить лізингодавцю або набувається ним у власність (господарське відання) за дорученням чи погодженням лізингоодержувача у відповідного постачальника (продавця) майна, за умови сплати лізингоодержувачем періодичних лізингових платежів [3].

Лізингові відносини за своєю природою є складними та багатосторонніми. Вони забезпечуються сукупністю договорів, серед яких основним є договір лізингу [2, 42].

Поняття договору лізингу закріплене у ст.806 Цивільного кодексу України (далі – ЦК). Причому, наведена у ЦК дефініція дає підставу стверджувати про наявність двох видів лізингу – прямого та непрямого. Відмінність прямого лізингу від непрямого полягає лише у суб'єктному складі та структурі відносин, які виникають між ними. Так, при прямому лізингу договір є двостороннім, тоді як відносини, які складаються при непрямому лізингу, є багатосторонніми: лізингодавець передає у користування лізингоодержувача майно, яке належить на праві власності (господарського управління) іншій особі – продавцю, постачальнику.

На думку В.П. Барбари, під договором лізингу варто розуміти саме непрямий (фінансовий) лізинг, якому притаманна особлива правова конструкція та тристоронній характер відносин [2, 44].

Згідно з ч.2 ст.1 Закону України «Про фінансовий лізинг» (далі – Закон), договір фінансового лізингу – це договір, за яким лізингодавець зобов'язується набути у власність річ у продавця (постачальника) відповідно до встановлених лізингоодержувачем специфікацій та умов і передати її у користування лізингоодержувачу на визначений строк не менше одного року за встановлену плату (лізингові платежі) [4].

З такого визначення випливають специфічні ознаки фінансового лізингу, які фактично відрізняють його від оперативного, а саме: тристоронній характер відносин; сукупність договорів; спеціальне придбання майна лізингодавцем для надання його у лізинг; активна роль лізингоодержувача, якому надано право обрати предмет лізингу та продавця; мінімальний строк лізингу – 1 рік [2, 43].

Розбіжності між визначенням одного й того самого поняття у двох кодифікованих актах – ЦК і ГК, а також неточності у формулюванні правових дефініцій негативно позначаються на ефективності правового регулювання відповідних відносин. Вважаємо, що це питання потребує подальшого доопрацювання та узгодження.

Законодавством передбачено два різновиди істотних умов лізингових угод: істотні умови, які є обов'язковими відповідно до вимог закону, та істотні умови, які мають бути внесені у договір за заявою хоча б однієї зі сторін. До першої категорії істотних умов, згідно з ч.2 ст.6 Закону, відносяться умови про предмет, строк лізингу та розмір лізингових платежів [4].

Лізингові платежі є основою, на якій будуються економічні відносини між лізингодавцем та лізингоодержувачем. У світі застосовують два підходи до визначення суми лізингових платежів. Перший підхід передбачає, що сума лізингових платежів покриває витрати на купівлю предмета лізингу, а також інші можливі витрати лізингодавця. Така модель застосовується в Австрії, Іспанії, Італії, Німеччині, Польщі, Франції та Росії [5, 159].

Так, Федеральний Закон РФ «Про фінансову оренду (лізинг)» визначає, що лізинговим платежем є загальна сума платежів за договором лізингу за весь строк його дії, до складу якої входять відшкодування витрат лізингодавця, пов'язаних з придбанням та передачею предмета лізингу лізингоодержувачу, відшкодування витрат, пов'язаних з наданням інших передбачених договором лізингу послуг, а також дохід лізингодавця [6].

За другим підходом розмір лізингових платежів не повинен бути меншим за величину, встановлену у відсотковому відношенні до первісної вартості основного засобу. В Україні, зокрема, використовується 90% відношення, яке дістало назву «90%-й тест» [5, 159].

Стаття 16 Закону до структури лізингового платежу відносить: суму, яка відшкодовує частину вартості предмета лізингу; платіж як винагороду лізингодавцю за отримане ним майно; компенсацію відсотків за кредитом; інші витрати лізингодавця, що безпосередньо пов'язані з виконанням договору лізингу [4].

На практиці сторони договору лізингу вважають за доцільне визначати грошовий еквівалент зобов'язання в іноземній валюті, а тому включають у договір відповідне валютне застереження. В.П. Барбара висловлює думку, що запровадження «валютної» складової у договорі фінансового лізингу стає підґрунтям для виникнення суперечок на етапі стягнення заборгованості, зокрема, пов'язаних із питанням, чи підлягає сума заборгованості індексації [2, 46].

Так, господарські суди в одних випадках зазначають у своїх рішеннях про відсутність правових підстав для коригування належних до сплати лізингових платежів, в інших – про те, що положення чинного законодавства передбачають право сторін визначати грошовий еквівалент зобов'язання в іноземній валюті за умови виконання такого зобов'язання у гривні за офіційним курсом іноземної валюти на день платежу [2, 46].

З цього приводу Верховний Суд висловив таку правову позицію: якщо за договором лізингу саму платежу, що визначена в іноземній валюті, на день виникнення у відповідача зобов'язання по його сплаті перераховується у гривню і якщо в подальшому на день фактичної сплати відповідно до цієї іноземної валюти не змінюється, то з моменту перерахунку зобов'язання є гривневим і у випадку прострочення його сплати боржник відповідно до ч.2 ст.625 ЦК на вимогу кредитора зобов'язаний сплатити борг з урахуванням встановленого індексу інфляції за весь час прострочення [7]. Проте остаточно це протиріччя не вирішено.

Інша складність у застосуванні норм законодавства стосовно лізингових платежів полягає у том, що закон не визначає та прямо не забороняє сторонам змінювати розмір лізингових платежів. В.П. Барбара висловлює думку про те, що в разі зміни розміру платежів відповідні зміни повинні вноситись до договору лізингу в порядку, передбаченому законодавством. Зміна ж розміру лізингових платежів без дотримання порядку внесення змін до договору є односторонньою зміною його умов, яка є неприпустимою [2, 46].

Отже, лізинг є досить ефективним засобом довгострокового фінансування придбання основних засобів. Незважаючи на урегульованість лізингових відносин в Україні на законодавчому рівні, до сьогоднішнього часу залишаються проблемні та спірні питання, які потребують подальшого доопрацювання.

Вважаємо за доцільне внести до закону «Про фінансовий лізинг» статті, які уточнили б сутність лізингових платежів, їх складові елементи. Крім того, на нашу думку, необхідно на законодавчому рівні передбачити можливість зміни розміру лізингових платежів, більш чітко і коректно визначити методики їх обчислення та зміни.

Література

1. Малишко В.М. Правова природа лізингу / В.М. Малишко, М.С. Микитюк // Юридичний вісник. – 2015. – № 1. – С. 121-124.
2. Барбара В.П. Закон України «Про фінансовий лізинг»: складні питання застосування у контексті правових позицій Верховного Суду України / В.П. Барбара, А.О. Грабовська // Вісник Верховного Суду України. – 2014. – № 3. – С. 42-48.
3. Господарський кодекс України: Закон України від 16.01.2003 № 436-IV [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/436-15>

4. Про фінансовий лізинг: Закон України від 16.12.1997 р. № 723/97-ВР [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/723/97-вр>
5. Никитченко Ю.В. Переваги та недоліки лізингових і орендних відносин у господарській діяльності / Ю.В. Никитченко // Європейські перспективи. – 2015. – № 2. – С. 158-164.
6. О финансовой аренде (лизинге): Федеральный Закон от 29.10.1998 г. № 164-ФЗ [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://www.consultant.ru/document/cons_doc_LAW_20780/
7. Постанова Судової палати у господарських справах Верховного Суду України від 27 березня 2012 р. у справі № 3-14гс12 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/22547676>

КРИМІНАЛЬНЕ ПРАВО, КРИМІНАЛОГІЯ, КРИМІНАЛЬНО-ВИКОНАВЧЕ ПРАВО ТА КРИМІНАЛЬНИЙ ПРОЦЕС

Зайняття гральним бізнесом: теоретично-правовий аналіз складу злочину

Антонова К.В., студентка

Науковий керівник:

Узунова О.В., к.ю.н., доцент

Запорізький національний університет

На сьогоднішній день гральний бізнес є одним з найнебезпечніших злочинів, що причиняє значну шкоду як окремій особі, яка попадає під його дію вплив, так і суспільству та державі в цілому. Поряд із торгівлею зброєю та наркотиками одним із над-прибуткових видів нелегального підприємництва є саме зайняття гральним бізнесом. Не дивлячись на це, маємо недосконалість правового регулювання сфери грального бізнесу в Україні [1, 3].

Актуальним залишається аналіз нормативно-правових актів щодо регулювання грального бізнесу, виокремлення характерних ознак даного злочину, надання пропозиції щодо дієвого засобу протидії зайняттю гральним бізнесом.

Питанню юридичної відповідальності за правопорушення у сфері грального бізнесу приділено значну увагу в працях таких науковців як: В.М. Берекета, Д.О. Гетманцева, В.М. Дорогих, Н.І. Майданик, Н.О. Петричко та ін.

Загальновизнаною підставою криміналізації діяння є його суспільна небезпечність, що полягає у здатності певного діяння заподіювати чи створювати загрозу заподіяння істотної шкоди охоронюваним нормами кримінального права об'єктам. Тому суспільну небезпечність зайняття гральним бізнесом слід оцінювати, ґрунтуючись на об'єктивних даних про умови, в яких сьогодні функціонують гральні заклади, а також шкоду, що заподіює такий бізнес правам окремих громадян та інтересам держави. У наукових дослідженнях традиційно виділяють два основні напрями загроз, за якими гральний бізнес визначається таким, що може заподіяти істотну шкоду:

- 1) економічна безпека держави та системи господарювання;
- 2) морально-етична складова життєдіяльності людини та її психічне здоров'я [2, 82].

Так, наприклад, Скулиш В.Є. обґрунтовує суспільну небезпечність грального бізнесу для національної економіки через його тісний зв'язок із легалізацією (відмиванням) доходів, одержаних злочинним шляхом.

Політова А.С., у свою чергу, визначає характер суспільної небезпечності зайняття азартними іграми тим, що цей злочин підвищує розмір завданої шкоди, зв'язок із організованими злочинними групами, а також створює загрозу безпеці держави в економічній сфері [2, 83].

Отже, зайняття гральним бізнесом є злочином, для якого характерним є наявність корисливого мотиву. Вирішальною причиною зайняття гральним бізнесом є бажання злочинця якнайшвидше і без суттєвих зусиль збагатитися. На етапі прийняття рішення про організацію цього забороненого виду господарської діяльності винні особи, окрім наслідків замисленого злочину оцінюють й фінансові ризики між зробленими затратами та очікуваними прибутками. Дохід від зайняття гральним бізнесом залежно від кількості гральних закладів та грального обладнання у середньому за добу становить від 2000 гривень до 5000 гривень. При цьому затратна частина для організації грального бізнесу є незначною, в основному складається із видатків на оренду приміщення, де організуються гральні заклади, вартості грального обладнання (у середньому від 600 до 800 грн. за один гральний автомат) та оплати найманих працівників. Сформований мотив і рішення діяти у певний спосіб створюють високу ймовірність протиправного посягання, яке виникає не лише через дію, а й за певних умов [3].

З огляду на вищезазначену характеристику даного злочину, необхідно розглянути та дослідити ефективність нормативно-правової бази з даної теми.

З прийняттям 22 грудня 2010 року Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо вдосконалення законодавства про заборону грального бізнесу в Україні», у КК України з'явилася нова стаття 203², яка передбачає кримінальну відповідальність за зайняття гральним бізнесом [4]. Роком раніше вже була успішно зроблена спроба встановити відповідальність за подібну діяльність. Закон України від 25 червня 2009 року «Про заборону грального бізнесу» дав чітке визначення грального бізнесу і азартним іграм, виокремив від них інші види ігор, які не відносяться до азартних ігор [5]. Однак на час прийняття зазначеного нормативного акта законодавець обмежився лише заходами адміністративної відповідальності за порушення проголошених приписів. А саме, участь в організованих без дозволу азартних іграх (карти, рулетка, «наперсток» та інші) на гроші, речі та інші цінності становить об'єктивну сторону складу адміністративного правопорушення, передбаченого ч.1 ст.181 Кодексу України про адміністративні правопорушення від 07 грудня 1984 року [6].

До змін, санкція ч.1 ст.203² КК України «Зайняття гральним бізнесом» передбачала покарання у вигляді штрафу від десяти до сорока тисяч неоподаткованих мінімумів доходів громадян з конфіскацією грального обладнання. Законом України «Про внесення змін до Кримінального та Кримінального процесуального кодексів України щодо виконання рекомендацій, які містяться у шостій доповіді Європейської комісії про стан виконання Україною Плану дій щодо лібералізації Європейським Союзом візового режиму для України, стосовно удосконалення процедури арешту майна та інституту спеціальної конфіскації» від 18 лютого 2016 року було виключено з санкції ст.203² слова «з конфіскацією грального обладнання» [7].

Конфіскація грального обладнання – як захід протидії гральному бізнесу, застосування якого насамперед було спрямовано на недопущення продовження злочинної діяльності шляхом подальшого використання такого обладнання. На сьогодні, як бачимо, законодавцем було виключено такий захід протидії злочину.

Кваліфікуючою ознакою зайняття гральним бізнесом відповідно до ч.2 ст.203² КК України є вчинення цього діяння особою, раніше судимою за зайняття гральним бізнесом. Про стійкість суспільно небезпечної спрямованості особистості злочинця, який займається гральним бізнесом, свідчить значна частка спеціального рецидиву, що, до того ж, має тенденцією до зростання [8, 79]. Так, чисельність засуджених за ч.2 ст.203² КК України в 2011 році становила чотири особи, у 2012 році – шість осіб, на початку 2013 року – 11 осіб. Отже, застосоване до засуджених покарання не дало змоги досягнути його мети – виправлення цих осіб, а також запобігання вчиненню ними нових злочинів.

Підсумовуючи все вищезазначене, слід звернути увагу, що чинна редакція санкцій ст.203² КК України є безальтернативною і передбачає лише один вид покарання – штраф. Як показало дослідження, засудження до штрафу, навіть у найбільшому розмірі, не є необхідним і достатнім для виправлення таких осіб та попередження нових злочинів, як цього вимагає ч.2 ст.65 КК України. У зв'язку з наведеним санкції ст.203-2 КК України доцільно доповнити вказівкою на альтернативний і більш суворий вид покарання – позбавлення волі на певний строк.

Література

1. Петричко Н.О. Незаконні азартні ігри: кримінально-правове та кримінологічне дослідження: автореф. дис. на здобуття наук. ступ. канд. юрид. наук: 12.00.08 «Кримінальне право та кримінологія; кримінально-виконавче право» / Н.О. Петричко. – К.: Київський національний університет внутрішніх справ, 2010. – 20 с.
2. Гладун О.З. Суспільна небезпечність зайняття гральним бізнесом / О.З. Гладун // Наукові записки Інституту законодавства Верховної Ради України. – 2014. – № 4. – С. 81-85.

3. Рябчук С.В. Причини й умови зайняття гральним бізнесом в Україні [Електронний ресурс] / С.В. Рябчук. – Режим доступу: http://nauka.nlu.edu.ua/wp-content/uploads/2016/07/25_Ryabchuk.pdf
4. Кримінальний кодекс України: Закон України від 05 квітня 2001 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.rada.gov.ua>
5. Про заборону грального бізнесу в Україні: Закон України від 15 травня 2009 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.rada.gov.ua>.
6. Кодекс України про адміністративні правопорушення: Закон України від 07 грудня 1984 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.rada.gov.ua>.
7. Про внесення змін до Кримінального та Кримінального процесуального кодексів України щодо виконання рекомендацій, які містяться у шостій доповіді Європейської комісії про стан виконання Україною Плану дій щодо лібералізації Європейським Союзом візового режиму для України, стосовно удосконалення процедури арешту майна та інституту спеціальної конфіскації: Закон України від 18 лютого 2016 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.rada.gov.ua>.
8. Гладун О. Протидія зайняттю гральним бізнесом в Україні / О. Гладун // Вісник Національної академії прокуратури України. – 2014. – № 3. – С. 78-85.

Контрабанда наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів або прекурсорів

Гребенюк А.А., студентка

Науковий керівник:

Узунова О.В., к.ю.н., доцент

Запорізький національний університет

Актуальність обраної теми полягає в тому, що боротьба із контрабандою наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів чи прекурсорів має значний характер, так як злочин пов'язаний із обігом наркотиків, який дуже поширений у сучасному суспільстві.

Поширеність злочинів, пов'язаних з незаконним обігом наркотиків, вимагає постійного вдосконалення діяльності правоохоронних органів і розвитку національного законодавства в окресленій сфері.

Щодо міжнародного досвіду в сфері боротьби з незаконним обігом наркотичних засобів та можна навести такий приклад, для країн, такі як, США, Великобританія, Франція, притаманним є те, що державними органами здійснюється жорсткий контроль за обігом будь-яких видів наркотичних засобів, йде активне протистояння наркомафії, але найбільш радикальні заходи не вживаються. У США в більшості штатів існує покарання не тільки за зберігання і вживання, але навіть за спробу придбання наркотиків. В Англії та Франції наркоманів в судовому порядку відправляють на примусове лікування.

Одночасно в зазначених країнах боротьба з наркотиками на законодавчому рівні поєднується з потужною антинаркотичною пропагандою, спрямованою, насамперед, на найбільш вразливі категорії населення – безробітних, учнів та студентів. За оцінками Управління з наркотиків і злочинності Організації Об'єднаних Націй, найбільших успіхів у боротьбі з незаконним обігом наркотиків домоглися США, де за останнє десятиліття кількість наркоспоживачів скоротилася вдвічі [1].

Вагомий внесок у вивчення та дослідження зазначеної теми зробили такі видатні вчені, як Е.А. Бабаян, Ю.В. Баулін, В.О. Глушков, О.М. Джужа, М.М. Кадиров, М.М. Перепелиця, Л.І. Романов, М.П. Селіванов, В.П. Тихий, Є.В. Фесенко та багато інших.

У зв'язку з великим попитом на наркотичні засоби, психотропні речовини, їх аналоги та прекурсори з'явилося таке суспільно небезпечне діяння, як контрабанда наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів чи прекурсорів або фальсифікація лікарських засобів, за яке настає кримінальна відповідальність за ст.305 Кримінального кодексу (далі – КК) України.

Основним об'єктом злочину є суспільні відносини у сфері забезпечення порядку переміщення наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів і прекурсорів через митний кордон України та охорони здоров'я населення.

Об'єктивна сторона контрабанди може бути здійснена у двох формах активних дій – переміщення через митний кордон України поза митним контролем або з приховуванням від митного контролю.

Незаконне переміщення предметів поза митним контролем – складає перелік наступних дій:

- переміщення через митний кордон України поза місцем розташування митного органу (тобто поза зонами митного контролю),
- переміщення поза часом здійснення митного оформлення,
- переміщення з використанням незаконного звільнення від митного контролю внаслідок зловживання посадовими особами митного органу своїм службовим становищем [2].

Незаконне переміщення предметів із приховуванням від митного контролю (ст.352 Митного кодексу України):

- їх переміщення через митний кордон України з використанням спеціально виготовлених сховищ (тайників) та інших засобів чи способів, що утруднюють їх виявлення,
- шляхом надання одним товарам вигляду інших,
- з поданням митному органу як підстави для переміщення товарів підроблених документів чи одержаних незаконним шляхом або таких, що містять неправдиві дані [3].

Обов'язковою ознакою об'єктивної сторони контрабанди є місце вчинення злочину – це митний кордон, тобто межі митної території України, які збігаються з державним кордоном, за виключенням кордонів спеціальних митних зон. Межі території спеціальних митних зон є складовою частиною митного кордону України.

Злочин визнається закінченим з моменту фактичного виявлення у винного під час митного контролю наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів і прекурсорів на території України або при спробі перетнути державний кордон України в іншому місці, поза зоною митного контролю.

Якщо вищеназвані предмети виявлено до переміщення через митний кордон України (під час огляду чи переогляду товарів, транспортних засобів, ручної поклажі, багажу або особистого огляду тощо), діяння являється замахом на контрабанду і кваліфікується за ст.15 та ст.305 КК України.

Суб'єкт злочину загальний: це особа, яка на момент вчинення контрабанди досягла 16-річного віку.

Суб'єктивна сторона злочину характеризується виною у формі прямого умислу. Винний усвідомлює незаконність своїх дій по переміщенню засобів і речовин через митні кордони чи поза митним контролем і бажає в обхід встановлених правил ввезти їх в Україну чи вивезти з неї [4].

Кваліфікуючими ознаками злочину є:

- 1) вчинення контрабанди наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів чи прекурсорів або фальсифікованих лікарських засобів повторно;
- 2) за попередньою змовою групою осіб;
- 3) якщо предметом цих дій були особливо небезпечні наркотичні засоби чи психотропні речовини або наркотичні засоби, психотропні речовини, їх аналоги чи прекурсори або фальсифікованих лікарських засобів у великих розмірах.

Особливо кваліфікуючими ознаками є: вчинення організованою групою, а також якщо предметом цих дій були наркотичні засоби чи психотропні речовини, їх аналоги чи прекурсори або фальсифікованих лікарських засобів у особливо великих розмірах [5].

Наркотичні засоби, психотропні речовини і прекурсори з урахуванням доцільності їх використання у медичній практиці та залежно від ступеня їх небезпечності для здоров'я людини і застосовуваних заходів контролю за їх обігом включаються до відповідно пронумерованих списків таблиць Переліку:

1) таблиця I містить наркотичні засоби, у тому числі рослини, і психотропні речовини, включені до списків №1, №2 та №3, обіг яких на території України заборонено, за винятком їх обігу лише в цілях та на підставах, передбачених статтями 15, 19 і 20 цього Закону;

2) таблиця II містить наркотичні засоби і психотропні речовини, включені до списків №1 і №2, обіг яких на території України обмежено та стосовно яких установлюються заходи контролю;

3) таблиця III містить наркотичні засоби і психотропні речовини, включені до списків №1 і №2, обіг яких в Україні обмежено та стосовно яких допускаються виключення деяких заходів контролю;

4) таблиця IV містить прекурсори наркотичних засобів і психотропних речовин, включені до списків №1 і №2, обіг яких на території України обмежено та стосовно яких установлюються заходи контролю [6].

Великі й особливо великі розміри наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів або прекурсорів – це кількісні параметри предмета контрабанди. Згідно з приміткою до ст.305 КК України ці розміри визначаються спеціально уповноваженим органом виконавчої влади у галузі охорони здоров'я. При вирішенні питання про розміри предмета даного злочину необхідно керуватися Таблицями невеликих, великих та особливо великих розмірів наркотичних засобів.

Згідно з Наказом Міністерства охорони здоров'я України «Про затвердження таблиць невеликих, великих та особливо великих розмірів наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів, які знаходяться у незаконному обігу» розміри наркотичних засобів визначені на підставі існуючої практики боротьби з незаконним обігом наркотичних засобів та з урахуванням існуючої міжнародної практики, що базується на визначеній добовій дозі (definite daily dose) (далі – ВДД) за даними Міжнародного комітету з контролю за наркотиками ООН.

До невеликих розмірів віднесені ті, що не перевищують 10 ВДД. Великі розміри – у межах від 100 до 1000 ВДД. Особливо великі розміри перевищують 1000 ВДД.

Розміри наркотичних засобів рослинного походження, а також виготовлених у вигляді екстрактів, витяжок, відварів, інших рідин, згідно з існуючими методиками криміналістичних досліджень визначаються у перерахунку на суху речовину. У таблицю включені наркотичні засоби, що на сьогодні знаходяться в Україні в незаконному обігу [7].

Отже, з перерахованого вище варто зазначити, що Україна, яка є невід'ємною частиною світової спільноти, не могла довго перебувати поза глобальною епідемією наркоманії, яка породила таке суспільно небезпечне явище, як контрабанда наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів чи прекурсорів або фальсифікованих лікарських засобів. Значущість цієї проблеми в країні зростає з кожним роком.

Література

1. Управление Организации Объединенных Наций по наркотикам и преступности [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.unodc.org/unodc/index.html>
2. Про судову практику у справах про контрабанду та порушення митних правил: Постанова Пленуму Верховного Суду України від 03 червня 2005 року № 8 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/v0008700-05>
3. Митний кодекс України: Закон України від 13 березня 2012 року // Відомості Верховної Ради України. – 2012. – № 44-45, № 46-47, № 48. – Ст. 552.
4. Кузнецов В.В. Кримінальне право України: питання та задачі для підготовки до вступних, семестрових та державних екзаменів: навч. посіб. / В.В. Кузнецов, А.В. Савченко. – К.: Центр учбової літератури, 2011. – 392 с.
5. Кримінальний кодекс України: Закон України від 05 квітня 2001 року // Відомості Верховної Ради України. – 2001. – № 25-26. – Ст. 131.
6. Про наркотичні засоби, психотропні речовини і прекурсори: Закон України від 15 лютого 1995 року // Відомості Верховної Ради України. – 1995. – № 10. – Ст. 60.

7. Про затвердження Таблиць невеликих, великих та особливо великих розмірів наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів, які знаходяться в незаконному обігу: Наказ Міністерства охорони здоров'я України від 01 серпня 2000 року №188 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/z0512-00>

Суб'єкт злочинів проти національної безпеки України

Діхтяр А.М., студентка

Науковий керівник:

Узунова О.В., к.ю.н., доцент

Запорізький національний університет

Проблема суб'єкта злочинів проти основ національної безпеки України має певну теоретичну розробку в кримінально-правовій літературі. Нею автори підручників з кримінального права, навчальних посібників, монографічної літератури називають суб'єктів складів злочинів, що стосуються основ національної безпеки України. При цьому не дають пояснення, на відміну від поняття «службова особа», якими ж ознаками повинна володіти приватна особа.

В.К. Матвійчук акцентував увагу на тому, що розробка ознак приватної особи має не тільки теоретичне, але й істотне практичне значення [1, 70].

Метою статті є саме спроба аргументувати це при визначенні суб'єкта злочину, передбаченого Кримінальним кодексом України (далі – КК України).

Для цього, перш за все, потрібно дати тлумачення терміна «приватна особа» та з'ясувати, який зміст в нього вкладається, і що власне під ним потрібно розуміти, як треба аргументувати.

Згідно із «Словарем русского языка» С. Ожегова, слово «частный, -ое» означає «являющийся отдельной частью чего-либо, не общий, не типичный. Личный, не общественный, не государственный» [2, 717].

Близьке за значенням, хоча й вужче тлумачення терміна «приватний» пропонує «Толковый словарь русского языка» В. Даля: «относящийся к части, общему, исключение» [3, 583].

Дещо схоже розуміння дається терміну «приватний» у Великому тлумачному словнику сучасної української мови: «Який належить окремій особі (особам); не державний, не суспільний. Який стосується окремої особи (осіб) особистий // перев., у сполуч. зі сл. життя. Не пов'язаний зі службовою або суспільною діяльністю, який не має офіційного значення ... виконується поза державною службовою ... який не перебував на державній службі ... Приватним способом: а) неофіційно; б) для окремої особи або поза державною службою ...» [4, 926].

З існуючих тлумачень термін «приватна», що є в словниках, звичайно, не можна визначити ознаки приватної особи. У випадках вчинених цих злочинів неслужбовими і приватними особами останні мають ознаки загального суб'єкта і злочинні діяння не відносять до розряду вчинених службовими особами [1, 64].

Аналіз вищезазначених поглядів дає можливість дібрати з них все позитивне і дати визначення суб'єкта злочинів, передбачених Розділом I Особливої частини КК України.

Отже, суб'єктами злочинів проти основ національної безпеки України є фізичні, осудні особи, які до моменту вчинення злочину досягли 16-річного віку (суб'єктами злочинів, передбачених ст.ст.112, 113 КК України можуть бути особи, які до моменту вчинення злочину досягли 14-річного віку).

Для двох складів злочинів, передбачених ст.ст.111, 114 КК України характерний спеціальний суб'єкт:

- 1) для злочину, передбаченого ст.111 КК України – це тільки громадяни України;

2) для злочину, передбаченого ст.114 КК України – це тільки громадяни іноземної держави або особи без громадянства.

Для двох злочинів суб'єкт злочину є кваліфікуючою ознакою (за ст.ст.109, 110 КК України) – це представник влади. Слід звернути увагу, що представником влади є така особа, яка перебуває на службі в органах державної влади та наділені владними повноваженнями, виконує владні функції (наприклад, депутат місцевої ради, голова суду, працівник поліції та ін. – ст.364 КК України).

Підводячи підсумки, необхідно зазначити, що суб'єктами злочинів, передбачених Розділом I Особливої частини КК України можуть бути:

1) за ч.1, 2 ст.109 КК України – фізична, осудна особа, яка до моменту вчинення злочину досягла 16-річного віку (службова – крім представника влади, неслужбова або приватна особа), а за ч.3 ст.109 КК України представник влади, а за іншими ознаками ті суб'єкти злочину, що позначені для ч.1 та 2 цієї статті;

2) за ч.1, 2, 3 ст.110 КК України – фізична, осудна особа, яка до моменту вчинення злочину досягла 16-річного віку (службова – крім представника влади, неслужбова або приватна особа), а за ч.2 і 3 за ознакою представник влади, лише представник влади;

3) за ст.111 КК України – фізична, осудна особа, яка до моменту вчинення злочину, досягла 16-річного віку, громадянин України (службова, неслужбова або приватна особа);

4) за ст.112 КК України – фізична, осудна особа, яка до моменту вчинення злочину, досягла 14-річного віку (службова, неслужбова або приватна особа);

5) за ст.113 КК України – фізична, осудна особа, яка до моменту вчинення злочину, досягла 14-річного віку (службова, неслужбова або приватна особа);

6) за ст.114 КК України – фізична, осудна особа, громадянин іноземної держави або особа без громадянства, яка до моменту вчинення злочину, досягла 14-річного віку (службова, неслужбова або приватна особа).

Література

1. Матвійчук В.К. Уточнение понятия субъекта экологических преступлений на современном этапе развития общества и государства / В.К. Матвійчук // Проблемы борьбы із злочинністю в Україні: тези доповідей і повідомлень респ. наук. конф. – К.: АН України Інститут держави і права ім. В.М. Корецького, 1992. – С. 62-63.
2. Ожегов С.И. Словарь русского языка / С.И. Ожегов // под ред. Н.Ю. Шведцовой. – М.: Рус. Яз., 1987. – 846 с.
3. Даль В. Толковый словарь живого великорусского языка / В. Даль. – М.: Русс. яз., 1999. – 779 с.
4. Великий тлумачний словник сучасної української мови / уклад. і голов. ред. В.Т. Бусел. – К.: Ірпінь: ВТФ «Перун», 2003. – 1440 с.

Особливості кримінального провадження щодо окремої категорії осіб

Здановська К.Ю., студентка

Науковий керівник:

Єна І.В., к.ю.н., доцент

Запорізький національний університет

Згідно з Конституцією України всі громадяни мають рівні конституційні права та свободи і є рівними перед законом. Не може бути привілеїв чи обмежень за ознаками раси, кольору шкіри, політичних та інших переконань, статі, етнічного походження, майнового стану, місця проживання, за мовними або іншими ознаками [1].

Проте, главою 37 Кримінального процесуального кодексу України (далі – КПК України) передбачено особливий порядок провадження щодо окремої категорії осіб, у зв'язку з тим, що їх діяльність спрямована на забезпечення належного функціонування основних інститутів, підтримання сталості суспільних правовідносин у цілому. Такий

порядок передбачається з метою створення дієвого механізму безперешкодного й ефективного здійснення цими особами своїх функцій, тому такий правовий режим не є особистим привілеєм, і має публічно-правовий характер, що покликаний встановити перепони незаконному втручанню у виконання професійних обов'язків.

Питання кримінального провадження щодо окремої категорії осіб часто привертає увагу науковців і практичних працівників. Дослідженням цієї проблеми займалися такі вітчизняні науковці, як: В.Д. Берназ, В.Г. Коваленко, М.М. Михеєнко, В.І. Терентьєва, В.Т. Нор, Л.Д. Удалова, В.П. Шибіко та інші.

Метою цих тез є розгляд питань, пов'язаних з особливостями кримінального провадження щодо окремої категорії осіб.

Відповідно до ст.480 КПК України, особами щодо яких передбачено особливий порядок провадження є: 1) народні депутати України; 2) судді Конституційного Суду України, професій судді, а також присяжні і народні засідателі на час здійснення ними правосуддя; 3) кандидати у Президенти України; 4) Уповноважений Верховної Ради України з прав людини; 5) Голови, інші члени Рахункової палати; 6) депутати місцевої ради; 7) адвокати; 8) Генеральний прокурор України, його заступник, прокурор Спеціалізованої антикорупційної прокуратури; 9) Директор та працівники Національного антикорупційного бюро України; 10) член Національного агентства з питань запобігання корупції [2].

Особливості кримінального провадження щодо народного депутата України встановлюються Конституцією, КПК України, Законом України «Про статус народного депутата України», Законом України «Про регламент Верховної Ради України». Відповідно до Конституції України та ст.27 Закону України «Про статус народного депутата» основними гарантіями діяльності народних депутатів України є недоторканість народного депутата України, яка діє протягом усього строку здійснення його повноважень. Вона полягає в тому, що обшук, затримання народного депутата чи огляд особистих речей і багажу, транспорту, жилого чи службового приміщення народного депутата, а також порушення таємниці листування, телефонних розмов, телеграфної чи іншої кореспонденції та застосування інших заходів, що відповідно до закону обмежують права і свободи народного депутата, допускається лише у разі, коли Верховною Радою України надано згоду на притягнення його до кримінальної відповідальності. Письмове повідомлення про підозру народному депутату України здійснюється Генеральним прокурором України (п.2 ч.1 ст.481 КПК). Відповідно до Закону України «Про Регламент Верховної Ради України» подання про надання згоди на притягнення до кримінальної відповідальності, затримання чи арешт народного депутата повинно бути підтримано і внесено до Верховної Ради України Генеральним прокурором України та повинно містити чітке обґрунтування необхідності затримання чи арешту та конкретні факти і докази, що підтверджують факт вчинення народним депутатом суспільно небезпечного діяння, визначеного КК України.

Верховна Рада України розглядає на пленарному засіданні внесені подання про надання згоди на притягнення до кримінальної відповідальності, затримання чи арешт народного депутата у визначений нею день, але не пізніше семи днів з дня подання відповідного висновку комітетом [3].

Рішення про надання згоди на притягнення до кримінальної відповідальності, затримання чи арешт Верховна Рада України приймає відкритим поіменним голосуванням більшістю голосів народних депутатів від конституційного складу, яке оформляється постановою Верховної Ради України. Рішення Верховної Ради України про надання згоди на притягнення до кримінальної відповідальності, затримання чи арешт не переглядаються, крім випадку виявлення обставин, що не були відомі Верховній Раді під час розгляду відповідного подання. Про прийняте рішення Голова Верховної Ради України негайно повідомляє відповідно Генерального прокурора України чи Голову Верховного Суду України [3].

Що стосується притягнення до кримінальної відповідальності суддів, то такий процес регламентований ЗУ «Про судоустрій і статус суддів». Статтею 49 зазначеного закону,

зазначається, що суддя не може бути без згоди Вищої ради правосуддя затриманий чи заарештований, за винятком затримання судді під час або відразу ж після вчинення тяжкого або особливо тяжкого злочину. Суддя не може бути підданий приводу чи примусово доставлений до будь-якого органу чи установи, крім суду. Судді може бути повідомлено про підозру у вчиненні кримінального правопорушення лише Генеральним прокурором України або його заступником. Відсторонення судді від посади у зв'язку з притягненням до кримінальної відповідальності здійснюється Вищою радою правосуддя на підставі вмотивованого клопотання Генерального прокурора України [4].

Що стосується кримінального провадження щодо присяжних, то так як, відповідно до ЗУ «Про судоустрій і статус суддів» на час виконання присяжними своїх обов'язків на них поширюється гарантії незалежності і недоторканості професійних суддів. Тому присяжний не може бути без згоди Вищої ради правосуддя затриманий чи заарештований до винесення обвинувального вироку судом, якщо він визнаний обвинуваченими по справі в розгляді якої брав участь у складі суду [4].

Особливості кримінального провадження щодо кандидата у Президенти України закріплені в Конституції України та Законі України «Про вибори Президента України». Єдиною особливістю такого провадження є те, що повідомлення про підозру кандидату у Президенти України здійснюється Генеральним прокурором України. А вже притягнення до кримінальної відповідальності – на загальних підставах [5].

Згідно з Законом України «Про Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини» Уповноважений з прав людини користується правом недоторканості на весь час своїх повноважень. Він не може без згоди Верховної Ради України бути притягнутий до кримінальної відповідальності, затриманий, заарештований, підданий обшуку, а також особистому огляду. Повідомлення про підозру у вчиненні кримінального правопорушення може бути здійснено Уповноваженому лише Генеральним прокурором України [6].

Особливий порядок кримінального провадження застосовується і щодо осіб Рахункової палати. Законом України «Про Рахункову палату» передбачається, що Голова Рахункової палати, Перший заступник і заступник Голови, головні контролери та Секретар Рахункової палати не можуть бути затримані, притягнуті до кримінальної відповідальності без згоди Верховної Ради України. Повідомлення про підозру у вчиненні кримінального правопорушення Голові Рахункової палати, першому заступнику і заступнику Голови, головним контролерам, Секретарю Рахункової палати може бути здійснено лише Генеральним прокурором України [7].

Що стосується кримінального провадження депутатів місцевих рад, то відповідно до ст.31 Закону України «Про статус депутатів місцевих рад» повідомлення про підозру у вчиненні кримінального правопорушення депутату місцевої ради може бути здійснено, відповідно, Генеральним прокурором України, заступником Генерального прокурора України, керівником відповідної регіональної прокуратури. Прокурор, який повідомив про підозру у вчиненні кримінального правопорушення депутата місцевої ради, повідомляє про це відповідну місцеву раду не пізніше наступного робочого дня з дня повідомлення про підозру. Суд, який обрав запобіжний захід стосовно депутата місцевої ради, повідомляє про це відповідну місцеву раду не пізніше наступного робочого дня з дня застосування запобіжного заходу [8].

Особливості кримінального провадження щодо адвоката передбачені Законом України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність», відповідно до якого забороняється вимагати від адвоката надання відомостей, що є адвокатською таємницею; проведення стосовно адвоката оперативно-розшукових заходів чи слідчих дій, що можуть проводитись виключно з дозволу суду; забороняється проведення огляду, розголошення, витребування чи вилучення документів, пов'язаних із здійсненням адвокатської діяльності; забороняється залучати адвоката до конфіденційного співробітництва під час проведення оперативно-розшукових заходів чи слідчих дій, якщо таке співробітництво буде пов'язане або може призвести до розкриття адвокатської таємниці; орган або посадові особи, які затримали

адвоката або застосували до нього запобіжний захід, зобов'язані негайно повідомити про це відповідну раду адвокатів регіону; повідомлення про підозру адвоката у вчиненні кримінального правопорушення може бути здійснено Генеральним прокурором України, його заступником, прокурором Автономної Республіки Крим, області, міста Києва та міста Севастополя; забороняється притягати до кримінальної або іншої відповідальності адвоката у зв'язку із здійсненням ним адвокатської діяльності [9].

У цьому законі також передбачається, що у разі проведення обшуку чи огляду житла, іншого володіння адвоката, приміщень, де він здійснює адвокатську діяльність, тимчасового доступу до речей і документів адвоката слідчий суддя, суд у своєму рішенні в обов'язковому порядку зазначає перелік речей, документів, що планується відшукати, виявити чи вилучити під час проведення слідчої (розшукової) дії чи застосування заходу забезпечення кримінального провадження. Під час проведення обшуку чи огляду житла чи іншого володіння адвоката, приміщень, де він здійснює адвокатську діяльність має бути присутній представник ради адвокатів регіону. Для забезпечення його участі службова особа, яка буде проводити відповідну слідчу дію чи застосовувати захід забезпечення кримінального провадження, завчасно повідомляє про це раду адвокатів регіону за місцем проведення такої процесуальної дії.

Особливостями кримінального провадження щодо Генерального прокурора України та його заступника, є: 1) повідомлення про підозру Генеральному прокурору України повідомляється заступником Генерального прокурора України; 2) здійснення досудового розслідування кримінальних правопорушень, вчинених Генеральним прокурором України, його заступниками, віднесено до повноважень слідчих органів державного бюро розслідувань, а до моменту створення відповідного органу – слідчих органів прокуратури; 3) судове провадження здійснюється у складі суду, визначеному відповідно до ч.9 ст.31 КПК України.

Кримінальне провадження щодо директора та працівників Національного антикорупційного бюро України тісно пов'язане з особливостями кримінального провадження щодо членів Національного агентства з питань корупції, воно здійснюється за загальними правилами, встановленими КПК України, але з врахуванням низки особливостей, визначених у відповідних нормах глави 37 КПК України. Тому під час застосування особливого порядку кримінального провадження щодо директора та працівників Національного бюро та щодо членів Національного агентства з питань запобігання корупції письмове повідомлення про підозру у вчиненні кримінального правопорушення ними здійснюється Генеральним прокурором України (п.2 ч.1 ст.481 КПК України).

Отже, у законодавстві передбачено особливий порядок кримінального провадження стосовно окремих категорій громадян з метою встановлення додаткових гарантій їх недоторканності, а також можливості успішного виконання покладених на них обов'язків у зв'язку з важливою роллю обраної професії чи певної посади в житті держави і суспільства, яку вони обіймають. Особливі форми провадження є абсолютно необхідними у кримінальному процесі. Вони дають можливість застосувати у необхідних випадках спеціальний порядок провадження, що є додатковою гарантією захисту прав громадян, також дають можливість спростити провадження і застосувати передбачені законом угоди, що також може значно підвищити ефективність процесуального закону і поліпшити якість правосуддя в Україні.

Література

1. Конституція України від 28 червня 1996 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр>
2. Кримінальний процесуальний кодекс України Закон України від 13.04.2012 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/4651-17>
3. Про Регламент Верховної Ради України Закон України від 10.02.2010 р. № 1861-VI [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1861-17>

4. Про судоустрій та статус суддів Закон України від 02.06.2016 р. № 2453-VI [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1402-19>
5. Аскеров С.С. Особливий порядок кримінального провадження щодо кандидата на пост президента України / С.С. Аскеров // Юридичний науковий електронний журнал. – 2015. – № 1. – С. 193 – 196.
6. Про Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини Закон України від 23.12.1997 р. № 776/97-ВР [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/776/97-вр>
7. Про Рахункову палату Закон України від 02.07.2015 р. № 576-V-III [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/576-19>
8. Про статус депутатів місцевих рад Закон України від 11.07.2002 р. № 93-IV [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/93-15>
9. Кузьмічова Є.В. Кримінальне провадження щодо окремої категорії осіб / Є.В. Кузьмічова // Юридична наука. – 2014. – № 8. – С. 107-118.

Сумлінна помилка злочинця у злочинах проти статевої свободи та статевої недоторканності особи

Кравченко В.Ю., студентка

Науковий керівник:

Узунова О.В., к.ю.н., доцент

Запорізький національний університет

Злочини проти статевої свободи та статевої недоторканності особи становлять собою велику суспільну небезпеку, характеризуються виключною аморальністю та цинічністю дій винних. Вони, у більшості випадків, пов'язані з посяганням на статеву свободу особи або її статеву недоторканість, такі злочини грубо принижують гідність потерпілої від злочину особи, заподіюють їй глибоку психічну травму, можуть завдати серйозної шкоди її здоров'ю [1, 232-235]. Ці злочини є надзвичайно небезпечними.

Питанням щодо злочинів проти статевої свободи та статевої недоторканності особи приділяли уваги багато вчених, таких як Ю. Александров, Р. Біль, Р. Геліакбаров, С. Денисов, С. Колесніков, М. Конєва, М. Корчовий, С. Косенко, Я. Мачужак, О. Панєвін, А. Савченко, Б. Свиридов, О. Синеокий та інші.

Взагалі, злочини проти статевої свободи та статевої недоторканності – це суспільно небезпечні діяння, що порушують встановлений у суспільстві порядок статевої відносин і основні принципи статевої моральності, і які виражаються в посяганні на статеву свободу та статеву недоторканність особи [2, 95].

Суспільна небезпека злочинів проти статевої свободи та статевої недоторканності особи визначається не лише посяганням на статеву свободу або статеву недоторканність особи, а й заподіянням шкоди іншим суспільним відносинам та соціальним цінностям – нормальному фізичному й психічному розвитку дітей і підлітків, здоров'ю, честі і гідності особи тощо [3, 68-70].

Так, розбещення неповнолітніх здатне викликати у потерпілих від цього злочину різні статеві збочення, а передчасний (до досягнення статевої зрілості) вступ у статевий зв'язок може завдати серйозної шкоди здоров'ю неповнолітньої особи.

Суб'єктивна сторона злочинів проти статевої свободи та статевої недоторканності особи характеризується виною у формі умислу, з єдиним виключенням, коли має місце сумлінна помилка винної особи у віці потерпілої особи [4]. Помилкою у кримінальному праві називається спотворена, неправильна уява особи, що скоює злочин, про юридичну сутність і караність вчинюваного нею діяння.

Стосовно неповнолітнього та малолітнього віку потерпілої особи і особливо тяжких наслідків психічне ставлення винного може бути і необережним.

Кваліфікуючі ознаки, пов'язані з віком потерпілої особи, інкримінуються винному не лише тоді, коли він знав або допускав, що вчинює насильницький статевий акт з неповнолітньою чи малолітньою особою, а й у тому разі, коли він міг і повинен це передбачити.

Неповнолітній або малолітній вік потерпілої особи не може обтяжувати кримінальну відповідальність за зґвалтування, якщо буде доведено, що винний сумлінно помилявся щодо її фактичного віку. При вирішенні цього питання враховується вся сукупність обставин справи, зокрема зовнішні фізичні дані потерпілої особи, її поведінка, знайомство з нею винним, володіння останнім відповідною інформацією.

Наприклад, питання про досягнення потерпілим від злочину, передбаченого ст.155 Кримінального кодексу України, статевої зрілості, вирішується у кожному конкретному випадку на підставі висновку судово-медичної експертизи, яка за таких обставин є обов'язковою [5].

Згідно з п.5 ч.2 ст.242 Кримінального процесуального кодексу України, експертиза призначається обов'язково для встановлення статевої зрілості потерпілої особи в справах про злочини, передбачені ст.155 Кримінального кодексу України [6]. Як показує практика, у цьому питанні нерідко допускають помилки, у зв'язку з чим призначаються повторні експертизи. Особливо складно визначити факт досягнення (чи недосягнення) статевої зрілості потерпілої особи, якщо з час статевого акту пройшов значний проміжок часу [7].

Статева зрілість – це такий фізіологічний стан організму людини, досягнення якого дозволяє їй належним чином і без шкідливих наслідків для здоров'я виконувати репродуктивну функцію [8, 334].

Тож, узагальнивши все вищесказане, можна сказати, що при кваліфікації злочинів проти статевої свободи та статевої недоторканності особи важливо детально і послідовно встановлювати ознаки усіх елементів складу злочину, а саме, як наприклад, суб'єктивної сторони, яка може виражатися у формі сумлінної помилки, бо саме від її наявності чи відсутності буде залежати міра покарання винної особи.

Література

1. Сташис В.В. Кримінальне право України: підручник / В.В. Сташис. – Х.: Право. – 2010. – 432 с.
2. Бажанов М.І. Кримінальне право України / М.І. Бажанов. – К.: Юрінком Інтер. – 2005. – 156 с.
3. Кузнецов В.В. Теорія кваліфікації злочинів: підручник / В.В. Кузнецов, А.В. Савченко; за заг. ред. Є.М. Моїсєєва, О.М. Джужи. – К.: КНТ, 2007. – 300 с.
4. Науково-практичний коментар Кримінального кодексу України. – 4-те вид., переробл. та доповн. / за ред. М.І. Мельника, М.І. Хавронюка. – К.: Юрид. Думка, 2007. – 1184 с.
5. Кримінальний кодекс України від 05 квітня 2001 року // Відомості Верховної Ради України. – 2001. – № 25-26. – Ст. 131.
6. Кримінальний процесуальний кодекс України від 13 квітня 2012 року // Відомості Верховної Ради України. – 2013. – № 9-10, № 11-12, № 13. – Ст. 88.
7. Правила проведення судово-медичних експертиз (обстежень) з приводу статевих станів в бюро судово-медичної експертизи: Наказ Міністерства охорони здоров'я України від 17 січня 1995 року № 6 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/z0253-95>
8. Навроцький В.О. Основи кримінально-правової кваліфікації: навч. посіб. / В.О. Навроцький. – К.: Юрінком Інтер, 2009. – 511 с.

Правове регулювання корупційних злочинів в Україні та заходи антикорупційного спрямування

Левіт А.Р., студент

Науковий керівник:

Узунова О.В., к.ю.н., доцент

Запорізький національний університет

Протягом останніх років законодавство України, щодо корупційних злочинів змінювалося. Корупція, як соціально-економічне явище залишається однією із ключових проблем українського суспільства майже в усіх ланках діяльності державних органів та посадових осіб.

Згідно з Законом України «Про запобігання корупції» корупцією є – використання особою наданих їй службових повноважень чи пов'язаних з ними можливостей з метою одержання неправомірної вигоди або прийняття такої вигоди чи прийняття обіцянки/пропозиції такої вигоди для себе чи інших осіб або відповідно обіцянка/пропозиція чи надання неправомірної вигоди особі, або на її вимогу іншим фізичним чи юридичним особам з метою схилити цю особу до протиправного використання наданих їй службових повноважень чи пов'язаних з ними можливостей [1].

Питання, щодо правового регулювання корупційних злочинів в Україні відображені в працях таких науковців як: П.П. Андрушко, О.В. Головка, О.З. Захарука, Т.В. Ковальової, О.М. Кревсуна, С.С. Терещука та інших.

За часи своєї незалежності Україна так чи інакше декларувала прагнення подолати корупцію й організовану злочинність. За цей період було прийнято 2 концепції боротьби з корупцією, 4 загальнодержавні програми боротьби з організованою злочинністю і корупцією, 2 Національні антикорупційні стратегії, Концепцію боротьби з організованою злочинністю, спеціальні Закони України «Про боротьбу з корупцією» 1995 року, «Про засади запобігання і протидії корупції» 2011 року, «Про запобігання корупції» 2014 року, понад 100 нормативно-правових актів антикорупційної спрямованості. Із проблем подолання корупції проведено десятки форумів, круглих столів, конференцій, семінарів, у тому числі за участю іноземних фахівців. Ці питання неодноразово розглядала Верховна Рада України, Кабінет Міністрів України. Проте рівень корупції в Україні залишається вкрай високим, а боротьба з нею – неефективною [2, 96].

За показниками корумпованості Україна стабільно входить у групу світових «лідерів». Масштаби, специфіка здійснення і динаміка розповсюдження корупційних дій залежить від загального політичного, економічного і соціального стану держави. Період проведення соціально- правових і економічних реформ у суспільстві є сприятливим для розширення корупційних можливостей. Для цього завжди існує низка причин:

- 1) економічна криза і політична нестабільність;
- 2) недосконалість законодавства, тобто тривала відсутність системи антикорупційних законів і підзаконних актів [3, 77].

З метою посилення відповідальності за корупційні злочини в нашій державі також було створено Національне антикорупційне бюро України, яке є державним правоохоронним органом, на який покладається попередження, виявлення, припинення, розслідування та розкриття корупційних правопорушень, віднесених до його підслідності, а також запобігання вчиненню нових. Завданням Національного бюро є протидія кримінальним корупційним правопорушенням, які вчинені вищими посадовими особами, уповноваженими на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, та становлять загрозу національній безпеці [4].

О.П. Горпинюк вважає, що законодавче визначення корупційних злочинів дає підстави зробити висновок, що посягання відповідної категорії в Кримінальному кодексі України (далі – КК України) поділяються на «власне корупційні злочини» (ст.210, 354, 364, 364-1, 365-2, 368-369²) та «злочини, у випадку, якщо вони вчинені шляхом зловживання службовим становищем» (ст.191, 262, 308, 312, 313, 320, 357, 410) [5, 277].

Слід навести думку О.З. Захарука, який у своїй статті «Нормативне закріплення корупційних злочинів за законодавством України та їх класифікація» сформував групи корупційних злочинів сформованих на основі певних спеціальних ознак, а не на підставі зосередженості їх в межах певного розділу Особливої частини КК України. Науковець звертає увагу на те, що корупційні злочини вчиняються у сфері публічної влади, яку можна визначити як сферу, в якій органи державної влади та місцевого самоврядування здійснюють управління від імені народу суспільно значущими справами на основі передбачених нормами Конституції та законів України організаційно-розпорядчих функцій та повноважень. Однак ця ознака в умовах оновлення антикорупційного законодавства має ширший зміст. Сферою вчинення корупційних злочинів слід вважати сферу публічних послуг, в які здійснюють свої повноваження не лише органи державної влади та місцевого самоврядування, а й службові особи юридичних осіб приватного права – підприємств, установ, організацій, діяльність яких спрямована на задоволення потреб та запитів громадян, юридичних осіб та організацій. Ця ознака характеризується як обов'язкова для усіх складів корупційних злочинів. Корупційні злочини характеризуються особливими ознаками об'єкта та об'єктивної сторони складу злочину. Так, характерним є те, що визначити спільний родовий об'єкт усіх корупційних злочинів неможливо, адже вони за об'єктом посягання можуть бути віднесені до злочинів у сфері службової діяльності та професійної діяльності, пов'язаної з наданням публічних послуг проти власності, військових злочинів, злочинів у сфері господарської діяльності тощо. Тому, на відміну від інших видів злочинів, закріплених у КК України, ознака спільного родового об'єкта не є обов'язковою для групи корупційних злочинів. Так, діяння особи, яка вчиняє певний злочин, повинне бути зумовлене її службовим становищем чи пов'язане з неправомірним використанням її службових повноважень. Тобто, кваліфікуючи діяння, необхідно встановити зв'язок між повноваженнями, які мала особа, та діями, які вона вчинила на їх основі – вийшла за межі своїх службових повноважень. Наявність цього зв'язку між діями та наслідками дає змогу визначити злочин, наприклад, у військовій чи господарській сферах як корупційний [6, 35].

Ми погоджуємося з думкою О.М. Кревсуна про те, що заходи антикорупційного спрямування повинні реалізовуватися з урахуванням таких основоположних принципів: 1) законності; 2) гласності та прозорості; 3) всеохопності; 4) перманентності; 5) цілеспрямованості; 6) залучення громадськості до процесу реалізації морально-ідеологічних антикорупційних заходів; 7) дотримання консолідації українського суспільства та євроінтеграції держави; 8) патріотизму та детермінації національних інтересів; 9) відповідності пріоритетним напрямкам державних антикорупційних заходів [7, 138].

Науковець розмежовує заходи, які сприяють зниженню корупційних виявів у державі, умовно можна поділити на політичні та економічні.

До політичних належать: проведення комплексу ідеологічних і масово-політичних заходів, що сприяють визначенню у державі провідних політичних партій та об'єднань, які активізують та ініціюють діяльність, пов'язану з боротьбою з корупцією; дотримання принципу рівності всіх верств населення перед законом у разі виявлення корупційних дій та притягнення до відповідальності їх виконавців, незалежно від посад, які обіймають; активізація попереджувальної роботи серед населення; взаємодія фондів, асоціацій, інститутів та інших недержавних організацій України з аналогічними іноземними установами, що підтримують позитивні зміни в Україні.

Економічними заходами є: повне та своєчасне виконання державою перед громадянином зобов'язань; забезпечення послідовного зростання реальних доходів населення, оскільки бідність – одна з причин корупції та злочинності; посилення соціальної спрямованості бюджету; вдосконалення системи оподаткування; зменшення податкового тиску на підприємців (насамперед на малий та середній бізнес), а також на фізичних осіб, які повинні поєднати фіскальну та стимулюючу функції податків; спрощення порядку стягнення податків [7, 139].

Отже можна зробити висновок, що корупція є складним економічно-соціально небезпечним явищем, яке витісняє усі правові засади, зводить нанівець їх авторитет та негативно впливає на довіру людей до державних установ. Законодавство України має низку законів, які повинні, і на нашу думку, мають дієво протидіяти корупції, адже, посилилася відповідальність за ці злочини та почали створюватися нові уповноважені органи, які слідкують за додержанням антикорупційного законодавства.

Література

1. Про запобігання корупції: Закон України від 14 жовтня 2014 року № 1700-VII [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/1700-18>
2. Ковальова Т.В. Правові аспекти запобігання корупції в контексті сучасного законодавства / Т.В. Ковальова // Профілактика корупційних правопорушень: матеріали науково-практичної конференції. – 2015. – № 1. – С. 96-100.
3. Кагановська Т.Є. Проблеми протидії корупції в системі державної служби в Україні / Т.Є. Кагановська // Профілактика корупційних правопорушень: матеріали науково-практичної конференції. – 2015. – № 1. – С. 76-82.
4. Про Національне антикорупційне бюро України: Закон України від 14 жовтня 2014 року № 1698-VII [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/1698-18>
5. Горпинюк О.П. Деякі шляхи вдосконалення кримінально-правових норм про корупційні злочини та інші посягання, пов'язані зі службовим зловживанням / О.П. Горпинюк // Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ. – 2016. – № 2. – С. 275-282.
6. Захарук О.З. Нормативне закріплення корупційних злочинів за законодавством України та їх класифікація / О.З. Захарук // Юридичні науки. – 2015. – № 813. – С. 33-38.
7. Кревсун О.М. Деякі питання протидії корупції в умовах незалежності України / О.М. Кревсун // Профілактика корупційних правопорушень: матеріали науково-практичної конференції. – 2015. – № 1. – С. 137-140.

До питання про предмет та правову природу спеціальної конфіскації

Лобов Д.Д., студент

Науковий керівник:

Узунова О.В., к.ю.н., доцент

Запорізький національний університет

У зв'язку з прийняттям Верховною Радою України 18 квітня 2013 року Закону України «Про внесення змін до Кримінального та Кримінального процесуального кодексів України стосовно виконання Плану дій щодо лібералізації Європейським Союзом візового режиму для України» № 222-VII [1] у Кримінальному кодексу України (далі – КК України) з'явилися положення щодо спеціальної конфіскації. Згідно з приписами цього закону, назва Розділу XIV Загальної частини КК України змінилася і він був доповнений ст.ст.96¹ «Спеціальна конфіскація», 96² «Випадки застосування спеціальної конфіскації» [2]. Сьогодні цей Розділ має назву «Інші заходи кримінально-правового характеру». Спеціальна конфіскація майна, незважаючи на її так звану новизну, вже давно була передбачена у КК України, але не в Загальній частині, а в його Особливій частині. Починаючи з 2013 року і до сьогодні законодавцем було прийнято декілька нормативно-правових актів щодо визначення та регулювання спеціальної конфіскації, причому зміни відбувалися кардинальні, щоразу змінювались дефініція поняття, норми, які підпадають під дію спеціальної конфіскації. Тому на сьогодні виникає безліч питань щодо самого предмета спеціальної конфіскації, відмежування її від загальної конфіскації, особливостей процесу застосування законодавчих положень, передбачених статтями КК України, а також співвідношення цього заходу впливу зі схожими правовими явищами.

Законом України «Про внесення змін до Кримінального та Кримінального процесуального кодексів України щодо виконання рекомендацій, які містяться у шостій доповіді Європейської комісії про стан виконання Україною Плану дій щодо лібералізації Європейським Союзом візового режиму для України, стосовно удосконалення процедури арешту майна та інституту спеціальної конфіскації» від 18.02.2016 року № 1019-VIII надається удосконалене визначення спеціальної конфіскації: «примусове безоплатне вилучення за рішенням суду у власність держави грошей, цінностей та іншого майна у випадках, визначених цим Кодексом, за умови вчинення умисного злочину або суспільно небезпечного діяння, що підпадає під ознаки діяння, передбаченого Особливою частиною цього Кодексу, за які передбачено основне покарання у виді позбавлення волі або штрафу понад три тисячі неоподатковуваних мінімумів доходів громадян, а так само передбаченого частиною першою статті 150, статтею 154, частинами другою і третьою статті 159¹, частиною першою статті 190, статтею 192, частиною першою статей 204, 209¹, 210, частинами першою і другою статей 212, 212¹, частиною першою статей 222, 229, 239¹, 239², частиною другою статті 244, частиною першою статей 248, 249, частинами першою і другою статті 300, частиною першою статей 301, 302, 310, 311, 313, 318, 319, 362, статтею 363, частиною першою статей 363¹, 364¹, 365² цього Кодексу» [3].

Чинну ст.96¹ КК України доповнили переліком статей з Особливої частини цього Кодексу. Адже, попередня редакція статті була викладена в такій формі: «спеціальна конфіскація полягає у примусовому безоплатному вилученні за рішенням суду у власність держави грошей, цінностей та іншого майна у випадках, визначених цим Кодексом, за умови вчинення злочину, передбаченого статтею 354 та статтями 364, 364¹, 365², 368-369² розділу XVII Особливої частини цього Кодексу, або суспільно небезпечного діяння, що підпадає під ознаки діяння, передбаченого зазначеними статтями» [4, 68].

Аналіз предмета (складових предмета) спеціальної конфіскації може дати змогу визначитися щодо правової природи останньої, її здатності вирішити питання запобігання злочинам та доцільності / недоцільності існування цього заходу паралельно із конфіскацією майна.

Згідно з ч.1. ст.96¹ КК України спеціальна конфіскація полягає у примусовому безоплатному вилученні за рішенням суду у власність держави грошей, цінностей та іншого майна, до яких згідно ч.1 ст.96² КК України належать ті, що: 1) одержані внаслідок вчинення злочину та/або є доходами від такого майна; 2) призначалися (використовувалися) для схилення особи до вчинення злочину, фінансування та/або матеріального забезпечення злочину або винагороди за його вчинення; 3) були предметом злочину, крім тих, що повертаються власнику (законному володільцю), а у разі, коли його не встановлено, - переходять у власність держави; 4) були підшукані, виготовлені, пристосовані або використані як засоби чи знаряддя вчинення злочину, крім тих, що повертаються власнику (законному володільцю), який не знав і не міг знати про їх незаконне використання [2].

Вважаємо, що паралельне існування конфіскації майна та спеціальної конфіскації переслідує мету максимально широкого «накриття» фінансових ресурсів правопорушників. При цьому конфіскація майна стосується цінностей, на які виникло право власності, спеціальна конфіскація має відношення до речей та цінностей, права власності на які у правопорушника виникнути не могло, адже це б суперечило цивільно-правовим приписам [5, 45].

Частина 3 ст.96² КК України передбачає, що спеціальна конфіскація застосовується також у разі, коли особа не підлягає кримінальній відповідальності у зв'язку з недосягненням віку, з якого може наставати кримінальна відповідальність, або неосудністю, або звільняється від кримінальної відповідальності чи покарання з підстав, передбачених цим Кодексом, крім звільнення від кримінальної відповідальності у зв'язку із закінченням строків давності [2].

У випадках, коли особа вчинила суспільно небезпечне діяння, що підпадає під ознаки діяння, передбаченого вищезазначеними статтями, склад злочину як підстава кримінальної відповідальності взагалі відсутній, у той час як від кримінальної відповідальності звільняється

особа, яка вчинила суспільно небезпечне діяння, що містить склад конкретного злочину, передбаченого КК. Інститут звільнення від кримінальної відповідальності традиційно відносить до так званого заохочувального заходу впливу: склад злочину у цих випадках наявний, однак держава вважає за можливе проявити гуманізм і вибачити правопорушника ще до винесення обвинувального вироку суду. Законодавець у ч.3 ст.96² КК України передбачає лише один випадок, коли спеціальна конфіскація не буде застосована, а саме, крім звільнення від кримінальної відповідальності у зв'язку із закінченням строків давності.

Враховуючи вищезазначене, можна стверджувати, що законодавець й досі не визначився із правовою природою спеціальної конфіскації та переліком злочинів, за які передбачена така санкція. Адже з кожною новою редакцією статті 96¹ КК України він змінюється. Залишається питання щодо практичної реалізації спеціальної конфіскації поряд із виконанням кримінального покарання у виді конфіскації майна. Отже, дана новела кримінального законодавства України потребує ґрунтовного дослідження та законодавчого удосконалення.

Література

1. Про внесення змін до Кримінального та Кримінального процесуального кодексів України стосовно виконання Плану дій щодо лібералізації Європейським Союзом в'язового режиму для України: Закон України від 18 квітня 2013 року № 222-VII [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.rada.gov.ua>.
2. Кримінальний кодекс України від 05 квітня 2001 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.rada.gov.ua>.
3. Про внесення змін до Кримінального та Кримінального процесуального кодексів України щодо виконання рекомендацій, які містяться у шостій доповіді Європейської комісії про стан виконання Україною Плану дій щодо лібералізації Європейським Союзом в'язового режиму для України, стосовно удосконалення процедури арешту майна та інституту спеціальної конфіскації: Закон України від 18 лютого 2016 року № 1019-VIII [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.rada.gov.ua>.
4. Корнієнко Є.В. Спеціальна конфіскація за кримінальним законодавством України / Є.В. Корнієнко // Наше право. – 2015. – № 1. – С. 68-74.
5. Орловська Н.А. До питання про предмет спеціальної конфіскації / Н.А. Орловська // Новітні кримінально-правові дослідження. – 2016. – № 1. – С. 44-47.

Діяння, пов'язане з ризиком, у кримінальному праві України

Михайлишина Г.В., студентка

Науковий керівник

Шеховцова Л.І., к.ю.н., доцент

Запорізький національний університет

У сучасній юридичній науковій діяльності, зокрема, у кримінальному праві, особливої актуальності набуває проблема дослідження ризику в межах інституту обставин, що виключають злочинність діяння.

Значний внесок у кримінально-правове дослідження аналізованого поняття зробили Анчукова М.В. [1], Козасва Н.Ш. [2], Самороков В.І. [3], Тимєрбулатов А.В. [4] та ін.

В науці кримінального права немає чіткого кримінально-правового визначення ризику як обставини, що виключає злочинність діяння. Найбільш повно, на нашу думку, це поняття розкрив М.В. Анчуков, згідно якого, виправданий ризик – це передбачене КК правомірне поставлення об'єкта кримінально-правової охорони в небезпеку заподіяння шкоди або фактичне заподіяння йому шкоди, вчинене для досягнення значної суспільно корисної мети в обстановці, коли ця мета не могла бути досягнута без такого ризику, а вжиті суб'єктом заходи давали підстави розраховувати на запобігання шкоди правоохоронюваним інтересам [1].

Правове значення цього поняття полягає в тому, що при наявності об'єктивних ознак злочину вчинених особою дій, що спричинили шкоду правоохоронюваним інтересам або спричинивши загрозу нанесення такої шкоди ці діяння визначаються виправданими, правомірними [4, 112]. Тобто мова йде про діяння, яке було вчинене в умовах виправданого ризику. Не викликає заперечень той факт, що не кожен ризик, та ще й пов'язаний із заподіянням матеріальної шкоди, а іноді і людськими жертвами, може бути правомірним [2, 72]. Для того, щоб такий ризик став підставою для звільнення від кримінальної відповідальності він повинен відповідати певним умовам його правомірності, які дозволяють здійснити правильну кваліфікацію виправданого ризику.

Проаналізувавши статтю 42 Кримінального кодексу, можна виділити наступні загальноприйняті умови правомірності виправданого ризику:

1. Ризиковане діяння вчинюється для досягнення значної суспільно корисної мети

Суспільно-корисна мета, заради досягнення якої допускається ризик, означає успішний результат з найменшими витратами часу і засобів у будь-якій сфері людської діяльності, незалежно від спрямованості характеру його суспільної користі і соціальної значимості для особистості, суспільства або держави з урахуванням важливості правоохоронюваного інтересу (суспільного відношення), якому загрожує небезпека заподіяння шкоди при досягненні корисної мети. Ризик повинен бути направлений на досягнення значної суспільно-корисної мети і співвідноситись з нею. Так, для спасіння людей, яких завалило в шахті, можна ризикувати життям і здоров'ям рятувальників. З другої сторони, навряд чи є виправданим ризик життям людей для спасіння матеріальних цінностей [3, 109].

Крім того, користь для суспільства у разі успіху ризикованих дій (бездіяльності) має бути значною, тобто істотною за обсягом та характером. При цьому слід зазначити, що, якщо ціль, якою керується особа, протиправна за своєю суттю або відображає егоїстичний інтерес, кримінальна відповідальність за заподіяну шкоду настає на загальних підставах [7].

2. Неможливість досягти зазначеної мети у даній обстановці без вчинення ризикованого діяння.

У разі можливості досягнення мети за допомогою не ризикованої поведінки ризик не може вважатися виправданим. У випадках, коли звернення до ризику ставить під загрозу заподіяння шкоди життю або здоров'ю людини, а досягнення наміченої суспільно корисної мети є можливим і без ризику, суб'єкт прийняття рішення зобов'язаний обирати зазначений варіант поведінки, не зважаючи на можливі переваги обрання варіанту поведінки з елементами ризику. Наприклад, операція в людини пов'язана з ризиком ускладнень, але одночасно може призвести до радикального вилікування застарілої хронічної хвороби. Але при наявності ліків і інших не хірургічних засобів впливу, що вимагають навіть довшого застосування, лікар зобов'язаний прийняти курс консервативного лікування, а не операційне втручання. Саме в такий спосіб можна уникнути заподіяння ймовірної шкоди хворому [4].

3. Особа вжила заходів, які дають підстави обґрунтовано розраховувати на відвернення шкоди право охоронюваним інтересам.

Зміст цієї умови правомірності ризику кримінальний закон не розкриває, і, таким чином, вона є оціночним положенням. В теорії кримінального права також відсутня єдина думка щодо трактування даної умови. З цього приводу в науковій літературі в основному обговорюється питання про необхідність вживання терміну „достатні заходи” чи „можливі заходи”, що слід розуміти під даними термінами, а також про доцільність внесення даної умови в кримінальний закон [2, 76].

Ф.С. Бражник пропонує замінити редакцію норми про ризик і замість слів „вживала всі можливі заходи для запобігання шкоди” вказати „вживала заходи, які визнавалися на момент ризику достатніми для запобігання шкоди” [5, 25]. Ряд науковців виступають за виключення цієї умови з норми про ризик, оскільки вона, взагалі неприйнятна, тому, що не можна вимагати від особи в екстремальній обстановці заподіяння шкоди вжити всі суб'єктивно можливі заходи для її запобігання. Вжиття особою достатніх заходів ґрунтується і відповідно відображає, головним чином, внутрішню, суб'єктивну оцінку суб'єктом

вживаних ним заходів безпеки, в ситуації виправданого ризику. Тому видається цілком обґрунтованою думка тих науковців, які вважають, що суб'єкт повинний здійснити саме ті заходи для запобігання шкоди інтересам третіх осіб, суспільства або держави, що у даній і конкретній ситуації ризику залежали від нього і, на його думку, були здатні призвести до суспільно корисної мети, при цьому виключивши можливу шкоду [2, 76].

Аналізуючи умову достатності заходів, що вживаються для запобігання шкоди, треба зазначити, що термін „достатність” стосовно вжитих заходів у ситуації ризику навряд чи вдалий. Якщо заходи були достатніми, то шкода не повинна була б наступити, якщо шкода настає, то вжиті заходи не можна визнати достатніми. Отже, вірніше було б говорити про вжиття обґрунтовано можливих, з позицій ризикуючого, розумних, реальних, безпечних заходів, спрямованих на усунення шкоди або принаймні, на максимальне зниження розміру можливих шкідливих наслідків [9, 167].

В тому випадку, якщо особа припустилася помилки, і незважаючи на вжиті нею заходи і всупереч її розрахункам шкода, що наступила виявилась більшою, ніж могла би бути при вжитті інших заходів не зв'язаних з ризиком, її дії виходять за межі ризику. Це означає, що в такому випадку є наявним перевищення меж виправданого ризику, наслідком якого є настання кримінальної відповідальності за правилами фактичної помилки [8]. Нажаль у Кримінальному Кодексі не містяться визначення перевищення меж виправданого ризику, що дозволяє деяким криміналістам робити висновок про те, що заподіяна шкода не може бути більшого очікуваного соціально корисного результату. Така думка є цілком прийнятною і тому, якщо незважаючи на вжиті заходи, шкода наступила, і її розміри були значно більшими, ніж та на яку суб'єкт ризику міг би розраховувати при прийнятті інших, не зв'язаних з ризиком заходів, ми маємо випадок перевищення меж виправданого ризику. Перевищення меж ризику суб'єктом не має виключати кримінальну відповідальність за заподіяну шкоду, але враховуючи його мету, спрямовану на досягнення суспільно корисного результату, має враховуватися судовими органами під час призначення покарання, як пом'якшуюча обставина [9, 186].

Крім того, частина 3 ст.42 КК України містить вказівку на те, що ризик визнається виправданим, якщо він за відомо створював загрозу для життя інших людей або загрозу екологічної катастрофи чи інших надзвичайних подій. Термін “завідомо” означає, що особа, яка вчинила ризиковане діяння, заздалегідь знала про можливість настання передбачуваних ч.3 ст.42 негативних наслідків.

Не викликає заперечень той факт, що життя і здоров'я людини є головними цінностями будь-якого суспільства. Проте в реальному житті виникає ряд випадків коли може створюватись загроза заподіяння їм шкоди. Зокрема, така можливість створюється при вчиненні певних ризикованих діянь, які можуть бути визначені виправданими. Такі ризиковані діяння поширені насамперед при екстремальному ризикі, у людей небезпечних професій (пожежні, рятувальники, випробувачі літаків і ін.) і навіть у професійному спорті [2, 82]. Якщо життя чи здоров'я людини піддається ризику з метою врятування життя інших людей (донорство, участь у медичному експерименті тощо), то однією із вимог, дотримання яких гарантує правомірність ризику, є згода особи, яка піддається ризику. Згода вважатиметься чинною лише у разі попереднього інформування цієї особи про всі можливі негативні наслідки для її життя та здоров'я.

Під екологічною катастрофою розуміються стійкі або необоротні негативні зміни у навколишньому середовищі, внаслідок яких стає неможливим або надзвичайно небезпечним проживання населення і ведення господарської діяльності на певній території, а під іншими надзвичайними подіями — аварія, масове отруєння людей, епідемія, епізоотія, виснаження або знищення окремих природних комплексів чи ресурсів та інші події, що створюють загрозу для здоров'я великої кількості людей, загрозу зруйнування значної кількості майна, спричинення великої майнової шкоди тощо [6, 127-128].

Таким чином, аналіз змісту статті 42 КК України свідчить про відсутність кримінально-правового законодавчого визначення змісту поняття ризику, але дозволяє

виділити основні умови правомірності таких діянь задля правильного відмежування виправданого ризику від неправомірного.

На основі виокремлення наявних ризику якісних ознак невизначеності, альтернативності, ймовірності, протиріччя та небезпеки Ющик О.І. пропонує таке визначення поняття ризику в кримінальному праві:

Діяння, пов'язане з ризиком – це вид поведінки, який проявляється у вчиненні діяння в умовах невизначеності дії (бездіяльності) для відвернення небезпеки або досягнення суспільно корисної мети при усвідомленні суб'єктом можливості вибору варіанту поведінки з урахуванням ймовірності нанесення шкоди охоронюваним кримінальним законом інтересам [9, 140].

Література

1. Анчукова М.В. Виправданий ризик: поняття та ознаки / М.В. Анчуков // Держава і право: збірник наукових праць. Юридичні і політичні науки. – К.: Ін-т держави і права ім. В.М. Корецького НАН України, 2002. – № 19. – С. 483-488.
2. Козаєва Н.Ш. Обґрунтований ризик як обставина, що виключає злочинність діяння / Н.Ш. Козаєва. – Ставрополь: Ставропольськесервісшкола, 2001. – 112 с.
3. Самороков В.І. Ризик в кримінальному праві / В.І. Самороков // Держава і право. – 1993. – № 5 – С. 103-110.
4. Тімербулатов А.В. Ризик: кримінально-правові аспекти / А.В. Тімербулатов // Держава і право. – 1995. – № 3. – С. 112-116.
5. Бражник Ф.С. Деякі норми проекту потребують удосконалення / Ф.С. Бражник // Соціалістична законність. – 1989. – № 3. – С. 27-29.
6. Науково-практичний коментар Кримінального кодексу України. – 4-те вид., переробл. та доповн. / за ред. М.І. Мельника, М.І. Хавронюка. – К.: Юридична думка, 2010. – 1184 с.
7. Кримінальне право України. Загальна частина: [підручник]. – 5-е изд., перераб. і доп. / Ю.В. Александров, В.І. Антипов, М.В. Володько, А. Дудоров та ін.; під ред. М.І. Мельника, В.А. Клименка. – К.: Атіка, 2009. – 408 с.
8. Анчукова М.В. Перевищення меж заподіяння шкоди при вчиненні діяння, пов'язаного з ризиком, як обставина, що пом'якшує покарання / М.В. Анчукова // Динаміка наукових досліджень 2003: матеріали II Міжнародної науково-практичної конференції. – Дніпропетровськ.: Наука і освіта, 2003. – С. 43-45.
9. Ющик О.І. Кримінально-правове регулювання діяння, пов'язаного з ризиком, за законодавством України: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.08 / О.І. Ющик; Одеська національна юридична академія. – О., 2004. – 220 с.

Перспективи запровадження органу пробації враховуючи зарубіжний досвід

Овчаренко К.В., студентка

Науковий керівник:

Єна І.В., к.ю.н., доцент

Запорізький національний університет

Протягом багатьох років в різних країнах було зроблено багато спроб довести, що милосердя ефективніше за суворість, що турбота про окрему особу має позитивні результати для всього суспільства. Дуже важливою видається ця теза й для сфери виконання кримінальних покарань. Одним із шляхів сприяння процесу гуманізації Державної кримінально-виконавчої служби України є впровадження елементів пробації, подальше вдосконалення діяльності установ виконання покарань шляхом створення умов для виправлення та ресоціалізації засуджених.

Актуальність обраної теми полягає в необхідності визначення шляхів вирішення правових проблем запровадження органу пробації в Україні.

Вагомий внесок у вивчення та дослідження зазначеної проблеми зробили такі видатні вчені, як О.В. Беца, В.Я. Богданов, І.Г. Богатирьов, І.В. Бондар, С.І. Халимон, але це питання і сьогодні залишається недостатньо розслідуваним.

І перш за все треба звернути увагу на дослідження поняття і сутності терміну «пробація». За визначенням юридичної енциклопедії пробація – це вид покарання у Великобританії, США, яке полягає у накладенні певних обмежень на здійснення засудженим своїх прав і свобод, встановленні спеціального нагляду за його поведінкою [1]. У деяких країнах інститут пробації визначено як систему заходів, що застосовується до правопорушника як виховні методи замість порушення кримінальної справи або позбавлення волі. Таким чином, у законодавстві зарубіжних держав інститут пробації визначається як вид покарання або вид звільнення від відбування покарання із випробуванням.

В свою чергу в Україні напрацьовано низку законодавчих актів, які регулюють означене питання.

Одним із найперших актів, в якому офіційно було використано термін «пробація» та зроблено спробу визначення змісту цього інституту, стала Концепція реформування кримінальної юстиції України, затверджена указом Президента України від 8 квітня 2008 року [2]. У положеннях Концепції пробація визначала як інститут права іноземних держав, який використовується у двох значеннях: 1) вид покарання; 2) спеціальна служба. Служби пробації здійснюють свою діяльність у двох головних напрямках: 1) виконання відповідного виду покарання; 2) забезпечення суду інформацією про соціальну характеристику особи, яка обвинувачується у вчиненні злочину, з метою визначення найбільш адекватного для цієї особи запобіжного заходу або виду покарання. В Концепції мова велась про другий аспект інституту пробації та служби пробації, зокрема закріплювалось, що «для забезпечення суду інформацією про соціальну характеристику особи, яка обвинувачується у вчиненні злочину, з метою визначення запобіжного заходу або міри чи виду покарання має діяти служба пробації, яка повинна готувати та надавати суду матеріали соціального обстеження особи зі своїми рекомендаціями». Водночас передбачалось, що дана служба має бути створена у сфері відання Міністерства юстиції України.

Наступним у реформуванні стало ратифікація Верховною Радою України (Далі ВРУ) Угоди про асоціацію України з Європейським Союзом. Після чого ВРУ 5 лютого 2015 прийняла ініційований Урядом Закон України «Про пробацію» (далі Закон), що є вагомим крок у сфері наближення юстиції України до міжнародних стандартів [3].

Прийняття Закону створило необхідність перепідготовки персоналу кримінально-виконавчих інспекцій. Місцем проведення перепідготовки було визначено Білоцерківське училище професійної підготовки персоналу Державної кримінально-виконавчої служби України.

Великий досвід представники управління кримінально-виконавчої служби отримали під час відрядження до республіки Грузії (м. Тбілісі), а саме до Національної агенції пробації Міністерства виконання покарань, пробації та юридичної допомоги.

В Грузії існує новозбудований Центр для реабілітації засуджених «Дім на півдорозі». Основною метою діяльності закладу є сприяння реінтеграції засудженого в суспільство його реабілітації та підготовки до звільнення. Основними завданнями Центру є:

- 1) Інтенсивна реабілітація засуджених;
- 2) Проведення професійних тренінгів для засуджених;
- 3) Поліпшення зайнятості та мотивації [4].

Однією з провідних країн діяльності органів пробації є США. У більшості її штатів існує спеціальна програма інтенсивної пробації: для водіїв, котрі скоїли злочини в нетверезому стані; соціально-психологічний тренінг сексуальних злочинців; програма утримання від уживання алкоголю, наркотиків; навчання контролю своїх емоцій; профілактики злочинної поведінки тощо.

Окрім позитивних моментів створення органу пробації в Україні впливають і деякі теоретичні та чимало практичних проблем, які слід вирішити.

І.В. Бондар та І.А. Майборода до теоретичних проблем відносить те, що: недостатня відповідність нормативно-правової бази, що регулює діяльність кримінально-виконавчої інспекції Закону, а саме недостатнє правове закріплення процесу досудової доповіді, що згідно цього ж Закону припадає на орган пробації, а також проведення пенітенціарної пробації, що на даний час здійснюється працівниками установ виконання покарань [5].

В свою чергу, з практичної точки зору, можна виділити такі проблеми як: необхідність внесення законодавчих змін до вже прийнятих нормативно-правових актів в галузі пробації, бюджетного фінансування, перепідготовки персоналу кримінально-виконавчої інспекції.

Отже, як випливає з вищевикладеного, на підставі порівняльно-правового дослідження зарубіжного досвіду та досвіду України, можна зробити висновок про необхідність удосконалення законодавчої національної законодавчої бази. Опрацювання досвіду іноземних держав на прикладі Грузії, позитивно вплине на розвиток пробації в Україні, оскільки відносно нетривалий термін функціонування представників органу пробації в Грузії дозволяє вивчати досвід вирішення нормативних та організаційних питань максимально наближених до тих, що виникають в Україні сьогодні напередодні практичного впровадження пробаційної діяльності.

Література

1. Шемшученко Ю.С. Юридична енциклопедія / Ю.С. Шемшученко. – К.: Українська енциклопедія ім. М.П. Бажана, 1998. – 720 с.
2. Концепція реформування кримінальної юстиції України: Указ Президента України №311/2008 від 8 квітня 2008 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/311/2008>.
3. Про пробацію: Закон України №160-VIII від 5 лютого 2015 Р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/311/2008>.
4. Державна пенітенціарна служба: Пробація в Грузії від 03 грудня 2014 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.kvs.gov.ua/peniten/control/main/uk/publish/printable_article/754672.
5. Бондар І.В. Основні тенденції реформування органів та установ виконання покарань Державної пенітенціарної служби України / І.В. Бондар, І.А. Майборода. – Юридичний науковий електронний журнал. – 2015. – №5. – С. 169-171.

Жіноча рецидивна злочинність

Цибеленко А.М., студентка

Науковий керівник:

Узунова О.В., к.ю.н., доцент

Запорізький національний університет

Рецидивна злочинність – це складне соціально-правове явище, причини якого пов'язані насамперед із тими негативними соціально-економічними та культурними процесами, що відбуваються в нашому суспільстві [1, 114].

Жіноча злочинність вона є складовою частиною всієї злочинності і підкоряється загальним її закономірностям та змінам. Традиційне ж у кримінології відокремлення і вивчення жіночої злочинності обумовлено тим, що вона має певні особливості [2, 220].

Взагалі, асоціація зі словом жінка має бути – прекрасна стаття жіночої половини людства, берегиня домашнього вогнища, гарна матір своїм дітям та любляча дружина чоловіку. Але на жаль, в нашому житті є прикрі моменти, бо не тільки чоловіки можуть бути схилені до злочинів, а й жінки.

Значний внесок у розв'язання цієї проблеми зробили: Ю.М. Антоняна, В.А. Бадири, М.І. Бажанов, Ю.І. Битко, В.С. Батиргарєєвої, В.В. Голіна, О.О. Горбатовська,

П.Ф. Гришанин, І. М. Даньшин, Т.А. Денисової, О.М. Джузи, О.І. Долгової, В.Е. Кваши, О.О. Кваші, О.М. Костенка, Л.В. Крижна, В.М. Кудрявцева, В.О. Меркулової, О.Ю. Морозов, Р.В. Перелигіна, О.М. Подільчак, Ю.В. Солопанов, В.І. Філімонов, С.І. Халимона, Е.М. Юцкова, А.П. Закалюка, А.Ф. Зелінського.

Переважає більшість злочинів, вчинених жінками повторно, є корисливими або насильницько-корисливими [1, 114].

Цікавим з ретроспективного погляду на структуру рецидивної злочинності є зауваження Стумбіної, яка за радянських часів писала, що первинна тенденція, котра характеризує рецидивну злочинність, – переважання в ній корисливих, майнових злочинів [4, 26].

Ці злочини І. Карпець об'єднував у поняття «злочинського рецидиву». Про будь-яке домінування у структурі жіночого рецидивізму наркотичних злочинів на той час взагалі не йшлося. Отже, проведене дослідження виявило одну з помітних тенденцій у структурі як рецидивної злочинності в цілому, так і у структурі жіночого рецидивізму зокрема. Її сутність полягає у кардинальній зміні характеру сучасної рецидивної злочинності за рахунок переважання в ній наркотичної злочинності над злочинами насильницької спрямованості [5, 202].

Основну масу злочинниць, які перебувають у місцях позбавлення волі, становлять жінки віком від 20 до 40 років (більш як 70%), що пов'язано зі зміною соціального статусу жінок, їх соціальною незахищеністю, безробіттям, посадовим становищем та становищем у сім'ї. Понад третина жінок одружені, інші – незаміжні або вдови. Для жінок-злочинниць характерна середня і середня спеціальна освіта (до 80%). Зростає кількість злочинниць, які мають вищу освіту. Освітній рівень жінок завжди був вищий за рівень чоловіків, що взагалі характерно для населення країни [2, 665].

Що стосується кримінально-правових рис засуджених жінок, то частка раніше судимих – близько 70%. Спеціальний рецидив найбільш поширений серед жінок-алкоголічок і становить понад 40%. Переважній більшості засуджених призначено покарання у виді позбавлення волі від одного до п'яти років [2, 665].

В умовах соціально-економічних негараздів, які значною мірою впливають на соціально-психологічний стан сімейно-побутових відносин і виникнення сімейного неблагополуччя, зростають тяжкі насильницькі злочини в сім'ї. Мотивами вбивств і тяжких тілесних ушкоджень стають прагнення вирішити проблемні ситуації, конфлікти; помста, ревності, корисливість, страх тощо. [9, 215].

Хоча насильницькі злочини і не є характерними для жіночої злочинності, проте вони часто вчинюються у родинно-побутовій сфері, що свідчить про негативну тенденцію до зростання чисельності жінок, покараних за тяжкі злочини проти життя і здоров'я людини. Для насильницьких злочинів характерним є велика кількість мотивів, і часом досить важко виділити домінуючий. Так, аналіз цих злочинів свідчить про найбільшу поширеність такого мотиву, як прагнення позбутися потерпілого, потім ідуть: особиста ворожість, помста, страх, ревності; хуліганські спонукання, заздрість, садистські, статеві спонукання [2, 660].

Іншим типовим місцем прояву жіночої злочинності є сімейно-побутова сфера, яка є традиційно «жіночою». У дослідженні Д. Шестакова, яке ґрунтувалося на вибірковому вивченні кримінальних справ і результатах опитування осіб, які відбували покарання за злочини, вчинені у сімейній сфері, докладно розглянуті соціальні та психологічні особливості осіб чоловічої та жіночої статі, котрі брали участь у сімейних конфліктах. Виявилось, що у підгрупі жінок-чоловікоубивць (8% злочинів від кількості вчинених вбивств у сім'ї) реаліями сімейного життя були: недостатня забезпеченість чоловіка грошима (75%); пияцтво чоловіка (44%); житлова невлаштованість (28%); перевага зарплати дружини над зарплатою чоловіка (22%); розходження у поглядах подружжя щодо розподілу домашніх обов'язків (19%); недостатня авторитарність чоловіка (5-16%) [6, 15].

Серед мотивів вбивства жінками своїх чоловіків слід назвати самоствердження (33% осіб), прагнення позбутися турбот (32%), намагання перешкодити залишенню сім'ї (19%), ревності (14%), користь (2% жінок, які вбили своїх чоловіків) [8, 37].

Сфери, де жінка виконує професійні функції, передусім, пов'язані із можливістю вільного доступу до матеріальних цінностей (наприклад, торгівля, громадське харчування, бухгалтерія) або до корупційних схем (медицина, освіта тощо). В основному жінки працюють у такій криміналізованій сфері як торгівля, тому не випадково, що вони переважають у такому злочині як обман покупців. Передача торгівлі у приватну власність лише погіршила ситуацію. У, так званий, «човниковій» торгівлі зайняті в основному жінки, а її супроводжують корупція й рекет [7].

Жіночий злочинний професіоналізм характерний для таких видів злочинів, як крадіжка, шахрайство, створення або утримання місць розпусти і звідництва та інші. Жінки-злочинниці опановують нові кримінальні професії: торгівля наркотичними засобами, торгівля людьми тощо. Рівень рецидиву злочинів серед жінок – до 10% [9, 216].

Досліджуючи дану тему, ми зробили висновок, що хоча в нашій країні жінок більше ніж чоловіків, але злочинності менше ніж з боку чоловіків. Прояви жіночої злочинності є найвищими у сферах, до яких жінка найбільше залучена – сімейно-побутовій та серед професій, які традиційно вважаються «жіночими». При цьому жінкам, які пройшли через місця позбавлення волі, складніше дається процес ресоціалізації. Всі ці фактори потрібно враховувати при подальшій розробці проблеми та при впровадженні програм із попередження та подолання наслідків жіночої злочинності.

Література

1. Лагоцька В. Причини та умови жіночої рецидивної злочинності в Україні / В. Лагоцька // Вісник Національної академії прокуратури України. – 2015. – № 4. – С. 114-118.
2. Профілактика злочинів: підручник / О.М. Джужа, В.В. Василевич, О.Ф. Гіда та ін.; за заг. ред. докт. юрид. наук, проф. О.М. Джужа. – К.: Атіка, 2011. – 720 с.
3. Кальман О.Г. Злочинність в Україні: основні тенденції [Електронний ресурс] / О.Г. Кальман, І.О. Христич. – Режим доступу: http://www.nbuv.gov.ua/portal/Soc_Gum/bozk/2007/17text/g17_04.htm.
4. Рецидивная преступность: понятие и криминологическая характеристика / Л.Н. Пшенникова, А.М. Ниедре, Г.Г. Менберг, И.Э. Казмер; под ред. Э.Я. Стумбиной. – Рига, 1983. – 29 с.
5. Карпец И.И. Наказание. Социальные, правовые и криминологические проблемы / И.И. Карпец. – М.: Наука, 1973. – 255 с.
6. Бова А. Криминологія гендера: дослідження подружнього насильства / А. Бова // Український соціум. – 2004. – № 2 (4). – С. 13-20.
7. Надьон О. Жіноча злочинність: деякі особливості розслідування справ [Електронний ресурс] / О. Надьон. – Режим доступу: <http://www.pravoznavec.com.ua/period/article/1111/%CD>
8. Преступность среди социальных подсистем. Новая концепция и отрасли криминологии / [Горшенков Г.Н., Кабанов П.А., Касторский Г.Л. и др.]; под ред. докт. юрид. наук, профессора Д.А. Шестакова. – СПб.: Издательство «Юридический центр Пресс», 2003. – 353 с.
9. Криминологія. Загальна та Особлива частини: підручник. – 2-ге вид. перероб. і доп. / І.М. Даньшин, В.В. Голіна, М.Ю. Валуйська та ін.; за заг. ред. В.В. Голіни. – Х.: Право, 2009. – 288 с.

ТРУДОВЕ ПРАВО ТА ПРАВО СОЦІАЛЬНОГО ЗАХИСТУ

Представництво у трудовому праві: теоретико-правовий аналіз

Антонова К.В., студентка

Науковий керівник:

Омельянчик С.В., к.ю.н., доцент

Запорізький національний університет

Загальноприйнятим є застосування категорії представництва у цивільному, кримінальному, міжнародному праві, цивільному і арбітражному процесі, а інститут представництва вважається складовою системи зазначених галузей права. Терміни «представник», «представництво» застосовуються у чинному трудовому законодавстві, проектах Трудового кодексу України, Законі України «Про соціальний діалог», тим не менш, у науці трудового права поняття «представництво» не набуло досі вагомого значення і не завжди вживається науковцями, з огляду на те, що багато з них відстоюють позицію, що представництво є інститутом виключно цивільного права, що, звісно, не є коректним. Отже, важливим є усвідомлення місця представництва в трудовому праві у сучасному суспільстві, в умовах євроінтеграції та тенденції удосконалення трудового законодавства.

Проблемні питання поняття, місця, значення та ролі представництва у трудовому праві досліджували у своїх працях такі вчені, як І.В. Лагутіна, К.В. Мельник, Т.А. Нестерова, В.Ю. Нікіфоров, В.І. Прокопенко, І.М. Твердовський, О.Л. Тупиця, В.Р. Халіков, В.Ф. Цвих, Є.А. Федорова та ін. Однак, незважаючи на доробки вчених, багато аспектів щодо ролі та значення представництва у трудовому праві залишаються малодослідженими, що й обумовлює актуальність статті.

Метою статті є дослідження та розкриття змістовного наповнення поняття «представництво», ролі й значення представництва у трудовому праві.

Представництво є похідним від слова «представник», що тлумачиться як: 1) особа, що представляє кого-, що-небудь, діє за чийось дорученням, від імені когось, виражаючи чийсь інтереси; виборна особа, котра представляє у державних органах інтереси народу або якоїсь певної його частини; 2) виразник, захисник конкретних ідей, суспільних поглядів тощо; 3) той, хто у своїй особі представляє певну групу людей або певну галузь діяльності, хто є типовим зразком такої групи; 4) зразок, особина певного класу. З огляду на це, найбільш вдалим для розгляду представника, власне, у трудовому праві буде перша і друга дефініція. Тобто представником є особа, яка представляє та захищає чийсь інтереси, ідеї, відстоює його (їх) суспільні погляди та переконань тощо. Звідси, можемо резюмувати, що представником (включаючи і представника у трудовому праві) може виступати як фізична, так і юридична особа. Таким чином, представництво тлумачиться через сукупність представників, здійснення юридичних дій ними задля відстоювань прав та інтересів певної категорії осіб чи групи населення або ж навіть народу у цілому [1].

Васильєв В.А. під представництвом розуміє діяльність суб'єктів трудових відносин, органів, які формуються з їх участю, яка ґрунтується на законі, з метою захисту соціально-трудових прав працівників і інтересів роботодавця. Однак в даному випадку не зазначено такого обов'язкового елементу представництва, як дії представника від імені і в інтересах іншої особи. Також дії щодо представництва не обмежуються лише захистом соціально-трудових прав [2, 399-400].

Найбільш повно дефініцію «представництво» надав Г.М. Ніколайченко, який зазначив, що представництво у трудових відносинах є багатоаспектним та широким поняттям і його варто розглядати як засіб захисту трудових прав працівників, прав та законних інтересів роботодавців. Зокрема, представництво запропоновано тлумачити і як правовідношення, при якому представники працівників та роботодавців сприяють сторонам

індивідуальних та колективних трудових відносин у реалізації їхніх прав, обов'язків та інтересів [3, 8-9].

Представництво у трудовому праві має наступні юридичні ознаки, що дозволяють відмежувати його від суміжних правових явищ: інститут представництва регулює відношення представника, який виступає від імені того, кого представляють, з метою створити, змінити або припинити права та обов'язки останнього у відносинах з третіми особами; представники (профспілки, організації роботодавців, інші представники працівників та роботодавців) є суб'єктами трудових відносин (індивідуальних та колективних) нарівні з тими, кого представляють (працівниками, роботодавцями); у процесі здійснення повноважень представник діє відносно третіх осіб (працівників, роботодавців, органів державної влади, органів місцевого самоврядування та ін.); можливість, зміст і межі представництва визначаються їх повноваженням – суб'єктивним правом представника; правомірні дії представника мають правовий результат для того, кого представляють; на відміну від представництва в інших галузях права для представництва у трудовому праві представник може набувати власних прав та брати на себе відповідні зобов'язання у колективних трудових правовідносинах (правовідносинах із соціального діалогу у сфері праці) [3, 10-11].

Представництво інтересів працівників може здійснюватися професійними спілками. Так, згідно з ч.4 ст.19 Закону України «Про професійні спілки, їх права та гарантії діяльності» профспілки, їх об'єднання мають право представляти інтереси своїх членів при реалізації ними конституційного права на звернення за захистом своїх прав до судових органів, Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини, а також міжнародних судових установ. Окрім цього, згідно з ч.1 ст.26 цього ж Закону, профспілки, їх об'єднання мають право представляти інтереси працівників в органах, що розглядають індивідуальні трудові спори [4].

Вчений В. Нікіфоров вважає що професійні спілки взагалі створюються з метою представництва, здійснення та захисту трудових, соціально-економічних прав та інтересів членів профспілки. На думку вченого, захисна функція профспілок в Україні походить від захисної функції усього трудового права [1].

Якщо ж вести мову, власне, про представництво трудових прав та інтересів роботодавців, то на це покликана діяльність організацій та об'єднань роботодавців. Варто звернути увагу на те, що із еволюцією соціального партнерства у сфері праці появилась аргументована потреба у представництві, тобто відстоюванні, запобіганні порушень та захисті інтересів і прав роботодавців. Досліджуючи колективні трудові відносини на виробничому рівні, то тут представниками роботодавців виступають безпосередньо керівник підприємства чи інші уповноважені ним особи згідно із чинним законодавством, установчими документами, а також локальними нормативно-правовими актами [5].

Слід акцентувати увагу на тому, що вчена Ніколайченко Г.М. вважає, що у відносинах соціального партнерства – участі працівників і роботодавців, професійних спілок у встановленні умов праці та застосуванні трудового законодавства у даних випадках має місце не представництво, а делегування повноважень роботодавцем, працівниками (трудовим колективом), громадськими у тому числі й профспілковими організаціями. У той же час на її думку коли йдеться про розгляд індивідуальних і колективних трудових спорів і у деяких інших випадках виправдано говорити не про делегування повноважень, а про представництво у сфері трудових відносин [2].

Отже, підсумовуючи вищенаведене, можна зробити висновок, що роль і значення представництва у трудовому праві відображається у необхідності забезпечення реальних умов щодо непорушності законних прав та інтересів суб'єктів трудових правовідносин, а також, у випадку порушення, їх захисту. Наявність потужного, дієвого представництва у трудовому праві позитивно відбивається на реалізації правового статусу кожного суб'єкта трудових правовідносин. У цілому, представництво у трудовому праві виступає необхідним

елементом становлення повноцінної правової, соціальної, суверенної, демократичної й незалежної України та громадського суспільства в державі.

Література

1. Семенюк А.О. Роль і значення представництва у трудовому праві [Електронний ресурс] / А.О. Семенюк. – Режим доступу: <http://www.pravnik.info/fomum-pr/1711-rol-i-znachennya-predstavnictva-u-trudovomu-pravi.html>
2. Бурак В.Я. Захист профспілками трудових прав працівників / В.Я. Бурак // Науковий вісник Львівської комерційної академії. Серія: Юридична. – 2015. – № 2. – С. 399-406.
3. Ніколайченко Г.М. Представництво у трудовому праві України: автореф. дис. на здобуття наук. ступ. канд. юрид. наук: спец. 12.00.05 «Трудове право, право соціального забезпечення» / Г.М. Ніколайченко // Одес. нац. юрид. акад. – О., 2007. – 21 с.
4. Про професійні спілки, їх права та гарантії діяльності: Закон України від 15.09.1999 р. № 1045-XIV [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.rada.gov.ua>.
5. Щотова Ю.М. Поняття представництва професійною спілкою інтересів працівників при реалізації ними права на звернення за захистом [Електронний ресурс] / Ю.М. Щотова. – Режим доступу: http://kul.kiev.ua/images/chasop/2013_1/uuuuu/188.pdf

Локальні нормативно-правові акти в системі джерел трудового права

Бондаренко А.О., студентка

Науковий керівник:

Омельянчик С.В., к.ю.н., доцент

Запорізький національний університет

В умовах переходу до ринкової організації праці різко зростає роль локального правового регулювання трудових відносин – це самостійна форма реалізації законів та інших нормативно-правових актів. Завдяки локальному регулюванню трудових відносин розвиваються демократичні засади у виробничій діяльності. Співвідношення ж локального і централізованого регулювання є показником демократизму чинної правової системи суспільства.

Інститут локальної нормотворчості і локальних нормативно-правових актів відомий вітчизняному законодавцю вже досить тривалий термін. Що ж стосується наукового опрацювання даного питання, то воно також давно є предметом наукових досліджень і дискусій серед таких учених-юристів, як: М.Г. Александров, В.Я. Бурак, П.А. Бущенко, В.С. Венедиктов, Л.П. Грузинова, М.М. Карташов, З.Я. Козак, Р.І. Кондратьєв, П.Д. Пилипенко, А.В. Смирнов, та ін. Однак, з огляду на оновлення локальних нормативно-правових актів у системі джерел трудового права, виникає необхідність проведення в науковій площині якісно нових досліджень, що визначає актуальність досліджуваної тематики.

Зараз існує ціла низка позицій щодо розуміння поняття та сутності таких явищ, як локальна нормотворчість, локальні норми і локальні нормативно-правові акти. Так, наприклад, А.В. Смирнов, досліджуючи джерела трудового права, зазначає, що локальні нормативно-правові акти є різновидом форм трудового права, які пов'язані, як правило, із соціально-партнерською нормотворчою діяльністю, здійснюваною безпосередньо в організаціях роботодавцем (адміністрацією підприємства, підприємцем) і найманими працівниками [1, 45]. М.В. Цвік розуміє локальні нормативно-правові акти як такі акти, які видаються державними установами і організаціями різних форм власності для регламентації своїх внутрішніх питань і які поширюються на членів цих організацій (наприклад, накази керівників підприємств, Правила внутрішнього трудового розпорядку, положення про порядок накладення дисциплінарних стягнень тощо) [2, 308]. В.С. Венедиктов стверджує, що локальні нормативно-правові акти призначені для регулювання трудових відносин і відносин, тісно пов'язаних із ними в рамках певного підприємства, установи, організації. До них належать колективний договір, правила внутрішнього трудового розпорядку, графіки

відпусток, графіки змінності, накази і т. д. Локальні нормативно-правові акти приймаються безпосередньо трудовим колективом або профспілковим органом, що представляє інтереси трудового колективу, і власником або уповноваженим ним органом [3, 54].

Таким чином локальна нормотворчість становить собою прояв активної життєдіяльності підприємства. Характерними особливостями, що вирізняють її серед інших видів правового регулювання, є те, що локальне правове регулювання, по-перше, здійснюється безпосередньо на підприємстві, по-друге, зазвичай провадиться роботодавцем за участі представників працівників, по-третє, характеризується більшою динамікою порівняно з централізованим.

Доречно розглянути декілька прикладів локальних нормативно-правових актів. На сьогоднішній основним локальним документом на підприємствах, в установах, організаціях є колективний договір. Він укладається на основі чинного законодавства, прийнятих сторонами зобов'язань з метою регулювання виробничих, трудових і соціально-економічних відносин й узгодження інтересів трудящих, власників та уповноважених ними органів [4].

Відповідно до статті 345 проекту Трудового кодексу колективний договір – це нормативний акт, що регулює трудові та соціально-економічні відносини між працівниками і роботодавцем, установлює трудові та соціально-економічні права і гарантії для працівників [5].

Колективний договір укладається на підприємствах, в установах, організаціях незалежно від форм власності і господарювання, які використовують найману працю і мають права юридичної особи. Колективний договір може укладатися в структурних підрозділах підприємства, установи, організації в межах компетенції цих підрозділів [4]. Колективний договір укладається між власником або уповноваженим ним органом (особою), з однієї сторони, і первинними профспілковими організаціями, які діють відповідно до своїх статутів, а в разі їх відсутності – представниками, вільно обраними на загальних зборах найманих працівників або уповноважених ними органів, з другої сторони.

У колективному договорі встановлюються взаємні зобов'язання сторін щодо регулювання виробничих, трудових, соціально-економічних відносин, зокрема:

- зміни в організації виробництва і праці;
- забезпечення продуктивної зайнятості;
- нормування й оплати праці, установлення форм, системи, розмірів заробітної плати та інших видів трудових виплат (доплат, надбавок, премій та ін.);
- установлення гарантій, компенсацій, пільг;
- участі трудового колективу у формуванні, розподілі і використанні прибутку підприємства, установи, організації (якщо це передбачено статутом);
- режиму роботи, тривалості робочого часу і відпочинку;
- умов і охорони праці;
- забезпечення житлово-побутового, культурного, медичного обслуговування, організації оздоровлення і відпочинку працівників;
- гарантій діяльності профспілкової чи інших представницьких організацій трудящих;
- умов регулювання фондів оплати праці та встановлення міжкваліфікаційних (міжпосадових) співвідношень в оплаті праці;
- забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків [4].

Іншим важливим локальним правовим актом є правила внутрішнього трудового розпорядку, якими на підприємствах, в установах, організаціях встановлюється певний режим праці, правила поведінки учасників спільної праці, передбачаються їх права і обов'язки. Відповідно до статті 142 чинного Кодексу про працю трудовий розпорядок на підприємствах, в установах, організаціях визначається правилами внутрішнього трудового розпорядку, що затверджуються трудовими колективами за поданням власника або уповноваженого ним органу і виборного органу первинної профспілкової організації (профспілкового представника) на основі типових правил [4].

Так, згідно з чинним законодавством у правилах внутрішнього трудового розпорядку визначаються порядок прийняття на роботу і звільнення з роботи, порядок використання робочого часу, заохочення працівників, які сумлінно виконують свої трудові обов'язки, порядок притягнення працівників до дисциплінарної відповідальності в разі порушення ними трудової дисципліни.

Правила внутрішнього трудового розпорядку як локальний правовий акт доповнюються технічними правилами та інструкціями, положеннями про структурні підрозділи підприємства, установи, організації. Ці норми спрямовані на забезпечення правильної розстановки і застосування праці працівників, досягнення єдності у визначенні їх обов'язків і кваліфікаційних вимог, що до них ставляться, до рівня їх загальноосвітніх і професійних знань, навичок і вмінь.

До локальної нормотворчості належить також установлення систем оплати праці і форм матеріального заохочення, затвердження положень про преміювання і виплату винагороди за підсумками роботи за рік. Ці локальні акти приймаються власником або уповноваженим ним органом за погодженням з професійною спілкою, їм надано право встановлювати показники й умови преміювання для працівників за професіями, бригадами, змінами, цехами та іншими структурними підрозділами. Від того, наскільки повно враховуватимуться в локальній нормотворчості характер виробництва цеху, дільниці, зміни, оптимально вибрано показники і встановлено розміри преміювання, залежить ефективність застосування матеріального стимулювання.

З огляду на все вищезазначене, фактично даний рівень джерел трудового права має підзаконний характер, втім у силу специфіки суб'єктів локальної нормотворчості і процедури її здійснення, яка в ряді випадків передбачає погодження актів адміністрації роботодавця з трудовим колективом і (або) з профспілковим представником, локальні акти як джерела трудового права і законодавства виділяються в самостійну групу. Отже, локальні нормативно-правові акти є міцною ланкою у фундаменті правопорядку суспільства. Зокрема, більш глибокою є можливість регулювання суспільних відносин на основі норм, самостійно вироблених організаціями, тому під час правового аналізу внутрішньоорганізаційних відносин варто розглядати як загальнодержавні, так і локальні акти.

Література

1. Смирнов О.В. Трудовое право: учебник / О.В. Смирнов. – М.: Проспект, 1997. – 448 с.
2. Загальна теорія держави і права / за ред. М.В. Цвіка, В.Д.Ткаченка, О.В. Петришина. – Х.: Право, 2002. – 432 с.
3. Венедиктов В.С. Трудовое право Украины (Общая часть) / В.С. Венедиктов. – Х.: НУВД, 2004. – 187 с.
4. Кодекс законів про працю України: Закон УРСР від 10.12.1971 р. № 322-VIII // Відомості Верховної Ради УРСР. – 1971. – Дод. до № 50. – Ст. 375.
5. Проект Трудового кодексу України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb_n/webproc4_1?pf3511=30947.

Теоретико-правовий аналіз визначення поняття принципів трудового права

Лисенко А.В., студент

Науковий керівник:

Омельянчик С.В., к.ю.н., ст. викладач

Запорізький національний університет

Принципи як керівні положення мають надзвичайно важливе значення для ефективного функціонування всієї системи норм цієї галузі права. Правильно сформульовані принципи дозволяють усунути прогалини в законодавстві при застосуванні правових норм. Перш за все, необхідно надати дефініцію самого поняття «принципи трудового права», адже

у вітчизняній трудо-правовій науці єдиного поняття до цього часу ще не вироблено, хоча відповідні спроби робилися багатьма фахівцями.

Дослідження поняття «принципи трудового права» та виокремлення їх ознак приділяли увагу відомі учені, такі, як А.М. Александров, С.С. Алексеев, А.М. Колодій, Р.З. Лівшиць, М.С. Малєїн, П.Д. Пилипенко, Н.М. Хуторян.

Метою даної роботи є науково-обґрунтований аналіз різних підходів науковців щодо визначення поняття принципів трудового права та виокремлення найбільш оптимальної дефініції поняття.

К.П. Уржинський під принципом трудового права розумів прямо закріплене юридичними нормами або таке, що виводиться з них шляхом тлумачення, і розвиваєме ними керівне відправне положення (ідея), що відображає закономірності правового регулювання трудових відносин [1].

О.В. Смирнов принципами трудового права називає закріплені в чинному законодавстві основоположні керівні засади (ідеї), які виражають суть норм трудового права і головні напрямки політики держави у сфері правового регулювання суспільних відносин, пов'язаних з функціонуванням ринку праці, застосуванням та організацією найманої праці [2].

На думку П.Д. Пилипенка, принципами трудового права як системи норм, покликаних забезпечувати трудові й тісно пов'язані з ними відносини, є засадничі ідеї, що визначають сферу його дії, порядок установавання прав та обов'язків суб'єктів, гарантії захисту їх прав і законних інтересів. Це своєрідна система координат, у рамках якої розвивається вся галузь і одночасно вектор, який указує напрям цієї галузі [3].

С.М. Прилипко й О.М. Ярошенко переконують, що під принципами трудового права слід розуміти виражені в законодавстві вихідні засади, керівні ідеї, що характеризують основний зміст і внутрішню єдність правового регулювання трудових та пов'язаних із ними відносин. Принципи визначають зміст і розвиток правових норм у межах трудового права та його інститутів. З одного боку, принципи відображають закономірності трудового права, а з іншого – являють собою найбільш загальні норми, які діють у всій сфері правового регулювання праці і поширюються на всіх суб'єктів трудового права [4, 40-41].

Принципи трудового права України – на погляд В.І. Щербини, – це основоположні керівні ідеї, що виражають сутність норм трудового права й головні напрями політики держави в галузі правового регулювання суспільних відносин, пов'язаних із застосуванням та організацією праці людей [3]. На думку В.С. Ковригіна, «принципами трудового права є керівні положення, виражені в цій галузі права, які зумовлюють її системну єдність і віддзеркалюють основні підходи до правової регламентації трудових і пов'язаних з ними відносин [1].

Правознавці роблять висновок, що для принципів трудового права характерні такі ознаки:

- системність і взаємоузгодженість принципів трудового права полягає у тому, що засадничі ідеї повинні перебувати в системі та узгоджуватися між собою та з іншими елементами системи права;
- предметна визначеність принципів трудового права характеризуються тим, що вони виражають суть норм трудового права, за допомогою яких здійснюється правове регулювання трудових і тісно пов'язаних із трудовими відносинами, що визначені предметом правового регулювання цієї галузі права;
- принципи трудового права мають характер загальнообов'язковості, адже вони є основою для формування норм трудового права і їх повинні дотримуватися в процесі здійснення правового регулювання трудових відносин;
- принципи трудового права мають універсальний характер, оскільки повинні враховуватися суб'єктами правотворчості під час створення норм для здійснення правового регулювання відносин праці;
- якщо норми трудового права є мінливими та приймаються для врегулювання трудових відносин, то засадничі ідеї трудового права є довготривалими, що визначає їхню стабільність;
- регулятивність – допоміжна ознака принципів трудового права, оскільки регулятивний характер має норми права, а принципи права визначають саму норму, тому що

лежать в її основі. Регулювання трудових відносин за допомогою принципів права здійснюється в окремих випадках, зокрема в разі застосування аналогії права [5, 204].

Системний аналіз наведених дефініцій, дає підстави для висновку, що кожна з них має як окремі достоїнства, так і певні недоліки. Так, неправильно є спроба пояснити сутність принципів через тотожні з нею категорією «засади». Некоректною виглядає і вказівка на те, що принципи трудового права зумовлюють єдність правового регулювання, адже для цієї галузі права, як для жодної іншої, вагоме значення має поєднання єдності та диференціації правового регулювання праці. Значною вузькістю характеризується підхід за яким принципи трудового права є основні начала, закріплені в чинному законодавстві, позаяк існують принципи, які законодавчого відображення не знайшли. Не можна принципи зводити і до головних напрямків державної політики, адже остання зводиться до безпосередньої чи опосередкованої діяльності органів державної влади у певній сфері, у нашому випадку сфери праці. Видається непродуктивною спроба сформулювати принципи трудового права через перерахунок їх різновидів. Не допустимим є визначення принципів шляхом вказівки на сфери у яких вони виникають (сфера дії трудового права, порядок установлення прав та обов'язків суб'єктів, гарантії захисту їх прав і законних інтересів). У більшості дефініцій відсутня відповідь на питання, чим саме зумовлено існування принципів у досліджуваній галузі права [6].

Вважаємо найбільш оптимальне визначення сформулював І.П. Жигалкін, який зміг врахувати усі вищеперераховані елементи, «принципи трудового права – це об'єктивно зумовлені характером і змістом соціально-трудових відносин, закріплені у відповідних джерелах або виражені в стійкій юридичній практиці, загальноновизнані основоположні керівні начала, відправні ідеї, що становлять собою аксіологічні основу трудового права, характеризують зміст, сутність і призначення в суспільстві цієї галузі права, відображають загальні закономірності її виникнення, розвитку та функціонування, і служать створенню внутрішньо узгодженої та ефективної системи правових норм у сфері праці [3].

Література

1. Старчук О.В. Діалектика розмежування категорій «принципи трудового права» та «правові принципи трудового права» [Електронний ресурс] / О.В. Старчук. – Режим доступу: http://конференция.com.ua/files/image/konf_13/doklad_13_4_13.pdf
2. Бірюкова А.Г. Теоретичні підходи до визначення поняття принципів трудового права [Електронний ресурс] / А.Г. Бірюкова. – Режим доступу: http://www.lj.kherson.ua/2014/pravo02/part_2/18.pdf
3. Жигалкін І.П. Принципи трудового права: спроба сформулювати визначення поняття [Електронний ресурс] / І.П. Жигалкін. – Режим доступу: <http://apir.org.ua/wp-content/uploads/2015/12/Zhygalkin5.pdf>
4. Прилипко С.М. Трудове право України: підруч. – 5-те вид., перероб. і доп. / С.М. Прилипко, О.М. Ярошенко. – Х.: ФІНН, 2012. – 800 с.
5. Старчук О. Щодо ознак принципів трудового права України / О. Старчук // Публічне право. – 2013. – № 1(9). – С. 200-206.
6. Жигалкін І.П. Принципи права: теоретичний нарис на прикладі трудового права [Електронний ресурс] / І.П. Жигалкін. – Режим доступу: http://www.pjv.nuoua.od.ua/v3_2015/22.pdf

Розширення меж відповідальності за порушення законодавства про працю: теоретико-правовий аналіз

Лобов Д.Д., студент

Науковий керівник:

Омельянчик С.В., к.ю.н., доцент

Запорізький національний університет

На сьогодні актуальним є зміни у трудовому законодавстві України у частині посилення відповідальності за його порушення. Стаття 265 Кодексу законів про працю України була доповнена переліком підстав, за якими настає фінансова відповідальність у

вигляді штрафу. Поряд з цим значно посилюється адміністративна відповідальність за порушення вимог трудового законодавства.

Дана тема є малодослідженою, тому виникає необхідність у ґрунтовному аналізі зазначених змін у законодавстві.

Метою роботи є дослідження нормативно-правових актів щодо питання відповідальності за порушення трудового законодавства, аналіз існуючих змін у Кодексі Законів про працю, виокремлення підстав для притягнення до фінансової відповідальності.

У результаті активних наукових досліджень в юридичній науці склалося декілька концепцій юридичної відповідальності за правопорушення, багато з них доповнюють і розвивають один одного, збагачуючи теорію юридичної відповідальності новими знаннями. Так, М.І. Матузов визначає юридичну відповідальність як один із видів соціальної відповідальності індивіда, головною особливістю якої є те, що вона пов'язана з порушенням юридичних норм, за якими стоїть апарат примусу держави [1, 443]. Н.В. Іванчук вказує на те, що відповідальність безпосередньо пов'язана з правами та обов'язками громадян, із виконанням взаємно прийнятих зобов'язань різними суб'єктами, із рівнем розвитку правосвідомості, правової культури громадян у суспільстві, тобто це «певна міра свободи» [2, 10].

Згідно з Законом України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо реформування загальнообов'язкового державного соціального страхування та легалізації фонду оплати праці» № 77-VIII від 28.12.2014 р. були внесені докорінні зміни до статті 265 Кодексу законів про працю України (далі – КЗпП України) щодо відповідальності за порушення законодавства про працю [3].

Згідно зазначеної статті підставами для притягнення до відповідальності у вигляді штрафу є:

«← фактичного допуску працівника до роботи без оформлення трудового договору (контракту), оформлення працівника на неповний робочий час у разі фактичного виконання роботи повний робочий час, установлений на підприємстві, та виплати заробітної плати (винагороди) без нарахування та сплати єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування та податків – у тридцятикратному розмірі мінімальної заробітної плати, встановленої законом на момент виявлення порушення, за кожного працівника, щодо якого скоєно порушення;

– порушення встановлених строків виплати заробітної плати працівникам, інших виплат, передбачених законодавством про працю, більш як за один місяць, виплата їх не в повному обсязі – у трикратному розмірі мінімальної заробітної плати, встановленої законом на момент виявлення порушення;

– недотримання мінімальних державних гарантій в оплаті праці – у десятикратному розмірі мінімальної заробітної плати, встановленої законом на момент виявлення порушення, за кожного працівника, щодо якого скоєно порушення;

– недотримання встановлених законом гарантій та пільг працівникам, які залучаються до виконання обов'язків, передбачених законами України "Про військовий обов'язок і військову службу", "Про альтернативну (невійськову) службу", "Про мобілізаційну підготовку та мобілізацію", – у десятикратному розмірі мінімальної заробітної плати, встановленої законом на момент виявлення порушення, за кожного працівника, щодо якого скоєно порушення;

– порушення інших вимог трудового законодавства, крім передбачених абзацами другим – п'ятим частини другої цієї статті – у розмірі мінімальної заробітної плати» [4].

Слід звернути увагу, що змінами до цієї статті КЗпП України не лише визначено перелік порушень та збільшено розмір штрафів, а й конкретизовано осіб, які несуть відповідальність: посадові особи органів державної влади та органів місцевого самоврядування, підприємств, установ та організацій; юридичні та фізичні особи – підприємці, які використовують найману працю.

10 лютого 2016 року набула чинності постанова Кабінету Міністрів України від 03 лютого 2016 № 55, якою внесено зміни до постанови Кабінету Міністрів України від

17 липня 2013 року № 509 «Про затвердження Порядку накладення штрафів за порушення законодавства про працю та зайнятість населення» [5].

Штрафи можуть бути накладені на підставі:

1) рішення суду про оформлення трудових відносин із працівником, який виконував роботу без укладення трудового договору, та встановлення періоду такої роботи чи роботи на умовах неповного робочого часу в разі фактичного виконання роботи повний робочий час, установлений на підприємстві, в установі, організації;

2) акта про виявлення під час перевірки суб'єкта господарювання або роботодавця ознак порушення законодавства про працю та/або зайнятість населення, складеного посадовою особою Держпраці чи її територіального органу [3].

11 березня поточного року набув чинності наказ Міністерства соціальної політики України від 02.02.2016 № 67, яким затверджено форму постанови про накладення штрафів посадовими особами Державної служби з питань праці відповідно до змін у згадану ст. 265 Кодексу [6].

Законом України від 28.12.2014 № 77-VIII також внесено зміни до статті 41 «Порушення вимог законодавства про працю та про охорону праці» Кодексу України про адміністративні правопорушення. Зокрема, щодо:

1) порушення встановлених термінів виплати пенсій, стипендій, заробітної плати, виплата їх не в повному обсязі, терміну надання посадовими особами підприємств, установ, організацій незалежно від форми власності та фізичними особами-підприємцями працівникам, у тому числі колишнім, на їхню вимогу документів стосовно їх трудової діяльності на даному підприємстві, в установі, організації чи у фізичної особи-підприємця, необхідних для призначення пенсії (про стаж, заробітну плату тощо), визначеного Законом України "Про звернення громадян", або надання зазначених документів, що містять недостовірні дані, порушення терміну проведення атестації робочих місць за умовами праці та порядку її проведення, а також інші порушення вимог законодавства про працю;

2) фактичного допуску працівника до роботи без оформлення трудового договору (контракту), допуск до роботи іноземця або особи без громадянства та осіб, стосовно яких прийнято рішення про оформлення документів для вирішення питання щодо надання статусу біженця, на умовах трудового договору (контракту) без дозволу на застосування праці іноземця або особи без громадянства;

3) порушення вимог законодавчих та інших нормативних актів про охорону праці, крім порушення, передбаченого частиною шостою цієї статті, тягне за собою накладення штрафу на працівників від чотирьох до десяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян і на посадових осіб підприємств, установ, організацій незалежно від форм власності та громадян – суб'єктів підприємницької діяльності;

4) порушення встановленого порядку повідомлення (надання інформації) центральному органу виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері охорони праці, про нещасний випадок на виробництві [7].

Отже, чинна ст.265 КЗпП України спрямована на посилення відповідальності за порушення у сфері трудових відносин. З'явилася фінансова відповідальність за порушення вимог трудового законодавства у вигляді штрафів. Відтепер, штрафи накладаються не тільки на юридичних осіб, але й на роботодавців – фізичних осіб – підприємців. Також законодавцем були внесені зміни до Кодексу України про адміністративні правопорушення стосовно порушення вимог законодавства про працю та про охорону праці. Усі вищеперераховані зміни є позитивним кроком у реформуванні трудового законодавства.

Література

1. Матузов Н.И. Теория государства и права: [учебник] / Н.И. Матузов, А.В. Малько. – М.: Юристъ, 2004. – 512 с.
2. Іванчук Н.В. Взаємна відповідальність особи і держави в контексті розбудови сучасної української держави: автореф. дис. на здобуття наук. ступ. канд. юрид. наук: спец.

- 12.00.01 «Теорія та історія держави і права; історія політичних і правових учень» / Н.В. Іванчук. – К.: КНУВС, 2007. – 21 с.
3. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо реформування загальнообов'язкового державного соціального страхування та легалізації фонду оплати праці: Закон України від 28.12.2014 № 77-VIII [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.rada.gov.ua>.
 4. Кодекс законів про працю України від 10 грудня 1971 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.rada.gov.ua>.
 5. Про затвердження Порядку накладення штрафів за порушення законодавства про працю та зайнятість населення: Постанова від 17.07.2013 р. № 509 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.rada.gov.ua>.
 6. Про затвердження форми постанови про накладення штрафу уповноваженими посадовими особами Державної служби України з питань праці: Наказ Міністерства соціальної політики України від 02.02.2016 р. № 67 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.rada.gov.ua>.
 7. Кодекс України про адміністративні правопорушення від 07.12.1984 р. № 8073-X [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.rada.gov.ua>.

Трудовий договір як правова форма закріплення волі сторін трудових правовідносин

Михайліченко В.О., студентка

Науковий керівник:

Омельянчик С.В., к.ю.н., доцент

Запорізький національний університет

Актуальність даної теми полягає в тому, що на сьогоднішній день одним із шляхів реалізації права людини на працю, гарантованого Конституцією України, є укладання трудового договору. Трудовий договір є центральною ланкою трудового права, а тому, проблема правового регулювання його порядку укладання, зміни та розірвання є дуже важливою.

Проблему правового регулювання трудового договору досліджували такі вчені, як Н.Б. Болотіна, М.І. Іншин, С.В. Селезень, О.Т. Барабаш, В.С. Венедіктов, Н.М. Хуторян тощо.

Метою статті є аналіз трудового договору, як правової форми закріплення волі сторін трудових правовідносин, а також визначення його особливостей.

Стаття 21 Кодексу законів про працю України (далі – КЗпП) визначає трудовий договір, як угоду між працівником і власником підприємства, установи, організації або уповноваженим ним органом чи фізичною особою, за якою працівник зобов'язується виконувати роботу, визначену цією угодою, з підляганням внутрішньому трудовому розпорядкові, а власник підприємства, установи, організації або уповноважений ним орган чи фізична особа зобов'язується виплачувати працівникові заробітну плату і забезпечувати умови праці, необхідні для виконання роботи, передбачені законодавством про працю, колективним договором і угодою сторін [1, 56].

Таке визначення складається з трьох основних елементів: сторони трудового договору; специфіка обов'язків, які зобов'язується виконувати працівник; зустрічні дії роботодавця щодо працівника. Викладені позиції дозволяють зробити такий висновок: трудовий договір – це юридичний акт індивідуального регулювання трудових правовідносин, які виникають між його сторонами та розвиваються в часі. Він характеризується двома істотними ознаками – наявністю договірної та індивідуального характеру.

Аналіз наукової літератури дозволяє стверджувати, що трудовий договір – це така правова форма погодження інтересів між працівником і роботодавцем, у якій юридично закріплюються (фіксуються) їх права та обов'язки, яка дисциплінує сторони договору, а в разі виникнення розбіжностей є гарантією їх об'єктивного усунення.

Укладення трудового договору є правомірною дією. Після його оформлення виникають не лише правовідносини, а певні права та обов'язки у трудовій сфері. Саме тому трудовий договір можна розглядати як багатогранне явище, а саме як угоду працівника на конкретному підприємстві, в установі, організації; як юридичний факт виникнення трудових правовідносин і передумову виникнення та існування інших правовідносин, пов'язаних з трудовими; як основний інститут трудового права, що включає в себе систему правових норм про прийняття на роботу, про зміну умов трудового договору, а також про його припинення [2, 110].

Особливості поняття й змісту трудового договору свідчать не лише про провідну його роль, а й про реальну свободу трудового договору, що характеризує конституційний принцип свободи праці. Свобода трудового договору – це:

- а) можливість вибору професії та роду трудової діяльності;
- б) можливість працівника за особистим волевиявленням обрати місце роботи;
- в) добровільне вирішення питання щодо укладення трудового договору, можливість розірвання його в будь-який час у встановленому законом порядку.

За допомогою погодженого з роботодавцем волевиявлення і самозобов'язання працівника абстрактні права й обов'язки, що випливають з конституційного права на працю, перетворюються на конкретні права й обов'язки сторін трудових відносин [3, 324].

М.І. Іншин, зазначаючи, що трудовий договір виступає найважливішим, центральним інститутом трудового права, його ядром, вказує, що роль і місце трудового договору у регулюванні трудових відносин зумовлені вільним характером праці в суспільстві [4, 193].

Трудовою функцією працівника за трудовим договором є прийняття його на роботу, включення до штату підприємства, для виконання ним певних функцій за конкретною кваліфікацією, посадою, а за цивільно-правовим договором, підрядник або виконавець, але не працівник, виконує індивідуальне завдання. Тобто предметом трудового договору є процес діяльності, її організація. А за цивільно-правовим договором, організація діяльності залишається за його межами. Цивільно-правовий договір передбачає отримання певного матеріального результату та має одноразовий характер.

Трудовий договір має особистий характер. Бо виконання трудової функції можливо лише особисто працівником. За трудовим договором працівник зобов'язаний підкорятися правилам внутрішнього трудового розпорядку, а за цивільно-правовим підрядник або виконавець, на відміну від працівника, не підпорядковується внутрішньому трудовому розпорядку, а сам організовує свою роботу і виконує її на власний ризик.

Також особливістю трудового договору є винагорода за працю. У трудовому договорі винагорода виплачується у формі заробітної плати за заздалегідь установленними нормами, систематично, має свою структуру, обмежена мінімальним розміром. Винагорода за цивільним договором визначається угодою сторін, а її мінімальний розмір не встановлено. Ще однією особливістю трудового договору є те, що він, як правило, безстроковий (укладається на невизначений строк). Строковий трудовий договір укладається у випадках, коли трудові відносини не можуть бути встановлені на невизначений строк з урахуванням характеру наступної роботи, або умов її виконання, або інтересів працівника та в інших випадках, передбачених законодавчими актами. Строк цивільного договору визначається сторонами [5, 40].

За шкоду, заподіяну підприємству внаслідок порушення покладених на працівників трудових обов'язків, вони несуть матеріальну відповідальність, проте ними відшкодовується тільки пряма дійсна шкода, а в цивільному праві – також неодержані прибутки. У трудовому праві відшкодування може бути спрямовано тільки на заробітну плату працівника, а не на що-небудь інше, зокрема майно працівника.

Проаналізувавши все вищесказане, можна зробити висновок, укладення трудового договору є основним способом реалізації права на працю, у якому проявляється принцип свободи праці. Існування трудового договору зумовлене основним правом громадян, закріпленим у Конституції: кожен має право на працю, що включає можливість заробляти

собі на життя працюю, яку працівник вільно обирає або на яку вільно погоджується. Таким чином, трудовий договір дозволяє встановити конкретні умови праці шляхом врегулювання прав та обов'язків працівника та роботодавця, що забезпечує стабільні трудові правовідносини. Стабільні правовідносини, у свою чергу, є запорукою створення високопрофесійних трудових колективів, які здатні ефективно вирішувати проблеми та досягати поставлених цілей.

Література

1. Кодекс законів про працю України. Офіційний текст станом на 1 серпня 2006 року / гол. ред. Н.М. Гайдук. – К.: Атіка, 2006. – 100 с.
2. Бойко М.Д. Трудовий договір: теорія і практика: навч.-практич. посібник / М.Д. Бойко. – К.: Атіка, 2009. – 308 с.
3. Трудове право України: академічний курс: підручник [для вузів] / за ред. Н.М. Хуторян. – К.: А.С.К., 2004. – 608 с.
4. Іншин М.І. Трудовий договір крізь призму сьогодення. Сутність, значення, особливості / М.І. Іншин // Право України. – 2012. – № 9. – С. 192–197.
5. Юзова Ю. Строковий трудовий договір: особливості укладання та розірвання / Ю. Юзова // Довідник кадровика. – 2015. – № 11. – С. 39-47.

До питання охорони праці неповнолітніх

Ненько Р.М., студентка

Науковий керівник:

Омельянчик С.В., к.ю.н., доцент

Запорізький національний університет

В сучасних умовах відтворення української державності, важливим є питання охорони прав, свобод та інтересів неповнолітніх громадян. Неповнолітні наділені певними психологічними та фізичними особливостями, що визначають їх підвищену вразливість і сприйнятливість до зовнішніх впливів. Тому є досить актуальним питання чіткого правового регулювання статусу неповнолітніх. Доцільним було створення додаткових гарантій охорони праці неповнолітніх.

Дослідженню проблемних питань, пов'язаних з охороною праці неповнолітніх присвятили свої праці такі вчені, як С.М. Прилипка, О.М. Ярошенко, І.П. Жигалкін, В.А. Прудников, В.Ц. Жидецький, В.С. Джигирей, О.В. Мельников, В.В. Жернаков та ін.

З метою покращення становища з охорони прав дітей в Україні та приведення національного законодавства у відповідність до положень «Конвенції про права дитини» 26 квітня 2001 р. Президент України підписав Закон України «Про охорону дитинства» [1]. Важливим є те, що даний Закон визначає охорону дитинства в Україні як стратегічний загальнонаціональний пріоритет і встановлює основні засади державної політики щодо неї.

Ст.43 Конституція України проголосила право кожного на працю і визначила умови його реалізації. Також, згідно з ч.5 ст.43 Конституції, неповнолітні працівники не тільки володіють цим правом нарівні з іншими, а й є суб'єктами, які потребують підвищеної охорони їхньої праці, у встановленні для них особливого правового механізму реалізації соціально-трудових прав [2].

Звертаючись до ст.1 Закону України «Про охорону праці», охорона праці – це система правових, соціально-економічних, організаційно-технічних, санітарно-гігієнічних і лікувально-профілактичних заходів та засобів, спрямованих на збереження життя, здоров'я і працездатності людини у процесі трудової діяльності [3].

Щодо визначення поняття «неповнолітній», то в українському законодавстві існує два терміни, що позначають особу до досягнення нею повноліття (тобто до 18 років), — власне «неповнолітній» та «дитина». Так, у Законі України «Про охорону дитинства» дається

визначення дитини як особи віком до 18 років (повноліття), якщо згідно з законом, застосовуваним до неї, вона не набуває прав повнолітньої раніше [1].

Законодавство України у сфері охорони праці неповнолітніх складає XIII Кодексу законів про працю України, ст.11 Закону України «Про охорону праці», Закон України «Про сприяння соціальному становленню та розвитку молоді в Україні» та інші нормативно-правові акти.

Згідно зі ст.187 КЗпП неповнолітні, тобто особи, які не досягли вісімнадцяти років, у трудових правовідносинах прирівнюються у правах до повнолітніх, а в галузі охорони праці, робочого часу, відпусток і деяких інших умов праці користуються пільгами, встановленими законодавством України [4].

Положення чинного законодавства щодо охорони праці неповнолітніх пропонують схематично систематизувати С.М. Прилипко, О.М. Ярошенко, І.П. Жигалкін, В.А. Прудников таким чином:

1. На кожному підприємстві, в установі, організації має вестися спеціальний облік неповнолітніх працівників із зазначенням дати їх народження.

2. Неповнолітні особи приймаються на роботу лише після попереднього медичного огляду і в подальшому, до досягнення 21 року, щороку підлягають обов'язковому медичному огляду.

3. При укладенні трудового договору з неповнолітнім обов'язковим є дотримання письмової форми.

4. Неповнолітні особи у трудових правовідносинах прирівнюються у правах до повнолітніх, а в галузі охорони праці, робочого часу, відпусток та деяких інших умов праці користуються пільгами, встановленими законодавством України.

5. Випробування не встановлюється при прийнятті на роботу неповнолітніх осіб.

6. Забороняється застосування праці неповнолітніх осіб на важких роботах і на роботах із шкідливими або небезпечними умовами праці, а також на підземних роботах.

7. Забороняється залучати неповнолітніх осіб до підймання і переміщення речей, маса яких перевищує встановлені для них граничні норми.

8. Роботодавець зобов'язаний за свої кошти організувати проведення попереднього (при прийнятті на роботу) і періодичних (протягом трудової діяльності) медичних оглядів працівників, зайнятих на важких роботах, роботах із шкідливими чи небезпечними умовами праці або таких, де є потреба у професійному доборі, а також щорічного обов'язкового медичного огляду осіб віком до 21 року.

9. Забороняється залучати неповнолітніх працівників до нічних, надурочних робіт і робіт у вихідні дні.

10. Скорочена тривалість робочого часу встановлюється:

1) для працівників віком від 16 до 18 років – 36 годин на тиждень,

2) для осіб віком від 15 до 16 років (учнів віком від 14 до 15 років, які працюють у період канікул) – 24 години на тиждень.

Тривалість робочого часу учнів, які працюють протягом навчального року у вільний від навчання час, не може перевищувати половини максимальної тривалості робочого часу, передбаченої для осіб відповідного віку.

11. Для неповнолітніх робітників норми виробітку встановлюються виходячи з норм виробітку для дорослих робітників пропорційно скороченому робочому часу для неповнолітніх осіб.

Для молодих робітників, які поступають на підприємство, в організацію після закінчення загальноосвітніх шкіл, професійно-технічних навчальних закладів, курсів, а також для тих, що пройшли навчання безпосередньо на виробництві, в передбачених законодавством випадках і розмірах та на визначені ним строки можуть затверджуватися знижені норми виробітку. Ці норми затверджуються роботодавцем за погодженням із профспілковим комітетом.

12. Заробітна плата неповнолітнім працівникам при скороченій тривалості щоденної роботи виплачується в такому ж розмірі, як і працівникам відповідних категорій при повній тривалості щоденної роботи.

Праця неповнолітніх працівників, допущених до відрядних робіт, оплачується за відрядними розцінками, встановленими для дорослих працівників, з доплатою за тарифною ставкою за час, на який тривалість їх щоденної роботи скорочується порівняно з тривалістю щоденної роботи дорослих працівників.

Оплата праці учнів загальноосвітніх шкіл, професійно-технічних і середніх спеціальних навчальних закладів, які працюють у вільний від навчання час, провадиться пропорційно відпрацьованому часу або залежно від виробітку. Підприємства можуть встановлювати учням доплати до заробітної плати.

13. Щорічні відпустки неповнолітнім працівникам надаються у зручний для них час.

Щорічні відпустки неповнолітнім працівникам повної тривалості у перший рік роботи надаються за їх заявою до настання шестимісячного терміну безперервної роботи на даному підприємстві, в установі, організації.

14. Звільнення неповнолітніх працівників з ініціативи роботодавця допускається, крім додержання загального порядку звільнення, тільки за згодою районної (міської) служби у справах дітей. При цьому звільнення з підстав, зазначених у п.1 (змін в організації виробництва і праці, в тому числі ліквідації, реорганізації, банкрутства або перепрофілювання підприємства, установи, організації, скорочення чисельності або штату працівників), п.2 (виявленої невідповідності працівника займаній посаді або виконуваній роботі внаслідок недостатньої кваліфікації або стану здоров'я, які перешкоджають продовженню даної роботи, а так само в разі скасування допуску до державної таємниці, якщо виконання покладених на нього обов'язків вимагає доступу до державної таємниці) і п.6 (поновлення на роботі працівника, який раніше виконував цю роботу) ст.40 КЗпП України, провадиться лише у виняткових випадках і не допускається без працевлаштування.

15. Батьки, усиновителі і піклувальники неповнолітнього, а також державні органи та службові особи, на яких покладено нагляд і контроль за додержанням законодавства про працю, мають право вимагати розірвання трудового договору з неповнолітнім, у тому числі й строкового, коли продовження його чинності загрожує здоров'ю неповнолітнього або порушує його законні інтереси [5].

Охорона праці неповнолітніх займає особливе місце й у міжнародно-правовому регулюванні, їй присвячено багато конвенцій та рекомендацій МОП. Так, у ст.7 Конвенції МОП «Про мінімальний вік для прийому на роботу» зазначено, що прийом на роботу осіб, які досягли 14-річного віку допускається за наявності таких умов:

а) ці особи повинні бути учнями загальноосвітніх шкіл чи інших навчальних закладів відповідної класифікації;

б) виконувана робота має бути легкою і не завдавати шкоди здоров'ю чи розвитку;

в) робота не повинна завдавати шкоди відвідуваності навчального закладу, порушувати навчальний процес і виконуватися у вільний від навчання час;

г) отримано згоду одного з батьків або особи, яка його замінює [6, 989].

При розробці нового Трудового кодексу України необхідно, на нашу думку, використовувати досвід законодавчого регулювання трудової діяльності неповнолітніх в інших країнах.

Із зазначеного вище, можна зробити висновок, що неповнолітня працююча молодь – це особлива група населення, яка відрізняється від інших віком, правовим положенням, наявністю додаткових трудових пільг і гарантій, наданих їй державою під час виконання трудової діяльності з урахуванням віку, стану здоров'я та умов праці. Тому нині охорона праці неповнолітніх не менш важливе завдання, ніж охорона праці дорослих людей. Неповнолітня молодь при виконанні трудових завдань повинна бути насамперед захищена від посягання на їхнє здоров'я, і при цьому їхня робота не повинна бути перешкодою для їхнього всебічного розвитку.

Література

1. Про охорону дитинства: Закон України від 26.04.2001 № 2402-III // Відомості Верховної Ради України. – 2001. – № 30. – Ст. 142.
2. Конституція України // Відомості Верховної Ради України. – 1996. – № 30. – Ст. 141.
3. Про охорону праці: Закон України від 14.10.1992 № 2694-XII // Відомості Верховної Ради України. – 1992. – № 49. – Ст. 668.
4. Кодекс законів про працю України // Відомості Верховної Ради УРСР. – 1971. – дод. до № 50. – Ст. 375.
5. Трудове право України: підруч. [для студ. юрид. спец. вищ. навч. закл.] – 5-те вид., допов. / С.М. Прилипко, О.М. Ярошенко, І.П. Жигалкін, В.А. Прудников. – Х.: Право, 2014. – 760 с.
6. Про мінімальний вік для прийому на роботу. Конвенція №138, ухв. Ген. Конференцією МОП 06.06.1973 р. // Конвенції та рекомендації, ухвалені Міжнародною Організацією Праці (1965-1999). – Женева: Міжнародне Бюро Праці, 1999. – Т. 2. – С. 988-994.

Проблема правового регулювання праці засуджених в пенітенціарних установах України

Овчаренко К.В., студентка

Науковий керівник:

Сквірський І.О., д.ю.н., професор

Запорізький національний університет

Праця – це основна умова людського існування і, безумовно, серед заходів виправного впливу на засуджених вона займає особливе провідне місце. Це зумовлене тим, що ставлення цих осіб до суспільно корисної діяльності є своєрідним моральним критерієм людини.

Актуальність обраної теми полягає у визначенні та обґрунтуванні наукових і практичних засад розв'язання соціально-економічних проблем праці засуджених, раціонального використання їх робочої сили на виправно-трудових установах.

Вагомий внесок у вивчення та дослідження зазначеної проблеми зробили такі видатні вчені, як А.Г. Антонян, Н.А. Беляєв, В.М. Гусєв, О.М. Джужа, М.А. Єфімов, А.І. Зубков, І.Г. Констатинов, А.Е. Котляр, Л.Г. Крахмальник, В.А. Львовчкін, А.С. Міхлін, Н.І. Панкін, В.Д. Патрушев, О.Б. Пташинський, А.В. Наташев, Г.О. Радов.

Гуманізація та становлення демократії, в усіх сферах суспільного життя, повинні підняти на більш високий рівень систему виконання покарань, пов'язаних з позбавленням волі засуджених. Ця категорія громадян, так само як і будь-який вільний громадянин України, відповідно до Конституції України та інших нормативно-правових актів має право на працю. Ст.43 Конституції України проголошує, що право на працю поширюється і на осіб, які відбувають карні покарання в місцях позбавлення волі, з урахуванням обмежень, що передбачають можливість залучення їх до певних видів робіт, встановлених чинним законодавством України [1].

Могутня виробнича база, яка сформувалась за багато років, в місцях позбавлення волі практично розпалася, її залишки на даний час виявляються на грані банкрутства, що не дозволяє ефективно виконувати завдання по залученню засуджених до суспільної праці.

В Україні напрацьовано низку законодавчих актів, які регулюють означене питання. Зокрема, в 2003 році було прийнято Верховною Радою України Кримінально-виконавчий кодекс (Далі КВК), в якому визначено основні засади виправлення і ресоціалізації засуджених [2].

Відповідно до ст.118 Кримінально-виконавчого кодексу України засудженим чоловікам віком понад шістьдесят років, жінкам – понад п'ятдесят п'ять років, інвалідам першої та другої груп, хворим на туберкульоз, жінкам вагітним понад чотири місяці та тим, діти яких утримуються в дитячих будинках при виправних колоніях, дозволяється працювати за їхнім бажанням з урахуванням висновку лікарської комісії колонії. При

організації праці засуджених адміністрація колонії повинна дотримувати правил охорони праці, техніки безпеки і виробничої санітарії.

Праця осіб, засуджених до позбавлення волі, оплачується відповідно до її якості і кількості відпрацьованого часу. Форма і система оплати праці, норми праці та розцінки встановлюються нормативно-правовими актами. Засуджені можуть залучатися без оплати праці лише до робіт з благоустрою колоній і прилеглих до них територій, а також поліпшення житлово-побутових умов засуджених або до допоміжних робіт із забезпечення колоній продовольством. До цих робіт засуджені залучаються, як правило, в порядку черговості, в неробочий час і не більш як на 2 години на день.

Аналізуючи юридичну літературу, відносно організації та використання праці засуджених, можна виділити декілька існуючих точок зору праці засуджених.

І.Г. Богатирьов вважає, що в радянський період праця засуджених в місцях позбавлення волі мала примусовий характер, однак у сучасних умовах демократизації та гуманізації суспільства вона повинна бути одним із основних засобів виправлення та ресоціалізації засуджених і повинна носити оздоровчий характер [3].

О.Г. Колб розглядає суспільно-корисну працю однією з умов ресоціалізації засуджених, передбачає її обов'язковість, необхідність та доцільність, яка дозволяє впливати на процес їх соціальної адаптації після звільнення з установ виконання покарань [4].

На думку Л.А. Жука, праця засуджених має специфічні особливості, зумовлені тим, що засуджена особа несе тягар відповідальності за скоєний злочин, а умови праці мають певні обмеження, які відповідають меті покарання [5].

У Мінімальних стандартних правилах поведінки із засудженими в ст.71-76 передбачається, що праця засуджених не є обов'язковою чи примусовою, однак вони повинні працювати в місцях позбавлення волі, й це, на нашу думку, справедливо, оскільки засудженим необхідно своєю працею заробляти гроші для свого харчування, придбання предметів першої необхідності, одягу, оплати житлових послуг, медичного обслуговування, для зміцнення здоров'я.

У зв'язку з реформуванням та розвитку господарської діяльності, виникненням нових форм власності й переходом до ринкових відносин проблеми удосконалення організації використання праці та використання робочої сили засуджених в установах з виконання покарань набувають особливої актуальності. Нині будь-яке підприємство в Україні працює в складних умовах, відбувається відтік робочої сили та її перерозподіл за галузями народного господарства. В умовах економічної кризи держави зростає безробіття. Причинність наслідків цих процесів позначаються і на діяльності підприємств кримінально-виконавчої системи, де немає достатньої організації праці та повної зайнятості засуджених. Робоча сила засуджених використовується нераціонально, адміністрація пенітенціарних установ не може забезпечити засуджених роботою, низка виправних установ через її відсутність не можуть самі себе утримувати. Усе це вимагає нових підходів до пенітенціарної політики. Відомо, що основними галузями господарської діяльності в установах виконання покарань є металообробка, деревообробка, машинобудування. В жіночих установах виконання покарань розвивається швейне, меблеве виробництво, деревообробка та сільське господарство. Оскільки на підприємствах УВП половина засуджених працюють не за спеціальністю, яку мали до засудження, більшість з них не бажають після звільнення працювати за спеціальністю, здобутою в системі бригадного та професійно-технічного навчання в УВП. Доцільно було б в КВК усунути прогалини, а саме те, що систему професійної підготовки повинні охоплюватися засуджені, які не мали спеціальності до засудження, а також засуджені, яким потрібна перепідготовка для роботи в УВП при тривалих термінах позбавлення волі. Основна ж маса засуджених повинна розподілятися з урахуванням спеціальності, якою володіли до засудження. Засуджений, який скоїв злочин вперше і не завдав істотної шкоди державній чи приватній власності, доцільно не позбавляти волі, а направляти на виправні роботи, застосовувати до них заходи суспільного впливу, накладати штрафи. Необхідно також змінити систему професійно-технічного навчання в

пенітенціарних установах, оскільки вона не відповідає вимогам часу, для чого необхідно модернізувати та переоснастити застарілу матеріально-технічну базу.

Отже, праця відповідно до базових закономірностей людської психології може мати виправний чи ресоціалізаційний, антикриміногенний потенціал лише за умови її добровільності, якщо ж навпаки, то вона виконує роль карального засобу, не викликаючи в засудженої особи поважного до неї ставлення і прагнення до праці у майбутньому. Праця засуджених, на нашу думку, виконує функцію запобіжника проти деградації особистості, яка ймовірна через позбавлення волі. За для усунення зазначених проблем доцільно розширити господарські зв'язки з підприємствами та організаціями різних форм власності, виправлення нормативно-правових дилем, які унеможливають реалізацію конституційних прав людини.

Література

1. Конституція України: Закон України №254к/96-ВР від 28 червня 1996 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80>.
2. Кримінально-виконавчий кодекс України: Кодекс № 1129-IV від 11 серпня 2003 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1129-15>.
3. Богатирьов І.Г. Теорія та практика виконання кримінально-виконавчою інспекцією покарань, не пов'язаних із позбавленням волі / І.Г. Богатирьов. – К.: Атіка, 2005. – 318 с.
4. Колб О.Г. Організація індивідуального запобігання злочинам у кримінально-виконавчій установі / О.Г. Колб. – Луцьк, ЛДУ, 2007. – 513 с.
5. Жук Л.А. Праця засуджених в місцях позбавлення волі / Л.А. Жук., І.Л. Жук, О.М. Неживець. – К.: Кондор, 2009. – 226 с.

Матеріальна відповідальність сторін в трудовому праві

Цибеленко А.М., студентка

Науковий керівник:

Омельяничук С.В., к.ю.н., доцент

Запорізький національний університет

Інститут матеріальної відповідальності є одним із видів юридичної відповідальності (нарівні з кримінальною, адміністративною та дисциплінарною), має свої певні специфічні ознаки та особливості, а також притаманний йому механізм правового регулювання і реалізації. Ці особливості виникають із наявністю трудових правовідносин між сторонами трудового договору і пов'язані із взаємною відповідальністю працівника і роботодавця за невиконання взятих ними на себе обов'язків у разі настання матеріальної шкоди, завданої будь-якою стороною [1, 356].

Матеріальна відповідальність – це обов'язок кожної зі сторін трудових правовідносин (працівника та роботодавця) відшкодувати шкоду, заподіяну іншій стороні внаслідок невиконання чи неналежного виконання трудових обов'язків у встановленому законом розмірі та порядку.

Дослідниками, які зробили свій внесок у розвиток даної теми були К.Н. Гусов, Ю.Н. Полетаєв, Е.С. Белінський, П.Р. Стависький, Н.М. Хуторян, М.В. Лушникова, А.М. Лушников та ін.

Матеріальна відповідальність працівника за трудовим правом має три мети: Перша, основна – захист майна роботодавця від його пошкодження, втрати, розкрадань і забезпечення відшкодування завданої шкоди працівником. Отже, матеріальна відповідальність працівника є правовідновлювальною, бо має насамперед основну мету – відновити майно роботодавця, якому він завдав шкоду. Тому притягнення працівника до матеріальної відповідальності не виключає застосування до винного дисциплінарного стягнення, через те що винний працівник одночасно з завданням майнової шкоди (майнове трудове правопорушення) вчиняє трудове дисциплінарне правопорушення (дисциплінарний

проступок) (ч.3 ст.130 КЗпП України). Друга – забезпечення гарантії працівнику при покладенні на нього матеріальної відповідальності, охорона його заробітної плати від надмірних, незаконних і безпідставних стягнень. Ця мета інституту матеріальної відповідальності є гарантійною. Третя – виховання у працівника уважного, бережливого, старанного, дбайливого ставлення до майна роботодавця, яке передається йому для виконання його трудової функції, для попередження завдання нової шкоди майну роботодавця [2, 455].

Підставою для застосування матеріальної відповідальності до працівника є наявність матеріальної шкоди, спричиненої втратою, пошкодженням, знищенням майна підприємства, установи, організації внаслідок протиправних діянь працівника, з яким укладено трудовий договір.

Загальні умови матеріальної відповідальності визначені ст.130 КЗпП [3].

Матеріальна відповідальність роботодавця здійснюється з урахуванням загальних принципів матеріальної відповідальності сторін трудового договору, одним з яких є те, що відшкодуванню підлягає лише пряма дійсна шкода. Пленум Верховного Суду України в постанові від 29 грудня 1992 р. №14 «Про судову практику в справах про відшкодування шкоди, заподіяної підприємствам, установам, організаціям їх працівниками» роз'яснив, що під прямою дійсною шкодою слід розуміти втрату, погіршення або зниження цінності майна, необхідність для підприємства провести витрати на відновлення, придбання майна чи інших цінностей або провести зайві, тобто викликані внаслідок порушення працівником трудових обов'язків, грошові виплати [4].

Для сторони роботодавця це означає, що майнова шкода складається із таких сум, на які працівник мав право, але був позбавлений їх внаслідок незаконних дій роботодавця. Тобто до шкоди входить втрачений внаслідок незаконних дій роботодавця заробіток працівника. Окрім того, на відміну від матеріальної відповідальності працівника, роботодавець зобов'язаний відшкодувати моральну шкоду, заподіяну працівникові, порушенням його законних прав. Отже, така матеріальна шкода складається принаймні з двох частин: майнового і немайнового характеру [5, 354].

Матеріальна відповідальність працівника та матеріальна відповідальність роботодавця відрізняються між собою розміром відшкодуваної шкоди, порядком відшкодування, характером правових норм, що їх регулюють. Так, обсяг матеріальної відповідальності працівника, за загальним правилом, визначається розміром завданої шкоди в межах середнього заробітку працівника (зобов'язання повного відшкодування виникає у випадках, прямо зазначених у КЗпП). Роботодавець відшкодовує завдану працівнику шкоду в повному обсязі незалежно від власного фінансово-економічного стану [2, 500].

У сучасний період не всі випадки матеріальної відповідальності роботодавця за шкоду, заподіяну працівникові, врегульовані нормами трудового права, наприклад, у випадку матеріальної відповідальності роботодавця за шкоду, заподіяну незабезпеченням збереження особистих речей працівника під час роботи. У таких випадках на практиці застосовуються норми цивільного законодавства, що пояснюється відсутністю відповідних норм у трудовому праві. У КЗпП взагалі відсутні загальні норми про відповідальність роботодавця за шкоду, заподіяну працівникові. З таким положенням справ не можна погодитися. Матеріальна відповідальність роботодавця, так само як і матеріальна відповідальність працівників, має трудово-правову природу і, отже, повинна бути врегульована трудовим законодавством. У науці трудового права професором П.Р. Ставицьким був обґрунтований саме двосторонній характер матеріальної відповідальності сторін трудового договору і необхідність врегулювання цих відносин єдиною галуззю права – трудовим правом [2, 463].

Таким чином, у майбутньому проекті Трудового кодексу слід обов'язково врахувати двосторонній характер матеріальної відповідальності трудового договору, визначити її особливості, а також підстави та умови настання.

Література

1. Жернаков В.В. Трудове право: підручник [для студ. юрид. спец. вищ. навч. закл.] / В.В. Жернаков, С.М. Прилипко, О.М. Якрошенко та ін.; за ред. В.В. Жернакова. – Х.: Право, 2012. – 496 с.
2. Трудове право України. Академічний курс: підруч. [для студ. юрид. спец. вищ. навч. закл.]. – 2 вид., перероб. і доп. / П.Д. Пилипенко, В.Я. Бурак, З.Я. Козак та ін.; за ред. П.Д. Пилипенка. – К.: Видавничий Дім «Ін Юре», 2006. – 544 с.
3. Кодекс законів про працю України від 10 грудня 1971 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/322-08>
4. Про практику розгляду судами трудових спорів: Постанова Пленуму Верховного Суду України від 6 листопада 1992 р. № 9 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/v0009700-92>
5. Болотіна Н.Б. Трудове право України: підручник / Н.Б. Болотіна, Г.І. Чанишева, Т.М. Додіна. – К.: Київська обласна організація товариства "Знання", 2001. – 564 с.

*Наукове видання
(українською мовою)*

„РОЛЬ ПРАВА ТА ЗАКОНУ В ГРОМАДЯНСЬКОМУ СУСПІЛЬСТВІ”

Збірник
студентських наукових статей

Відповідальний за випуск: Коломоець Т.О.
Відповідальний редактор: Віхляєв М.Ю.
Технічний редактор: Шиванова М.Г.
Комп'ютерна верстка: Шиванова М.Г.